

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Türkiye’de Katılımcı Demokrasinin Güçlendirilmesi:
Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin İzlenmesi Projesi

Kentsel Haklar ve Hizmetlere Erişimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

Haritalama ve İzleme Çalışması

Dr. Öğr. Üyesi Özgün Akduran
Doç. Dr. Ayşegül Yakar Önal
Prof. Dr. Gülay Günlük Şenesen

CEİD YAYINLARI: 7

Kentsel Haklar ve Hizmetlere Erişimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Haritalama ve İzleme Çalışması

ISBN: 978-605-64847-6-6

Kaynak gösterilmek kaydıyla yararlanılabilir.

CEİD ADRES

Cinnah Caddesi, No:75/7 Çankaya, 06690

Ankara, Türkiye

Tel: 0 312 440 04 84

www.ceid.org.tr

www.ceidizleme.org

1. Basım:

Aralık 2018

Kapak/İç Tasarım: Ayşegül Ustaoğlu

Baskı: Elma Teknik Basım Matbaacılık

İvedik OSB Matbaacılar Sitesi, 1516/1 Sokak No:35, Yenimahalle/Ankara

Düzeltilmiş: Nika Yayınevi

"Bu yayın Avrupa Birliği'nin maddi desteği ile hazırlanmıştır. İçerik tamamıyla Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği'nin sorumluluğu altındadır. Avrupa Birliği ve T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı'nın görüşlerini yansıtmak zorunda değildir."

PROF. DR. GÜLAY GÜNLÜK-ŞENESEN İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi’nde öğretim üyesidir. Türkiye’de kadın istihdamının geliştirilmesi konulu araştırmalarda Dünya Bankası’na, Türkiye’de toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme konulu çalışmalarda Birleşmiş Milletler Kadın Birimi’ne kısa süreli danışmanlıklar yapmış, 2008 yılında “Cinsiyet Eşitliğinin Finansmanı ve Kadının Güçlendirilmesi” konulu, Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonu 52. Oturumu için Türkiye heyetinde yer almıştır. Kadınsız Kentler (2017) kitabının ortak yazarıdır.

DOÇ. DR. AYŞEGÜL YAKAR ÖNAL İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Maliye Anabilim Dalı’nda öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Kent ekonomisi, yerel yönetimler maliyesi, vergileme-birikim-bölüşüm ilişkileri ve toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme konularında çalışmaktadır. Kadınsız Kentler (2017) başlıklı ortak yazarlı kitap, araştırmacı olarak yer aldığı TÜBİTAK-SO-BAG 1001 Dirlik Temelli Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Projesinin ürünüdür.

DR. ÖĞRETİM ÜYESİ ÖZGÜN AKDURAN İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Maliye Anabilim Dalı’nda çalışmaktadır. Akduran’ın akademik ilgi alanları arasında, özelleştirme, düzenleme ve düzenleyici kurumlar, kamu bütçesine yeni yaklaşımlar yer almaktadır. Akduran, 2013-2014 yıllarında Birleşmiş Milletler Kadın Dostu Kentler Projesinde toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme eğitimlerinde ulusal uzman ve eğitmen olarak görev almıştır.

TEŞEKKÜR:

Doç. Dr. Nuray Ergüneş’e çalışmanın başlangıç aşamasındaki yol göstericiliği ve önerileri için teşekkür ederiz.

Kaan Göncü’ye özverili çalışmasıyla katkıda bulunduğu için teşekkür ederiz.

ÖNSÖZ

Elinizdeki rapor *Türkiye’de Katılımcı Demokrasinin Güçlendirilmesi: Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin İzlenmesi Projesi* kapsamında hazırlanan bir dizi tematik haritalama ve toplumsal cinsiyet eşitliğini (TCE) izleme göstergeleri geliştirme çalışmalarının sonucudur. Söz konusu proje 2013-2017 tarihleri arasında, çok sayıda kişi ve kurum ile yapılan yoğun toplantılar ve görüş alış verişi ile şekillendi. Bu görüşmelerde üzerinde birleşilen ortak görüş, TCE politikalarının Türkiye’de geldiği noktada bağımsız izleme ve değerlendirme mekanizmalarını geliştirmenin gerekliliği oldu. TCE’yi hayata geçirmeye yönelik bugüne kadar geliştirilmiş ulusal mevzuat ve eylem planları uygulamasının yerindeliğini ve etkinliğini ölçme ve değerlendirmeyi gerçekleştirecek bağımsız bir izleme mekanizmasının kurulması bu gereksinmeye karşılık geliyordu. TCE’yi gerçekleştirmeye ilişkin uygulamaların siyasi ve ideolojik polemiklerden uzak, bilimsel ve teknik gereklere uygun ve sistematik olarak izlenebilmesini kolaylaştıracak araçların geliştirilmesi gerekiyordu. Bu izleme çalışmalarının uluslararası normlarla uyumlu ve sürdürülebilir olması için önceden izleme göstergelerinin geliştirilmesini; bu göstergelerin haritalama ve periyodik raporlama yoluyla değerlendirmesini sağlama amacı, bu projenin yol haritası oldu. Bu çabaların sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için gerekli olan kurumsallaşmanın başlangıç adımlarının atılması da bu projenin amaçları içinde yer aldı.

Türkiye’de Katılımcı Demokrasinin Güçlendirilmesi: Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin İzlenmesi Projesi, kendi faaliyet alanını tanımlarken toplumsal cinsiyete duyarlı hak temelli izleme yaklaşımını benimsedi. Proje, temel olarak, TCE için geliştirilmiş uluslararası norm ve standartların Türkiye’deki mevzuat, uygulama ve izleme politikalarına içerilmesini desteklemeyi; TCE ile ilgili sorun alanlarını haritalama çalışmaları ile raporlamayı; bu alanlara özgü izleme göstergeleri geliştirerek bağımsız, bilimsel ve ana-akımlaştırılmış bir izleme stratejisinin Türkiye’de kurumsallaşmasına katkıda bulunmayı; TCE’yi izleme alanında kamu-sivil işbirliğini ve bilimsel izleme kapasitesini geliştirmeyi hedefledi.

Proje Mart 2017 tarihinde uygulanmaya başlandı ve 24 aylık bir sürede tamamlanması planlandı. AB tarafından finanse edilen projenin yararlanıcı kurumu Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, sözleşme makamı Merkezi Finans ve İhale Birimi ve uygulayıcı kurumu Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği’dir. Projenin hedef grubunu cinsiyet odaklı sivil toplum örgütleri, hak temelli izleme yapan diğer sivil örgütler, ilgili diğer kamu kurumları, valilikler ve büyük şehir belediyeleri ve eşitlik birimi olan ilçe belediyeleri oluşturdu. Proje paydaşları ise Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM), TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu (KEFEK), Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK), Kamu Denetçiliği Kurumu’dur (KDK).

Projenin amacı doğrultusunda seçilen on tematik alanda (kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet temelli şiddetle mücadele, siyasal kararlara katılımı; eğitime, istihdama, din, spor, sağlık ve kentsel haklar/hizmetlere erişimde; medyada cinsiyetçilikle ve kadın/insan ticareti ile mücadelede toplumsal cinsiyet eşitliği) **haritalama raporları** ve **izleme göstergeleri** hazırlandı. Bunun yanı sıra, projenin çıktılarının ve ilgili alanlarda sayısız kaynak ve verinin kamu, sivil, bütün toplum kesimlerince ulaşılabilir olacağı **Cinsiyet Eşitliği İzleme Merkezi** kuruldu ve e-kütüphanesi ile birlikte kullanıma hazır hale geldi. On tematik alanda hazırlanan Haritalama Raporları ve özetleri ilgili okurlara sunulmak üzere elektronik kullanıma açıldı; Türkçe olarak basıldı; geniş özetleri de İngilizce ve Türkçe olarak yayınlandı. Hazırlanan Haritalama Raporları kapsamında geliştirilen 515 adet hali hazırda verisi olan veya verisine ulaşılabilen gösterge, 822 adet geliştiri-

rilmesi öngörülen gösterge olmak üzere toplam 1337 TCE izleme göstergesi, kullanılmak üzere kamuoyuna sunuldu.

Projenin önemli bir bileşeni de hazırlanan rapor verilerinin ve geliştirilen göstergelerin yerel düzeyde paylaşılabilmesi için seçilen pilot illerde yoğun bir çalışmayı gerçekleştirmesi oldu. Seçilen yedi pilot ilde toplumsal cinsiyete duyarlı hak temelli izleme eğitimi, haritalama raporları ve izleme göstergeleri eğitimi ve yerel eşitlik izleme eylem planı hazırlık atölyesi gerçekleştirildi. **Yerel Eşitlik İzleme Platformları** oluşturma ve sürdürme çalışmaları yapıldı. Pilot iller olan Adana, Ankara, İstanbul, İzmir, Kars, Gaziantep ve Trabzon’da yerellerde sunulan hizmetlerin cinsiyet eşitliğini gözetip gözetmediğini ölçmek, değerlendirmek ve izlemek amacıyla **Yerel Eşitlik İzleme Planları** hazırlandı ve bu çalışmaların tüm Türkiye’ye yaygınlaşması, geleceğe taşınarak sürekliliğinin sağlanması amacıyla da **Ulusal Eşitlik İzleme Planı** oluşturuldu.

Proje sonuçlarının uzun dönemde kalıcı olması, sürdürülebilir desteklerin varlığı ile olacaktır. Bu desteklerin de, proje çıktılarının geniş toplumsal kesimlerce kullanılır ve geliştirilir olması ile oluşacağına inanıyoruz.

Projenin gerçekleşmesinde sayısız kişi ve kurumun emeği var, bu katkılar olmasaydı bu proje hayata geçemezdi. Bu süreçte yoğun bir özveriyle çalışan proje ekibine, haritalama raporlarını ve göstergelerini uzun yorucu çalışmalarla tamamlayan uzmanlara, süreci baştan sona uyum içinde çalışarak yönetilmesine destek veren CEİD üyelerine çok teşekkür ederiz. Projenin merkezde ve yerelde sayısız çalışmasını gerçekleştiren CEİD yerel koordinatörleri, eğitim uzmanları projenin hayata geçirilmesini kolaylaştırdılar. Yerel İzleme Platformları çalışmalarına katılarak Yerel Eşitlik İzleme Planlarını hazırlayan kamu görevlileri ve sivil örgütlerin temsilcileri bu çalışmayı yerellerde hayata geçirdiler. Bu projenin bir başarısı varsa burada sayabildiğimiz ve sayamadığımız sayısız kişinin emeği sayesinde. Hepsine *Türkiye’de Katılımcı Demokrasinin Güçlendirilmesi: Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin İzlenmesi Projesi*’ne kattıkları değerler için içten teşekkürlerimizi sunarız.

Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği

Yönetim Kurulu

İÇİNDEKİLER

Tablolar Listesi	9
Kısaltmalar Tablosu	10
Yönetici Özeti	15
I. GİRİŞ	23
II. NORMLARIN VE STANDARTLARIN BELİRLENMESİ	27
A. Normlar	30
1. Ayrımcılık Yasağı	30
2. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	32
3. İnsan Onuruna Saygı	33
4. Sürdürülebilirlik	34
B. Standartlar, Ölçütler ve İyi Örnekler	37
1. Standartlar	37
Kentsel barınma hakkı ekseninde belirlenmiş standartlar	37
Kentsel hareketlilik hakkı ekseninde belirlenmiş standartlar	38
Kentsel demokrasi hakkı ekseninde belirlenmiş standartlar	40
Kentsel güvenlik hakkı ekseninde belirlenmiş standartlar	41
Kentsel kamu hizmetlerine erişim hakkı ekseninde belirlenmiş standartlar	41
2. Ölçütler	43
3. İyi Örnekler	44
Kentsel barınma ve demokrasi hakları ekseninde iyi örnekler	44
Kentsel hareketlilik hakkı ekseninde iyi örnekler	45
Kentsel güvenlik hakkı ekseninde iyi örnekler	46
III. TÜRKİYE’DE MEVCUT DURUM ANALİZİ: NORMATİF-POLİTİK YAPI	49
A. Mevzuatın Haritalaması: Mevzuatın İlgili İnsan Hakları Belgeleriyle Uyumunun Tespiti (Yapısal İzleme)	52
B. İlgili Politikaların Haritalaması: Politika Belgelerinin İnsan Hakları Belgeleriyle Uyumunun Tespiti (Yapısal İzleme)	73
1. Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018)	73
2. Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018) Yerel Yönetimler Özel İhtisas Komisyonu Raporu 2023	75
3. Onuncu Kalkınma Planı Toplumsal Cinsiyet Çalışma Grubu Raporu	76
4. Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Komisyon Raporu	79
5. 2014-2023 İstanbul Bölge Planı	80
6. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Stratejik Plan 2015-2019	83
7. Türkiye Belediyeler Birliği 2015-2019 Stratejik Plan	85

8. KENTGES Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı 2010-2023	86
9. Yerel Eşitlik Eylem Planı Kars 2013-2015	88
10. İzmir Büyükşehir Belediyesi 2016 Faaliyet Raporu- İzmir Büyükşehir Belediyesi Kadın Erkek Eşitlik Birimi	93
C. Sivil Toplum Örgütlerinin ve Diğer Kamusal Aktörlerin Kapasitelerinin Haritalaması (Yapısal İzleme)	101
1. Kent Hakları ile ilgili STÖ örnekleri	101
2. Kadın örgütleri	102
3. LGBTİ örgütleri	105
4. Hak Temelli Örgütler	106
5. STÖ’lerin yönetim yapısı	109
IV. GÖSTERGE VE VERİ KAYNAKLARI	111
A. Gösterge Kaynaklarının Haritalaması	111
B. İlgili Verilerin Haritalanması	118
V. TÜRKİYE’DE TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ HARİTALAMASI	121
VI. GÖSTERGELER	129
VII. İLGİLİ TEMATİK ALAN İÇİN KAVRAMLAR VE TEKNİK TERİMLER LİSTESİ	151
KAYNAKÇA	152
EKLER	
EK 1: İnsan Hakları ve Kent Hakkı İle İlgili Uluslararası Sözleşmeler	161
EK 2: Diğer Uluslararası Belgeler	164
EK 3: Mevzuat Listesi	166
EK 4: Tematik Alanda Çalışan Toplumsal Cinsiyet Temelli Örgütler	166
EK 5: Tematik Alanda Çalışan Hak Temelli Örgütler	167
EK 6: EIGE Eşitlik İndeksi Gösterge Tabloları	168
EK 7: İstanbul Beylikdüzü Belediyesi’nin Hizmet Sunumu ve Talebine İlişkin Soru Formu Örnekleri	171
EK 8: Uluslararası Dayanaklı Göstergeler	176

Tablolar Listesi

Tablo 1.	Yaya Kaldırımı Standartları	39
Tablo 2.	Kentsel Hak ve Hizmetler Alanında Ölçütler	43
Tablo 3.	Türkiye Mevzuatı	53
Tablo 4.	Kentsel Hizmetler Kars İli	89
Tablo 5.	Kentsel Haklar ve Hizmetler Alanıyla İlişkili Kamu Kurum ve Kuruluşları	97
Tablo 6.	Kamu Kuruluşlarının 2008’den İtibaren Yürüttükleri ve Web Sitelerinden Ulaşılabilen Projeler	101
Tablo 7.	Kadın Örgütler	104
Tablo 8.	LGBTİ Örgütleri	106
Tablo 9.	Hak Temelli Örgütler	108
Tablo 10.	STÖ’lerin Yönetim Yapısı	110
Tablo 11.	Uluslararası Kent Yaşamı İndeksleri Örnekleri	112
Tablo 12.	Veri Kaynakları	119
Tablo 13.	Türkiye: Kentlerde Kadınların Konumuna İlişkin Örnek Gösterge ve Veri Kaynakları	123
Tablo 14.	İzmir İli Kent Yaşamı Göstergeleri	124
Tablo 15.	Kars İli Kent Yaşamı Göstergeleri	126
Tablo 16.	Türkiye’de Verisi Toplanmakta Olan ve Kullanılan Göstergeler	129
Tablo 17.	Türkiye’de Kullanılması Önerilen Göstergeler	132

KISALTMALAR TABLOSU

AREM	T.C. İçişleri Bakanlığı Araştırma ve Etütler Merkezi
BM	Birleşmiş Milletler (United Nations)
BMOP	Birleşmiş Milletler Ortak Programı (United Nations Joint Programme)
CAFSU	Comité Action Femmes et Sécurité Urbaine (Kadın ve Kentsel Güvenlik Hareketi Komitesi)
CEDAW	Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi)
CEİD	Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği
CEMR	Council of European Municipalities and Regions (Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi)
ECRI	European Commission on Racism and Intolerance (Irçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu)
EIGE	European Institute of Gender Equality (Avrupa Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü)
FMDV	Global Fund for the Cities Development (Kentlerin Kalkınması için Küresel Fon)
GZFT	Güçlü Yanlar, Zayıflıklar, Fırsatlar ve Tehditler
HIC	Habitat International Coalition (Habitat Uluslararası Koalisyonu)
HIV	Human Immunodeficiency Virus (İnsan Bağışıklık Yetmezlik Virüsü)
IBDU	Brazilian Institute of Urban Law (Brezilya Kent Hukuku Enstitüsü)
İHEB	İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (Universal Declaration of Human Rights)
IULA	International Union of Local Authorities (Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği)
IULA-EMME	International Union of Local Authorities-Section for the Eastern Mediterranean and Middle East Region (Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği-Doğu Akdeniz ve Ortadoğu Bölge Teşkilatı)
KDK	Kadın Dostu Kent
KETEM	Kanser Erken Teşhis Tarama ve Eğitim Merkezi
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
LGBTİ	Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans, İnterseks
MSP	More Secure Places (Daha güvenli mekânlar)
SAKEM	Sarıyer Belediyesi, Kadın Çalışmaları Koordinasyon Merkezi

SDI	Shack Slum Dwellers International (Uluslararası Gecekondu Sakinleri)
SOBAG	Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Destek Grubu
SPoD	Sosyal Politikalar, Cinsiyet Kimliği ve Cinsel Yönelim Çalışmaları Derneği
STÖ	Sivil Toplum Örgütü
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TMMOB	Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UCLG	United Cities and Local Governments (Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler)
UCLG-MEWA	United Cities and Local Governments Middle East West Asia Section (Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Orta Doğu ve Batı Asya Bölge Teşkilatı)
UNDP	United Nations Development Programme (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)
UNESCO	United Nations Educational Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees (Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği)
WALD	World Academy for Local Government and Democracy (Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi)
WAVE	Women Against Violence Europe (Şiddete Karşı Kadınlar Avrupa Ağı)
WDS	Woman Design Service (Kadın Tasarım Hizmeti)
WIEGO	Women in Informal Employment: Globalizing and Organizing (Enformel İstihdamda -Çalışan- Küreselleşen ve Örgütlenen Kadınlar)
YEPP	Yerel Eşitlik Eylem Planı
YEPPKOM	Yerel Eşitlik Eylem Planı Koordinasyon Komiteleri

Kurum İsimleri Konusunda Bilgilendirme

Bu raporun yazılması aşağıdaki kararnamelerden önce tamamlandığı için kurumların isimleri ve yapıları ile ilgili değişiklikleri yansıtmamaktadır. 703 Sayılı “Anayasada Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” 9 Temmuz 2018 Tarihli ve 30473 Sayılı Resmi Gazete’de yayınlanmıştır. Kararname ile bazı bakanlık ve kurumların teşkilat yapıları ile görevleri değiştirilmiştir.

10 Temmuz 2018 tarih 1 numaralı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ve 15 Temmuz 2018 tarih ve 4 Numaralı Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile bazı bakanlık ve kurumların teşkilat yapıları ile görevleri değiştirilmiştir.

Değişiklik yapılan bakanlık ve kurumlar aşağıda listelenmektedir:

- Avrupa Birliği Bakanlığı kapatılarak, Dışişleri Bakanlığı bünyesinde Avrupa Birliği Başkanlığı kurulmuştur.
- Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile Kalkınma Bakanlığı birleştirilmiş ve ismi Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı şeklinde değiştirilmiştir.
- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ile Ekonomi Bakanlığı birleştirilmiş ve ismi Ticaret Bakanlığı şeklinde değiştirilmiştir.
- Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ile Orman ve Su İşleri Bakanlığı birleştirilmiş ve ismi Tarım ve Orman Bakanlığı şeklinde değiştirilmiştir.
- Maliye Bakanlığı’nın ismi Hazine ve Maliye Bakanlığı şeklinde değiştirilmiş ve Başbakan Yardımcılığına bağlı Hazine Müsteşarlığı yeni yapılanmada Hazine ve Maliye Bakanlığı çatısı altına geçmiştir.
- Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığının yeni adı ise Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı olmuştur.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı birleştirilmiş ve ismi “Çalışma Sosyal Hizmetler ve Aile Bakanlığı” şeklinde değiştirilmiştir.

4 Ağustos 2018 Tarihli Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (no:15) ile Bakanlığın ismi “Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı” olarak değiştirilmiştir.

Kentsel Haklar ve Hizmetlere Erişimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

Haritalama ve İzleme Çalışması

Yönetici Özeti

1. "Türkiye’de Katılımcı Demokrasinin Güçlendirilmesi: Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin İzlenmesi Projesi" kapsamında belirlenen on tematik alandan biri olan kentsel haklar ve hizmetler alanında hazırlanmış bu haritalama raporunun amacı, kentsel haklar ve hizmetler alanının toplumsal cinsiyete duyarlı hak temelli izleme ve değerlendirmesine yönelik bir çerçeve sunmaktır. Hak temelli izleme ve değerlendirmenin temel dayanağı, **İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi** (İHEB)’nden¹ başlayarak gelişen uluslararası insan hakları belgeleridir. Bu belgeler, siyasal ve toplumsal hayatın küresel normlarını belirlemekte, haklar da bu normlar üzerinde şekillenmektedir.
2. Raporda, insan haklarının kent hakkı bağlamında hayata geçmesini sağlamak ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin kent hakkı bağlamındaki konumunu izlemek ve değerlendirmek için göstergeler belirlenmesi planlanmıştır. Söz konusu göstergelerin belirlenmesinde, üzerinde dünya genelinde bir uzlaşma olan uluslararası insan hakları sözleşmeleri temel dayanak noktasını oluşturmuştur. Bu doğrultuda yapılan incelemeler sonucunda, raporda, uluslararası ilgili sözleşme ve belgelerden kentsel haklar ve hizmetler alanı ile ilgili normlar derlenmiştir. Buna göre, uluslararası insan hakları belgelerinde kentsel haklar ve hizmetler alanı ile ilişkilendirerek ele alınabilecek normlar; eşitlik, toplumsal cinsiyet eşitliği, ayrımcılık yasağı, insan onuruna saygı ve sürdürülebilirlik olarak belirlenmiştir.
3. Kent hakkı, her şeyden önce, herkesin eşit biçimde insani koşullarda yaşayabileceği bir kent düzeni için gerekliliklerin belirlenip gerçekleştirilmesi ile sağlanabilir. Bununla birlikte, kent hakkı tartışmaları başlangıçta toplumsal cinsiyet eşitliğine açıkça değinmemiştir. Ancak, izleyen çalışmalarda, egemen kültürün şekillendirdiği toplumsal dokunun kent yaşamının olanaklarından yararlanmada kadınlar ve LGBTİ’ler açısından eşitsizlikler yarattığı ortaya konmuştur. Bu tür eşitsizlikler, cinsiyet körü kamu politikaları ile daha da pekiştirilebilir. Öte yandan, insan hakları temelinde tasarlanan politikalar ile eşitsizliklerin azaltılması, giderilmesi mümkündür. Raporda, toplumsal cinsiyet boyutuyla üzerinde yoğunlaşacağımız "kentteki hak alanları" şunlardır: "Barınma", "güvenlik", "hareketlilik", "kentsel kamu hizmetlerine erişim" ve "kentsel demokrasi". Bu kent hakkı alanlarının kapsamını kısaca açıklayacak olursak²;

Barınma: Tüm vatandaşların makul, güvenli, sağlıklı koşullarda barınma olanaklarına sahip olması,

Güvenlik: Kentteki park, bahçe, site, mahalle, sokak, şehir merkezi gibi kamusal ve yarı kamusal alanların tüm vatandaşlar için günün her saati güvenli kılınması,

Hareketlilik: Kentte yaşayanların günün her saatinde şehir içi ve şehirler arası hareketlilik serbestliğine sahip olması, bunun için herkesin erişimine açık, karşılanabilir-düşük maliyet

1 İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi. (1948). BM. <http://www.danistay.gov.tr/upload/insanhaklarievrenselbeyannamesi.pdf>. Erişim Tarihi: 1 Ağustos 2017.

2 Burada, raporda yeri geldikçe değinilecek olan uluslararası kuruluşların bu alana ilişkin belgelerinde, tavsiye kararlarında, kent hakkına ilişkin bağlayıcı olmayan ama bu konuda tanınmış inisiyatifler tarafından geliştirilmiş prensipleri içeren belgelerde yer alan açıklamalar temel alınmıştır.

li, "engelsiz" toplu ulaşım olanaklarının varlığı ve bisiklet yolu, yaya yolları, kaldırımlar gibi kentsel altyapının da farklı bireylerin hareketlilik ihtiyaçlarını gözetir şekilde düzenlenmesi, **Kentsel kamu hizmetlerine erişim:** Kentlerdeki fiziksel ve sosyal altyapıya eşitlikçi erişim, başka bir deyişle yerel kamusal hizmetlerin herkesin ihtiyaçlarına cevap verecek ve kolay erişimi sağlayacak şekilde sunulması,

Kentsel demokrasi: Kentlerin planlanması ve yönetiminde kentte yaşayanların görüşlerinin alınması, onların talep, öncelik ve ihtiyaçlarını iletebilecekleri katılımcı mekanizmaların varlığı, şeklinde özetlemek mümkündür.

4. Uluslararası insan hakları ve kent hakkı belgelerinde düzenlenen ve yaygın kabul görmüş olan, ayrımcılık yasağı; toplumsal cinsiyet eşitliği; insan onuruna saygı ve sürdürülebilirlik normları temelinde, kentsel hak alanları olarak ifade ettiğimiz, barınma, güvenlik, hareketlilik; kentsel kamu hizmetlerine erişim ve kentsel demokrasi haklarının hayata geçmesi, yine uluslararası temel belgelerde geliştirilmiş standartlar aracılığıyla ve iyi uygulama örneklerinin rehberliğiyle mümkündür. Bu çerçevede, uluslararası belgelerden derlediğimiz standartlar aşağıda sunulmuştur.

Kentsel barınma hakkı ekseninde belirlenmiş standartlar:

- En dezavantajlı grubun ihtiyaçlarının belirlenmesi
- Güvenli, sağlıklı, uygun evler
- Evsizler ve şiddet mağduru kadınlar ve LGBTİ'ler için güvenceli yapılar
- Farklı ihtiyaçları (enformel çalışan, göçmen, tek ebeveyn-hane reisi kadınlar gibi) dikkate alan konut politikaları
- Düşük maliyetli barınma imkânı
- Toplu konutlarda kadınlara yönelik kredi ve teşvik mekanizmaları
- Tek ebeveyn annelere/hane reisi kadın olanlara öncelik
- Çeşitli kiracılık türlerinin yasalarla bağlanması
- Kadınların kiracı konumlarının güvenliği
- Kadınların konut mülkiyet edinmede eşit haklarla donatılması, kullanım güvencesi
- En yoksul kadınların farklılaşan ihtiyaçlarının tespiti
- Temiz su ve kanalizasyon hizmetlerine erişim

Kentsel hareketlilik hakkı ekseninde belirlenmiş standartlar

- Kent içi hareketliliğin cinsiyete göre ayrıştırılmış verisini üretmek
- Kentsel ulaşım da fiziksel güvenliğin tesis edilmesi
- Farklı bireylerin hareketlilik ihtiyaçlarının ayrı ayrı tespiti
- Farklı bireylerin kentsel ulaşım kullanım alışkanlıklarının tespiti
- Kentsel hizmetlere erişimin önündeki engelleri, duvarları kaldırmak

Kentsel demokrasi hakkı ekseninde belirlenmiş standartlar:

- Katılımı kolaylaştırıcı mekanizmalar
- Kota, olumlu eylem ve yasal düzenleme
- Kadınların ve feminist örgütlerin kentin fizikî planlamasında muhatap alınması
- Kadınların ve erkeklerin farklı ihtiyaçlarına cevap veren danışmanlık ve katılım yapısı
- Toplumsal cinsiyete duyarlı katılımcı bütçeleme uygulaması
- Danışma komiteleri
- Mahalle konseyleri/meclisleri
- e-katılım
- Katılımcı planlama süreçleri
- Etkin hesap verme mekanizmaları
- Kaynakların eşitlikçi ve adil dağıtımını için izleme sistemleri
- Hizmetlere erişimle ilgili toplanan verilere vatandaşın açık erişimini sağlamak

Kentsel güvenlik hakkı ekseninde belirlenmiş standartlar:

- Sokak ve park yerleri aydınlatmaları
- Toplu taşımada aktarım merkezlerinin güvenliği ve aydınlatması
- Kadınların ve erkeklerin kentte ayrı ayrı güvensizlik ve emniyetsizlik algısının tespiti
- Kadına yönelik şiddetle ilgili kampanyalar

Kentsel kamu hizmetlerine erişim hakkı ekseninde belirlenmiş standartlar:

- Bireylerin hizmete erişim düzeylerinin cinsiyete göre ayrıştırılmış verisinin toplanması
- Kadınların ev içi ücretsiz emeklerini ölçen, görünür kılan anketler
- Kentsel hizmetlerin belli merkezlerde kümelenmesini önlemek ve herkes için her yerde erişilebilir kılmak için adem-i merkezîyetçi bir planlama politikası
- Çocuk, yaşlı ve engellilerin ihtiyaçlarını dikkate alan altyapı, hizmet ve olanaklarını geliştirmek
- Akçeli hizmetlerin sunumunda kadınlara transfer veya indirim uygulaması
- Belediyenin eşitlikçi hizmet sunumunu kamuoyunda taahhüt etmesi
- Kurum çalışanlarına eşitlik konusunda eğitimler verilmesi
- Çalışanların uyması gereken [insan hakları normlarına saygılı ve kent hakkı prensiplerini kapsayan] davranış standartları
- Mevcut politika, usul, uygulama, kullanım örüntülerine dair toplumsal cinsiyet değerlendirmesi yapmak

- Çocuk bakım hizmeti
  - Bakmakla yükümlü olunan diğer bireyler için bakım hizmeti.
5. Yukarıda sayılanlarla birlikte, kentsel haklar ve hizmetler alanının toplumsal cinsiyet temeline ele alınması diğer hak alanlarına kıyasla görece yeni bir tema olduğundan, bu hak alanıyla ilgili standartların gelişmediği yerlerde, Birleşmiş Milletler nezdinde belirlenmiş ölçütlere rastlamak mümkündür. Buna göre **UN-HABITAT 2014-2019 Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eylem Planı**'nda³ belirlenmiş stratejik hedefler ve bu hedeflere ulaşma yolunda belirlenen ölçütler şu şekildedir;

Kent mevzuatı, arazi ve yönetim:

Herkes için var olan arazinin, yoksullar lehine, toplumsal cinsiyete duyarlı ve ölçeklendirilebilir arazi araçlarının geliştirilmesi aracılığıyla güvenli, ayrımcı olmayan ve eşit erişim, kullanım ve kontrolü.

Hesap sorulabilir, kapsayıcı, demokratik, toplumsal cinsiyete duyarlı kurumlar ve sistemler aracılığıyla kentsel yönetişimin geliştirilmesi.

Kadınların ve kız çocuklarının -kent planlaması, idaresi ve yönetiminde aktif ve anlamlı katılımlarının bir ön koşulu olarak- kaliteli kent hizmetlerine, kamusal alanlara ve hareketliliğin her biçimine güvenli, otonom erişimlerinin sağlanması.

Kent planlaması ve dizaynı:

Toplumsal cinsiyete duyarlı kompakt, entegre ve birbirine bağlı kentlerin planlanması ve tasarlanması için politika ve yapıların geliştirilmesi.

Kompakt, toplumsal olarak içerici, entegre ve birbirine bağlanmış kentlere ulaşmak üzere toplumsal cinsiyete duyarlı plan ve tasarımların geliştirilip uygulanması için kent, bölgesel ve ulusal yönetimlerin kapasitelerinin güçlendirilmesi.

Temel kentsel hizmetler:

Temel hizmetlere erişimde eşitliğin artırılması amacıyla toplumsal cinsiyete duyarlı politikaların uygulanması için, yerel, bölgesel ve ulusal yönetimlerin kapasitelerinin artırılması.

Partner ülkelerde **UN-HABITAT** programları aracılığıyla harekete geçirilen toplumsal cinsiyet etkili kentsel temel hizmetler için ayrılan yatırım akışının artması.

Kentte kullanılan sürdürülebilir temel kentsel hizmetlerin kullanım düzeylerinde artış (içme suyu kullanım düzeyinde artış, elektrik kullanım düzeyinde artış gibi).

Barınma ve gecekondü iyileştirme:

Kapsayıcı barınma, gecekondü iyileştirme ve koruma alanında ilerleme ve etkililik için küresel çerçevenin geliştirilmesi.

Sürdürülebilir kapsayıcı barınma, gecekondü iyileştirme ve koruma yaklaşımının ulusal politikalar, stratejiler ve kalkınma planlarına entegre edilmesi/anaakımlaştırılması.

3 <https://unhabitat.org/books/geap-gender-equality-action-plan-2014-2019/> , Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2017

Sürdürülebilir kapsayıcı barınma, gecekondü iyileştirme ve koruma yaklaşımının yerel kalınma planlarına entegre edilmesi/anaakımlaştırılması.

6. Uluslararası belgelerde ortaya koyulan normlar ve standartlar çerçevesinde kentsel haklar ve hizmetler alanına ilişkin Türkiye’deki mevcut durumun analizinin birinci ayağını, merkezî ve yerel düzeydeki mevzuat oluşturmaktadır. Buna göre, anayasadan başlamak üzere ele aldığımız **TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Kanunu, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu** ile **Engelliler Hakkında Kanun**, uluslararası insan hakları belgelerinde öne çıkan eşitlik, toplumsal cinsiyet eşitliği, ayrımcılık yasağı ve insan onuruna saygı normlarıyla uyumlu görünmektedir. Kentsel hak ve hizmet alanları olarak belirlediğimiz barınma, güvenlik, hareketlilik, kentsel kamu hizmetlerine erişim ve kentsel demokrasi alanlarıyla doğrudan ilgili olan **Belediye Kanunu, Büyükşehir Belediyesi Kanunu** ve **İl Özel İdaresi Kanunu** ile dolaylı ilgisi olan **Bilgi Edinme Hakkı Kanunu** ve **Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu** gözden geçirildiğinde ise, yerel yönetimler mevzuatının kentsel demokrasi hak alanı ile ilişkilendirebileceğimiz düzenlemeleri, diğer hak alanlarına kıyasla, öne çıkmaktadır. Barınma alanına ilişkin düzenlemelerin uluslararası standartların bir kısmını karşıladığı ancak barınma ihtiyacının toplumsal cinsiyet eşitliği boyutunun büyük ölçüde ihmal edildiği görülmektedir. Örneğin, tek ebeveyn annelere öncelik, kadınların kiracı konumlarının güvenliği gibi konular başta olmak üzere, mevzuatın toplumsal cinsiyet eşitliğini esas alan bir bakışla geliştirilmesi ihtiyacı vardır. Benzer bir durum diğer hak alanları için de geçerlidir. Türkiye’deki yerel yönetimler mevzuatı, bu hâliyle, hak temelli talepler için önemli bir dayanak noktasıdır, ancak toplumsal cinsiyet eşitliği boyutu güçlendirilmelidir.
7. Türkiye’de kent hakkının gelişimini etkileyen en temel unsur, taraf olunan uluslararası düzenlemeler ile ulus üstü ve uluslararası kurumlardır. Değişen koşulların hem uluslararası düzenlemeleri hem de ulus üstü ve uluslararası kurumları etkileyip değiştirdiği ve dönüştürdüğü de göz ardı edilmemelidir: Kentli hakları için en önemli belgelerden biri olan **Avrupa Konseyi Avrupa Kentsel Şartı-I**⁴, 1992 yılında dünya gündemine girmiş, değişen ulusal ve uluslararası ilişkiler ile buna bağlı olarak farklılaşan yerel yönetimler dikkate alınarak, güncellenerek 2008 yılında **Avrupa Kentsel Şartı-II**⁵ kabul edilmiştir. **Kadınların Kent Hakkı Şartı**’nın gündeme gelmesi 2004 yılında olmuştur. Diğer bir deyişle, kent hakkı, 2000’li yılların başından itibaren toplumsal cinsiyet boyutuyla öne çıkmaya başlamıştır. Bununla birlikte, uluslararası gelişim eğilimlerinin yanı sıra, ulusal ve yerel özelliklerin de ülkelerdeki kent hakkının mevcut durumunu şekillendirdiği unutulmamalıdır. Bu çerçevede, kent hakkının yasal dayanakları için ilk incelenmesi gereken belge, **1982 Anayasası**’dır. 2000’lerin başında hayata geçirilen kamu yönetimi reformu kapsamında ve kent hakkı bağlamında öne çıkan kanunlar ise, **5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu** ile **5393 Sayılı Belediye Kanunu** olmuştur. 2000’lerin sonuna doğru kabul edilen **5840 Sayılı Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Kanunu** ise, hakların toplumsal cinsiyet boyutuyla izlenip değerlendirilmesinde önemli bir dayanak noktasıdır.

4 Avrupa Kentsel Şartı. (1992). AB. <http://www.mimarlarodasiansankara.org/?id=964>. Erişim Tarihi: 3 Ağustos 2017.

5 Avrupa Kentsel Şartı-II. (2008). Yeni Bir Kentlilik İçin Manifesto. Avrupa Konseyi. http://kisi.deu.edu.tr/yakup.ozkaya/UIKDocs_kentselsart_.pdf. Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2017.

Türkiye’deki mevcut durum, kentsel haklar ve hizmetler alanıyla ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile ürettikleri politika belgeleri çerçevesinde de ele alınmıştır. Politika belgelerinin insan hakları belgeleriyle uyumunun tespiti bağlamında, merkezî üst ölçekli planlardan başlayarak, bu planları takip eden bölge ve il düzeyindeki stratejik plan, faaliyet raporu ve eylem planı gibi politika belgeleri incelenmiştir. Kentsel haklar ve hizmetler alanının toplumsal cinsiyete duyarlı hak temelli izlemesine yönelik yaptığımız politika belgelerinin analizinden ulaştığımız sonuç, doğrudan toplumsal cinsiyet eşitliğine odaklanan politika belgeleri dışında kalan belgelerin ya toplumsal cinsiyet eşitliği boyutunun hiç olmaması ya da metnin bazı yerlerinde geçmekle birlikte, metinlerin bütününde içselleşmiş bir bakış açısının mevcut olmamasıdır.

8. Türkiye’deki mevcut durum analizinin üçüncü ayağını, sivil toplum örgütlerinin ve diğer kamusal aktörlerin kapasitelerinin haritalaması oluşturmaktadır. Katılımcı demokrasinin gelişiminin ana aktörlerinden biri, sivil toplum örgütleridir (STÖ). STÖ’lerin, politikaların tasarımı, uygulaması ve sonuçlarının izlenmesinde de önemli rolleri vardır. Bu süreçteki rollerini etkin biçimde sürdürebilmeleri ise, STÖ’lerin güçlenmesine ve aktif katılımına bağlıdır. Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarının gelişimi 1980 sonrasında hız kazanmıştır. 1986 yılında kurulan ve ilk insan hakları kuruluşu olma özelliğini taşıyan **İnsan Hakları Derneği**, pek çok alanda faaliyet göstermiş ve bu tarihten sonra hak temelli faaliyet gösteren dernekler çeşitlenerek artmıştır. Türkiye’de hak temelli örgütlerin temel faaliyet alanlarını, insan hakları, çevre, toplumsal cinsiyet, gençlik, sakatlık, çocuk hakları, kültür/kültürel haklar, HIV ile yaşayan bireylerin hakları, hayvan hakları, yaşlı hakları, mülteci hakları ve kent hakkı oluşturmaktadır. Türkiye’de hâlihazırda doğrudan kent hakkı üzerine örgütlenen bir sivil toplum kuruluşu bulunmasa da bu alanda çalışmalarıyla ön plana çıkan iki yapılanma söz konusudur: **Toplumun Şehircilik Hareketi** (İMECE) ve **Dayanışmacı Atölye**. 2006 yılında kurulan **Toplumun Şehircilik Hareketi**, barınma, çalışma, sağlık, eğitim vb. haklardan faydalanmak, kent merkezlerine ve kamusal hizmetlere herkesin eşit erişebilmesini sağlamak için çalışmalar yürütmektedir. Kent hakkı temelinde benzer çalışmalar yürüten **Dayanışmacı Atölye** ise, kentsel dönüşüm projeleri ile yerleri değiştirilen mahallelerde anket, haritalama vb. çalışmalar yürütmektedir. Bununla birlikte, toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik çalışma yürüten dernek ve kuruluşların sayısı daha fazladır. Kentsel haklar ve hizmetler bağlamında önemli olan ise, hak ve hizmet alanları ile toplumsal cinsiyet boyutlarının kesişmesi üzerinden STÖ’lerin kapasitelerinin haritalanmasıdır. Ancak, hem STÖ sayısının yüksekliği hem de bu kuruluşların tümünün haritalama çalışmaları yapmıyor olmaları bir sınırlamayı gerektirmiştir. Dolayısıyla, toplumsal cinsiyete duyarlı izleme yapan STÖ’lerin kentsel haklar ve hizmetler alanındaki faaliyetleri öne çıkarılarak haritalaması yapılmıştır. Bu çerçevede, raporda **Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı**, **KA.DER**, **SPoD**, **İnsan Hakları Derneği**, **Uluslararası Af Örgütü** ve **Sabancı Vakfı** gibi STÖ’ler ile kamusal aktörler olan kent konseyleri ve meslek örgütleri değerlendirilmiştir.
9. Kentsel haklar ve hizmetler alanına ilişkin gösterge ve veri kaynakları haritalanmak istendiğinde, kent yaşamının niteliğine ilişkin göstergelerin kentsel hizmetlerin yararlanıcıları temelinde oluşturulabileceği görülmektedir. Bu hizmetlerin sunum yapısı ve yararlanıcı profili bilgilerini ise, kent yönetimlerinin yanı sıra, sivil sunucuların da sağlaması beklenebi-

lır. Kentlerdeki yaşam kalitesine ilişkin çok sayıda uluslararası indeks olmakla birlikte, özellikle toplumsal cinsiyet boyutu ile öne çıkan **HABITAT** kapsamındaki indeksler kullanılabilir görünmektedir. Bu indekslerde kapsanan boyutlar, kentteki yaşam kalitesini yansıtmakla birlikte, bu boyutlara ilişkin merkezî yönetim politikalarının kent politikalarını belirlediğine de dikkat edilmelidir.

10. Raporda, kentsel haklar ve hizmet alanlarına ilişkin göstergeler uluslararası belgeler ve indeksler temelinde tasnif edilmiş ve önerilen veri kaynakları belirtilmiştir. **Barınma** alanı için **UN-HABITAT Toplumsal Cinsiyet Rehberi-Barınma ve Gecekondu İyileştirme Göstergeleri** (*UN-HABITAT Gender Issue Guide, Housing and Slum Upgrading Indicators*); **güvenlik** alanı için **UN-HABITAT Kentsel Yönetişim İndeksi, Güvenli Kentler İndeksi** ve **UN-HABITAT Şehir Planlaması ve Tasarımı-Toplumsal Cinsiyet Göstergeleri**; **hareketlilik** alanı için **Kentsel Hareketlilik İndeksi, Güvenli Kentler İndeksi** ve **Asya Kalkınma Bankası-Ulaşım Toplumsal Cinsiyet Göstergesi**; **kentsel kamusal hizmetlere erişim** alanı için **UN-HABITAT Kentsel Yönetişim İndeksi** ve **kentsel demokrasi** alanı için de **UN-HABITAT Şehir Planlaması ve Tasarımı-Toplumsal Cinsiyet Göstergeleri** ve **UN-HABITAT Kentsel Yönetişim İndeksi**’nden derlediğimiz uluslararası dayanaklı göstergeler, tablolaştırılarak EK 8’de sunulmuştur. Ayrıca, söz konusu uluslararası dayanaklı göstergelerin Türkiye’de de derlenmesi için başvurulabilecek veri kaynakları olarak **TÜİK**, ilgili merkezî ve yerel yönetim kurumları ile kamu kurum ve kuruluşlarının stratejik planları, ilgili birimleri ve kurumsal web siteleri, ilgili STÖ’lerin ve kamusal aktörlerin çalışmaları ile katılımcı gözlem ve anketleri önerilmiştir.
11. Yukarıda söz edilen uluslararası indeks ve belgelerden ayrıntıları ile derlenen göstergelerin yanı sıra, Türkiye özelinde düşünüldüğünde, kapsadığımız kentsel hakların toplumsal cinsiyet boyutuna ilişkin göstergeler belirlemek gerekliliği açıktır. Göstergelerin uygulanabilir ve ölçülebilir olmasını sağlayacak en önemli araçlar veri kaynaklarıdır. Türkiye’de kentsel hizmetler, yerel yönetimlerin sorumluluk alanına girmekle birlikte, kent yaşamına ve kentsel hizmetlerin kullanıcılarına ilişkin verilere merkezî yönetim birimleri olan **Türkiye Belediyeler Birliği, Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü** ve **TÜİK** istatistiklerinde de erişilebilmektedir.
12. Türkiye’de kentsel haklar ve hizmetler açısından toplumsal cinsiyet eşitliği haritalaması yapıldığında, başta anayasa olmak üzere, özellikle 2000’li yıllarda düzenlenen merkezî ve yerel yönetim yasalarının, eşitlik, toplumsal cinsiyet eşitliği, ayrımcılık yasağı, insan onuruna saygı ve sürdürülebilirlik normları ile uyumlu olduğu görülmektedir. Barınma, güvenlik, hareketlilik, kentsel kamu hizmetlerine erişim ve kentsel demokrasi olarak belirlediğimiz kentsel hak ve hizmet alanları açısından yerel mevzuatı değerlendirdiğimizde, bu haklardan kentsel demokrasiye ağırlık verildiğini ve tüm hak alanlarında toplumsal cinsiyet boyutunun eksik kaldığını söyleyebiliriz. Bunun yanı sıra, kentsel haklara ilişkin standartlar arasında sıklıkla en dezavantajlı grubun ihtiyaçları öne çıkmakta, yukarıda belirlediğimiz standart kümelerindeki çeşitlilik gözlenmemektedir. Öte yandan, **Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı** ve ilişkili yerel yönetim ve toplumsal cinsiyet çalışma raporları, yerel yönetimlerin kentsel hak ve hizmet alanlarında toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifiyle kapasite geliştirme girişimleri için çok önemli dayanaklardır. **Toplumsal Cinsiyet Raporu**’nun karar alma mekanizmaları, istihdam, sağlık, kadına yönelik şiddet ve eğitim alt başlıklarında kadınların

Türkiye’deki konumuna ilişkin saptamalar kentsel hak ve hizmet alanlarında standartların ve göstergelerin geliştirilmesine de ışık tutmaktadır. Bölgesel düzeyde **Kalkınma Ajansları**’nın koordinasyonunda hazırlanan bölge planları da kentsel düzey için belirlediğimiz hak ve hizmet alanlarına ilişkin değerlendirmeleri ile ilgili bölgedeki kentlerin bu hakların sağlanmasına ilişkin stratejilerine yön verir niteliktedir, ancak yaygın eğilim, kadınların dezavantajlı gruplar arasında sayılmasıdır ve haklar açısından toplumsal cinsiyet perspektifinin içkin olmamasıdır. Kent düzeyine gelince, belediyelerce hazırlanan beş yıllık Stratejik Planlar ve yıllık Performans Programlarında da toplumsal cinsiyet perspektifi üst çerçeveyi oluşturamamaktadır Öte yandan, kadınların güçlendirilmesine ilişkin hem ana politikaların, hem de bu doğrultudaki belirli faaliyetlerin bu belgelerde giderek yaygınlıkla yer aldığını söylemek mümkündür. **Birleşmiş Milletler Ortak Programları** kapsamında başlayan **Kadın Dostu Kentler** projelerinin önemli bir çıktısı **Yerel Eşitlik Eylem Planları**’dır. Bu planların hazırlandığı kentlerde, kentsel hak ve hizmetlerin toplumsal cinsiyet eşitliği açısından tanımlanması yaygındır, göstergeler için de izleme için de önemli politika altyapısı belgeleridir.

13. Türkiye’de genelde kent düzeyinde, özelde kentsel haklar ve hizmetler bağlamında cinsiyet kırılımlı verilerin düzenli üretildiğini söylemek güçtür. Raporda kentlerde kadınların durumuna ilişkin Türkiye’de derlenen en temel göstergeler ve veri kaynakları sunulmuştur. Tablo 16’da görüleceği üzere, cinsiyete göre ayrıştırılmış veriler çok sınırlıdır. Önerdiğimiz göstergelere ilişkin verilerin toplumsal cinsiyet kırılımıyla üretilmesinin sağlanması, kamu hizmetlerinden yararlanma düzeylerinin belirlenmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Tablo 16’da sunulan, Türkiye’de yerel düzeyde hâlihazırda toplanmakta olan göstergelerin yanı sıra; yine Türkiye özelinde düşünüldüğünde, kapsadığımız hakların toplumsal cinsiyet boyutuna dair başka göstergeler de geliştirilebilir. Göstergelerin ölçülebilir, karşılaştırılabilir, dengeli ve güvenilir olması, hak temelli izlemenin başarısı için gereklidir. Bu amaçla, yeni göstergelerin belirlenmesinde, söz konusu alanda faaliyet yürüten kamu ve sivil toplum temsilcileri ile araştırmacı ve akademisyenlerin katılımı anlamlı bulunmuştur. Bu doğrultuda **CEİD, Türkiye’de Katılımcı Demokrasinin Güçlendirilmesi Projesi** kapsamında, 25 Aralık 2017 tarihinde, her bir tematik alanla ilgili merkezî ve yerel teşkilatta görevli bürokratlar, sivil toplum örgütleri ve akademisyenlerin davetli olduğu bir ortak anlayış toplantısı düzenlemiştir. Bu toplantıda, her tematik alanda katılımcılar ve tematik alan uzmanları çalışma gruplarına ayrılarak, Türkiye’de hak temelinde toplumsal cinsiyet eşitliğinin izlenmesi için anlamlı göstergeler üzerinde tartışmışlardır. Bu tartışmanın katkılarını da içererek kentsel haklar ve hizmetler tematik alanı için önerdiğimiz göstergeler, Tablo 17’den izlenebilir. Türkiye’de kentsel haklar ve hizmet alanına ilişkin yapılacak toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde bir izlemede kullanılması için önerdiğimiz 89 gösterge, gösterge tanımları ve veri kaynağı, veri toplama yöntemi ve sıklığı da belirtilerek sunulmuştur. Ayrıca, göstergelere ek olarak, alanda izleme yapacak STÖ’ler için izleme soruları önerilerimize de yer verilmiştir.

I. Giriş

Bu rapor, Türkiye’de Katılımcı Demokrasinin Güçlendirilmesi: Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin İzlenmesi Projesi kapsamında belirlenen tematik alanlardan biri olan kentsel haklar ve hizmetler alanında hazırlanmış bir haritalama raporudur. Raporun amacı, kent hakkı alanının toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde izlenebilmesi için gerekli çerçeveyi sunmaktır. Raporda, öncelikle, kent hakkı alanında insan hakları bağlamında mevcut uluslararası norm, standart ve iyi örnekler ile söz konusu alanda Türkiye’nin verili mevzuatı sunulmaktadır. Devamında ise, izleme için gerekli sivil toplum kapasitesine dair bilgi verilmekte ve kentsel haklar ve hizmetler bağlamında hak temelli izlemeyi gerçekleştirmede kullanılmak üzere, uluslararası indekslerden, araştırma verilerinden ve akademik çalışmalardan derlenen göstergeler paylaşılmaktadır.

Anayasamızın 10. maddesi, "herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir" demektedir. Ayrıca, bununla da kalmayarak, ek bir fıkra ile kadınların ve erkeklerin eşit haklara sahip olduğu belirtilmiş ve "devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür" (Ek fıkra: 7/5/2004-5170/1 md.) ibaresi yer almıştır. Böylelikle, Türkiye Cumhuriyeti Devleti, kadın-erkek eşitliğini hayata geçirme yükümlülüğünü kabul etmiş olmaktadır. Bu vurguyu izleyen paragrafta, devlet organları ve idare makamlarının, bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorunda oldukları ifadesi yer almıştır. Bunun yanı sıra, Türkiye, gerek taraf olduğu uluslararası sözleşmeler, gerekse Avrupa Birliği uyum süreci kapsamında dâhil olduğu programlar ve Birleşmiş Milletler ortak programları uyarınca hem mevzuatında hem de uygulamalarında toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda bir ortak anlayış gelişimini destekleyecek adımlar atmıştır. Bu adımlar, toplumsal cinsiyet eşitliğinin gerçekleştirilmesi için gerekli olan toplumsal dönüşüm için kritik önemdedirler. Bununla birlikte, söz konusu toplumsal dönüşüm devlet otoritelerinin kolaylaştırıcılığında, yeterli bir sivil toplum katılımını da gerekli kılmaktadır. İşte tam bu noktada kentsel haklar ve hizmetler alanında toplumsal cinsiyet eşitliğinin izlenmesini konu eden bu rapor, Türkiye’de toplumsal cinsiyet eşitliğinin katılımcı demokrasi anlayışı çerçevesinde geliştirilmesi için sivil toplum temsilcilerinin izleme kapasitelerini destekleyecek ve güçlendirecek bir haritalama çalışması sunmaktadır.

Türkiye’de toplumsal cinsiyet eşitliğinin mevcut durumuna dair ölçümler, hem TÜİK tarafından hem de bağımsız STÖ’ler ve araştırmacılar tarafından yapılmaktadır. Bu ölçümler, mevcut durumu ortaya koymakla birlikte, dönüşüm için durum tespitinden öte çabaların gerektiği de ortadadır. Bu sebeple, kadınların siyasete katılım, istihdam, eğitime erişim ve devam etme, şiddetten korunma, sağlık, kentsel hizmetlere erişim, spor ve din hizmetleri vb. gibi hak alanlarında erkeklerle eşitlenmesi, kazanımların korunması ve geri gidiş eğilimlerinin önlenmesi için toplumsal cinsiyet temelli çalışan STÖ’lerin izleme yapma kapasitesi kritik önemdedir. Hak temelli izleme kapasitesine sahip olmak, toplumsal cinsiyet temelli çalışan sivil toplumun yaygın ikna ve savunuculuk faaliyeti yürütebilmesini destekleyecektir. CEİD Türkiye’de Katılımcı Demokrasinin Geliştirilmesi: Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin İzlenmesi Projesi, hem sunduğu araçlar ve çerçeve ile toplumsal cinsiyete duyarlı hak temelli izlemeyi kolaylaştıracak hem de toplumsal

cinsiyet eşitliğinin anaakımlaştırılmasına yani idari otoritelerin plan, politika ve uygulamalarında cinsiyet eşitliği perspektifinin temel bir unsur olarak ele alınmasına katkı sağlayacaktır. Böylelikle, rapor, hak temelli veya toplumsal cinsiyet temelli çalışan sivil toplum örgütlerinin hedefi olan toplumsal değişim ve dönüşüm sürecine de hizmet edecektir. Kentsel haklar ve hizmetler alanında hak temelli ve toplumsal cinsiyet eşitliği temelli izleme inisiyatif ve girişimlerinin artmasına vesile olmasını umduğumuz bu rapor, izleme sürecinin doğal akışı içinde sıkça karşılaşılabilecek olan kamu kurumları ile sivil toplum örgütleri arasında işbirliğinin gelişmesine de katkıda bulunacaktır.

Kent Hakkı

Kent hakkı kavramına gelindiğinde kavram, 1960’larda ortaya çıkmakla birlikte 1990’ların sonlarından itibaren yaygın kullanım ve uygulama alanına kavuşmuştur. Günümüzde artık nüfusun büyük kısmı kentlerde yaşamaktadır. Kentleşme ile çok katmanlı eşitsizlikler hem artmış hem de görünür hâle gelmiştir. Bu durum, merkezi idare tarafından ülke çapında yürütülen insan haklarının korunması ve sosyal politika tasarımı ve uygulaması hizmetlerinin yanı sıra, bölgesel ve yerel yönetimlerin bu bağlamdaki işlevlerini de ön plana çıkarmıştır. Eşitsizliklerin ortadan kaldırılması, hem politikaların insan hakları normları temelinde tasarlanması hem de yerelde bunlarla uyumlu kentsel hizmet sunumu ile mümkün görülmektedir (Oomen vd., 2016).

Kentsel haklar, öncelikle kentte yaşayanların kentsel alanı gündelik yaşamda çok yönlü, yani iktisadi, sosyal, istihdam ve teknik boyutlarıyla, kullanabilmelerini ifade etmektedir. Buna ilaveten, kent sakinlerinin, kentsel yaşamın biçimlenmesindeki karar süreçlerine, siyasi ve idari mekanizmalara katılmaları da kentsel hakların bileşenlerinden biridir (Fenster, 2005). Bu kullanıma ve katılma olanakları, insan onuruna saygılı, özgür, eşit ve güvenli bir kent yaşamında var olmanın önkoşuludur. Bu olanakların gerçekleştirilmesi, kentsel hizmetlerin ayrımcılık olmadan ve sürekli erişilebilirliğine bağlıdır, diğer eşitsizlikler gibi toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin de kaynağı buradadır.

Kent hakkı kavramı, kentlilerin sahip oldukları haklara yönelik ihlalleri ortadan kaldırmak ve kentte yaşayan herkesin çıkarlarını eşitsizliklere karşı savunmak üzere, Henri Lefebvre tarafından 1960’larda geliştirilmiş bir kavramdır. “Kent Hakkı”, sadece bir kentte yaşama hakkını değil, aynı zamanda, kentin tam kullanım hakkının sadece kentte yaşayanlara ait olmasını da öngörür. Lefebvre, kentin, kent sakinleri tarafından arzu ettikleri gibi biçimlendirilebilmesini, “tahsis etme” olarak adlandırmıştır. David Harvey, Lefebvre’in tahsis etme kavramından hareketle, kentin, yaşanacak bir mekân olmanın ötesinde farklı anlamlar ve ilişkiler ağını içinde barındırdığını belirtir. Hatta, kent hakkını “Kenti değiştirerek kendimizi değiştirme hakkı” (Harvey, 2008: 23) şeklinde ifade eder. Bu değişimin ancak ortaklıklarla kolektif bir biçimde mümkün olabileceğini dile getirerek, kent hakkının bireysel bir hak olarak düşünülmemeyeceğine, kolektif bir hak olarak ele alınması gerektiğine vurgu yapar (Harvey, 2003: 940).

Kent Hakkı Alanında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Talebinin Kısa Tarihi

Kent ve şehir planlaması literatürü içinde ilk feminist eleştiriler, 1970’lerde şehir planlarının sadece erkeklerin ve ailelerin ihtiyaçlarına uyumlu “toplumsal cinsiyetlendirilmiş” şehirler planladıkları doğrultusunda şekillenmiştir (Beebeejoun, 2016). Bu eleştiri, eğer şehirler “cinsiyet-

çi" bir şekilde dizayn edilmemiş olsa neye benzerlerdi? sorusuna yanıt arayan çalışmalara yol göstermiştir⁶. Ayrıca, yine kadınların kent yaşamı içindeki görünürlüğünü konu edinen, kent, kadın ve toplumsal cinsiyet konusunda ürünler⁷ verilmiştir (Parker, 2011 : 435). Özellikle *SIGNS (1980)*, *International Journal of Urban and Regional Research (1978)*, *Antipode (1984)* gibi dergilerin, ulaşım, konut dizaynı ve kentin "androcentric", erkek egemen biçimlenişi konularında çıkan özel sayıları, alandaki önemli katkılar olmuştur (Parker, 2011 : 434).

Başlangıçta, toplumsal cinsiyet eşitliğine açıkça değinilmeyen kent hakkı yazınında, izleyen çalışmalarla, egemen kültürün şekillendirdiği toplumsal dokunun, kent yaşamının olanaklarından yararlanmada kadınlar ve LGBTİ’ler açısından eşitsizlikler yarattığı ortaya konmuştur (Fenster, 2005). İlerleyen süreçte, bu doğrultudaki katkılar artarak sürse de pratikte anlamlı bir dönüşüm ve ilerleme kaydedilememiştir. Bu durum, kadınların sosyal ve ekonomik olarak içinde oldukları çok katmanlı ayrımcılıkları yaratan toplumsal yapıda bir değişim olmamasıyla açıklanmakla birlikte (Beebejaun, 2016), toplumsal cinsiyet temelli bir kent hakkı tartışmasının, her zaman, etnisite, milliyet ve kültür farklılıkları ile bezenen kimlik meseleleri ile de keştiği belirtilmektedir (Fenster, 2005). Dolayısıyla, toplumsal cinsiyete duyarlı ve eşitsizliklerin ortadan kaldırıldığı bir kent hakkı, kadınların ve farklı bireylerin özel ve kamusal alan kullanımlarını belirleyen etnik ve kültürel bağlı ataerkil güç ilişkilerinin ciddi bir değerlendirmesinin yapılmasını gerekli kılmaktadır (Fenster, 2005). Verili bu tür eşitsizlikler, cinsiyet körü kamu politikaları ile daha da pekiştirilebilir. Öte yandan, insan hakları ekseninde tasarlanan politikalar ile eşitsizliklerin azaltılması, giderilmesi mümkündür.

Yukarıda özetlenen kuramsal birikim, nüfusun ağırlıklı yaşama alanı hâline gelen kente dair çok boyutlu olguların anlaşılmasını sağladığı gibi, kentte yaşayanların haklarının tanınması ve korunması yolunda kurumsal dönüşümlere de temel olmuştur. Çünkü kent hakkı, her şeyden önce, herkesin eşit biçimde insani koşullarda yaşayabileceği bir kent düzeni için gerekliliklerin belirlenip gerçekleştirilmesi ile sağlanabilir (Buckingham, 2010:57). Bu nedenle, kent hakkını garanti altına almak amacıyla, çok sayıda uluslararası, bölgesel, ulusal ve yerel ölçekli belge (anlaşma/sözleşme) yayınlanmış, devletler ve yerel yönetimlerce imzalanmıştır. Bu süreçte, özellikle 1990’lı yıllarda, insan hakları aktivistlerinin, STÖ’lerin, çeşitli toplumsal hareketlerin katkı verdiğini ve Birleşmiş Milletler’in çatısının da belirleyici ve sürükleyici olduğunu belirtmek gerekir.

Kentte var olmanın temel koşulu, insana yakışır barınma olanağının olmasıdır. İnsan güvenliğinin başat unsurunun korkudan azadlık (*freedom from fear*) olduğu evrensel kabuldür (UNDP, 2000: 29). Toplumsal cinsiyet bağlamında ifade edersek, kadınlar ve LGBTİ’ler için kent yaşamını paylaşma olanaklarından yararlanmanın önündeki en önemli sorun güvenlidir. Kentsel alanların kimi bölümlerinin kullanımındaki ayrımcılık, kısıtlayıcı olmanın ötesinde, can güvenliğini tehdit etmekte, şiddete maruz kalma olasılığını arttırmaktadır (Fenster, 2005; Falú, 2010; Falú, 2014). Güvenliğin yeterince sağlanamaması, park, meydan, konut gibi kent mekânlarına erişim (ulaşım, hareketlilik) olanaklarının kısıtlanması, toplumsal kent yaşamına eşit katılımı da ortadan kaldırmaktadır. Sonuçta, kadınlar ve LGBTİ’ler kendi güvenli alanlarında yaşama sıkıştırılmakta, kent yaşamını kısmen paylaşmakta, kısaca kentsel haklarından bütünüyle yararlanamamakta-

6 Bknz. Hayden, D. (1980). What would a non-sexist city be like? Speculations on housing, urban design, and human work. *Signs*, 5 (Suppl. 3), S170-S187.

7 Bknz. Tivers, J. (1985). *Women attached*. London: Croom Helm

dırlar. Bu dışlanmanın doğal sonucu, kent yaşamını belirlemedeki söz hakkının, yani siyasi katılımın da kısıtlanmasıdır. Gerek yerel yönetim ve gerekse sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerine katılım aksadığında, kadınların ve LGBTİ'lerin hakları yeterince dile getirilmemekte ve iyileştirici politika tasarımına katkı da sınırlı olmaktadır. Diğer eşitsizlikler gibi, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini de kent haklarını gerçekleştirmekten dışlanma bağlamında izlemek, hem durum hem de çözüm önerisi saptamayı kolaylaştıracaktır (Cebollada-Frontera & Miralles-Guasch, 2006; Falú, 2014).

Kent hakkı kavramı, 1960'ların ortalarından itibaren tartışılmaya başlanmakla birlikte, uluslararası düzeyde hakkın toplumsal cinsiyet eşitliği boyutunun da olduğunun vurgulanması ilk kez 1992 yılında Avrupa Konseyi Avrupa Kentsel Şartı'nın⁸ 20. maddesinde, yerel yönetimlerin hizmet sunumlarında cinsiyet temelli bir ayrımcılık yapmayacaklarına dair ifadenin yer alması ile olmuştur. 2006 yılında imzalanan Avrupa Yerel Yaşamda Kadın Erkek Eşitliği Şartı⁹ ise, bu hakkın her boyutu ile tam anlamıyla cinsiyet eşitliği süzgecinden geçirildiği belge olmuştur. Yine 2016 yılında toplanan HABITAT-III sonuç raporu da¹⁰ kent hakları ve hizmetleri alanında cinsiyet eşitliğinin nasıl gerçekleştirileceğine dair öneriler ve vurgular içermektedir. Raporun ilerleyen kısımlarında, gerek uluslararası belgelerden derlenen normlar ve standartlar gerekse iyi uygulama örnekleri ile hakkın tarihsel gelişimi ana hatları ile ortaya koyulmaktadır.

Kentsel haklar ve hizmetler alanında yapılacak izleme için temel bir çerçeve ve yol haritası oluşturmak üzere hazırlanmış bu rapor, dört ana bölümden oluşmaktadır. Buna göre, girişten sonraki ikinci bölüm, kentsel haklar ve hizmetler alanı ile ilgili normların ve standartların belirlendiği kısımdır. Bu bölümde, öncelikle, uluslararası sözleşmelerin, sözleşmelere ek belge ve tavsiye kararlarının, sözleşme statüsü kazanmamış ama devletlerin taraf oldukları HABITAT gibi toplantıların sonuç raporlarının, sözleşme ve bildirge statüsünde olmamakla birlikte rehberlik edici prensipler sunan kentsel haklar ve hizmetler alanı ile ilgili temsiliyet kabiliyeti olan sivil toplum kesimlerinin hazırlamış olduğu belgelerin bir listesi derlenmiştir. Daha sonra, bu belgelerin içinde geçen insan hakları normları ve kentsel haklar ve hizmetler ile ilgili hak alanları tespit edilmiştir. Devamında ise, yine aynı belgelerden yola çıkarak, bu kez, bu normların hayata geçirilmesi noktasında "nasıl?" sorusuna yanıt veren standartlar belirlenmiş, uluslararası tanınırlığı olan iyi uygulama örnekleri sunulmuştur.

Raporun üçüncü kısmı, Türkiye bağlamında kentsel haklar ve hizmetler alanına ilişkin mevcut durum analizinin yapıldığı bölümdür. Burada, hem mevzuat ve ilgili politika belgeleri ele alınmış hem de bu alandaki sivil toplum örgütlerinin ve diğer kamusal aktörlerin kapasitelerinin haritalaması yapılmıştır. Raporun dördüncü bölümünde ise, kentsel haklar ve hizmetler alanında bir hak temelli izleme yapılmak istendiğinde kullanılacak göstergeler derlenmiştir. Son kısımda ise, alana ilişkin izleme çalışmalarında kolaylaştırıcı olacak kavram ve teknik terimlerin listesi sunulmuştur.

8 Avrupa Kentsel Şartı. (1992). AB. <http://www.mimarlarodasiankara.org/?id=964>. Erişim Tarihi: 3 Ağustos 2017.

9 Avrupa Yerel Yaşamda Kadın - Erkek Eşitliği Şartı. (2006). Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi (CEMR). http://www.ccre.org/img/uploads/piecesjointe/filename/charte_egalite_tr.pdf. Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2017.

10 HABITAT-III. (2017). BM. Yeni Kentsel Gündem (71/256 BM kararı). <http://www.csb.gov.tr/db/habitat/editedordosya/file/dokumanlar/TR-Habitat%20III%20New%20urban%20Agenda%20%28Zero%20Draft%29-Turkce.pdf>. Erişim Tarihi: 27 Ağustos 2017.

II. Normların ve Standartların Belirlenmesi

Hak temelli izlemenin temel dayanağı, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nden (İHEB) başlayarak, gelişen uluslararası insan hakları belgeleridir. Bu belgelerde yer alan ve üzerinde uzlaşarak devletlerin taraf olduğu normlar, izleme yapmayı mümkün kılan temel referanslardır. İnsan hakları belgelerinde, toplumsal cinsiyet eşitliğine bir norm olarak ilk kez Birleşmiş Milletler kuruluş anlaşmasında (1945) rastlanmaktadır. Daha sonra, İHEB (1948) toplumsal cinsiyet eşitliğini yine bir norm olarak içermiştir. 1975’te Birleşmiş Milletler Birinci Kadın Konferansı ve 1981’de yürürlüğe giren Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi de kadınların insan haklarını ve toplumsal cinsiyet eşitliğini norm olarak içermiştir. 1985 yılında Kenya’da gerçekleşen Üçüncü Dünya Kadın Konferansı’nda ise, toplumsal cinsiyet anaakımlaştırması kavramı toplumsal cinsiyet eşitliğinin tüm politika ve uygulamalarda gözetilmesini sağlayacak bir norm olarak ortaya konmuştur. Ayrıca, 1993 yılında Viyana’da gerçekleşen Dünya İnsan Hakları Konferansı’nda, kadın hakları, insan hakları kavramına dâhil edilmiştir. İlerleyen süreçte, Dördüncü Dünya Kadın Konferansı’nda (1995) Pekin Deklerasyonu ve Eylem Platformu ilân edilerek, tüm hak alanlarında toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması anlayışı benimsenmiştir.

Kentsel haklar ve hizmetler alanında toplumsal cinsiyet eşitliği talebinin uluslararası kuruluşların ilgili insan hakları belgelerine girişinin tarihçesi ise çok eski sayılmaz. Burada, kent hakkı tematik alanı ile ilgili temel insan hakları belgeleri ile, küresel-ulusal-bölgesel sözleşme, tavsiye kararları, anayasa ve şehir şartları, kadın, çocuk, engelli ve LGBTİ hakları konusunda faaliyet yürüten uluslararası inisiyatiflerin düzenlediği konferans sonuç bildirgelerinin de içinde yer aldığı temel dokümanlar gözden geçirilmiştir.¹¹

Kent hakkının açıkça dile getirildiği belgeler arasında, Avrupa Kentte İnsan Haklarını Koruma Şartı-2000 (*The European Charter for the Safeguarding of Human Rights in the City*), Dünya Kent Hakkı Şartı-2005 (*World Charter for the Right to the City*) ve Montreal Haklar ve Sorumluluklar Şartı-2006 (*The Montreal Charter of Rights and Responsibilities*) yer almaktadır. Birleşmiş Milletler, HABITAT, *United Nations Educational Scientific and Cultural Organization/UNESCO* (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü) gibi kurumların eşliğinde 2005 yılında hazırlanan Dünya Kent Hakkı Şartı belgesi, kent hakkını, "Kentlerin sürdürülebilirlik, demokrasi, hakkaniyet ve sosyal adalet ilkeleri doğrultusunda adil bir şekilde kullanılması" (Dünya Kent Hakkı Şartı, 2005: Madde 1.1.) şeklinde tanımlamaktadır. Bununla birlikte, kent hakkı, uluslararası anlaşmalarla ortaklaşmış ve kabul görmüş, sivil, politik, ekonomik, toplumsal, kültürel ve çevresel tüm hakları içinde barındırmaktadır (Dünya Kent Hakkı Şartı, 2005: Madde 1.2.). Bu doğrultuda, eşit ve tatmin edici koşullarda çalışma hakkı; sendika kurma ve üye olma hakkı, sosyal güvenlik; sağlık; temiz içme suyu; enerji; toplu taşıma; diğer sosyal hizmetler; gıdaya, giyime ve yeterli sığınma olanaklarına erişim; bilgiye erişim; politik katılım; barış içinde güvenli yaşama; adalete erişim; özgürlük gibi haklar kent hakkı politika ve uygulamalarının kapsamı alanında tarif edilmektedir. Bunlarla birlikte, şartta, toplumsal cinsiyet konularının da dâhil

11 Söz konusu liste EK 1’de görülebilir.

edildiği gözlenmektedir. *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women/CEDAW* (Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi), HABITAT II ve Pekin Deklerasyonu’na dayanarak tanımlanmış, eşitlik ve ayrımcılık yasağı maddesi altında kadınlara eşit olanaklar sağlanması (Madde 2.3); savunmasız durumdaki kişi ve gruplar için özel koruma sağlanmasında kadınların da içerilmesi (Madde 2.4); şehre dair kamu politikaları, bütçe ve program tasarılarına dair verilecek kararlara siyasal katılımı kadınlarla yönelik olumlu eylemler (Madde 8.3); barınma hakkı temelinde mülkiyet edinmede eşitlik (Madde 14.4); istihdam hakkı ile ilgili maddede kadınların istihdama erişimini kolaylaştıracak çocuk bakımı ve engelli bakımı hizmetleri sunulması (Madde 15.4) ; ve şartta değinilen kent hakkına dair normların ihlâl edilmesi durumunda yasal ve yönetsel yaptırımlar öngören maddede, kadınların şehir yönetimine siyasal katılımına engel teşkil eden durumlar (Madde 19.1) için de önlemler ve yaptırımlar tanımlanmıştır.

Doğrudan kadınların kent hakkına vurgu yapması yönüyle Kadınların Kent Hakkı Şartı-2004 (*Charter for Women’s Right to the City*) ise, kentte toplumsal cinsiyet eşitliği açısından oldukça önemli bir belgedir.¹² Bu şart, kadınların eşit bir şekilde kentsel demokrasi süreçlerine katılımı, kentsel hizmetlere erişimi, mülk edinmeleri, güvenliklerinin teminatı, her türlü cinsiyet ayrımının ortadan kaldırılması gibi konularda hükümetlere gerekeni yapmaları konusunda açık bir çağrı niteliği taşımaktadır (Habitat International Coalition, 2005). Bu önemli sözleşmelerin yanı sıra, açıkça kent hakkı kavramına yer verilmese de daha pek çok bölgesel ve uluslararası sözleşmenin kent haklarına yönelik maddeler içerdiğini de söyleyebiliriz.

Lefebvre, kent hakkı kavramını 1960’larda gündeme getirmiş olsa da, bu tarihten önce ve sonra çeşitli belgelerde, kentte yaşayan herkesin eşit haklara sahip olduğuna dair maddeler yer almaktadır.¹³ 1992’de Rio de Janeiro’da gerçekleştirilen Çevre ve Kalkınma Konferansı ve 1996 yılında İstanbul’da düzenlenen HABITAT II, bu konuda vurguları olan önemli konferanslardan bazılarıdır. HABITAT II, ayrıca, *International Union of Local Authorities/IULA* (Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği) ve Dünya Birleşmiş Kentler Federasyonu’nun aralarına METROPOLIS-Dünya Büyükşehirler Birliği’ni de katarak *United Cities and Local Governments/UCLG* (Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Teşkilatı) adı altında bir organizasyon kurulmasına vesile olmuştur. Genel merkezi İspanya’nın Barselona kentinde olan UCLG, Ocak 2004’ten itibaren fiilen faaliyete geçmiştir. 100’den fazla ülke ve 240.000’den fazla ilçe, il ve büyükşehir belediye üyesi bulunan UCLG, yerel yönetim konularında Birleşmiş Milletler nezdinde yerel yönetimlerin resmî sözcüsü konumundadır. Türkiye’nin de yerel yönetimler düzeyinde üyesi olduğu organizasyonun, *United Cities and Local Governments-Middle East West Asia Section/UCLG-MEWA* (Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler-Orta Doğu ve Batı Asya Bölge Teşkilatı)’nın merkezi İstanbul’da ve dönem sekreterliği de yine Türkiye tarafından yürütülmektedir.

UCLG-MEWA; kadınların yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeylerde karar alma süreçlerine aktif şekilde katılımlarını desteklemektedir. Bu bağlamda, UCLG-MEWA, toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda üyelerinin ortak bir görüş oluşturarak deneyimlerini paylaşmaları ve bu alanda politikalar geliştirmeleri adına, Aralık 2014 tarihinde Adana’ da gerçekleştirilen

12 Tüm bu vurgu yapılan belgeler ve daha fazlası için EK 1 incelenebilir.

13 Belgeler EK 1’de sunulan "İnsan Hakları ve Kent Hakkı ile ilgili Belgeler, Küresel-Ulusal-Bölgesel Sözleşme, Tavsiye Kararları, Yasa ve Şartlar" tablosundan izlenebilir.

UCLG-MEWA Yönetim Kurulu ve Konsey Ortak Toplantısı’nda alınan kararlar, UCLG-MEWA Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Komitesi’ni kurmuştur. Komitenin Eş Başkanlığını; Şişli Belediyesi, Sarıyer Belediyesi ve *World Academy for Local Government and Democracy/WALD* (Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi) yürütmektedir. Irak, Lübnan ve Türkiye’de yer alan 23 yerel yönetim, yerel yönetim birliği ve kuruluşları, komitenin üyesidir. 10 Ocak 2017 tarihinde UCLG-MEWA Genel Sekreterliği’nde gerçekleştirilen komitenin ikinci toplantısında, komitenin 2017 faaliyet programı çerçevesinde, Avrupa Yerel Yaşamda Kadın Erkek Eşitliği Şartı’nın yaygınlaştırılması, belediyelerde eşitlik birimlerinin kurulması ve yerel eşitlik eylem planlarının hazırlanması, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri 5’in yerelleştirilmesi temelinde çalışmalar yürütmesine karar verilmiştir. 13-24 Mart 2017 tarihleri arasında New York’ta gerçekleşen BM Kadının Statüsü Komisyonu’nun 61. Toplantısı kapsamında, UCLG-MEWA Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Komitesi üyelerine çağrı yapılmış ve katılımı ilgili seçilmiş kadın temsilciler teşvik edilmiştir. Komitenin üçüncü toplantısı, 12 Mayıs 2017’de Şişli Belediyesi ev sahipliğinde gerçekleşmiştir. Bu toplantıda, komite, önceki aldığı kararlar ışığında, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi 5’in yerelleştirilmesine yönelik bir toplantı da gerçekleştirmiştir. Komite toplantısı kapsamında, ayrıca, UCLG-MEWA Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Komitesi Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi 5’in Yerelleştirilmesi Taahhüdü” imzalanmıştır. Taahhüt, imzacı yerel yönetimlerin; Avrupa Yerel Yaşamda Kadın Erkek Eşitliği Şartı’nı imzalamasını ve uygulamaya koymasını; toplumsal cinsiyet eşitliğini hayata geçirmek için belediye bünyesinde Eşitlik Birimi, Kadın ve Aile Müdürlüğü, Kadın Çalışmaları Daire Başkanlığı, Belediye Meclisinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Komisyonu gibi benzeri kurumsal ve kalıcı mekanizmalar oluşturulmasını, ilgili bilgilerin İzleme Komitesi ile paylaşılmasını içermektedir (UCLG-MEWA, 2017, bilgi edinme talebi).

Bunlarla birlikte, BM Genel Kurul toplantılarında Eylül 2015’te kabul edilen 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri’nden 11. Hedef “Sürdürülebilir şehirler ve yaşam (*Sustainable cities and communities*)” olarak belirlenmiştir¹⁴. 17-20 Ekim 2016 tarihlerinde Ekvador’un Quito kentinde toplanan Üçüncü Birleşmiş Milletler Konut ve Sürdürülebilir Kentsel Gelişme Konferansı’nda (HABITAT-III), bu hedeflere de atıfla, gelecek 20 yılın gündemi oluşturulmuştur.¹⁵ BM üyesi ülkelerce 23 Aralık 2016’da kabul edilen sonuç dokümanı niteliğindeki “Yeni Kentsel Gündem” belgesine (UN, 2017), raporun toplumsal cinsiyet eşitliğinin kent hakkı bağlamında ele alınacağı ve bu konudaki norm ve standartların belirleneceği kısmında ayrıca değiniyoruz. Ancak, şunu belirtmek gerekir ki; “Yeni Kentsel Gündem” belgesinin merkezinde kentsel yaşam kalitesinin iyileştirilmesi konusu yer almakta ve her katmanda toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin haklara vurgu yapılmaktadır. Bu yeni paradigma ile kent planlaması, inşası, gelişmesi ile yönetimi için standartlar ve ilkeler belirlenmiştir. Bu yaklaşımın uygulama ayağında, beş ana boyut vardır: Ulusal kent politikası, kentsel yasama ve düzenlemeler, kentsel planlama ve tasarım, yerel ekonomi ve belediye finansmanı, yerel uygulama. Ek olarak, bu boyutların her düzeyde katılım ile gerçekleşmesi beklentisi de vurgulanmaktadır. Raporun izleyen alt bölümlerinde, önce, söz konusu uluslararası belgelerden derlenen normlar sunulmuştur. Daha sonra, bu normların hayata geçmesi için önerilen standartlara yer verilmiş, herhangi bir standartın veya ileriye dönük ölçütün olmadığı durumlar için ise kentsel haklar ve

14 <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld>

15 <http://habitat3.org/wp-content/uploads/New-Urban-Agenda-GA-Adopted-68th-Plenary-N1646655-E.pdf>
Bu belgenin Türkçe çevirisi şurada görülebilir: http://www.tbb.gov.tr/online/kitaplar/kentsel_gundem_habitat_2017/html5forpc.html, Erişim tarihi : 15 Ocak 2018

hizmetler alanında toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması yönünde ortaya konan iyi örnekler paylaşılmıştır.

A. Normlar

İnsan hakları kavramı, Batı’da özellikle 15. yüzyılda yayılan liberal düşüncelerin etkisine dayanırsa da aslen toplumsal eşitlik taleplerine dayanan toplumsal hareketlerin bir ürünüdür. Bugün bildiğimiz anlamda insan hakları kavramının ortaya çıkışında ise, 2. Dünya Savaşı sürecinde yaşananlar ve dünyayı Birleşmiş Milletler’in kurulmasına götüren süreç bir dönüm noktasıdır (Kurtoğlu, 2015: 60, 71). En temel insan hakları belgesi olan İHEB, 2. Dünya Savaşı’nın yarattığı toplumsal yıkım ertesinde 1948’de kabul edilmiştir.

Raporun bu bölümünde, sırasıyla, Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği gibi uluslararası kuruluşların temel belgelerinin kent hakkı tarafından da içerilen normları ile kent hakkı alanına ilişkin uluslararası insan hakları belgelerinde geçen kent hakkı normları, sözleşmelere ek belgelerde (Tavsiye kararları) ve sözleşme statüsü kazanmamış ama devletlerin taraf oldukları belgelerde geçen ve kent hakkına ilişkin bağlayıcı olmayan ama geliştirilmiş olan prensiplerin dayandığı normlar derlenmiştir. Bu belgelerin toplu hâlde bir sunumunu Ek-1 ve Ek-2’de, kronolojik gelişim sırasına göre, görebilirsiniz.

Uluslararası insan hakları belgeleri, haklar konusunda temel normları ortaya koymaktadır. Buna göre;

- Ayrımcılık yasağı,
- Toplumsal cinsiyet eşitliği,
- İnsan onuruna saygı ve
- Sürdürülebilirlik,

uluslararası insan hakları belgelerinde en sık dile getirilen normlardır. Bu normlar, kent hakkı alanına ilişkin olarak düzenlenmiş uluslararası belgelerde de tanınmış, kent hakkı alanındaki uygulamalar için birer zemin oluşturmuşlardır. Aşağıda, kendi evrimi içinde, temel insan hakları belgeleri ile kent hakkı alanına dair belgeler bazında bahsi geçen normlar, kentsel haklar ile ilişkileri çerçevesinde, sunulmuştur.

1. Ayrımcılık Yasağı

Bireylerin ayrımcılığa karşı korunması, uluslararası belgelerde norm olarak garanti altına alınmıştır. İHEB, (1948) madde 2’de, "herkes, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya başka bir görüş, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğuş veya herhangi başka bir ayırım gözetmeksizin bu Bildirge ile ilan olunan bütün haklardan ve bütün özgürlüklerden yararlanabilir. Ayrıca, ister bağımsız olsun, ister vesayet altında veya özerk olmayan ya da başka bir egemenlik kısıtlamasına bağlı ülke yurttaşı olsun, bir kimse hakkında, uyruğunda bulunduğu devlet veya ülkenin siyasal, hukuksal veya uluslararası statüsü bakımından hiçbir ayırım gözetilmeyecektir"

denilmektedir. Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi, (1976) de 2. maddesinde, sözleşmeye taraf devletler için "...Sözleşmede tanınan hakları ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi veya diğer bir fikir, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğum veya diğer bir statü gibi herhangi bir nedenle ayrımcılık yapılmaksızın, kendi toprakları üzerinde bulunan ve egemenlik yetkisine tabi olan bütün bireyler için güvence altına almayı bu ve haklara saygı göstermeyi taahhüt eder" demektedir.

Ayrımcılık yasağı Avrupa çapında da bir norm olarak uluslararası belgelerde tanımlanmıştır. Avrupa Kentte İnsan Haklarının Korunması Sözleşmesi (2000), madde 2¹⁶, sözleşmede yer alan hakların ayrımsız tüm vatandaşlar için geçerli olduğunu belirtmektedir. Avrupa’da Sürdürülebilir Topluluklar üzerine Bristol Mutabakatı (2005) madde 4 ise, sürdürülebilir topluluklar için "iyi hizmet"i tanımlarken "herkes için erişilebilir" olmasını vurgulamıştır. Avrupa Yerel Yaşamda Kadın Erkek Eşitliği Şartı (2006), İlkeler 2 bölümü ise, yine çoklu ayrımcılık konusuna değinmektedir.¹⁷ Ayrıca, şartın 10. maddesine göre; imzacı taraf hükümetler; cinsiyetin yanı sıra, ırk, etnik ve sosyal köken, genetik özellikler, dil, din veya inanç, siyasi veya diğer görüşler, ulusal azınlık mensubu olma, mülkiyet, doğum, engellilik, yaş veya cinsel yönelime dayalı her türlü ayrımcılığın yasaklandığını da kabul etmelidir. Ayrıca, yine aynı maddenin üçüncü bendine göre, imzacı taraf, görevleri dâhilinde, çoklu ayrımcılık veya dezavantajlı durumlara mücadele etmek amacıyla tüm makul tedbirleri almayı taahhüt eder. Bu bağlamda alınacak tedbirler arasında, çoklu ayrımcılık veya dezavantajlı durumlara dair hususların Eşitlik Eylem Planı’nda ve toplumsal cinsiyet değerlendirmelerinde ele alınması, kalıp yargılarla mücadele ve çoklu ayrımcılık veya dezavantajlı durum mağduru olabilecek kadınlar ve erkekler için eşit muamelenin geliştirilmesi maksadıyla kamuoyu bilgilendirme kampanyalarının yürütülmesi ve göçmen kadınların ve erkeklerin belirli ihtiyaçlarının karşılanması için özel tedbirlerin alınması sayılmaktadır.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi’nin Yerel Kamu Hizmetleri ve Bu Hizmetleri Kullananların Hakları Hakkında R(97)7 Sayılı Tavsiye Kararı (1997) madde 2 de yerel kamu hizmet sunucularının, yaralanıcılarının yerel kamu hizmetlerine tamamiyle eşit şartlarda erişebilmesini gözetmesi gerektiğini belirtmekte, bunun için farklı ihtiyaçlara göre değişen farklı politikalar uygulanması gerektiğine işaret etmektedir.

Desantralizasyon ve Yerel Yönetimlerin Güçlendirilmesine İlişkin 21/3 Sayılı UN-HABITAT Kararı (2007)’nin temel hizmetlere erişimle ilgili tavsiyeler rehberinin şeffaf, katılımcı ve etkin yönetimle ilgili A Bölümü, 12(d) paragrafı, kırılğan, marjinde kalan, dışlanmış ve en temel hizmetlere erişimi olmayan grupların tespit edilmesi ve onlara yönelik özel programlarla ayrımcılığa uğramamasının garanti edilmesini önermektedir. Aynı rehberin D Bölümü, 42.(c) paragrafı ise, gecekondü iyileştirme programlarında mülkiyet güvenliğini sağlayan ve ayrımcılığa izin vermeyen hizmetlere vurgu yapmaktadır. Son olarak, yerel yönetimler ve hizmet sağlayıcılarının herkesin erişebileceği temel hizmetlerin sunumu ile ilgili D Bölümü, 46. mad-

16 Madde 2, Paragraph 1. Şartta yer alan tüm hakların «vatandaş» olarak kabul edilmiş herkesi kapsadığı açıkça ifade edilmiştir.; Paragraf 2. Aynı şekilde bu hakları, yaş, cinsiyet, cinsel yönelim, dil, din, politik görüş, ırk, millî ya da sosyal köken, yoksulluk kaynaklı her türlü ayrımcılığa karşı korumak yerel yönetimlerin görevidir."

17 Toplumsal cinsiyetin yanı sıra ırk, ten rengi, etnik ve sosyal köken, genetik özellikler, dil, din veya inanç, siyasi veya diğer görüşler, ulusal azınlık mensubu olma, mülkiyet, doğum, engellilik, yaş, cinsel yönelim veya sosyo-ekonomik statüye dayalı çoklu ayrımcılık ve dezavantajların kadın - erkek eşitliği konusu çerçevesinde dikkate alınması gerekmektedir."

desinin (b) paragrafı, hizmet standartlarını yukarıya taşıyacak alternatif hizmetleri değerlendirirken yine başından itibaren ayrımcılığı yasaklayıcı bir gözle ele alınmasını salık vermektedir.

"Yeni Kentsel Gündem" HABITAT-III üzerine BM'nin 71/256 Nolu Kararı (2016) paragraf 89 da hükümetlerin ulusal kent politikalarını etkin bir şekilde uygulayabilme yeteneklerini geliştirici eşitlik ve ayrımcılık yasağı prensipleri temelinde yasal ve politik mekanizmalar kurmaları için önlemler almasına değinmektedir.

2. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

Uluslararası insan hakları sözleşmeleri ve bunlara taraf olan hükümetlerin yaptığı yasal düzenlemeler, kadınların ve erkeklerin kanun önündeki eşitliğini kabul eder. Ancak, burada üç tür eşitlik söz konusudur. Bunlar, "**aynılık**" eşitliği, "**farklılık**" eşitliği ve "**dönüştürücü**" eşitlik olarak ifade edilmektedir. Bu ayrıma göre, "kanun önünde herkes eşittir" prensibine bağlı olarak **hukukî/yasal eşitlik**, **aynılık eşitliği** olarak adlandırılır (Kurtoğlu, 2015, s.161). Farklılık eşitliği ise, aynılıktan ayrı olarak bireylerin farklılıklarını dikkate alan eşitlik anlayışıdır. Farklılık eşitliği yaklaşımında, toplumsal cinsiyete dayalı ataerkil iktidarın neden olduğu eşitsizlikleri ortadan kaldıracak önlemler hedeflenir. Ancak, öne sürülen politika önerileri, eril yapının dönüştürülmesi yerine, kadınların eril yapılar içindeki varlıklarını kolaylaştıracak ve uyumunu sağlayacak kota uygulaması gibi mekanizmalara odaklanmaktadır (Kurtoğlu, 2015, s.161). Kentsel haklar açısından ele alındığında, farklılık eşitliği, bakmakla yükümlü görüldükleri çocuklarını bırakacakları bir "adres" olmadığı için belediyelerin sunduğu meslek kursları, veya kültürel etkinlikler ve spor tesisleri hizmetlerinden yararlanamayan kadınların, bu tip organizasyon ve mekânlara çocukları ile katılım sağlayabilmeleri için tesis içinde çocuk bakımı işini kamusal ve kısa süreli olarak üstlenen çocuk oyun odası veya gündüz çocuk bakım evi gibi olanaklar sunulması örnek verilebilir. Bu politika önerisi, kadınlara atfedilen bakım işini erkeklerle paylaşmaları yönünde dönüştürücü bir politika olmaktan ziyade, bu işin kamusal olanaklarla kısmî olarak desteklenmesi açısından bireylerin sosyal-yaşamsal deneyim farklılıklarını gözeten bir eşitlik anlayışını işaret etmektedir.

Dönüştürücü eşitlik ise, farklı bireyler arasında eşitsizliği yaratan yapısal şartların elimine edilmesi ve dönüştürülmesine hizmet edecek eşitlik anlayışını ifade etmektedir. Örneğin, kadınların kamusal alanda kendilerini daha güvende hissetmeleri adına sokak aydınlatması vb. önlemleri önermek yerine, kadına yönelik tehditleri üreten erkek egemen yapıyı dönüştürmeye yönelik önerilerde bulunur. Yahut yukarıda verdiğimiz örnekte geçen kısa süreli kreş ve çocuk bakım olanağını sunmak yerine, bir yandan çocuk bakımının anneler kadar babaların da sorumluluk almaları gereken bir emek biçimi olduğunun toplumca idrakini sağlayacak söylemsel, politik ve yönetsel adımlar atarken, öte yandan, 0-3 yaş ve 3-6 yaş çocuk bakımını kamusal olarak üstlenecek kurumsal mekanizmaları oluşturucu girişimlerde bulunmak dönüştürücü eşitlik anlayışını ifade eder.

Toplumsal cinsiyet eşitliği ise, yine uluslararası sözleşmelerde yer alan temel normlardandır. BM Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme (1976: Madde 3); BM Ekonomik, Toplumsal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi (1976: Madde 3); Pekin Deklarasyonu (1995: paragraf 15) belgelerinde doğrudan toplumsal cinsiyet eşitliği kavramı kullanılmasa da, cinsiyet eşitliği ve kadın-erkek eşitliği norm olarak sunulmaktadır. Avrupa Yerel Yaşamda Kadın Erkek Eşitliği Şartı

(2006, ilkeler 1), kadın - erkek eşitliğini temel bir hak olarak tanımaktadır. Buradan devamla, yerel ve bölgesel yönetimlerin söz konusu hakkı tüm sorumluluk alanları dâhilinde, her türlü ayrımcılığı - doğrudan veya dolaylı - önleme sorumluluğu da dâhil, uygulamakla yükümlü oldukları belirtilmiştir. Buna ek olarak, Avrupa Yerel Yaşamda Kadın Erkek Eşitliği Şartı¹⁸ (2006, ilkeler 5), kadın-erkek eşitliğinin ilerletilmesi için yerel nüfusun yaşamını etkileyen politikaların, yöntemlerin ve araçların geliştirilmesi aşamalarında toplumsal cinsiyet bakış açısının dikkate alınması gerektiğine işaret etmekte, "Toplumsal cinsiyet eşitliğinin ana plan ve politikalara yerleştirilmesi" ve "toplumsal cinsiyete dayalı bütçeleme" tekniklerinin uygulanmasını önermektedir. Ayrıca, bu amaçla kadınların yerel yaşam deneyimlerinin, hayat ve çalışma koşullarının çözümlenmesi ve dikkate alınması gerektiği vurgulanmaktadır. Kadınların Kent Hakkı Şartı da (2004: Madde 1) toplumsal cinsiyet eşitliğine ilk maddesinde norm olarak yer vermiştir.

"Yeni Kentsel Gündem" HABITAT-III üzerine BM 71/256 Kararı (2016)'nda, toplumsal cinsiyet eşitliği hem tek başına bir norm olarak belirtilmiş (Madde 5) hem de kararlara katılım (Madde 13c); çevre planlaması (Madde 14c); kentsel gelişim projeleri (Madde 26); konut ve barınma politikaları (Madde 32); tapu ve mülkiyet edinmede (Madde 35); farklılıkların kucaklanması ve çok kültürlülüğün korunması (Madde 40); katılımcılık (Madde 42); kentsel ve bölgesel politika ve planlama süreçleri (Madde 92); yeşil alanlar, sokaklar, kamusal alanların güvenli kılınması, erişilebilirliği (Madde 100); güvenli, erişilebilir, katlanılabilir maliyetli kentsel ulaşım ve hareketlilik (Madde 114); mali planlama ve yönetim (Madde 151) alanlarında toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı süreçlerin işletilmesi yer almıştır.

3. İnsan Onuruna Saygı

İnsan onuruna saygı normu, İHEB'den başlayarak izleyen insan hakları belgelerinde değinilen temel normlardan biri olmuştur. İHEB, (1948: Madde 1), birinci maddesinde, "bütün insanlar özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğarlar" ifadesi ile başlamakta ve ileride "...herkes onur ve kişiliğinin serbestçe gelişim için gerekli olan ekonomik, sosyal ve kültürel haklarının gerçekleştirilmesi hakkına sahiptir" (İHEB, 1948: Madde 22) demektedir. Yine İHEB'in 25. maddesinde, "herkesin kendisinin ve ailesinin sağlık ve refahı için beslenme, giyim, konut ve tıbbî bakım hakkı" olduğu belirtilmiştir. Bu bağlamda kentsel haklar ve hizmetleri ele aldığımızda, yerelde sağlanan hizmetlere erişim, barınma ve hareketlilik ve güven içinde yaşama hakları insan onurunun gereğidir.

Bu noktada, İHEB'den 15 yıl önce kamu ile paylaşılan ve kent ile ilgili bir belgeyi hatırlamakta fayda vardır. 1933 yılında Atina'da gerçekleşen Uluslararası Mimari Kongresi sonunda açıklanan Atina Sözleşmesi, modern kent mimarcılığının ve şehir planlaması yaklaşımının temel metinlerindedir. Sözleşmenin kentte yaşayanların insan olmanın gereklerine uygun olarak sahip olmaları veya erişebilmeleri gereken ikamet, dinlenme ve eğlence ile ulaşım alanlarıyla ilgili kaleme alınan

18 Avrupa Yerel Yaşamda Kadın Erkek Eşitliği Şartı, yerel yaşamda hizmet sunum aşamasında kadın-erkek eşitliğinin sağlanması noktasında şu insan haklarını varsaymaktadır; herkesin eğitim alma hakkı (Madde 13), fiziksel ve ruhsal sağlığa sahip olma hakkı (Madde 14), sosyal hizmetlere erişim ve ihtiyaç hâlinde sosyal yardımlardan yararlanma hakkı (Madde 15), tüm ebeveynler ve bakıcılar için erişilebilir çocuk bakım hizmeti (Madde 16), bakmakla yükümlü olunan diğer bireyler için bakım hizmetleri (Madde 17), yoksulluktan ve sosyal dışlanışlıktan korunma hakkı (Madde 18), konut edinme ve nitelikli barınma hizmetlerine erişim hakkı (Madde 19), kültürel yaşama katılma ve sanattan istifade etme hakkı (Madde 20), her kadının ve erkeğin kişisel güvenlik ve hareket serbestliği hakkı (Madde 21), toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin temel insan hakları ihlâli olduğunun kabulü (Madde 22).

A, B ve D kısımları dikkate değerdir. Buna göre, sözleşmenin ikametle ilgili A kısmı, ikamet alanlarının, topoğrafya, iklim, gün ışığı ve yeşil alanlar bakımından en iyi yerlere kurulması gerekliliğini vurgulamakta, ikamet bölgelerinin seçiminde sağlık koşullarının da göz önünde bulundurulmasını önermektedir. Ayrıca, her bir konut için asgari gün ışığı alma saati koşulu getirilmesine ve ana yol kenarlarına konut diziliminin yasaklanmasına da değinilmektedir.

Bunun yanı sıra, sözleşme, dinlenme ve eğlence olanakları ile ilgili; "tüm meskun alanlara çocukların, ergenlerin ve yetişkinlerin eğlence-dinlenme ve faal spor yapma ihtiyaçlarını makul bir biçimde karşılayabilmeleri için yeterli açık alan sağlanmalıdır" demektedir. Buna ek olarak, sağlıklı konutlar olan gecekonduların yıkılması ve yerlerine açık alanlar kurulması salık verilmektedir. Yine, insanlar için hak ettikleri biçimde hafta sonundaki boş vakitlerini erişimi kolay ve güzel yerlerde geçirme imkânı yaratılması vurgulanmıştır. Söz konusu alanlar için, parklar, koruluklar, spor alanları, stadyumlar, plajlar, vb. yerler düzenlenmesi önerilmiştir. Atina Sözleşmesi'nde, ulaşım olanakları ile ilgili olarak, yaya yollarının ve otomobil yollarının farklı rotalar izlemesi önerisine yer verilmiştir.

İnsan onuruna saygı normu, ilerleyen yıllarda, doğrudan kent yaşamı ile ilgili belge ve metinlerde de yer almaya devam etmiştir. Avrupa Konseyi Avrupa Kentsel Şartı-1 belgesinde, "bireyin sosyal, kültürel, ahlâk ve ruhsal gelişimine, kişisel refahına yönelik kentsel koşulların oluşturulması" gereği, Avrupa kentlerinde yaşayan kent sakinlerinin ortak haklarından biri olarak belirtilmiştir (1992: Madde 17). Yine Birleşmiş Milletler HABITAT-III etkinliği üzerine 71/256 Sayılı BM Kararında, insan yerleşimlerinde farklılıkları kucaklamak için toplumsal uyumu, kültürlerarası diyalog ve anlayışı, toleransı, karşılıklı saygıyı, toplumsal cinsiyet eşitliğini ve herkesin insan onurunu güçlendirici politikalar taahhüt edilmektedir (2016: Madde 40).

4. Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilirlik, genel anlamıyla insanlığın kolektif olarak sahiplendiği sosyal, fiziksel, kültürel, doğal, mülk ve değerlerinin varlığının ve standartlarının korunmasını ifade etmektedir. Adeta, Aristoteles'in iddia ettiği, "müşterek mülkiyet, müşterek ihmali doğurur" (Barker, 1959: 390) önermesini haksız çıkarmak istercesine; insanlık, sürdürülebilirlik kavramı temelinde müşterek mal ve hizmetler ve bunların korunması üzerine eğilmeye başlamıştır. Bin Yıl Kalkınma Hedefleri¹⁹ de bunun bir yansıması olarak düşünülebilir. Kentsel sürdürülebilirlik denildiğinde, kentlerin bireylere sunduğu tüm sosyal, ekonomik, kültürel olanaklar ile hizmetleri ve sosyal-fiziksel çevreyi buna dâhil edebiliriz. Bu bağlamda, kentsel sürdürülebilirlik, bizi kentte yaşayan her kesimin kentsel hizmetlere erişiminin sağlanması çikarsamasına götürmektedir. Bu bakımdan, kentsel sürdürülebilirlik ile kentli hakları arasında kolayca bağ kurulabilir (Zeybekoğlu Sadri vd., 2005: 60). Dünya Kent Hakkı Şartı belgesinde de kent hakkı "kentlerin sürdürülebilirlik, demokrasi, hakkaniyet ve sosyal adalet ilkeleri doğrultusunda adil bir şekilde kullanılması" şeklinde tanımlanmıştır (Dünya Kent Hakkı Şartı, 2005: Madde 1.1.). Sürdürülebilirlik denildiğinde, kavram,

19 1. Aşırı yoksulluk ve açlığın ortadan kaldırılması, 2. Evrensel ilköğretimin gerçekleştirilmesi, 3. Kadın erkek eşitliğinin sağlanması ve kadınların güçlendirilmesi, 4. Çocuk ölümlerinin azaltılması, 5. Anne sağlığının iyileştirilmesi, 6. HIV/AIDS ve sıtma ve öteki hastalıklarla mücadele edilmesi, 7. Çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması, 8. Kalkınma için küresel bir ortaklık geliştirilmesi, <http://www.un.org.tr/includes/files/Binyil02.pdf>, Erişim Tarihi: 27 Ağustos 2017

ilk aşamada sürdürülebilir bir çevre ve sürdürebilir kalkınma ile ilişkilendirilmektedir.

Avrupa Konseyi Avrupa Peyzaj Sözleşmesi, peyzajı tanımlarken, "insanlar tarafından algılandığı şekliyle, karakteri doğal ve/veya insani unsurların eyleminin ve etkileşiminin sonucu olan bir alan anlamına gelir" demektedir; "peyzaj yönetimi"ni de sürdürülebilir kalkınma perspektifinden ele almaktadır (2000: Madde 1). Bu doğrultuda, bireylerin kendilerine ait "mahrem" alan olan evlerinden dışarı çıktıklarında ilk temas ettikleri veya maruz kaldıkları alan olan "peyzaj"ın, hem kamusal/müşterek (*common*) olması hem de bireylerin hareket özgürlüğü, güvenliği ve kamu hizmetlerine erişimlerinin kolayca sağlanması açısından sürdürülebilirlik temelinde ele alınması gerekliliktir.

Sürdürülebilirlik temelinde ele alındığında önde gelen kentsel haklardan biri de bireylerin kent yaşamına dair karar süreçlerine dâhil olması ve etkide bulunmasını ifade eden kentsel demokrasi ve katılım konusudur. Bu noktada, Avrupa’da Sürdürülebilir Topluluklar üzerine Bristol Mutabakatı’nda (2005), sürdürülebilir kentlerin özellikleri sıralanırken, etkin ve kapsayıcı katılımı da vurgu yapılmıştır. Bunun yanında, mutabakatta güvenlik, iyi ulaşım hizmetleri, insanların ihtiyaçlarına uygun ve herkes tarafından erişilebilecek kamusal, özel, gönüllü hizmetler ve çevreye duyarlı ve saygılı olma nitelikleri öne çıkarılmıştır.

Benzer bir biçimde, Kadınların Kent Hakkı Şartı belgesi de "kadınlar ve sürdürülebilir bir kent hakkı" başlıklı ikinci kısmında (2004); kadınlar açısından sürdürülebilir bir kenti, kadınların kentsel kamusal hizmetlere erişimini kolaylaştıran, temiz suya erişimlerini garanti eden, onların kent içi hareket serbestisini ve hizmetlere erişimini sekteye uğratmayacak şekilde şiddetten ve şiddet tehdidinden arındırılmış, güvenli kentleri taahhüt eden, kadınların hareketliliğini kolaylaştıracak güvenli, işlevsel, zaman tasarrufu sağlayan ve ekonomik toplu ulaşım sunan, sağlıklı bir çevrede yaşama olanakları yaratan ve konut edinme ve barınma hakkını güvence altına alan bir kent olarak tarif etmektedir.

1994 yılında Birinci Avrupa Sürdürülebilir Kentler ve Kasabalar Konferansı’nın ardından yayınlanan Aalborg Şartı’nda, sürdürülebilir insan yaşamının, sürdürülebilir yerel topluluklar olmaksızın sağlanamayacağı öne sürülmüştür. Buradan devamla, sürdürülebilirlik, yerel karar alma mekanizmasının bütün alanlarına yayılan yaratıcı, yerel ve denge arayışında bir süreç olarak tanımlanmıştır. Şartın "kentsel sürdürülebilirlik için toplumsal adalet" başlıklı alt kısmında, trafikten kaynaklanan gürültü ve hava kirliliği, sosyal hizmetlerin eksikliği, sağlıksız konutlar, açık alanların yokluğu gibi çevre sorunlarından en çok yoksulların etkilendiği ve bu sorunları çözmekte en az yeterliliğe sahip olan kesimin de yine onlar olduğu belirtilmiştir. Bu doğrultuda, çevresel koruma farkındalığı ile hazırlanan konut programlarının yanı sıra, insanların temel toplumsal ihtiyaçlarını da çevre korumanın bir parçası olarak ele alan yaklaşımlar sürdürülebilir kentler için önerilmiştir (1994 : Kısım 1).

Kentsel haklar ve hizmetler alanına ilişkin en güncel belge olan "Yeni Kentsel Gündem", HABITAT-III toplantısına dair 71/256 Sayılı BM Kararı’nda da (2016) çevresel sürdürülebilirlik (Madde 14, c fıkrası), sürdürebilir şehir planlaması ve dizaynı (Madde 51), sürdürülebilir bir kent ekonomisi ve iş olanaklarının sağlanması (Madde 58) ve ekosistemle uyumlu sürdürülebilir kalkınma ekseninde vurgulanmıştır (Madde 63).

Yeni Binyılda Kentler ve Diğer Yerleşimlere İlişkin Deklarasyon'la ilgili S-25/2 Sayılı BM Kararı belgesinin genel ruhu, sürdürülebilirlik aksındadır. Belge, sürdürülebilir insan yerleşimlerinin hayata geçmesinde herkes için yeterli barınmayı bir gereklilik olarak vurgulamaktadır (2001: Paragraf 29). Belgede, diğer uluslararası belgelerden farklı olarak aile vurgusu yer almaktadır. Buna göre, aile, toplumun en temel birimi olarak ifade edilmiş ve ailenin güçlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bunun da tam bir koruma ve destek ile mümkün olacağı öne sürülerek, değişik kültürel, siyasî ve sosyal sistemlerde aile formları farklılaşmakla birlikte, evliliklerde kadın ve erkek eşit partnerler olarak kabul edilmeli denilmiştir. Belgede belirtildiği üzere, insan yerleşimleri planlanmasında ailenin bu yerleşimlerin dizaynı, gelişimi ve yönetimindeki kurucu rolü dikkate alınmalı ve ailenin hakları, kapasitesi ve sorumluluklarına saygı duyulmalıdır. Bu sebeple, ailenin korunması ve güçlendirilmesi amacına hizmet edecek şekilde, yeterli barınma ve temel hizmetlere erişim birer kentsel hak olarak vurgulanmıştır (2001: Paragraf 30). Bununla birlikte, belgenin 44'üncü paragrafında, gerçek anlamda sürdürülebilir yerleşimler için toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadının güçlendirilmesinin gerekliliği vurgulanarak, bunun sağlanması için planlama ve siyasi karar alma süreçlerine kadınların tam ve eşit katılımını gerçekleştirecek politika ve uygulamaların destekleneceği taahhüt edilmiştir. Belgede, bir başka sürdürülebilirlikle ilgili değini de temel hizmetlere erişimle ilgilidir. Paragraf 59, içme suyu, kanalizasyon, çöp hizmetleri ve herkesin erişimine açık sürdürülebilir ulaşım gibi temel altyapı ve kentsel hizmetlere erişimi sürdürülebilir yerleşimlerin gereklerinden saymaktadır.

Bu tematik raporun nihai amacı, insan haklarının kent hakkı bağlamında hayata geçmesini sağlamak ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin kent hakkı bağlamındaki konumunu izlemek ve değerlendirmek için göstergeler belirlemektir.

Yukarıda uluslararası anlaşma ve belgelerde geçen normlar çerçevesindeki değinmelerimiz ışığında kentsel hak ve hizmetlerin toplumsal cinsiyet açısından izlenmesi için üzerinde yoğunlaşacağımız "kentteki hak alanları", aşağıdaki şekilde belirlenmiştir.

- Barınma
- Güvenlik
- Hareketlilik
- Kentsel kamu hizmetlerine erişim
- Kentsel demokrasi

Bu kent hakkı alanlarının kapsamını kısaca açıklayacak olursak²⁰;

Barınma: Tüm vatandaşların makul, güvenli, sağlıklı koşullarda barınma olanaklarına sahip olması,

Güvenlik: Kentteki park, bahçe, site, mahalle, sokak, şehir merkezi gibi kamusal ve yarı kamusal alanların tüm vatandaşlar için günün her saati güvenli kılınması,

Hareketlilik: Kentte yaşayanların günün her saatinde şehir içi ve şehirler arası hareketlilik serbestliğine sahip olması, bunun için herkesin erişimine açık, karşılanabilir-düşük maliyetli, "en gelsiz" toplu ulaşım olanaklarının varlığı ve bisiklet yolu, yaya yolları, kaldırımlar gibi kentsel

20 Burada, raporda yeri geldikçe değinilecek olan uluslararası kuruluşların bu alana ilişkin belgelerinde, tavsiye kararlarında, kent hakkına ilişkin bağlayıcı olmayan ama bu konuda tanınmış inisiyatifler tarafından geliştirilmiş prensipleri içeren belgelerde yer alan açıklamalar temel alınmıştır.

altyapının da farklı bireylerin hareketlilik ihtiyaçlarını gözetir şekilde düzenlenmesi,

Kentsel kamu hizmetlerine erişim: Kentlerdeki fiziksel ve sosyal altyapıya eşitlikçi erişim, başka bir deyişle yerel kamusal hizmetlerin herkesin ihtiyaçlarına cevap verecek ve kolay erişimi sağlayacak şekilde sunulması,

Kentsel demokrasi: Kentlerin planlanması ve yönetiminde kentte yaşayanların görüşlerinin alınması, onların talep, öncelik ve ihtiyaçlarını iletebilecekleri katılımcı mekanizmaların varlığı, şeklinde özetlemek mümkündür.

B. Standartlar, Ölçütler ve İyi Örnekler

Raporun bu bölümünde, uluslararası insan hakları ve kent hakkı belgeleri tarafından yaygın kabul görmüş olan, ayrımcılık yasağı; toplumsal cinsiyet eşitliği; insan onuruna saygı ve sürdürülebilirlik normları temelinde, kent hakkı alanları olarak ifade ettiğimiz, barınma; hareketlilik; kentsel demokrasi; güvenlik ve kentsel kamu hizmetlerine erişim haklarının hayata geçmesi için gerekli -yine uluslararası temel belgelerde belirtilmiş- standartlar ile söz konusu kent hakkı alanlarında gerçekleştirilmiş iyi uygulama örneklerinin yönlendiriciliğine başvurulmuştur.

1. Standartlar

Kentsel barınma hakkı ekseninde belirlenmiş standartlar

Kentsel barınma hakkı, Avrupa Kentte İnsan Haklarını Koruma Şartı (*The European Charter for the Safeguarding of Human Rights in the City*)’nin 16. maddesinde (2000), "bütün vatandaşlar makul, güvenli ve sağlıklı barınma hakkına sahiptir. Belediye yönetimleri hiçbir ayırım gözetmeksizin tüm mukimleri (ikamet edenleri) için yeterli ve uygun barınma ve altyapı arzının varlığını garanti etmekle mesuldür." şeklinde ele alınmıştır. Bununla birlikte, EK 2’de kronolojik olarak sunulan diğer kent hakkı alanındaki uluslararası belgelerde de barınma hakkına ilişkin vurgular mevcuttur. Bu hakkın nasıl hayata geçirileceğine dair standartlar ise, yine uluslararası belgelerde yer aldığı şekli ile aşağıda sunulmuştur.

- En dezavantajlı grubun ihtiyaçlarının belirlenmesi²¹
- Güvenli, sağlıklı, uygun evler²²
- Evsizler ve şiddet mağduru kadınlar ve LGBTİ’ler için güvenceli yapılar²³
- Farklı ihtiyaçların (enformel çalışan, göçmen, tek ebeveyn - hane reisi kadınlar gibi) dikkate alan konut politikaları²⁴
- Düşük maliyetli barınma imkânı²⁵
- Toplu konutlarda kadınlara yönelik kredi ve teşvik mekanizmaları²⁶

21 HABITAT-I (Vancouver Kanada), 1976: Madde 2

22 Avrupa Kentte İnsan Haklarının Korunması Sözleşmesi, 2000

23 Avrupa Kentte İnsan Haklarının Korunması Sözleşmesi, 2000

24 Kadınların Kent Hakkı Şartı, 2004

25 Kadınların Kent Hakkı Şartı, 2004; Avrupa Yerel Yaşamda Kadın-Erkek Eşitliği Şartı, 2006

26 Kadınların Kent Hakkı Şartı, 2004

- Tek ebeveyn annelere/hane reisi kadın olanlara öncelik²⁷
- Çeşitli kiracılık türlerinin yasalarla bağlanması²⁸
- Kadınların kiracı konumlarının güvenliği,
- Kadınların konut mülkiyet edinmede eşit haklarla donatılması, kullanım güvencesi²⁹
- En yoksul kadınların farklılaşan ihtiyaçlarının tespiti
- Temiz su ve kanalizasyon hizmetlerine erişim³⁰

Kentsel hareketlilik hakkı ekseninde belirlenmiş standartlar

- Kent içi hareketliliğin cinsiyete göre ayrıştırılmış verisini üretmek³¹
- Kentsel ulaşımında fiziksel güvenliğin tesis edilmesi^{32, 33}
- Farklı bireylerin hareketlilik ihtiyaçlarının ayrı ayrı tespiti^{34, 35}
- Farklı bireylerin kentsel ulaşım kullanım alışkanlıklarının tespiti
- Kentsel hizmetlere erişimin önündeki engelleri, duvarları kaldırmak³⁶

Uluslararası belgelerde geçen bu standartların yanı sıra, Türkiye’de Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın 2013 yılında Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü yönetiminde başladığı erişilebilirlik izleme ve denetleme çalışmalarında kullanılan standartlar kent içinde hareketliliğin toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde de sağlanabilmesi için de olanaklar sunmaktadır.³⁷ 5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanun’a dayalı olarak 20/07/2013 tarihinde, 28713 Sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği’nde, yaya kaldırım genişliği ve yüksekliği ile ilgili belirtilen standartlar şu şekildedir:

Yaya kaldırımına dair standartlar, kaldırım yoğunluğuna göre değişmektedir.³⁸ Buna göre;

27 Avrupa Yerel Yaşamda Kadın-Erkek Eşitliği Şartı, 2006

28 HABITAT III - Yeni Kentsel Gündem, 2017, Paragraf 33

29 Kadınların Kent Hakkı Şartı, 2004

30 Kadınların Kent Hakkı Şartı, 2004

31 Kadınların Kent Hakkı Şartı, 2004

32 Kadınların Kent Hakkı Şartı, 2004

33 Bu konuda başka bir örnek yine Eskişehir, İstanbul ve İzmir Büyükşehir Belediyelerinin uyguladığı toplu taşımada, gece saat 22.00’den sonra kadın yolcuların güzergah üzerinde istedikleri bir noktada inebilmelerine olanak sağlayan uygulamadır. Ayrıntılı bilgi için: <http://www.hurriyet.com.tr/izmirde-kadinlar-22-00den-sonra-istedikleri-yerde-otobusten-inebilecek-40304852>

34 Avrupa Yerel Yaşamda Kadın-Erkek Eşitliği Şartı, 2006

35 Bu standart konusunda bir iyi uygulama örneği olarak Eskişehir Büyükşehir Belediyesi tarafından köyde yaşayan kadınlar için kentteki KETEM kanser taramasına erişimlerini sağlamak üzere sunulan toplu taşıma hizmeti verilebilir. Ayrıntılı bilgi için bakınız: <http://www.unwomen.org/en/news/stories/2015/4/rural-women-access-early-cancer-screening-in-turkey>

36 HABITAT III - Yeni Kentsel Gündem, 2017, Paragraf 26

37 Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://eyh.aile.gov.tr/uygulamalar/erisilebilirlik/erisilebilirlik-mevzuati-ve-genelgeler/erisilebilirlik-izleme-ve-denetleme-yonetmeliği-ve-genelgeler>, Erişim Tarihi: 2 Şubat 201

38 Düşük yoğunluk (Yaya yoğunluğu, $d = 0,3$ yaya/m²’ye kadar olan, yayaların birbirini geçmesini gerektirmeyen yaya kaldırımıdır.) Az yoğunluk (Yaya yoğunluğu, $d = [0,3 - 0,6]$ yaya/m² olan ve yayaların herhangi bir hızda, normal adımlarla, rahat dolaşmasının ve birbirlerini rahat geçmesinin sağlandığı yaya kaldırımıdır.) Orta yoğunluk (Yaya yoğunluğu, $d = [0,6 - 1,0]$ yaya/m² olan, gidiş/gelişlerde yayalar arası hareketlerin, adımların ve birbirlerini geçmede rahatlığın azaldığı, kesişmelerin çoğaldığı yaya kaldırımıdır.) Yüksek Yoğunluk (Yaya yoğunluğu, $d = [1,0 - 1,5]$ yaya/m² olan, spor, sanat, sinema, tiyatro, okul vb. nedeniyle yoğunluğun yüksek olduğu kaldırımıdır. Yaya yoğunluğunun yüksek olduğu bu kaldırımarda, gidiş/gelişlerdeki yaya hareketlerinde adımlar sınırlanır, hız düşer, kesişmeler ve sıkışıklık artar, yayalar birbirine sürtünmeden veya çarpmadan yürümekte zorlanırlar.)

kaldırımları erişilebilirlik açısından denetlerken cevap aranan sorular, Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Yaya Kaldırımı Standartları

Düşük yoğun	Az yoğun	Orta yoğun	Yüksek yoğun
<p>Düşük yoğunluktaki yaya kaldırımlarında tüm yayaların serbestçe hareket edebilmeleri için;</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Aralıkları $\pm 1,3$ cm’den fazla yer ızgaraları, ■ Dolaşım yönüne paralel yer ızgaraları, ■ Yer mantarları ve taşıt engelleyiciler, ■ Elektrik direği, ■ Elektrik kutusu, ■ Posta kutusu, ■ Reklam panoları, ■ Levhalar, ■ Mağaza tezgahları, askıları, ■ Masalar, sandalyeler ve tabureler, ■ Park etmiş taşıtlar, ■ Bozulmuş döşeme kaplaması, ■ Yola gerilmiş oto park zincirleri, ■ Tümsek ve çukurlar, ■ $\pm 0,6$ cm’den fazla kot farklılıkları oluşturan alt yapı kapakları ve diğer engellerden arındırılmış en az 150 cm net geçiş genişliği var mıdır? <p>Düşük yoğunluktaki yaya kaldırımlarında taşıt yolu tarafında en az 50 cm genişliğinde emniyet şeridi var mıdır?</p> <p>Düşük yoğunluktaki yaya kaldırımlarında mülkiyet yanında en az 25 cm genişliğinde mülkiyet şeridi var mıdır?</p>	<p>Az yoğunluktaki yaya kaldırımlarında tüm yayaların serbestçe hareket edebilmeleri için;</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Aralıkları $\pm 1,3$ cm’den fazla yer ızgaraları, ■ Dolaşım yönüne paralel yer ızgaraları, ■ Yer mantarları ve taşıt engelleyiciler, ■ Elektrik direği, ■ Elektrik kutusu, ■ Posta kutusu, ■ Reklam panoları, ■ Levhalar, ■ Mağaza tezgahları, askıları, ■ Masalar, sandalyeler ve tabureler, ■ Park etmiş taşıtlar, ■ Bozulmuş döşeme kaplaması, ■ Yola gerilmiş oto park zincirleri, ■ Tümsek ve çukurlar, ■ $\pm 0,6$ cm’den fazla kot farklılıkları oluşturan alt yapı kapakları ve diğer engellerden arındırılmış en az 200 cm net geçiş genişliği var mıdır? <p>Az yoğunluktaki yaya kaldırımlarında taşıt yolu tarafında en az 50 cm genişliğinde emniyet şeridi var mıdır?</p> <p>Az yoğunluktaki yaya kaldırımlarında mülkiyet yanında en az 25 cm genişliğinde mülkiyet şeridi var mıdır?</p>	<p>Orta yoğunluktaki yaya kaldırımlarında tüm yayaların serbestçe hareket edebilmeleri için;</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Aralıkları $\pm 1,3$ cm’den fazla yer ızgaraları, ■ Dolaşım yönüne paralel yer ızgaraları, ■ Yer mantarları ve taşıt engelleyiciler, ■ Elektrik direği, ■ Elektrik kutusu, ■ Posta kutusu, ■ Reklam panoları, ■ Levhalar, ■ Mağaza tezgahları, askıları, ■ Masalar, sandalyeler ve tabureler, ■ Park etmiş taşıtlar, ■ Bozulmuş döşeme kaplaması, ■ Yola gerilmiş oto park zincirleri, ■ Tümsek ve çukurlar, ■ $\pm 0,6$ cm’den fazla kot farklılıkları oluşturan alt yapı kapakları ve diğer engellerden arındırılmış en az 250 cm net geçiş genişliği var mıdır? <p>Orta yoğunluktaki yaya kaldırımlarında taşıt yolu tarafında en az 50 cm genişliğinde emniyet şeridi var mıdır?</p> <p>Orta yoğunluktaki yaya kaldırımlarında mülkiyet yanında en az 50 cm genişliğinde mülkiyet şeridi var mıdır?</p>	<p>Yüksek yoğunluktaki yaya kaldırımlarında tüm yayaların serbestçe hareket edebilmeleri için;</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Aralıkları $\pm 1,3$ cm’den fazla yer ızgaraları, ■ Dolaşım yönüne paralel yer ızgaraları, ■ Yer mantarları ve taşıt engelleyiciler, ■ Elektrik direği, ■ Elektrik kutusu, ■ Posta kutusu, ■ Reklam panoları, ■ Levhalar, ■ Mağaza tezgahları, askıları, ■ Masalar, sandalyeler ve tabureler, ■ Park etmiş taşıtlar, ■ Bozulmuş döşeme kaplaması, ■ Yola gerilmiş oto park zincirleri, ■ Tümsek ve çukurlar, ■ $\pm 0,6$ cm’den fazla kot farklılıkları oluşturan alt yapı kapakları ve diğer engellerden arındırılmış en az 300 cm net geçiş genişliği var mıdır? <p>Yüksek yoğunluktaki yaya kaldırımlarında taşıt yolu tarafında en az 120 cm genişliğinde emniyet şeridi var mıdır?</p> <p>Yüksek yoğunluktaki yaya kaldırımlarında mülkiyet yanında en az 50 cm genişliğinde mülkiyet şeridi var mıdır?</p>

Kaynak: ASPB, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği, 2013.³⁹

Kentsel haklar ve hizmetler temelinde bireylerin hareketlilik özgürlüğü dikkate alındığında, karşımıza çıkan bir diğer alan da "yürünebilirlik"tir (*walkability*). Bu konuda Ewing ve Certero (2010), kentte hareketliliğin belirleyenleri olarak; "yoğunluk" (*density*), "toplu taşımaya mesafe"

39 bkz. ASPB web sitesi: http://eyh.aile.gov.tr/data/58d128db6914078278e71ac3/ek-ii_a_yaya%20kaldirimlar.pdf, Erişim Tarihi: 14 Şubat 2018.

(*distance to transit*), "varış noktasına erişim" (*destination accessibility*), "çeşitlilik" (*diversity*), ve "tasarım" (*design*) başlıklarını ortaya koymuşlardır. Burada, yoğunluk, km²'ye düşen insan sayısını ifade etmektedir ve yoğunluk ne kadar az ise yürünebilirlik de o kadar azalır ve bireyler ancak bir araç vasıtasıyla bir noktadan diğer bir noktaya ulaşabilirler. İkinci unsur olan toplu taşımaya mesafe ise, bireylerin evlerinden çıktıktan sonra en yakın toplu taşıma noktasına olan mesafelerinin azlığıdır. Bu mesafe ne kadar az ise bireylerin yürüme ve hareketliliğe olan hevesleri o kadar artacaktır. Üzerinde uzlaşmış uluslararası standarta göre, bu mesafe 400 m'dir (El-Geneidy vd., 2013). Bunlarla birlikte, toplu ulaşımda duraklar arası mesafe de insanların hareket deneyimlerini etkilemektedir. Türk Standartları Enstitüsü (TSE)'nin 02.01.2014 tarihinde kabul ettiği 11783 Sayılı Şehir içi yollar-Otobüs durakları yer seçimi kuralları standardına göre (TSE, 2014); durak yerleri, yolcular için erişme kolaylığı sağlayacak şekilde otobüs güzergahı ile çakışan yaya arterlerine yakın yerlerde seçilmelidir. İki durak arası mesafe ise, 400-500 metre olmalıdır. Ancak, birinci derecedeki yollarda bu mesafe, 600-700 metre aralığında olmalıdır. Yolcu yoğunluğunun çok olduğu yol kesimlerinde ise, 100'er metre azaltılabilir.

İnsanların kentteki hareketliliğini belirleyen diğer etkenler, "varış noktasına erişim" ve "çeşitlilik" aslında birbirini tamamlamaktadır. Varış noktasına erişim, bireyler için seyahat etmeyi kolaylaştıracak ve cazibeli kılacak olanakların çokluğudur. Çeşitlilik ise, kentsel mekânların çok çeşitli kullanım işlevlerinin olmasının, insan hareketliliğini artırıcı etkisi olmasından yola çıkmaktadır. İş, konut, alışveriş ve boş zaman aktiviteleri, mekânlarının içiçeliği ve karma planlanması mekânların kullanıcılar açısından tercih edilebilirliğini arttıracak ve buna bağlı olarak hareketliliği teşvik edecektir. Son unsur olarak tasarım ise, kentsel mekânların fiziksel yapısı ile ilgilidir. Örneğin, sokak bağlantılarının niteliği bunlardan biridir. Burada, kentleşmenin yoğun olduğu birbiri ile bağlantısı yüksek olan düz sokaklardan oluşanlar ile varoş kesimlerdeki birbiri ile bağlantısı hayli seyrek olan çevrimsel sokakların insan hareketliliği üzerindeki etkisi konu edilmektedir. Ayrıca, sokakların genişliği, kaldırımların varlığı ve niteliği, yaya geçitlerinin sayısı, sokaktaki ağaçlar gibi insan hareketliliğini etkileyecek tasarım konuları da bu kapsamdadır.

Kentsel demokrasi hakkı ekseninde belirlenmiş standartlar

- Katılımı kolaylaştırıcı mekanizmalar⁴⁰
- Kota, olumlu eylem ve yasal düzenleme⁴¹
- Kadınların ve feminist örgütlerin kentin fizikî planlamasında muhatap alınması
- Kadınların ve erkeklerin farklı ihtiyaçlarına cevap veren danışmanlık ve katılım yapısı⁴²
- Toplumsal cinsiyete duyarlı katılımcı bütçeleme uygulaması⁴³
- Danışma komiteleri⁴⁴
- Mahalle konseyleri/meclisleri

40 HABITAT-I (Vancouver Kanada), 1976

41 Kadınların Kent Hakkı Şartı, 2004

42 Kadınların Kent Hakkı Şartı, 2004

43 Kadınların Kent Hakkı Şartı, 2004

44 Avrupa Yerel Yaşamda Kadın-Erkek Eşitliği, Şartı 2006

- e-katılım⁴⁵
- Katılımcı planlama süreçleri⁴⁶
- Etkin hesap verme mekanizmaları⁴⁷
- Kaynakların eşitlikçi ve adil dağıtımını için izleme sistemleri⁴⁸
- Hizmetlere erişimle ilgili toplanan verilere vatandaşın açık erişimini sağlamak⁴⁹

Kentsel güvenlik hakkı ekseninde belirlenmiş standartlar

Kent yaşamında güvenlik sağlanamamış olması ve olası bir şiddet tehdidi, kadınların ve kız çocuklarının hem hareketliliğini kısıtlamakta hem de onların eğitim, iş yaşamı ve kamusal hayata katılım kabiliyetlerini olumsuz etkilemektedir. Kent hakkının istisnasız tüm kent sakinleri tarafından eksiksiz deneyimlenmesi için, kentsel mekânların güvenliğini sağlamak kadar, farklı kamusal ve yarı kamusal alanlarda kadınların ve erkeklerin güvenlik algılarındaki farklılaşmaların tespiti de önemlidir. Bu açıdan, kentsel güvenlik hakkı ekseninde, uluslararası belgelerde öne çıkan standartlar şunlardır;

- Sokak ve park yerleri aydınlatmaları⁵⁰
- Toplu taşımada aktarım merkezlerinin güvenliği ve aydınlatması⁵¹
- Kadınların ve erkeklerin kentte ayrı ayrı güvensizlik ve emniyetsizlik algısının tespiti⁵²
- Kadına yönelik şiddetle ilgili kampanyalar⁵³

Kentsel kamu hizmetlerine erişim hakkı ekseninde belirlenmiş standartlar

Kentsel haklar ve hizmetlerin kentte yaşayan herkes için ayrımsız sunulması, bu hizmet ve hak alanlarının herkesin erişimine kendiliğinden açıldığı anlamına gelmemektedir. Toplumsal ilişki biçimlerinin ortaya çıkardığı, yaş, cinsiyet, etnik köken, ekonomik durum gibi farklılıklara dayalı eşitsizlikler bireylerin kenti tüm fonksiyonları ile bütünüyle deneyimlemelerini engellediği gibi, kentsel hizmetlere erişimlerinin de kısıtlanmasına neden olabilmektedir. Bireylerin kentsel kamu hizmetlerine erişimlerinin en iyi şekilde sağlanması, kentsel sürdürülebilirlik için de gerekli koşuldur. Kentlerde ikamet eden nüfus içinde kentsel hizmetlere erişimde en geride kalan kesimin kadınlar ve özellikle de yoksul kadınlar olduğu bilinmektedir. Bundan dolayıdır ki bu hizmetlere erişimi kolaylaştıracak her adım, bu konuda en kırılgan ve dezavantajlı olan kesimlerin de faydasına olacaktır. Kentsel haklar ile ilgili en güncel uluslararası belge olan Yeni Kentsel Gündem HABİTAT-III’te de kentsel hizmetlere erişimin çerçevesini şu şekilde vurgulanmaktadır;

"Herkes için, hizmet verilen makul maliyetli arazi, konut, enerji, su ve kanalizasyon, atık toplama, mobilite, sağlık, eğitim, bilgi ve iletişim teknolojileri de dâhil olmak üzere hem fiziksel

45 Avrupa Yerel Yaşamda Kadın-Erkek Eşitliği, Şartı 2006

46 İnsan Hakları Kenti için Gwangju Prensipleri, 2014

47 İnsan Hakları Kenti için Gwangju Prensipleri, 2014

48 HABİTAT III - Yeni Kentsel Gündem, 2017, Paragraf 44.

49 HABİTAT III - Yeni Kentsel Gündem, 2017, Paragraf 42-43-44.

50 Avrupa Yerel Yaşamda Kadın-Erkek Eşitliği Şartı, 2006

51 Avrupa Yerel Yaşamda Kadın-Erkek Eşitliği Şartı, 2006

52 Avrupa Yerel Yaşamda Kadın-Erkek Eşitliği Şartı, 2006

53 Kadınların Kent Hakkı Şartı, 2004

hem de sosyal temel altyapıya eşitlikçi ve erişilebilir maliyette erişimi sağlamamız gerektiğinin farkındayız. Ayrıca bunların sağlanmasında kadınların, çocukların ve gençlerin, yaşlıların ve engellilerin ve mülteciler, göçmenler ve yerinden edilmiş kişiler gibi hassas durumdaki diğer kişilerin hak ve ihtiyaçlarına karşı hassas bir yaklaşıma ihtiyaç duyulduğunu; bu kişilerin kent yaşamına ve sunduğu olanaklara eşit katılımını engelleyen yasal, kurumsal, fiziksel ve sosyoekonomik engellerin tümünün ortadan kaldırılması ihtiyacını da hissediyoruz."⁵⁴

Bu doğrultuda, uluslararası belgelerde değinilen toplumsal cinsiyete duyarlı kamu hizmetlerine erişim standartlarını şu şekilde listelemek mümkündür:

- Bireylerin hizmete erişim düzeylerinin cinsiyete göre ayrıştırılmış verisinin toplanması⁵⁵
- Kadınların ev içi ücretsiz emeklerini ölçen, görünür kılan anketler⁵⁶
- Kentsel hizmetlerin belli merkezlerde kümelenmesini önlemek ve herkes için her yerde erişilebilir kılmak için adem-i merkezizetçi bir planlama politikası⁵⁷
- Çocuk, yaşlı ve engellilerin ihtiyaçlarını dikkate alan altyapı, hizmet ve olanaklarını geliştirmek⁵⁸
- Akçeli hizmetlerin sunumunda kadınlara transfer veya indirim uygulaması⁵⁹
- Belediyenin eşitlikçi hizmet sunumunu kamuoyunda taahhüt etmesi⁶⁰
- Kurum çalışanlarına eşitlik konusunda eğitimler verilmesi⁶¹
- Çalışanların uyması gereken [insan hakları normlarına saygılı ve kent hakkı prensiplerini kapsayan] davranış standartları⁶²
- Mevcut politika, usul, uygulama, kullanım örüntülerine dair toplumsal cinsiyet değerlendirmesi yapmak⁶³
- Çocuk bakım hizmeti⁶⁴
- Bakmakla yükümlü olunan diğer bireyler için bakım hizmeti⁶⁵.

54 HABITAT III - Yeni Kentsel Gündem, 2017, Paragraf 25.

55 Kadınların Kent Hakkı Şartı, 2004

56 Kadınların Kent Hakkı Şartı, 2004

57 Kadınların Kent Hakkı Şartı, 2004

58 Kadınların Kent Hakkı Şartı, 2004

59 Kadınların Kent Hakkı Şartı, 2004

60 Avrupa Yerel Yaşamda Kadın-Erkek Eşitliği Şartı, 2006

61 Avrupa Yerel Yaşamda Kadın-Erkek Eşitliği Şartı, 2006

62 Avrupa Yerel Yaşamda Kadın-Erkek Eşitliği Şartı, 2006

63 Avrupa Yerel Yaşamda Kadın-Erkek Eşitliği Şartı, 2006 : "Toplumsal cinsiyet değerlendirmesi yapmak; mevcut politikaları, usulleri, uygulamaları, örüntüleri ve kullanım hacimlerini gözden geçirmek suretiyle yukarıda sayılanların adaletsiz ayrımcılık uygulamaları barındırıp barındırmadığını; toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına dayanıp dayanmadığını ve kadınların ve erkeklerin herhangi bir spesifik ihtiyaçlarını dikkate alıp almadıklarını değerlendirmek".

64 Avrupa Yerel Yaşamda Kadın-Erkek Eşitliği Şartı, 2006

65 Avrupa Yerel Yaşamda Kadın-Erkek Eşitliği Şartı, 2006

2. Ölçütler

Kentsel haklar ve hizmetler alanının toplumsal cinsiyet temelinde ele alınması, diğer hak alanlarına kıyasla görece yeni bir tema olduğundan, bu hak alanıyla ilgili standartların gelişmediği yerlerde Birleşmiş Milletler nezdinde belirlenmiş ölçütlere rastlamak mümkündür. Buna göre, UN-HABITAT Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eylem Planı’nda 2008-2013’te (2013)⁶⁶ geliştirilmesi gereken altı stratejik eylem alanı ve ulaşılması planlanan hedefler belirlenmiştir. Söz konusu altı alan şunlardır:

1. Kentlerde toplumsal cinsiyet eşitliğinin savunusu ve izlenmesi,
2. Kent planlaması, yönetim ve yönetimi,
3. Konut ve barınma,
4. Çevreyle uyumlu kentsel hizmetlere erişim,
5. İnsan yerleşimleri ile ilgili finans sistemlerinin güçlendirilmesi,
6. Programlarda toplumsal cinsiyet dengesinin kurulması ve toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasına dair Habitat Taahhüdü.

UN-HABITAT 2014-2019 Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eylem Planı’nda⁶⁷ (2015) ise, stratejik hedef alanları revizyona uğrayarak yedi başlık altında sunulmuştur:

1. Kent mevzuatı, arazi ve yönetim,
2. Kent planlaması ve dizaynı,
3. Kent ekonomisi,
4. Temel kentsel hizmetler,
4. Barınma ve gecekondü iyileştirme,
5. Risk azaltımı ve rehabilitasyon,
6. Araştırma ve kapasite geliştirme, olarak açıklanmıştır.

Raporumuzun temel aldığı, barınma, hareketlilik, kentsel demokrasi, güvenlik ve kamu hizmetlerine erişim hak alanları açısından ele aldığımızda, 1, 2, 4 ve 5’inci stratejik hedeflerin ölçütlerini gözden geçirmek yararlı olacaktır.

Buna göre, bahsi geçen stratejik hedef alanları için ölçütler, aşağıda, Tablo 2’den izlenebilir.

Tablo 2. Kentsel Hak ve Hizmetler Alanında Ölçütler

Stratejik Hedef	Ölçütler
Kent mevzuatı, arazi ve yönetim	<ul style="list-style-type: none"> ■ Herkes için varolan arazinin, yoksullar lehine, toplumsal cinsiyete duyarlı ve ölçeklendirilebilir arazi araçlarının geliştirilmesi aracılığıyla güvenli, ayrımcı olmayan ve eşit erişim, kullanım ve kontrolü. ■ Hesap sorulabilir, kapsayıcı, demokratik, toplumsal cinsiyete duyarlı kurumlar ve sistemler aracılığıyla kentsel yönetimin geliştirilmesi. Kadınlar ve kız çocuklarının - kent planlaması, idaresi ve yönetiminde aktif ve anlamlı katılımlarının bir ön koşulu olarak- kaliteli kent hizmetlerine, kamusal alanlara ve hareketliliğin her biçimine güvenli, otonom erişimlerinin sağlanması.

66 <https://unhabitat.org/books/gender-equality-action-plan/>, Erişim Tarihi: 9 Şubat 2018

67 https://issuu.com/unhabitat/docs/gender_equality_action_plan_2014-20, Erişim Tarihi: 10 Şubat 2018

Stratejik Hedef	Ölçütler
Kent planlaması ve dizaynı	Toplumsal cinsiyete duyarlı kompakt, entegre ve birbirine bağlı kentlerin planlanması ve tasarlanması için politika ve yapıların geliştirilmesi. Kompakt, toplumsal olarak içerici, entegre ve birbirine bağlanmış kentlere ulaşmak üzere toplumsal cinsiyete duyarlı plan ve tasarımların geliştirilip uygulanması için kent, bölgesel ve ulusal yönetimlerin kapasitelerinin güçlendirilmesi.
Temel kentsel hizmetler	Temel hizmetlere erişimde eşitliğin artırılması amacıyla toplumsal cinsiyete duyarlı politikaların uygulanması için yerel, bölgesel ve ulusal yönetimlerin kapasitelerinin artırılması. Partner ülkelerde UN-HABITAT programları aracılığıyla harekete geçirilen toplumsal cinsiyet etkili kentsel temel hizmetler için ayrılan yatırım akışının artması. Kentte kullanılan sürdürülebilir temel kentsel hizmetlerin kullanım düzeylerinde artış (içme suyu kullanım düzeyinde artış, elektrik kullanım düzeyinde artış gibi).
Barınma ve gecekondü iyileştirme	Kapsayıcı barınma, gecekondü iyileştirme ve koruma alanında ilerleme ve etkililik için küresel çerçevenin geliştirilmesi. Sürdürülebilir kapsayıcı barınma, gecekondü iyileştirme ve koruma yaklaşımının ulusal politikalar, stratejiler ve kalkınma planlarına entegre edilmesi/anaakımlaştırılması. Sürdürülebilir kapsayıcı barınma, gecekondü iyileştirme ve koruma yaklaşımının yerel kalkınma planlarına entegre edilmesi/anaakımlaştırılması.

3. İyi Örnekler

Kentsel barınma ve demokrasi hakları ekseninde iyi örnekler

Kuyasa fonu, Cape Town, Güney Afrika⁶⁸

Kuyasa Fonu, hane reisi kadın olan düşük gelirli haneleri hedef alan bir mikro konut iyileştirme kredisi uygulamasıdır ve yararlanıcılarının %76’sını formel bankacılık sektöründen kredi almaya elverişli görülmeyen kadınlar oluşturmuştur. Kuyasa, kredi kullanıcılarına 30 aylık vadelerle düşük geri ödeme faizi ile kredi olanağı sunmuş, ayrıca fonun kullanımı ile ilgili eğitimler de vermiştir. Sonuçta ev sahiplerinin evlerinde yaptıkları iyileştirmeler hem onların yaşam standartlarını iyileştirmiş hem de evlerinin ekonomik değeri yükselmiştir.⁶⁹

Seul

Kadın dostu toplu konut projeleriyle çocuk bakım olanaklarının, şeffaf asansörlerin, aydınlatma ve kamera izleme sistemlerinin sağlandığı apartman grupları inşa edildi. Choi (2014), Choi vd. (2015), Um (2017), Seul Metropolitan Government, Yi (2017)

68 UN-HABITAT 2004 En iyi uygulama ödülü

69 <http://housingfinanceafrica.org/app/uploads/Kuyasa-Fund-case-study1.pdf>, Erişim Tarihi: 1 Şubat 2018.

70 <http://www.brighton-hove.gov.uk/content/housing/general-housing/housing-strategy-2015>, Erişim Tarihi: 1 Şubat 2018.

Brighton ve Hove, LGBTİ’ler için barınma, güvenlik, kentsel demokrasi

2015 yılında, Brighton ve Hove şehrinde resmî otoriteler, hizmet sağlayıcıları, çeşitli topluluklar ve bölge sakinleri arasında yapılan görüşmeler neticesinde barınma konusunda yeni bir strateji belgesi hazırlandı. Strateji belgesinde mal sahibi veya kiracı, sosyal konutta yaşayan ya da evsiz olsun, herkes için makul fiyatlar sunan, aynı zamanda yüksek standartların korunduğu güvenli, sağlıklı ve çevre dostu bir şehir yaratmanın amaçlandığı açıkça yer almaktadır. Kent hakkı anlayışı ile birebir örtüşen bu yaklaşım, barınma ve güvenlik hak alanlarıyla doğrudan ilişkilendirilebilecek iyi bir örnek teşkil etmektedir.

Diğer taraftan, açıkça cinsiyet farklılıklarına vurgu yapılması da dikkate değerdir;

- Sosyal refah düzeyini güçlendirecek erişilebilir, kapsayıcı ve güvenli barınma imkânları sunarak LGBTİ bireylerin ihtiyaçlarına duyarlı olmak. (BARINMA)
- LGBTİ topluluğuna karşı işlenen nefret suçlarını, ayrımcılığı ve tacizi ortadan kaldırmaya yönelik barınma ve destek hizmetleri sunmak. (GÜVENLİK)
- LGBTİ topluluğuna danışarak planlanmış ve yenilenmiş barınma ve destek hizmetleri sunmak. (KENTSEL DEMOKRASİ)⁷⁰

Kentsel hareketlilik hakkı ekseninde iyi örnekler

Viyana, kentsel hareketlilik için veri üretimi⁷¹

Viyana şehir yönetimi tarafından "farklı bireylerin farklı ihtiyaçları vardır" önkabulü doğrultusunda, farklı yaş, cinsiyet ve kimliklere mensup, engelli olan veya olmayan bireylerin kentteki hareketlilik durumları "hareketlilik ihtiyacı" ve "hareketlilik örüntüleri" temelinde analiz edilmiş, ayrıca incelenen örneklem bağlamında "kim?" "nerede?" "ne zaman?" "nasıl?" hareket ediyor soruları analize dâhil edilmiştir. Bu analizde bireylerin güvenlik algıları ve hizmetlere erişebilir olma düzeyleri de sorgulanmıştır (Irschik vd., 2013).

71 http://www.un.org/womenwatch/ianwge/member_publications/gender_mainstreaming_in_local_authorities.pdf, Erişim Tarihi: 10 Şubat 2018.

72 http://www.un.org/womenwatch/ianwge/member_publications/gender_mainstreaming_in_local_authorities.pdf, Erişim Tarihi: 11 Şubat 2018.

Viyana "kısa mesafeler şehri"⁷²

Viyana'da analiz ve gözlemler sonucunda oluşturulan toplumsal cinsiyete duyarlı şehir planlama perspektifi, 7 kategori altında toplanmıştır (Irschik vd., 2013: 25-29). Bu kategorileri ve öncelikleri konuları şu şekilde özetlemek mümkündür;

- 1. Çok merkezli kentsel altyapının güçlendirilmesi:** Alışveriş caddelerinin ve canlı merkezlerin hiyerarşik olarak belli bölgelerde kümelenmesinin önüne geçmek, kentsel altyapı hizmetlerinin (park, bahçe, okul, hastane, üniversite...) konumlandırılması, toplu ulaşım ağının yaygınlığı-yakınlığı.
- 2. Kısa mesafeler şehri:** İş ve aile yaşamının gerektirdiği sorumlulukları uyumlulaştıran, ücretli iş, ev işi, bakım, alışveriş ve hizmet kullanımı kombinasyonunu etkin bir şekilde sağlayacak "kısa mesafeler şehri" prensibi, kritik mekânları adem-i merkezîyetçi bir şekilde dağıtarak, onlara ulaşımı kolaylaştıran planlamayı ifade etmektedir. Banka, market, park/açık alan, postane/fatura ödeme merkezleri gibi.
- 3. Yüksek kalitede kamusal alan:** Bireylerin farklılaşan ihtiyaçlarına cevap veren planlama. Parkların, meydanların, sokak peyzajının farklı ihtiyaçlara cevap verir şekilde dizayn edilmesi.
- 4. Çevre dostu ulaşım desteklenmesi:** Koordinasyon Bürosunun yaptığı çalışmalar, yayaaların, bisiklet kullanıcılarının ve toplu taşıma kullanıcılarının çoğunun kadın olduğunu göstermiştir. Bu bağlamda kent sakinlerinin özel araçla seyahati ve otoban merkezli altyapı dizaynı yerine, daha fazla bisiklet, yaya yolu ve toplu ulaşım olanağına erişmesini hedefleyen bir planlama hem toplumsal cinsiyet eşitliğini gözetmiş hem de çevre dostu sonuçları doğurmuş olacaktır.
- 5. Güvenli şehir:** Yaşam ve konut alanlarının güvenli-emniyetli ve cazip kılınması kadın, erkek, genç, yaşlı kişilerin günün/gecenin herhangi bir saatinde sokakta, mahallede özgürce hareket edebilmesini sağlamak. "Görme ve görülme" prensibinden yola çıkarak endişe yaratan kör noktaların tespiti ve elimine edilmesi, ayrıca aydınlatma sistemlerinin iyileştirilmesi, yaygınlaştırılması.
- 6. Engelsiz şehir:** Mekânların farklı ihtiyaçlara cevap verecek şekilde düzenlenmesi ve kaynakların buna uygun dağıtılması, sokak peyzajı ve meydan tasarımı (yaya koridorları, kaldırım genişlik ve yükseklikleri, yer döşeme taşları, rampalar, bina girişlerinin "engelsiz" kılınması, meydanlarda kol dayanaklı oturak ve banklar gibi...).
- 7. Gündelik hayatın gerekliliklerini gözetilen planlama ve imar:** Bu kategoriye göre, mesken binalar ve kamusal alanlar planlanırken ücretli iş ile ev işi arasındaki dağılım ve farklı grupların ihtiyaçları gözetilmektedir. Örneğin 12 yaşına kadar çocuklar ile, yetişkinler veya yaşlılar ile hergün şehre ücretli işe gidip bir de hane işi görenler açısından bir evin, apartmanın ve yarı kamusal-kamusal alanların kullanım şekli farklılaşabilir, ihtiyaçları farklılaşabilir. Örneğin apartmanın terasında veya bahçe katında bir çamaşır odası olması tüm günü işte geçirip eve döndüğünde de ev işleri ile meşgul olup dışarı çıkma olanağı olmayan bireyler için bir sosyalleşme ve sokağa çıkma bahanesi sunabilecektir. Ayrıca, binalarda esnek-farklı daire seçenekleri, oyun alanları, ortak kullanım mekânları, çamaşır-hobi odası, yeterli düzeyde yeşil alan ve alışveriş yerleri de farklı yaşam döngülerine sahip bireyler için kolaylık sağlayacaktır.

Montreal iki durak arası modeli⁷³

Kanada'nın en büyük ikinci şehri olan Montreal'de, 1992 yılında kurulmuş olan Comité Action Femmes et Sécurité Urbaine/CAFSU (Kadın ve Kentsel Güvenlik Hareketi Komitesi), feminist grupların, belediye yetkililerinin, şehir planlamacılarının, akademisyenlerin, toplu taşıma yetkililerinin, sağlık görevlilerinin ve polislerin katılım gösterdiği ortak bir projedir. Komite, gece saatlerinde kadınların ulaşım konusunda yaşadıkları güvenlik sorununa ışık tutmak için La Société de Transport de la Communauté Urbaine de Montréal ile işbirliği içinde olmuştur. Neticede ortaya konan çözümde, kadınların duraklar arasında inmelerine imkân sağlayarak yürüme mesafelerinin kısıtlanması hedeflenmiş böylece daha güvenli ulaşım imkânı sunulmaya çalışılmıştır. Sadece kadınları kapsayan bu proje, 1994 yılındaki değerlendirme aşamasından sonra daha uzun saatleri kapsayacak şekilde 1996 Aralık ayında kalıcı hâl aldı.⁷⁴

Seul, taksi hizmeti

Özellikle geceleri kadınlara özel güvenli taksi hizmeti başlatıldı. Yaşlılar ile hamile ve çocuklu kadınlar için yavaş ve temkinli seyirli belediye otobüsleri devreye sokuldu.

Seul Metropolitan Government, Yi (2017)

Kentsel güvenlik hakkı ekseninde iyi örnekler

Seul, güvenlik ve kentsel demokrasi

Seul’ü kadınlar için daha güvenli bir kent hâline getirme bütünlüklü programı

Kadınların kamusal alanda maruz kaldıkları cinsel şiddetin ciddi boyutlara ulaşması üzerine, Seul Metropolitan Yönetimi, 2012 yılında, kadınlar için daha güvenli kent yaratma taahhüdü verdi. Bu yeni politika tasarımı sürecine kadınlara yönelik cinsel şiddete karşı mücadele eden sivil toplum kuruluşlarının yanı sıra, uzman ve vatandaşların katılımı sağlandı. Suç istatistikleri incelendi, suç alanları ve türleri belirlendi. Aynı zamanda, kurbanların deneyimlerini ortaya koyan görüşmeler ile halka açık toplantılar yapıldı. Kent yönetimi, politikanın odağına cezaları arttırmak yerine toplumun genelde insan haklarına, özeldede ise kadın haklarına duyarlılığını arttırmayı merkeze alan kamuoyu farkındalığı ve mücadele kampanyalarını koydu. Bütünlüklü tasarlanan politikanın bileşenleri şunlar:

1. Her yaş ve cinsiyet grubunun insan hakları konularındaki farkındalığını artırma eğitim programları ve kampanyalar,
2. Kentin bütününe kadınlar için güvenli hâle getirmek için çevresel, beşeri ve ulaşım ağlarının oluşturulması,
3. Şiddet kurbanlarına ihbarda bulunma ve korunma olanağının tek merkezden sağlanması,

Bu doğrultuda oluşturulan Cinsel Şiddet Krizine Müdahale Birimi’nde polis, psikolojik danışman, doktor ve avukatlar yer aldı. Soruna bütünlüklü çözüm arayışında kamu-özel kesim ortaklığına önem verilerek, özel kesimin ve vatandaşların desteği sağlandı. Örneğin, 24 saat açık olan 656 dükkânın Kadın Güvenliği Karakolu programına katılmasıyla kadınların sığınmasına olanak yaratıldı. Bir özel güvenlik şirketi düşük gelirli bölgelerde kamera, kızılötesi sensör ve kepenkler yerleştirdi. Beşeri güvenlik ağı oluşturuldu: Hepsi gönüllü ve bir kısmı erkek olan mahalle gözetmenleri, sığınma dükkânlarında çalışanlar ve gece refakatçileri eğitildi.

(Choi; 2014), (Choi vd.; 2015), (Fulu, 2016), (Um; 2017), (Seul Metropolitan Yönetimi, Yi; 2017).

73 http://www.un.org/womenwatch/ianwge/member_publications/gender_mainstreaming_in_local_authorities.pdf, Erişim Tarihi: 14 Şubat 2018.

74 <http://cdeacf.ca/organisation/comite-action-femmes-securite-urbaine-cafsu>, Erişim Tarihi: 5 Şubat 2018.

Manchester, Londra & Bristol “daha güvenli mekânlar”⁷⁵

More Secure Places/MSP (Daha güvenli mekânlar) projesi, 1995-98 yılları arasında, kadınların karar süreçlerine katılımını arttırmak amacıyla WDS (Kadın Tasarım Hizmeti) tarafından yürütülmüş 3 yıllık bir toplum güvenliği projesidir. WDS Greater London Authority tarafından 2004 Kasım ayında, kadınların açık alanlarda ve parklarda güvenliğini garanti edecek gerekliliklerin neler olduğunu tespit etmek üzere yetkilendirilmiştir. Yerel düzeyde toplum güvenliğinin denetlenmesi hedeflenen proje kapsamında kadınların yerel yönetimlere somut politika önerileri sunabilmeleri söz konusudur. Bu bakımdan katılımı güçlendirmesi projeyi kentsel demokrasi hak alanı ile ilgili iyi bir örnek kılmaktadır. Haritalama çalışmaları, mahalle gezileri ve incelemeleri gibi aktivitelerle pratik politika önerileri hazırlanmıştır. Ayrıca proje paydaşları arasında akademisyenlerin, STÖ’lerin, kent konseylerinin yer alması çalışmalara çok yönlü bir özellik katmaktadır. Projenin temelini, azınlıktaki grupların temsiliyetini arttırmanın yanı sıra, fizikî çevre düzenlemelerine dair önerilerin belirlenmesinin teşvik edilmesi, diğer taraftan katılım ve bağlılık üzerinden güvenlik meselesinin algılanan ve gerçekteki durumunun irdelenmesi oluşturmaktadır. Bu yönüyle, güvenlik hak alanının da proje için önemli bir yer tuttuğu söylenebilir. Güvenliğin sağlanması hakkında ele alınan öncelikli konular arasında, kadınların kamusal alanda maruz kalmaktan korktukları cinsel taciz meselesi ve tecavüz konusu yer almıştır. Araştırmalara yerel toplulukların ve kadınların gösterdikleri katılım, ortaya konulan etkileşimler ile önemli bir potansiyel yaratmaktadır. WDS, çalışmalarını 2012’ye kadar sürdürse de iç işleyişteki değişiklikler ve fon sınırlılıkları nedeniyle bir süre projelerini askıya almıştır.

⁷⁵ <http://www.wds.org.uk/>, Erişim Tarihi: 5 Şubat 2018

III. Türkiye’de Mevcut Durum Analizi: Normatif-Politik Yapı

Dünya gündemine 2000’lerde yeniden giren kent hakkının Türkiye’deki gelişim süreci, Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşme ve anlaşmalar ile üyesi olduğu ya da üyelik sürecinde olduğu uluslararası ya da ulus üstü kuruluşlar ile ilişkileri çerçevesinde izlenebilir. Sözü edilen süreç, 2014-2018 dönemini kapsayan Onuncu Kalkınma Planı’nın hazırlık aşamasının ürünü olan Yerel Yönetimler Özel İhtisas Komisyonu Raporu’nda oldukça ayrıntılı bir biçimde ortaya konmuştur. Kalkınma Bakanlığı’nın hazırladığı bu kapsamlı çalışmaya dayanarak, kent hakkının Türkiye’deki gelişim süreci aşağıda özetlenmiştir.

Türkiye, 1949’da kurulan Avrupa Konseyi’ne, aynı yıl, kurucu üye sıfatıyla üye olmuştur. Kurulundan itibaren yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, sorunların yerellik ilkesi çerçevesinde çözümlenmesi yönünde çaba gösteren Avrupa Konseyi’nin Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi⁷⁶, üye ülkelerin yerel ve bölgesel sistemini yönlendiren danışma organıdır. Ülkelerin seçilmiş yerel yöneticilerinden oluşan bu organ, üye ülkeleri izleyerek, yerel yönetim sistemlerini belli ilkeler doğrultusunda değiştirmeye yönlendirmektedir. Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi, bölgesel ve yerel iki meclisten oluşmaktadır ve Türkiye her iki mecliste de temsil edilmektedir. Konsey, ayrıca, her 2-3 yılda bir, üye ülkelerden birinin ev sahipliğinde, belirlenen temalarla ilgili Yerel ve Bölgesel Yönetimlerden Sorumlu Avrupalı Bakanlar Konferansı düzenlemektedir. Bu konferanslarda, yerel yönetimlerle ilgili son gelişmeler tartışılmakta, bu konulara ilişkin politikalar belirlenmekte ve üye ülke bakanları görüş alışverişinde bulunmaktadır. Teması “Yerel Sosyal Hizmetlerde Yerel Yönetimlerin Rolü” olan 2000 yılındaki Bakanlar Konferansı’na, İstanbul ev sahipliği yapmıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 42-43).

Avrupa ülkelerindeki yerel yönetim geleneklerini birleştirmeyi amaçlayan ve 1985 yılında imzaya açılan Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nın temeli, yurtaşların kamu işlerinin yönetimine katılma hakkı olarak açıklanmıştır. Türkiye, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nı, 08/05/1991 Tarihli ve 3723 Sayılı Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nın Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun ile bazı maddelerini kabul ederek onaylamış ve diğer maddelerinin veya fıkralarının daha sonra kabulünü beyana Bakanlar Kurulu’nu yetkili kılmıştır. Bakanlar Kurulu, 06/08/1992 Tarihli ve 92/3398 Sayılı kararıyla, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nı, kanunla konulan çekincelerle, onaylamıştır. Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi’nin, Türkiye’nin yerel yönetim sistemiyle ilgili olarak 1997 yılında aldığı ‘karar’da, yerel ve bölgesel yönetimlerin ağır bir devlet vesayeti altında olduğu vurgulanmıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 43-44).

Kentli hakları ile ilgili en önemli bölgesel belgelerden olan Avrupa Kentsel Şartı-I ve Avrupa Kentsel Şartı-II, Avrupa Konseyi tarafından düzenlenmiştir. 1992 yılında kabul ve ilan edilen ve yalnızca yerel yönetimlerin imzasına açılan Şart-I, şiddetten, her tür kirlilikten, bozuk ve düzensiz

76 Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi’nin 27-28 Mart 2018 tarihinde yapılacak olan 34. Oturumunun teması “Yerel ve Bölgesel Düzeyde Hak Temelli Yönetişim (Right-based Governance at Local and Regional Level)” üzerinedir. <https://www.coe.int/en/web/congress/home>, Erişim Tarihi: 16.02.2018.

kent çevrelerinden arınma; yaşadığı kent çevresini demokratik koşullarda kontrol edebilme; insanca konut edinme, sağlık ve kültür hizmetlerinden yararlanma ile dolaşım özgürlüğü gibi temel kentli haklarının olduğu inancını esas kabul etmektedir. Ayrıca, söz konusu hakların yaş, cinsiyet, ırk ve inanç ayrımı yapmadan tüm insanlara eşit koşullarda tanınmasını savunmaktadır. Değişen ulusal ve uluslararası ilişkiler ile buna bağlı olarak farklılaşan yerel yönetimler dikkate alınarak yapılan bazı güncellemelerle, “Yeni Bir Kentlilik İçin Manifesto” başlığıyla 2008 yılında Avrupa Kentsel Şartı-II kabul edilmiştir. Kentli hakları, kentlilerin insan onuruna uygun bir yaşam sürdürmeleri için zorunludur. Türkiye’de henüz şartı imzalayan bir yerel yönetim yoktur (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 45-46).

Avrupa’nın doğal ve kültürel peyzajlarının bir bütün olarak korunması, yönetilmesi ve planlanması konusunda bir çerçeve sözleşme olan Avrupa Peyzaj Sözleşmesi, Konsey tarafından 2000 yılında imzaya açılmış ve 29 ülke tarafından imzalanarak onaylanmıştır. 2004 yılında uluslararası platformda yürürlüğe giren sözleşme, Türkiye tarafından 2000 yılında imzalanmış, 27/07/2003 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanan 2003/5908 Sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla onaylamış ve 01/03/2004 tarihinden itibaren yürürlüğe konulmuştur. Hem yerel yönetimlere hem de merkezî yönetime sorumluluklar verilmiştir. Türkiye’de peyzajlar üzerindeki kentleşme, sanayileşme, madencilik vb. baskılara rağmen, bu alandaki mevzuat, politika ve uygulama eksikliklerinin bu sözleşmede belirtilen taahhütlerin yerine getirilmesi ile giderilmesi beklenmektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 46-47).

Türkiye’nin 1963 yılında imzalanan Ankara Anlaşması ile başlayan Avrupa Birliği süreci, 1999 Helsinki Zirvesi’nde aday ülke statüsünün kabul edilmesiyle önemli bir aşama kaydetmiştir. Avrupa Birliği’nin Türkiye’nin kamu yönetimi üzerindeki kapsamlı etkileri de bu aşamada ortaya çıkmış ve 2000’li yıllarda derinleşmiştir. Avrupa Birliği’nin 2001 yılında yayımladığı Beyaz Kitap’ta benimsenen ‘iyi yönetim’ ilkesine göre, yerel yönetimlerin çalışmaları vatandaşların denetimine açık olmalı ve kamu hizmetleri etkin, erişilebilir ve katılımcı bir şekilde sunulmalıdır. Kamu yönetimini yeniden yapılandırmaya yönelik reform süreci, Avrupa Birliği talebiyle gündeme gelen yerellik ve bölgeselleşme kavramlarının etkisinde ilerlemiştir. Bu çerçevede, 2004 yılında başlatılan yerel yönetim reformu kapsamında 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 5393 Sayılı Belediye Kanunu ve 5449 Sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun yürürlüğe girmiştir. Bu kapsamda merkezî ve yerel yönetimler arasında görev ve yetki paylaşımı yeniden düzenlenmiş, yönetime yeni bir katılım mekanizması olarak kent konseylerinin oluşturulmasına yönelik düzenlemeler yapılmıştır. Sonuç olarak, Avrupa Birliği’ne üyelik çalışmaları sürecinde, bölgesel ve yerel ölçekte yapılan çalışmalar ile “dezavantajlı” gruplara yönelik kapsamlı projeler geliştirilmiş, yerel yönetimlerin kendi ölçeklerine uygun olarak vatandaşlara hizmet götürebilme kapasiteleri artırılarak, yerinden yönetim ilkesinin gerekleri yerine getirilmeye çalışılmıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 14, 36-37, 42).

1945 yılında kurulan ve Türkiye’nin yine kurucuları arasında yer aldığı bir diğer önemli uluslararası örgüt olan Birleşmiş Milletler’in Genel Kurulu, 1994 yılında bir kent zirvesi olarak planlanan HABITAT II toplantısına ilişkin kararı almış ve HABITAT II toplantısı 3-14 Haziran 1996 tarihleri arasında, “Sürdürülebilir Bir Yerleşme” ve “Herkes Konut ve Yeterli Barınak Sağlanması” temaları ile Türkiye’nin ev sahipliğinde İstanbul’da gerçekleştirilmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 49).

United Nations Development Programme/UNDP’nin (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı) koordine ettiği ve desteklediği Yerel Gündem 21 Eylem Planı, başta Avrupa ülkeleri olmak üzere, birçok ülkede uygulanmaktadır. Yerel Gündem 21, yerel yönetimlerin karar alma mekanizmalarına sivil toplumu dâhil ederek, yerel yönetimi güçlendirmeyi amaçlamaktadır. UNDP, Türkiye ve International Union of Local Authorities-Section for the Eastern Mediterranean and Middle East Region/IULA-EMME (Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği Doğu Akdeniz ve Ortadoğu Bölge Teşkilatı) tarafından 1997 yılı sonunda imzalanan anlaşma ile “Türkiye’de Yerel Gündem 21’lerin Teşviki ve Geliştirilmesi Projesi” başlatılmıştır. (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 51).

IULA-EMME, IULA’nın dünya ölçeğindeki yedi bölge teşkilatından biri olarak, Türkiye’de, 1987 yılında Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile faaliyetlerine başlamıştır. IULA-EMME, birçok uluslararası kuruluşun, bölgedeki ve Türkiye’deki yerel yönetimlere ulaşmasını sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda, WALD’un kurucu üyelerindedir. IULA-EMME, 2004 yılında yapılan tüzük değişikliğiyle UCLG-MEWA olarak değiştirilmiştir. Yerel yönetimler düzeyinde Türkiye’nin de üyesi olduğu UCLG, yerel yönetimlerin Birleşmiş Milletler nezdinde resmî sözcüsü konumundadır. 100’den fazla ülkeden üyeleri bulunan UCLG, kentler ve yerel yönetimler alanında dünyanın en geniş kapsamlı oluşumu hâline gelmiştir. UCLG, demokrasi, yerel özerklik, hizmet sunumunda yerel yetkilendirme olmak üzere üç ilke üzerinden hareket etmektedir. 1993 yılında kurulan WALD, gönüllü bir kuruluştur ve yerel demokrasiyi geliştirmek, sürekliliğini sağlamak amaçları arasındadır. WALD, Türkiye’de gerçekleştirdiği araştırma ve işbirliği projeleri ile hem kentlerde demokratik yönetim örnekleri yaratmayı amaçlamakta hem de kent yoksullarının, çocukların, kadınların ve göçmenlerin sorunlarına eğilmektedir. Bu kapsamda gerçekleştirilen çalışmalardan bazıları şunlardır: Gençlik ve Yerel Yönetim (1995-1996); Türkiye’de Demokrasinin Elli Yılı (1946-1996); Yerel Gündem 21; Türkiye’de Kent Yoksulluğunun Kültürel ve Siyasal Formasyon Araştırması; Çocuk Hakları ve Belediyeler; Toplumsal Kalkınma-Kapasite Geliştirme (2000-2001); Muhtarlıkların ve Mahallelerin Güçlendirilmesi Projesi (1997-2000); Kadın ve Kent: Türkiye’de Yerel Yönetim Mekanizmalarına “Toplumsal Cinsiyet” Boyutunun Eklemlenmesi (1997-1999); Yerel Yöneticilere Yönelik Toplumsal Cinsiyet ve Demokrasi Eğitimi (2000-2001); Orta Doğu ve Doğu Akdeniz’de Yerel Karar Mekanizmalarında Kadınların Konumunun Yükseltilmesi Projesi (2003-2004) (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 52-54). UCLG-MEWA’nın Aralık 2014’te Adana’da gerçekleştirdiği Yönetim Kurulu ve Konsey Ortak Toplantısı’nda aldığı karar ile UCLG-MEWA Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Komitesi’ni kurmuştur. Komitenin Eş Başkanlığını, Şişli Belediyesi, Sarıyer Belediyesi ve WALD yürütmektedir. 10 Ocak 2017 tarihinde gerçekleştirilen komitenin ikinci toplantısında, Avrupa Yerel Yaşamda Kadın Erkek Eşitliği Şartı’nın yaygınlaştırılması, belediyelerde eşitlik birimlerinin kurulması ve yerel eşitlik eylem planlarının hazırlanması, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri 5’in yerelleştirilmesi temelinde çalışmalar yürütülmesine karar verilmiştir. Komitenin üçüncü toplantısı, Mayıs 2017’de Şişli Belediyesi ev sahipliğinde gerçekleştirilmiştir. Bu toplantıda, “UCLG-MEWA Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Komitesi Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi 5’in Yerelleştirilmesi Taahhüdü” imzalanmıştır. Taahhüt, imzacı yerel yönetimlerin Avrupa Yerel Yaşamda Kadın Erkek Eşitliği Şartı’nı imzalamasını ve uygulamaya koymasını; toplumsal cinsiyet eşitliğini hayata geçirmek için belediye bünyesinde Eşitlik Birimi, Kadın ve Aile Müdürlüğü, Kadın Çalışmaları Daire Başkanlığı, Belediye Meclisinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Komisyonu gibi benzeri kurumsal ve kalıcı mekanizmalar oluşturulmasını, ilgili bilgilerin İzleme Komitesi ile paylaşılmasını içermektedir (UCLG-MEWA, 2017, bilgi edinme talebi).

Sonuç olarak, Türkiye’de kent hakkının gelişimini etkileyen en temel unsur, taraf olunan uluslararası düzenlemeler ile ulus üstü ve uluslararası kurumlardır. Değişen koşulların hem uluslararası düzenlemeleri hem de ulus üstü ve uluslararası kurumları etkileyip, değiştirdiği ve dönüştürdüğü de göz ardı edilmemelidir: Kentli hakları için en önemli belgelerden biri olan Avrupa Kentsel Şartı-I, 1992 yılında dünya gündemine girmiş, değişen ulusal ve uluslararası ilişkiler ile buna bağlı olarak farklılaşan yerel yönetimler dikkate alınarak, güncellenerek 2008 yılında Avrupa Kentsel Şartı-II kabul edilmiştir. Kadınların Kent Hakkı Şartı’nın gündeme gelmesi 2004 yılında olmuştur. Diğer bir deyişle, kent hakkı 2000’li yılların başından itibaren toplumsal cinsiyet boyutuyla öne çıkmaya başlamıştır. Bununla birlikte, uluslararası gelişim eğilimlerinin yanı sıra ulusal ve yerel özelliklerin de ülkelerdeki kent hakkının mevcut durumunu şekillendirdiği unutulmamalıdır. Bu çerçevede, kent hakkının yasal dayanakları için ilk incelenmesi gereken belge Anayasa’dır. 2000’lerin başında hayata geçirilen kamu yönetimi reformu kapsamında ve kent hakkı bağlamında öne çıkan kanunlar ise 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ile 5393 Sayılı Belediye Kanunu olmuştur. 2000’lerin sonuna doğru kabul edilen 5840 Sayılı Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Kanunu ise, hakların toplumsal cinsiyet boyutuyla izlenip, değerlendirilmesinde önemli bir dayanak noktasıdır.

Bu çalışma kapsamında kentsel hak alanları olarak tanımladığımız, barınma, güvenlik, hareketlilik, kentsel kamu hizmetlerine erişim ve kentsel demokrasiye ilişkin Türkiye’deki mevcut durum, öncelikle, merkezî ve yerel düzeydeki mevzuat çerçevesinde ele alınacaktır. Buna göre, Anayasa’dan başlamak üzere, Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Kanunu, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu, Engelliler Hakkında Kanun, Bilgi Edinme Hakkı Kanunu, Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, İmar Kanunu, Belediye Kanunu, Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve İl Özel İdaresi Kanunu ile ilgili yönetmelik ve genelgeler incelenecektir. Ardından, Türkiye’deki mevcut durum, kentsel haklar ve hizmetler alanıyla ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile ürettikleri politika belgeleri çerçevesinde ele alınacaktır. Politika belgelerinin insan hakları belgeleriyle uyumunun tespiti bağlamında, merkezî üst ölçekli planlardan başlayarak, bu planları takip eden bölge ve il düzeyindeki stratejik plan, faaliyet raporu ve eylem planı gibi politika belgeleri incelenecektir. Türkiye’deki mevcut durum, son olarak, sivil toplum örgütleri ve diğer kamusal aktörlerin kapasiteleri çerçevesinde ele alınacaktır.

A. Mevzuatın Haritalaması: Mevzuatın İlgili İnsan Hakları Belgeleriyle Uyumunun Tespiti (Yapısal İzleme)

Bu bölümde, Türkiye’deki mevzuat, uluslararası belgelere dayanarak derlenmiş eşitlik-toplumsal cinsiyet eşitliği, insan onuruna saygı, ayrımcılık yasağı ve sürdürülebilirlik normları ile barınma, güvenlik, hareketlilik, kentsel kamu hizmetlerine erişim ve kentsel demokrasi hak alanları temelinde ele alınmıştır. Belirlenen normlar ve kent hakkı konuları ile eşleşen mevzuatın dökümü, aşağıda Tablo 3’te sunulmuştur.⁷⁷

77 İlgili mevzuat listesi EK 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Türkiye Mevzuatı

Kanun	İlgili Madde	İlgili Madde Metni	İlişkili Norm/ İlişkili Kent Hakkı
Türkiye Cumhuriyeti Anayasası	M. 10	Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. (Ek fıkra: 7/5/2004-5170/1 md.) Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. (Ek cümle: 7/5/2010-5982/1 md.) Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz. ...	Eşitlik:Aynılık eşitliği Toplumsal Cinsiyet Eşitliği:Dönüştürücü eşitlik; Farklılık eşitliği
	M. 57	Devlet, şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözeterek bir planlama çerçevesinde, konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri alır, ayrıca toplu konut teşebbüslerini destekler.	Sürdürülebilirlik Barınma
5840 Sayılı Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Kanunu (Kabul Tarihi: 25.02.2009)	M. 1	Bu Kanunun amacı, kadın haklarının korunması ve geliştirilmesi, kadın-erkek eşitliğinin sağlanmasına yönelik olarak ülkemizde ve uluslararası alandaki gelişmeleri izlemek, bu gelişmeler konusunda Türkiye Büyük Millet Meclisini bilgilendirmek, kendisine esas veya tali olarak havale edilen işleri görüşmek, istenildiğinde Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulan kanun tasarı ve teklifleriyle kanun hükmünde kararname hakkında ihtisas komisyonlarına görüş sunmak üzere Türkiye Büyük Millet Meclisinde Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun kuruluş, görev, yetki, çalışma usul ve esaslarını düzenlemektir.	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği: Dönüştürücü eşitlik
	M. 3	1. Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun görevleri şunlardır: a. Kendisine esas veya tali olarak havale edilen işleri görüşmek, Başkanlığın talebi üzerine ya da istenildiğinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulan kanun tasarı ve teklifleri ile kanun hükmünde kararnamelerin kadın-erkek eşitliği konusunda T.C. Anayasasına, uluslararası gelişmelere ve yükümlülüklerle uygunluğunu inceleyerek ihtisas komisyonlarına görüş sunmak. b. Her yasama yılının sonunda Türkiye’deki kadın-erkek eşitliğinin sağlanmasına yönelik gelişmelere ve Komisyonun o yılki faaliyetlerine ilişkin bir değerlendirme raporu hazırlamak ve bunu Türkiye Büyük Millet Meclisine sunmak. c. Kadın hakları ile kadın-erkek eşitliğini sağlamaya yönelik olarak diğer ülkelerdeki ve uluslararası kuruluşlardaki gelişmeleri takip etmek, gerektiğinde yurt dışında incelemelerde bulunmak ve bu gelişmeler konusunda Türkiye Büyük Millet Meclisini bilgilendirmek. ç. Kadın-erkek eşitliği konusunda Türkiye Büyük Millet Meclisinin çalışmalarına ilişkin gerekli bilgi ve dokümanları temin etmek. d. Türkiye Cumhuriyetinin taraf olduğu uluslararası anlaşmaların kadın-erkek eşitliği ve kadın hakları konusundaki hükümleri ile T.C. Anayasası ve diğer ulusal mevzuat arasında uyum sağlamak için yapılması gereken değişiklikleri ve düzenlemeleri belirlemek. e. Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca havale edilen kadın-erkek eşitliğinin ihlaline ve toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığa dair iddialar ile ilgili başvuruları incelemek ve gerekli gördüğü hallerde ilgili mercilere iletmek. f. Kadın-erkek eşitliği konusunda kamuyu bilgilendirici etkinlikler yapmak.	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği: Dönüştürücü eşitlik Ayrımcılık Yasası

Tablo 3. Türkiye Mevzuatı (devam)

Kanun	İlgili Madde	İlgili Madde Metni	İlişkili Norm/ İlişkili Kent Hakkı
6701 Sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu (Kabul Tarihi: 06.04.2016)	M. 1	Bu Kanunun amacı; insan onurunu temel alarak insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, kişilerin eşit muamele görme hakkının güvence altına alınması, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada ayrımcılığın önlenmesi ile bu ilkeler doğrultusunda faaliyet göstermek, işkence ve kötü muameleyle etkin mücadele etmek ve bu konuda ulusal önleme mekanizması görevini yerine getirmek üzere Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun kurulması, teşkilat, görev ve yetkilerine ilişkin esasların düzenlenmesidir.	İnsan Onuruna Saygı Eşitlik: Aynılık eşitliği Ayrımcılık Yasağı
5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanun (Kabul Tarihi: 01.07.2005)	M. 1	Bu Kanunun amacı; engellilerin temel hak ve özgürlüklerden faydalanmasını teşvik ve temin ederek ve doğuştan sahip oldukları onura saygıyı güçlendirerek toplumsal hayata diğer bireylerle eşit koşullarda tam ve etkin katılımlarının sağlanması ve engelliliği önleyici tedbirlerin alınması için gerekli düzenlemelerin yapılmasını sağlamaktır.	İnsan Onuruna Saygı Eşitlik: Aynılık eşitliği; Dönüştürücü eşitlik
	M. 4	h. Engeli olan kadın ve kız çocuklarının çok yönlü ayrımcılığa maruz kalmaları önlenerek hak ve özgürlüklerden yararlanmalarının sağlanması esastır.	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği: Dönüştürücü eşitlik Ayrımcılık Yasağı
	M. 3	1. Herkes, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada eşittir. 2. Bu Kanun kapsamında cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hâl, sağlık durumu, engellilik ve yaş temellerine dayalı ayrımcılık yasaktır. 3. Ayrımcılık yasağının ihlali hâlinde, konuya ilişkin görev ve yetkisi bulunan kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ihlalin sona erdirilmesi, sonuçlarının giderilmesi, tekrarlanmasının önlenmesi, adli ve idari yoldan takibinin sağlanması amacıyla gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür. 4. Ayrımcılık yasağı bakımından sorumluluk altında olan gerçek ve özel hukuk tüzel kişileri, yetki alanları içerisinde bulunan konular bakımından ayrımcılığın tespiti, ortadan kaldırılması ve eşitliğin sağlanması için gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür.	Eşitlik: Aynılık eşitliği Ayrımcılık Yasağı
3194 Sayılı İmar Kanunu (Kabul Tarihi: 03.05.1985)	M. 1	Bu Kanun, yerleşme yerleri ile bu yerlerdeki yapılaşmaların; plan, fen, sağlık ve çevre şartlarına uygun teşekkülünü sağlamak amacıyla düzenlenmiştir.	Sürdürülebilirlik Barınma
	Ek M. 1	(Ek : 30/5/1997 - KHK - 572/1 md.) Fiziksel çevrenin engelliler için ulaşılabilir ve yaşanılabilir kılınması için, imar planları ile kentsel,sosyal,teknik altyapı alanlarında ve yapılarda, Türk Standartları Enstitüsünün ilgili standardına uyulması zorunludur.	Eşitlik: Dönüştürücü eşitlik Ayrımcılık Yasağı Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim

Tablo 3. Türkiye Mevzuatı (devam)

Kanun	İlgili Madde	İlgili Madde Metni	İlişkili Norm/ İlişkili Kent Hakkı
5393 Sayılı Belediye Kanunu (Kabul Tarihi: 03.07.2005)	M. 9	Mahalle, muhtar ve ihtiyar heyeti tarafından yönetilir. ... Muhtar, mahalle sakinlerinin gönüllü katılımıyla ortak ihtiyaçları belirlemek, mahallenin yaşam kalitesini geliştirmek, belediye ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla ilişkilerini yürütmek, mahalle ile ilgili konularda görüş bildirmek, diğer kurumlarla iş birliği yapmak ve kanunlarla verilen diğer görevleri yapmakla yükümlüdür. ... Belediye, mahallenin ve muhtarlığın ihtiyaçlarının karşılanması ve sorunlarının çözümü için bütçe imkanları ölçüsünde gerekli ayni yardım ve desteği sağlar; kararlarında mahallelinin ortak isteklerini göz önünde bulundurur ve hizmetlerin mahallenin ihtiyaçlarına uygun biçimde yürütülmesini sağlamaya çalışır.	Kentsel Demokrasi Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim
	M. 13	Herkes ikamet ettiği beldenin hemşehrisidir. Hemşehrilerin, belediye karar alma ve hizmet tedariki süreçlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgilendirme ve belediye idaresinin yardımlarından yararlanma hakları vardır. Yardımların insan onurunu zedelemeyecek koşullarda sunulması zorunludur. Belediye, hemşehriler arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması konusunda gerekli çalışmaları yapar. Bu çalışmalarda üniversitelerin, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, sivil toplum kuruluşları ve uzman kişilerin katılımını sağlayacak önlemler alınır. Belediye sınırları içinde oturan, bulunan veya işiği olan her şahıs, belediyenin kanunlara dayanan kararlarına, emirlerine ve duyurularına uymakla ve belediyeye vergi, resim, harç, katkı ve katılma paylarını ödemekle yükümlüdür	Kentsel Demokrasi Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim
	M. 14	a. İmar, su ve kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel alt yapı; coğrafi ve kent bilgi sistemleri; çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık; zabita, itfaiye, acil yardım, kurtarma ve ambulans; şehir içi trafik; defin ve mezarlıklar; ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar; konut; kültür ve sanat, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor orta ve yüksek öğrenim öğrenci yurtları...; sosyal hizmet ve yardım, nikâh, meslek ve beceri kazandırma; ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi hizmetlerini yapar veya yaptırır. ...Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000’in üzerindeki belediyeler, kadınlar ve çocuklar için konukevleri açmak zorundadır. Diğer belediyeler de mali durumları ve hizmet önceliklerini değerlendirerek kadınlar ve çocuklar için konukevleri açabilirler. b. ...Belediye hizmetleri, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulur. Hizmet sunumunda engelli, yaşlı, düşkün ve dar gelirli durumuna uygun yöntemler uygulanır.	Sürdürülebilirlik Toplumsal Cinsiyet Eşitliği: Dönüştürücü eşitlik Barınma Güvenlik Hareketlilik Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim

Tablo 3. Türkiye Mevzuatı (devam)

Kanun	İlgili Madde	İlgili Madde Metni	İlişkili Norm/ İlişkili Kent Hakkı
5393 Sayılı Belediye Kanunu (Kabul Tarihi: 03.07.2005)	M. 15	f. Toplu taşıma yapmak; bu amaçla otobüs, deniz ve su ulaşım araçları, tünel, raylı sistem dâhil her türlü toplu taşıma sistemlerini kurmak, kurdurmak, işletmek ve işlettmek. p. Kara, deniz, su ve demiryolu üzerinde işletilen her türlü servis ve toplu taşıma araçları ile taksi sayılarını, bilet ücret ve tarifelerini, zaman ve güzergâhlarını belirlemek; durak yerleri ile karayolu, yol, cadde, sokak, meydan ve benzeri yerler üzerinde araç park yerlerini tespit etmek ve işletmek, işlettmek veya kiraya vermek; kanunların belediyelere verdiği trafik düzenlemesinin gerektirdiği bütün işleri yürütmek. ...Belediye, vatandaşların belediye hizmetleriyle ilgili görüş ve düşüncelerini tespit etmek amacıyla kamuoyu yoklaması ve araştırması yapabilir.	Hareketlilik Kentsel Demokrasi
	M. 20	Belediye meclisi, her ayın ilk haftası, önceden kararlaştırdığı günde toplanır. ... Mutat toplantı yeri dışında toplanılmasının zorunlu olduğu durumda üyelere önceden bilgi vermek kaydıyla meclis başkanının belediye sınırları içerisinde belirlediği yerde toplantı yapılır. Ayrıca, toplantının yeri ve zamanı mutat usullerle belde halkına duyurulur. Meclis toplantıları açıktır. Meclis başkanının veya üyelere herhangi birinin gerekçeli önerisi üzerine, toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla kapalı oturum yapılmasına karar verilebilir. ...	Kentsel Demokrasi
	M. 21	Her ayın ilk günündeki belediye meclis gündemi belediye başkanı tarafından belirlenerek en az üç gün önceden üyelere bildirilir ve çeşitli yöntemlerle halka duyurulur. ...	Kentsel Demokrasi
	M. 23	... Kesinleşen meclis kararlarının özetleri yedi gün içinde uygun araçlarla halka duyurulur.	Kentsel Demokrasi
	M. 24	...Mahalle muhtarları ve ildeki kamu kuruluşlarının amirleri ile ildeki kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, üniversiteler, sendikalar ve gündemdeki konularla ilgili sivil toplum örgütlerinin temsilcileri, oy hakkı olmaksızın kendi görev ve faaliyet alanlarına giren konuların görüşüldüğü ihtisas komisyonu toplantılarına katılabilir ve görüş bildirebilir. Komisyon çalışmalarında uzman kişilerden yararlanılabilir. Komisyon raporları alenidir, çeşitli yollarla halka duyurulur ve isteyenlere meclis tarafından maliyetlerini aşmamak üzere belirlenecek bedel karşılığında verilir.	Kentsel Demokrasi
	M. 41	Belediye başkanı, mahalli idareler genel seçimlerinden itibaren altı ay içinde; kalkınma planı ve programı ile varsa bölge planına uygun olarak stratejik plan ve ilgili olduğu yılbaşından önce de yıllık performans programı hazırlayıp belediye meclisine sunar. Stratejik plan, varsa üniversiteler ve meslek odaları ile konuyla ilgili sivil toplum örgütlerinin görüşleri alınarak hazırlanır ve belediye meclisi tarafından kabul edildikten sonra yürürlüğe girer. ...	Kentsel Demokrasi

Tablo 3. Türkiye Mevzuatı (devam)

Kanun	İlgili Madde	İlgili Madde Metni	İlişkili Norm/ İlişkili Kent Hakkı
5393 Sayılı Belediye Kanunu (Kabul Tarihi: 03.07.2005)	M. 69	Belediye; düzenli kentleşmeyi sağlamak, beldenin konut, sanayi ve ticaret alanı ihtiyacını karşılamak amacıyla belediye ve mücavir alan sınırları içinde, özel kanunlarına göre korunması gerekli yerler ile tarım arazileri hariç imarlı ve alt yapı arsalar üretmek; konut, toplu konut yapmak, satmak, kiralamak ve bu amaçlarla arazi satın almak, kamulaştırma yapmak, bu arsaları trampa etmek, bu konuda ilgili diğer kamu kurum ve kuruluşları ve bankalarla iş birliği yapmak ve gerektiğinde onlarla ortak projeler gerçekleştirmek yetkisine sahiptir. ...O belediye ve mücavir alan sınırları içinde kendisine, eşine veya onsekiz yaşından küçük çocuklarına ait konutu olmayan dar gelirli kişiler ile afete maruz kalanlara, sanayi bölgelerinden nakledilecekler ve üyelerinin tamamı bu durumda olan kooperatiflere, bedeli 2942 Sayılı Kamulaştırma Kanunu hükümlerine göre oluşturulan takdir komisyonu tarafından belirlenecek tutardan aşağı olmamak üzere arsa tahsisi yapılabilir. Durumları 775 Sayılı Gecekondu Kanununun 25inci maddesine uyan kimselere de bu maddeye göre arsa ve konut sağlanabilir. ...	Sürdürülebilirlik Barınma
	M. 73	Kentsel dönüşüm ve gelişim alanı Belediye, belediye meclisi kararıyla; konut alanları, sanayi alanları, ticaret alanları, teknoloji parkları, kamu hizmeti alanları, rekreasyon alanları ve her türlü sosyal donatı alanları oluşturmak, eskiyen kent kısımlarını yeniden inşa ve restore etmek, kentin tarihi ve kültürel dokusunu korumak veya deprem riskine karşı tedbirler almak amacıyla kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri uygulayabilir. ...	Sürdürülebilirlik Barınma
	M. 76	Kent konseyi, kent yaşamında; kent vizyonunun ve hemşerilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışır. Belediyeler kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, noterlerin, varsa üniversitelerin, ilgili sivil toplum örgütlerinin, siyasi partilerin, kamu kurum ve kuruluşlarının ve mahalle muhtarlarının temsilcileri ile diğer ilgililerin katılımıyla oluşan kent konseyinin faaliyetlerinin etkili ve verimli yürütülmesi konusunda yardım ve destek sağlar. Kent konseyinde oluşturulan görüşler belediye meclisinin ilk toplantısında gündeme alınarak değerlendirilir. Kent konseyinin çalışma usul ve esasları İçişleri Bakanlığınca hazırlanacak yönetmelikle belirlenir.	Sürdürülebilirlik Kentsel Demokrasi
	M. 77	Belediye; sağlık, eğitim, spor, çevre, sosyal hizmet ve yardım, kütüphane, park, trafik ve kültür hizmetleriyle yaşlılara, kadın ve çocuklara, engellilere, yoksul ve düşkünlere yönelik hizmetlerin yapılmasında belde de dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği artırmak amacıyla gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygular. ...	Kentsel Demokrasi

Tablo 3. Türkiye Mevzuatı (devam)

Kanun	İlgili Madde	İlgili Madde Metni	İlişkili Norm/ İlişkili Kent Hakkı
5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu (Kabul Tarihi: 10.07.2004)	M. 7	<p>e. Belediye Kanununun 69 ve 73üncü maddelerindeki yetkileri kullanmak.</p> <p>f. Büyükşehir ulaşım ana plânını yapmak veya yaptırmak ve uygulamak; ulaşım ve toplu taşıma hizmetlerini plânlamak ve koordinasyonu sağlamak; kara, deniz, su ve demiryolu üzerinde işletilen her türlü servis ve toplu taşıma araçları ile taksi sayılarını, bilet ücret ve tarifelerini, zaman ve güzergâhlarını belirlemek; durak yerleri ile karayolu, yol, cadde, sokak, meydan ve benzeri yerler üzerinde araç park yerlerini tespit etmek ve işletmek, işletmek veya kiraya vermek; kanunların belediyelere verdiği trafik düzenlemesinin gerektirdiği bütün işleri yürütmek.</p> <p>g. ...Büyükşehir belediyesinin yetki alanındaki mahalleleri ilçe merkezine bağlayan yollar, meydan, bulvar, cadde ve ana yolları yapmak, yaptırmak, bakım ve onarımı ile bu yolların temizliği ve karla mücadele çalışmalarını yürütmek; kentsel tasarım projelerine uygun olarak bu yerlere cephesi bulunan yapılara ilişkin yükümlülükler koymak; ilân ve reklam asılacak yerleri ve bunların şekil ve ebadını belirlemek; meydan, bulvar, cadde, yol ve sokak ad ve numaraları ile bunlar üzerindeki binalara numara verilmesi işlerini gerçekleştirmek.</p> <p>p. Büyükşehir içindeki toplu taşıma hizmetlerini yürütmek ve bu amaçla gerekli tesisleri kurmak, kurdurmak, işletmek veya işletmek, büyükşehir sınırları içindeki kara ve denizde taksit ve servis araçları dahil toplu taşıma araçlarına ruhsat vermek.</p> <p>v. Sağlık merkezleri, hastaneler, gezici sağlık üniteleri ile yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işletmek, bu hizmetleri yürütürken üniversiteler, yüksek okullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapmak.</p>	<p>Sürdürülebilirlik</p> <p>Toplumsal Cinsiyet Eşitliği: Dönüştürücü eşitlik</p> <p>Barınma</p> <p>Hareketlilik</p> <p>Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim</p> <p>Kentsel Demokrasi</p>
5216 Sayılı Kanun	M. 9	<p>...Büyükşehir içindeki kara, deniz, su, göl ve demiryolu üzerindeki her türlü taşımacılık hizmetlerinin koordinasyon içinde yürütülmesi amacıyla büyükşehir belediye başkanı ya da görevlendirdiği kişinin başkanlığında, yönetmelikle belirlenecek kamu kurum ve kuruluşları ile, Türkiye Şoförler ve Otomobilciler Federasyonunun görevlendireceği ilgili odanın temsilcisinin katılacağı Ulaşım Koordinasyon Merkezi kurulur. İlçe belediye başkanları kendi belediyesini ilgilendiren konuların görüşülmesinde koordinasyon merkezlerine üye olarak katılırlar. Ulaşım Koordinasyon Merkezi toplantılarına ayrıca gündemdeki konularla ilgili üye olarak belirlenmeyen ulaşım sektörü ile ilgili kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarından ihtisas meslek odalarının temsilcileri de davet edilerek görüşleri alınır. ...</p>	<p>Hareketlilik</p> <p>Kentsel Demokrasi</p>
	M. 13	<p>Büyükşehir belediye meclisi, her ayın ikinci haftası önceden meclis tarafından belirlenen günde mutata toplantı yerinde toplanır. ...Mutata toplantı yeri dışında toplanılmasının zorunlu olduğu durumda üyelere önceden bilgi vermek kaydıyla belediye hudutları dahilinde meclis başkanının belirlediği yerde toplantı yapılır. Ayrıca, toplantının yeri ve zamanı mutata usullerle belde halkına duyurulur. ...</p>	<p>Kentsel Demokrasi</p>

Tablo 3. Türkiye Mevzuatı (devam)

Kanun	İlgili Madde	İlgili Madde Metni	İlişkili Norm/ İlişkili Kent Hakkı
	M. 15	Komisyon çalışmalarında uzman kişilerden yararlanılabilir. Gündemdeki konularla ilgili olmak üzere; kurum temsilcileri, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, üniversitelerin ilgili bölümlerinin, sendikalar (oda üst kuruluşu bulunan yerlerde üst kuruluşun, sendika konfederasyonunun bulunduğu yerde konfederasyonun) ve uzmanlaşmış sivil toplum örgütlerinin temsilcileri ile davet edilen uzman kişiler, oy hakkı olmaksızın ihtisas komisyonu toplantılarına katılabilir ve görüş bildirebilir. ...Komisyon raporları alenîdir, çeşitli yollarla halka duyurulur ve isteyenlere büyükşehir belediye meclisi tarafından belirlenecek maliyet bedeli karşılığında verilir.	Kentsel Demokrasi
5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu (Kabul Tarihi: 22.02.2005)	M. 6	a. Gençlik ve spor sağlığı, tarım, sanayi ve ticaret; Belediye sınırları il sınırı olan Büyükşehir Belediyeleri hariç ilin çevre düzeni plâni, bayındırlık ve iskân, toprağın korunması, erozyonun önlenmesi, kültür, sanat, turizm, sosyal hizmet ve yardımlar, yoksullara mikro kredi verilmesi, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları; ilk ve orta öğretim kurumlarının arsa temini, binalarının yapım, bakım ve onarımı ile diğer ihtiyaçlarının karşılanmasına ilişkin hizmetleri il sınırları içinde ... yapmakla görevli ve yetkilidir. ...İl özel idaresi hizmetleri, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulur. Hizmet sunumunda engelli, yaşlı, düşükün ve dar gelirilerin durumuna uygun yöntemler uygulanır. ...	Sürdürülebilirlik Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim
	M. 7	h. ... İl özel idaresi, hizmetleri ile ilgili olarak, halkın görüş ve düşüncelerini belirlemek amacıyla kamuoyu yoklaması ve araştırması yapabilir.	Kentsel Demokrasi
	M. 12	İl genel meclisi, il genel meclisince belirlenecek bir aylık tatil hariç her ayın ilk haftası meclis tarafından önceden belirlenen günde mutata toplantı yerinde toplanır. ...Mutat toplantı yeri dışında toplanılmasının zorunlu olduğu durumda üyelere ve valiye önceden bilgi vermek kaydıyla meclis başkanının belirlediği yerde toplantı yapılır. Ayrıca, toplantının yeri ve zamanı mutata usullerle halka duyurulur. İl genel meclisinin toplantıları açıktır. Meclis başkanı veya üyelere herhangi birinin gerekçeli önerisi üzerine, toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla kapalı oturum yapılmasına karar verilebilir. Salt çoğunluk belli bir sayının yarısından az olmayan çoğunluğu ifade eder. İl genel meclisi görüşmeleri görevlilerce tutanağa geçirilir, tutanak başkan ve kâtip üyeler tarafından imzalanır. Toplantılar, meclisin kararıyla sesli veya görüntülü cihazlarla da kaydedilebilir. Özel idare teşkilatı ve ildeki kamu kurum ve kuruluşlarının birim amirleri gündemdeki konularla ilgili olarak meclis toplantılarına davet edilebilir ve bilgi alınabilir. ...	Kentsel Demokrasi
	M. 13	Gündem, meclis başkanı tarafından belirlenir ve üyelere en az üç gün önceden bildirilir. Valinin önerdiği hususlar meclisin ilk toplantısında gündeme alınır. Gündem, çeşitli yollarla da halka duyurulur. ...	Kentsel Demokrasi

Tablo 3. Türkiye Mevzuatı (devam)

Kanun	İlgili Madde	İlgili Madde Metni	İlişkili Norm/ İlişkili Kent Hakkı
	M. 15	...Kesinleşen il genel meclisi karar özetleri toplantıyı izleyen en geç yedi gün içinde çeşitli yollarla halka duyurulur.	Kentsel Demokrasi
5302 Sayılı Kanun	M. 16	...Kaymakamlar ve ildeki kamu kuruluşlarının amirleri ve ildeki kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, üniversite ve sendikalar ile gündemdeki konularla ilgili köy ve mahalle muhtarları ile sivil toplum örgütlerinin temsilcileri, oy hakkı olmaksızın kendi görev ve faaliyet alanlarına giren konuların görüşüldüğü ihtisas komisyonu toplantılarına katılabilir ve görüş bildirebilir. İhtisas komisyonlarının görev alanına giren işler bu komisyonlarda görüşüldükten sonra il genel meclisinde karara bağlanır. Komisyon çalışmalarında uzman kişilerden yararlanılabilir. Komisyon raporları alenîdir, çeşitli yollarla halka duyurulur ve isteyenlere il genel meclisi tarafından belirlenecek bedel karşılığında verilir.	Kentsel Demokrasi
	M. 31	Vali, mahallî idareler genel seçimlerinden itibaren altı ay içinde; kalkınma plân ve programları ile varsa bölge plânına uygun olarak stratejik plân ve ilgili olduğu yıl başından önce de yıllık performans plânı hazırlayıp il genel meclisine sunar. Stratejik plân, varsa üniversiteler ve meslek odaları ile konuyla ilgili sivil toplum örgütlerinin görüşleri alınarak hazırlanır ve il genel meclisinde kabul edildikten sonra yürürlüğe girer. ...	Kentsel Demokrasi
	M. 65	İl özel idaresi sağlık, eğitim, spor, çevre, trafik ve kültür hizmetleriyle yaşlılara, kadın ve çocuklara, engellilere, yoksul ve düşkünlere yönelik hizmetlerin yapılmasında ilde dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği artırmak amacıyla gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygular. ...	Kentsel Demokrasi
4982 Sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu (Kabul Tarihi: 09.10.2003)	M. 1	Bu Kanunun amacı; demokratik ve şeffaf yönetimin gereği olan eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkelerine uygun olarak kişilerin bilgi edinme hakkını kullanmalarına ilişkin esas ve usulleri düzenlemektir.	Eşitlik: Aynılık eşitliği Kentsel Demokrasi
5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu (Kabul Tarihi: 10.12.2003)	M. 9	Kamu idareleri; kalkınma planları, programlar, ilgili mevzuat ve benimsedikleri temel ilkeler çerçevesinde geleceğe ilişkin misyon ve vizyonlarını oluşturmak, stratejik amaçlar ve ölçülebilir hedefler saptamak, performanslarını önceden belirlenmiş olan göstergeler doğrultusunda ölçmek ve bu sürecin izleme ve değerlendirmesini yapmak amacıyla katılımcı yöntemlerle stratejik plan hazırlarlar.	Kentsel Demokrasi

Tablo 3. Türkiye Mevzuatı (devam)

Yönetmelik	İlgili Madde	İlgili Madde Metni	İlişkili Norm/ İlişkili Kent Hakkı
Toplu Konut İdaresi Tarafından Şehit Ailelerine, Harp ve Vazife Malulleri ile Dul ve Yetimlerine Açılacak Faizsiz Konut Kredisi Hakkında Yönetmelik	M. 4	<p>1. Hayatlarını kaybedenler için; 8/6/1949 tarihli ve 5434 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 56ncı maddesi ile mülga 45inci ve 64üncü maddelerine, 31/5/2006 tarihli ve 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 47nci maddesi ve 3/11/1980 tarihli ve 2330 Sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun veya 2330 Sayılı Kanun hükümleri uygulanarak aylık bağlanmasını gerektiren kanunlar kapsamında hayatlarını kaybedenlerden öncelikle; dul eşine, eşi hayatta değilse veya evlenmişse, kredi kullanacak çocuklardan en az birisinin yetim aylığı almakta olması kaydıyla aylık bağlanma koşullarına bakılmaksızın talepte bulunan çocuklarına müştereken, bu kişiler bulunmadığı takdirde de öncelikle anaya olmak üzere ana veya babasını konut sahibi yapmak amacıyla bu Yönetmelik çerçevesinde bir konut ile sınırlı olmak kaydıyla idarece kredi verilir.</p> <p>2. Harp veya vazife malulleri için; 5434 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 56ncı maddesi ile mülga 45inci ve 64. üncü maddelerine, 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 47nci maddesi ve 2330 Sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun veya 2330 Sayılı Kanun hükümleri uygulanarak aylık bağlanmasını gerektiren kanunlara göre harp veya vazife malulü olmaları sebebiyle kendilerine aylık bağlananlardan öncelikle; malulün kendisine, faizsiz kredi hakkından yararlanmaksızın ölümü halinde, dul eşine, eşi hayatta değilse veya evlenmişse, kredi kullanacak çocuklardan en az birisinin yetim aylığı almakta olması kaydıyla aylık bağlanma koşullarına bakılmaksızın talepte bulunan çocuklarına müştereken, bu kişiler bulunmadığı takdirde de öncelikle anaya olmak üzere ana veya babasını konut sahibi yapmak amacıyla bu Yönetmelik çerçevesinde bir konut ile sınırlı olmak kaydıyla idarece kredi verilir. ...</p>	Toplumsal cinsiyet eşitliği: Dönüştürücü eşitlik Barınma
Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik	M. 1	Bu Yönetmeliğin amacı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına, belediyelere, il özel idarelerine ve sivil toplum kuruluşlarına ait kadın konukevlerinin açılışı, işleyişi, hizmetin çeşit ve niteliği, denetimi, kurumlar arası işbirliği ile çalışanların görev ve sorumluluklarına ilişkin usul ve esasları belirlemektir.	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği: Dönüştürücü eşitlik Barınma Güvenlik
Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği	M. 1	Bu Yönetmeliğin amacı, umuma açık hizmet veren her türlü yapılar ve açık alanlar ile toplu taşıma araçlarında erişilebilirliğin izleme ve denetimini yapacak olan komisyonların teşkili, çalışma usul ve esasları, Kanun ile belirtilen yükümlülüklerin yerine getirilmesi için ek süre verilmesine, idari para cezalarının uygulanmasına ve genel bütçeye gelir kaydedilen idari para cezası tutarlarının kullanımına ilişkin hususları belirlemektir.	Sürdürülebilirlik Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim

Tablo 3. Türkiye Mevzuatı (devam)

Yönetmelik	İlgili Madde	İlgili Madde Metni	İlişkili Norm/ İlişkili Kent Hakkı
Ücretsiz veya İndirimli Seyahat Kartları Yönetmeliği	M. 1	Bu Yönetmelik, 8/1/2002 tarihli ve 4736 Sayılı Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Ürettikleri Mal ve Hizmet Tarifeleri ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun kapsamında ücretsiz veya indirimli yolcu taşıma hizmeti verecek toplu taşıma araçlarının belirlenmesi, toplu taşıma hizmetinin kapsamı ve bu hizmetlerden ücretsiz veya indirimli yararlanmaya ilişkin usul ve esasların tespiti amacıyla düzenlenmiştir.	Hareketlilik Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim
Genel Aydınlatma Yönetmeliği	M. 6	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kamunun genel kullanımına yönelik bulvar, cadde, sokak, alt-üst geçit, köprü, meydan, kavşak, yürüyüş yolu ve yaya geçidi gibi yerlerin aydınlatılması, aydınlatma sınıflarının seçimi, yol aydınlatması özellikleri ve hesapları ile ölçme işlemleri ilgili mevzuat ve standartlara uygun olarak yapılır. 2. Genel aydınlatma kapsamındaki halkın ücretsiz kullanımına açık ve kamuya ait park, bahçe, tarihî ve ören yerleri ile yürüyüş yolu gibi yerlerdeki mevcut aydınlatma tesisleri ve yeni yapılacak tesislerde, aydınlatma düzeyleri en geç saat 02:00’den sonra yüzde elli oranında düşürülür. 3. Bu madde kapsamında yapılacak aydınlatmalarda ışık kirliliğine yol açılmaması ve azami enerji tasarrufu sağlanması için bu tesislerin işletilmesinden sorumlu ilgili kuruluşlar tarafından gerekli önlemler alınır. Bu kapsamda;<ol style="list-style-type: none"> a. Aydınlatılacak yere ve amaca en uygun çözümün elde edilebileceği aydınlatma ölçütleri belirlenir. Direk dikilmesi uygun olmayan genel aydınlatma kapsamındaki bölgelerde, dağıtım şirketi veya ilgisine göre belediye veya il özel idaresinin teklifi ve aydınlatma komisyonunun uygun bulması koşuluyla aydınlatma tipi belirlenir. ...	Sürdürülebilirlik Güvenlik Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim
Kent Konseyi Yönetmeliği	M. 1	Bu Yönetmeliğin amacı; kent yaşamında, kent vizyonunun ve hemşehrilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım, yönetim ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışan kent konseylerinin çalışma usul ve esaslarını düzenlemektir.	Sürdürülebilirlik Kentsel Demokrasi

Tablo 3. Türkiye Mevzuatı (devam)

Yönetmelik	İlgili Madde	İlgili Madde Metni	İlişkili Norm/ İlişkili Kent Hakkı
	M. 6	<p>1. Kent konseyinin görevleri;</p> <p>a. Yerel düzeyde demokratik katılımın yaygınlaştırılmasını, hemşehricilik hukuku ve ortak yaşam bilincinin geliştirilmesini, çok ortaklı ve çok aktörlü yönetim anlayışının benimsenmesini sağlamak,</p> <p>b. (RG: 06.06.2009/27259) Sürdürülebilir gelişmenin sağlanması ve bu konuda ortaya çıkan sorunların çözümüne yönelik planların hazırlanması ve uygulanmasını sağlamak,</p> <p>c. Kente ilişkin temel stratejiler ve faaliyet planlarının belirlenmesinde, uygulama ve izleme süreçlerinde tüm kenti kapsayan ortak bir aklın oluşturmasına katkıda bulunmak,</p> <p>ç. Yerellik ilkesi çerçevesinde katılımcılığı, demokrasiyi ve uzlaşma kültürünü geliştirmek,</p> <p>d. Kentin kimliğine ilişkin tarihi, kültürel, doğal ve benzeri değerlere sahip çıkmak ve geliştirmek,</p> <p>e. Kent kaynaklarının etkili, verimli ve adil kullanımına katkıda bulunmak,</p> <p>f. Sürdürülebilir kalkınma anlayışına dayalı kentin yaşam kalitesini geliştiren, çevreye duyarlı ve yoksulluğu giderici programları desteklemek,</p> <p>g. Sivil toplumun gelişmesine ve kurumsallaşmasına katkıda bulunmak,</p> <p>ğ. Çocukların, gençlerin, kadınların ve engellilerin toplumsal yaşamdaki etkinliklerini arttırmak ve yerel karar alma mekanizmalarında aktif rol almalarını sağlamak,</p> <p>h. Kent yönetiminde saydamlık, katılım, hesap verebilirlik, öngörülebilirlik ilkelerinin uygulanmasına katkıda bulunmak,</p> <p>ı. Kent konseyinde oluşturulan görüşlerin değerlendirilmek üzere ilgili belediyeye gönderilmesini sağlamaktır.</p>	<p>Sürdürülebilirlik</p> <p>Kentsel Demokrasi</p> <p>Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim</p>
Belediyelerin Arsa, Konut ve İşyeri Üretimi, Tahsisi, Kiralanması ve Satışına Dair Genel Yönetmelik	M. 5	<p>Düzenli kentleşmeyi sağlamak, beldenin konut, sanayi ve ticaret alanı ihtiyacını karşılamak amacıyla belediyeler tarafından imarlı ve alt yapı arsalar üretilebilir. Belediyeler tarafından öncelikle dar gelirli için farklı büyüklüklerde sosyal konutlar üretilir. Sosyal konutlar dışında, belediyelerce konut üretilip satılabilir. Bu satışlardan elde edilecek gelirden sosyal konutların finansmanına katkı sağlanabilir.</p>	<p>Sürdürülebilirlik</p> <p>Barınma</p>

Tablo 3. Türkiye Mevzuatı (devam)

Yönetmelik	İlgili Madde	İlgili Madde Metni	İlişkili Norm/ İlişkili Kent Hakkı
	M. 7	<p>Konut yapılmak amacıyla arsa tahsis edilecekler ile sosyal konut tahsis edileceklerde aşağıdaki şartlar aranır:</p> <ol style="list-style-type: none"> Dar gelirli olmak, Kendisinin, eşinin veya onsekiz yaşından küçük çocuklarının o belediye sınırı içinde konutu veya konut yapmaya müsait arsası bulunmamak, En az bir yıldan beri o belediye sınırları içinde ikâmet ediyor olmak, Afete maruz kalmış olmak, Sanayi bölgelerinden nakledileceklerden olmak, 20/7/1966 tarihli ve 775 Sayılı Gecekondu Kanunu uygulamaları kapsamında hak sahibi olup, gecekondu ıslahı ve tasfiyesi sebebiyle açıkta kalacak olmak, <p>Tahsisten yararlanacakların bu maddede aranan şartlardan (a), (b) ve (c) bentlerindeki şartların üçüne birlikte, ya da (d), (e) ve (f) bentlerinde belirtilen şartlardan herhangi birine (c) bendinde belirtilen şartla birlikte sahip olmaları gerekir.</p> <p>Tahsis edilecek arsa miktarından fazla müracaat olması halinde uygulanacak puanlama kriterleri belediye tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenir. Aile nüfusu, dul, engelli, evde yatalak hasta bulunması, çocukların gelir getirici bir işte çalışıp çalışmaması, aile bireylerinin sahip olduğu araç ve diğer varlıklar, gazi, şehit eş ve çocukları ile diğer hususlar puanlama kriterleri olarak dikkate alınır.</p>	<p>Toplumsal Cinsiyet Eşitliği: Dönüştürücü eşitlik</p> <p>Barınma</p>
	M. 13	<p>Sosyal konutlar, 7nci maddede belirtilen kişilere belediye encümeni tarafından belirlenen bedel üzerinden kiralık olarak tahsis edilebilir.</p> <p>Kira artışları mahallin şartlarına göre belediye meclisince belirlenir. Kira süresi, zorunlu hallerde belediye meclisince belirlenecek kira artışları uygulanmak şartıyla belediye encümen kararı ile uzatılabilir. ...</p>	<p>Toplumsal Cinsiyet Eşitliği: Dönüştürücü eşitlik</p> <p>Barınma</p>
	M. 16	<p>Belediye meclisi, dar gelirli tanımına ilişkin miktarı %25'e kadar artırmaya veya düşürmeye; tahsis ve satışlarda alınacak peşinat miktarlarını ve peşin ödemelere uygulanacak indirim oranını, tahsis ve satışlarda uygulanacak taksit süreleri ile vade farkını, yıllık kira artış oranını, satışlarda uygulanacak grup veya meslek indirim oranını belirlemeye; 6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun gereğince belirlenen oranı geçmemek üzere gecikme faizini tespit etmeye yetkilidir.</p>	<p>Barınma</p>

Tablo 3. Türkiye Mevzuatı (devam)

Yönetmelik	İlgili Madde	İlgili Madde Metni	İlişkili Norm/ İlişkili Kent Hakkı
	M. 17	<p>Arsa, konut ve işyeri tahsisi, kiralama ve satışları belediye encümeni kararı ile yapılır. Belediye encümeni kişilerin dar gelirli kapsamına girip girmediğini belirlemeye, tahsis, kiralama ve satış yapıp yapılmamasına, satışlarda teklif edilen fiyatın yeterli olup olmadığına ve ihaleyi sonuçlandırıp sonuçlandırmamaya yetkilidir.</p> <p>Aile nüfusu, dul, engelli, evde yatalak hasta bulunması, çocukların gelir getirici bir işte çalışıp çalışmaması, aile bireylerinin sahip olduğu araç ve diğer varlıklar, gazi, şehit eş ve çocukları ile benzer özel durumları olanlara belediye encümeni tarafından kıymet takdir komisyonu tarafından belirlenen miktar üzerinden başkaca şart aranmaksızın arsa ve konut tahsis edilebilir.</p>	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği: Dönüştürücü eşitlik Barınma
Genelge	İlgili Kurum	Genelge Metni	İlişkili Norm/ İlişkili Kent Hakkı
Kadın Konuk Evleri Hakkında Genelge	İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü	<p>“06/12/2012 tarihli ve 28489 Sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 6360 Sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 17inci maddesi ile 5393 Sayılı Belediye Kanunun “Belediye Görev ve Sorumlulukları” başlıklı 14üncü maddesi (a) bendinde “...Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000’in üzerindeki belediyeler, kadınlar ve çocuklar için konukevleri açmak zorundadır. Diğer belediyeler de mali durumları ve hizmet önceliklerini değerlendirerek kadınlar ve çocuklar için konukevleri açabilirler” hükmü ile nüfus alt sınırına bağlı kalmaksızın ihtiyaca yönelik olarak konukevi açabilme yetkisi verilmiştir.</p> <p>Ülke genelinde, toplam 1.397 belediye tüzel kişiliği olup, bunlardan 30’u büyükşehir belediyesi, 204’ü nüfusu 100.000’i aşan il ve/veya ilçe belediyesi olmak üzere toplam 234 belediyenin kanunen kadın konukevi açma zorunluluğu bulunmaktadır.</p> <p>Yerel yönetimlere bağlı faaliyet yürüten 33 kadın konukevinden yalnızca 8’i büyükşehir belediyesi (Ankara, Antalya, Aydın, Bursa, Diyarbakır, Gaziantep, Mersin, İzmir) bünyesinde faaliyet yürütmektedir. Nüfusu 100.000’i aşan belediyelerden, yalnızca 24’ü bünyesinde kadın konukevi bulundurmaktadır.</p> <p>Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı konukevlerinden 2016 yılı içerisinde 29.612 kadın ve 17.956 çocuk olmak üzere toplam 47.568 kişi faydalandırıldığı, sosyo-ekonomik yoksunluk nedeniyle sadece barınma ihtiyacı ile hizmet alan kadın ve çocuk sayısının da oldukça fazla olduğu belirtilmiştir.</p> <p>Kadın konukevlerine gelen yoğun başvuru ve mevzuat hükmü gereğince, büyükşehir belediyeleri başta olmak üzere nüfusu 100.000’i geçen belediyelerin kadına yönelik şiddetle mücadelede etkin rol almaları ile özellikle barınma ihtiyacı başvurusu bulunan kadın ve beraberindeki çocuklara destek olmaları amacıyla kadın konukevi açmaları gerekmektedir.</p> <p>Bu kapsamda bünyesinde kadın konuk evi bulunmayan, 22 büyükşehir belediyesi ve nüfusu 100.000 üzerinde olup da Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığınca öncelikle kadın konukevi açması gerektiği değerlendirilen 88 il ve/veya ilçe belediyesi başta olmak üzere konunun iliniz dâhilindeki ekte gönderilen listede adı ve kadın konukevi açma zorunluluğu bulunan belediyelere duyurulması hususunda;</p> <p>Bilgi ve gereğini arz ve rica ederim.”</p>	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği: Dönüştürücü eşitlik Barınma Güvenlik

Tablo 3. Türkiye Mevzuatı (devam)

Genelge	İlgili Kurum	Genelge Metni	İlişkili Norm/ İlişkili Kent Hakkı
Erişilebilirlik Hakkında Genelge	İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü	<p>“5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanununun 7nci, geçici 2nci ve 3üncü maddelerinde kamu kurum ve kuruluşlarına ait mevcut resmi yapılar, mevcut tüm yol, kaldırım, yaya geçidi, açık ve yeşil alanlar, spor alanları ve benzeri sosyal ve kültürel alt yapı alanları ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılmış ve umuma açık hizmet veren her türlü yapılar ile büyükşehir belediyeleri ve belediyeler tarafından şehir içinde sunulan ya da denetlenen toplu taşıma hizmetlerinde erişilebilirliğin sağlanmasına yönelik amir hükümler yer aldığı, ülkemizde mevcut düzenlemelerin bulunmasına ve kamu kurum ve kuruluşlara çeşitli yükümlülükler verilmiş olmasına rağmen, belediyelerce erişilebilirliğin sağlanmadığı, ya da standartlara uygun olmayan düzenlemeler yapıldığı, bu durumun engellilerin toplumsal hayata katılımına ket vurduğu, özellikle yerleşimin yoğun olmadığı veya kırsal alanlarda yaşayan, tekerlekli sandalye veya diğer araç-gereçlerle hareketliliğini sağlayabilen engelli vatandaşlarımızdan, evlerinden ulaşım sağlanan yolların kullanılmayacak durumda olduğuna yönelik başvuruların yoğun bir şekilde ulaştığı ilgi yazı ile bildirilmiştir.</p> <p>Yollar başta olmak üzere erişilebilirliğin sağlanmasına yönelik yapılması gereken tüm çalışmaların ilgili mevzuat kapsamında yerine getirilerek, yol yapımında engelli vatandaşların bulunduğu yerlere öncelik verilmesi için gerekli duyuruların yapılması hususunda gereğini rica ederim.”</p>	Ayrımcılık Yasağı Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim Hareketlilik
KENTGES Eylem Planı Hakkında Genelge	İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü	<p>“Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planında (2010-2013); “HEDEF 12-Yaşam ve Mekan Kalitesi Yüksek, Güvenli Yerleşmeler Oluşturmak. STRATEJİ 12.1:Yerleşmelerde gerekli önlemler alınarak toplum ve mekan güvenliği artırılacaktır. EYLEM 12.1.1:Belediye zabıta birimleri, polis teşkilatı ve ilgili diğer birimler arasında toplumsal düzeni sağlamaya yönelik işbirliği ve koordinasyon mekanizması kurulacaktır.</p> <p>Güvensiz ve tehlikeli ortamlar kentlerde yaşayanların hayat kalitesini etkilediğinden yerel yönetimler, polis ve diğer kurumlar arasında etkin bir işbirliği sağlanması gerekmektedir. Ayrıca, suç oluşmadan önce kent çeperleri veya çöküntü alanlarındaki yerleşim birimlerinde sosyal desteğin ve izlemenin yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır” denilmekte olup, İçişleri Bakanlığı sorumlu kuruluş olarak belirlenmiştir.</p> <p>Belediyeler, huzur ve güvenliği sağlayacak, suç ve suçlu ile mücadeleyi kolaylaştıracak, vatandaşın hayat standardını ve refahını artıracak şartların oluşması amacıyla şehrin bu gününü yarına taşıyan, vizyonu olan ve mekânsal bütünlüğü tesis eden şehir planlarını hazırlarken her bölgenin sosyal dokusunun iyi etüd edildiği mekânsal analizlere dayanılmasına önem vermelidir. Bununla birlikte kentin çehresi değiştirilirken de kentli yaşama adaptasyonu sağlayıcı projeleri de hayata geçirmelidir. Ayrıca belediyeler, toplum ve mekan güvenliğini artırırken polis teşkilatı ve ilgili diğer birimler arasında işbirliği ve koordinasyon mekanizmasını da kurmalıdır.</p> <p>Söz konusu eylem kapsamında yapılan iş ve işlemler hakkında Valiliklerce düzenlenecek rapor her yıl Ocak ayının ilk haftası Bakanlığımıza gönderilecektir.</p> <p>Bilgi ve gereğini rica ederim.”</p>	Güvenlik

Tablo 3. Türkiye Mevzuatı (devam)

Genelge	İlgili Kurum	Genelge Metni	İlişkili Norm/ İlişkili Kent Hakkı
Kent İçi Yollar Hakkında İçişleri Bakanlığı Genelgesi	İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü	<p>“Birleşmiş Milletler (BM) 02 Mart 2010 tarihinde, önümüzdeki on yıl içinde yol güvenliği krizinin çözümünü harekete geçirecek, dünya çapındaki yol, trafik kazası ölümleri ve yaralanmalarındaki artan eğilimleri durdurmayı hedefleyen bir karar almıştır. Ülkemiz tarafından da desteklenen BM Genel Asamblesi’nin 2010-2020 Karayolu Güvenliği için On Yıllık Eylem Planı (A/64/L.44/Rev.1) Uygulama Talimatının 15’inci maddesinde belirttiği üzere; Genel Müdürlüğümüzde de şehir içi yollarda altyapı eksikliklerinin giderilerek, güvenli şehir içi yollar oluşturulması, belediye sınırları içerisindeki bütün yolların düşey ve yatay işaretlemelerinin teknolojik gelişmeler esas alınarak yapılması, yollardaki trafik işaret ve levhalarının sürekliliğinin sağlanması, belediye sınırları içerisindeki sinyalizasyon sistemlerinin etkin ve güvenli çalışmasını sağlayacak Trafik Kontrol Merkezlerinin kurulabilmesi için gerekli tedbirlerin alınacağı konusunda karar alınmıştır.</p> <p>TÜİK tarafından yürütülen Resmi İstatistik Programının üçüncü dönemi olan 2017-2021 yılları arasında, ulaştırma istatistikleri başlığı altında, kent içi yol uzunluklarına ait istatistiki bilgiler Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü (MİGM) tarafından toplanarak 2018 yılından itibaren yıllık tablolar halinde MİGM web sayfasında (http://www.migm.gov.tr) yayımlanacaktır.</p> <p>Belediyelerin sorumlu oldukları kent içi yolların, kaplama cinsi ve uzunluklarının tespit edilmesi, bisiklet yolu ve raylı sistem hat uzunluklarına ait verilerin derlenmesi amacıyla ekte gönderilen “Kentsel Yol Ağı İstatistikleri Soru Kağıdı” hazırlanmıştır.</p> <p>Belediyelerce; 31/12/2016 tarihi itibarıyla kent içi yolların ekte yer alan “Kentsel Yol Ağı İstatistikleri Soru Kağıdının doldurulması, üretilen sayısal kent içi yol verilerinin öz nitelikleri ile birlikte (tercihen .shp formatında, dönüştürülemediği halinde dxf, dwg formatlarında) hazırlanarak 20/02/2017 tarihine kadar mail ortamında yerelidare@icisleri.gov.tr adresine, cd ortamında Bakanlığımıza gönderilmesi hususunda;</p> <p>Bilgi ve gereğini arz ve rica ederim.”</p>	Güvenlik Hareketlilik

Tablo 3. Türkiye Mevzuatı (devam)

Genelge	İlgili Kurum	Genelge Metni	İlişkili Norm/ İlişkili Kent Hakkı
Yerel e-Demokrasi Programı Genelgesi	İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü	<p>“Bilgi Toplumu Eylem Planınının 67 numaralı eylemi kapsamında yürütülen Yerel e-Demokrasi Programı ile ilgili olarak belediyelerde demokratik katılımın ve yerel e-Demokrasi uygulamalarının yaygınlaştırılması, bu uygulamalara genel bir standart getirilmesi, uygulama yapacak tüm belediyelerin minimum standartları karşılamasının temini ve yerel politika önceliklerinin vatandaşlarla paylaşılmasının sağlanması büyük önem taşımaktadır.</p> <p>5393 Sayılı Belediye Kanunu, 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 4982 Sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu, Kent Konseyi Yönetmeliği, İl Özel İdaresi ve Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım Yönetmeliği ve Belediye Meclisi Çalışma Yönetmeliğinde de yerel demokratik uygulamalara dair çeşitli hükümlere yer verilmiştir.</p> <p>Bu çerçevede, herkesin ikamet ettiği beldenin hemşehrisi olduğu, hemşehrilerin, belediye karar ve hizmetlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgilenme haklarının bulunduğu; meclislerin toplantılarının halka açık olması, kesinleşen meclis kararlarının özetlerinin yedi gün içinde uygun araçlarla halka duyurulması, ihtisas komisyonları raporlarının alenî olduğu, çeşitli yollarla halka duyurulması ve isteyenlere belirlenecek bedel karşılığında verilmesi; stratejik plânın, varsa üniversiteler ve meslek odaları ile konuyla ilgili sivil toplum örgütlerinin görüşleri alınarak hazırlanması; kent konseylerinin kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeyi esas aldığı ve kent konseyinde oluşturulan görüşlerin belediye meclisinin ilk toplantısında gündeme alınarak değerlendirilmesi esasları getirilmiştir.</p> <p>Yerel e-Demokrasi Programının hayata geçirilmesi amacıyla, yukarıda sayılan mevzuatta yer alan bütün hükümlerin etkin bir şekilde uygulamaya geçirilmesi gerekmektedir. Mevzuattaki bu hükümler doğrultusunda; demokratik, şeffaf ve katılıma açık mahalli idare uygulamalarına özel bir önem verilecektir. Bu çerçevede;</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Bilgi edinme hakkının vatandaşlar tarafından etkin bir şekilde kullanımını sağlayacak tedbirlerin alınması, 2. Meclis toplantılarına katılımın teşvik edilmesi, 3. Denetim Komisyonu ve diğer ihtisas komisyonu raporlarının, meclis kararlarının ve belediye faaliyet raporunun internet ortamında da duyurulması, 4. Stratejik planın, ilgili kesimlerin katılımının sağlanarak hazırlanması, 5. Kent konseyi kararlarının internet ortamında duyurulması ve belediye meclisinde öncelikle görüşülerek karara bağlanması büyük önem taşımaktadır. <p>Bütün belediyelerin, Yerel e-Demokrasi Programının hayata geçirilmesini temin amacıyla, internet sayfalarını da kullanarak suretiyle yukarıdaki ilke ve esaslara uygun hareket etmesi hususunda, bilgi ve gereğini önemle rica ederim.”</p>	Kentsel Demokrasi

Tablo 3. Türkiye Mevzuatı (devam)

Genelge	İlgili Kurum	Genelge Metni	İlişkili Norm/ İlişkili Kent Hakkı
Kadın ve Kız Çocuklarının Haklarının Korunması Genelgesi (2006)	İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü	<p>“Ülkemizde kadınların ve kız çocuklarının haklarının korunması ve geliştirilmesi için özel çabalar gösterilmekte ve Bakanlığımız ile Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) Türkiye Temsilciliği tarafından, “Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı” yürütülmektedir.</p> <p>Bu çerçevede mahalli idareler tarafından yapılacak çeşitli etkinliklerde kadınlarımızın temsil edildiği veya münhasıran kadınlara yönelik sivil toplum kuruluşlarının yer alması ve bu kuruluşların görüş, tavsiye ve katılımına önem verilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda yapılacak çalışmalarda;</p> <p>Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için, kadınlara dönük olarak çeşitli seviyelerde eğitim imkanları sunulması; aile içi şiddet, ihmal ve istismara maruz bırakılan her yaşta çocuk, genç, yaşlı, engelli ve kadınlara yönelik sosyal hizmetlere öncelik verilmesi, kadın ve çocukların yaşam kalitesini yükseltecek sosyal destek mekanizmalarını geliştirecek veya var olan sosyal destek mekanizmalarını güçlendirecek uygulamaların yapılmasına özen gösterilmesi ve özellikle kent konseylerinin yapacağı çalışmalarda bu hususların göz önünde bulundurulması uygun olacaktır.</p> <p>Aynı şekilde kadınların sosyal hayattaki etkinliğinin artırılması, kadın ve çocukların yasal haklarının korunarak Türk toplumunun temeli olan aile kurumunun güçlendirilmesi ile kadınların gündelik hayat içerisinde güvenliğinin ve yaşam serbestisinin sağlanmasına da özen gösterilecektir.</p> <p>Yukarıdaki belirtilen ilke ve esaslar çerçevesinde konunun iliniz özel idaresi ve il dahilindeki belediyelere duyurulmasını ve yapılan çalışmaların takibini önemle rica ederim.”</p>	<p>Toplumsal Cinsiyet Eşitliği:Dönüştürücü Eşitlik</p> <p>Kentsel Demokrasi</p> <p>Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim Güvenlik</p>

Tablo 3. Türkiye Mevzuatı (devam)

Genelge	İlgili Kurum	Genelge Metni	İlişkili Norm/ İlişkili Kent Hakkı
Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Hakları Genelgesi (2010)	İçişleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Dairesi Başkanlığı	<p>“Katılımcı demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan haklarının korunması, Bakanlığımızın önem verdiği konuların başında gelmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliğini ve kadınların güçlendirilmesini sağlamaya yönelik Bakanlığımızca örnek seviyede birçok çalışma yapılmaktadır.</p> <p>Bu kapsamda, Bakanlığımız ile Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu Türkiye Temsilciliği tarafından “Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı” 2006-2009 yılları arasında altı pilot ilde -İzmir, Kars, Nevşehir, Şanlıurfa, Trabzon ve Van- uygulanmıştır.</p> <p>Ortak Program çerçevesinde, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve kadınların ve kız çocuklarının insan haklarının korunması ve geliştirilmesi konularında örnek seviyede çalışmalar gerçekleştirilmiştir: ...</p> <p>Yukarıda örnekleri verilen çalışmalar, kadınların ve kız çocuklarının günlük hayatta daha mutlu ve huzurlu olmalarını temin edecek ve ayrıca ülkemizin Avrupa Birliği tam üyelik müzakere sürecine de olumlu yönde katkıda bulunacaktır.</p> <p>Bahse konu çalışmalar, Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen, ülkemizin de taraf olduğu ve kadınlar ve gençler konusunda yerel yönetimler için özel bir görev alanı çizen Yerel Gündem 21’de yer alan; yerel yönetimlerin karar alma, planlama ve uygulama süreçlerine kadınların ve gençlerin etkin olarak katılımını sağlayacak programlar geliştirmeleri ve uygulamaları hedefine de ulaştıracaktır.</p> <p>Aynı şekilde; ülkemizin de taraf olduğu ve 2015 yılına kadar erişilmesi hedeflenen, Birleşmiş Milletler Binyıl Kalkınma Hedefleri arasında sayılan, kız çocuklarının eğitimi ve toplumsal cinsiyet eşitliğini ve kadınların güçlendirilmesini sağlamaya yönelik çalışmalar ile kadın ve anne sağlığının iyileştirilmesi, gebelik ve doğum sırasında anne ölüm oranlarının azaltılması konularında yapılacak çalışmalar, Binyıl Kalkınma Hedeflerinin gerçekleştirilmesine önemli katkı sağlayacaktır.</p> <p>Ortak Program çerçevesinde, yukarıda örnekleri ile bahsedilen çalışmaların ülkemiz genelinde yaygınlaştırılması önem taşımaktadır.</p> <p>Yukarıda sözü edilen pilot illerin çalışmalarından yararlanılması, kadın ve kız çocuklarının insan haklarının korunması ve geliştirilmesine yönelik uygulamaların yaygınlaştırılması, bu doğrultuda konunun, İl Özel İdaresi ve il dahilindeki Kaymakamlıklar ve Belediye Başkanlıklarına duyurularak uygulanmasının sağlanması ve yapılan çalışmaların takibini önemle rica ederim.”</p>	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği: Dönüştürücü Eşitlik Kentsel Demokrasi Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim

Tablo 3’ten de izlenebileceği gibi, Anayasa’dan başlamak üzere ele aldığımız kanunlar, ilgili yönetmelikler ve genelgeler, uluslararası insan hakları belgelerinde öne çıkan eşitlik, toplumsal cinsiyet eşitliği, ayrımcılık yasağı, insan onuruna saygı ve sürdürülebilirlik normlarıyla uyumlu görünmektedir. Tablo 3’te, aynı zamanda, mevzuat, kentsel hak ve hizmet alanları olarak belirlediğimiz barınma, güvenlik, hareketlilik, kentsel kamu hizmetlerine erişim ve kentsel demokrasi alanları temelinde de değerlendirilmiştir. Kanunlar, yönetmelikler ve genelgeler incelenerek, kentsel hak ve hizmet alanlarıyla kesişen maddeler belirlenmiştir.

Uluslararası insan hakları ve kent hakkı belgelerinde yaygın kabul gören standartlar çerçevesinde Türkiye’deki mevzuatı değerlendirdiğimizde, **barınma** alanına ilişkin düzenlemelerin; en dezavantajlı grubun ihtiyaçlarını belirlemek, düşük maliyetli barınma imkânı, hane reisi kadın olanlara öncelik, toplu konutlarda kredi ve teşvik mekanizmalarındaki olanaklar, sığınma evi, temiz su ve kanalizasyonu her yerde temin etmek gibi barınma alanına ilişkin oluşturulmuş uluslararası standartların önemli bir kısmını karşıladığı görülmektedir. Ancak, yine de mevzuatın barınmaya ilişkin düzenlemelerinin toplumsal cinsiyet eşitliği boyutunun geliştirilmeye ihtiyacı vardır. Örneğin, mevzuatta barınmayla ilişkili önceliklerin tanımlanmasında kullanılan “dul eş” yerine “hane reisi kadın” ifadesi kullanılabilir. Hane reisi kadın olanların farklılaşan barınma ihtiyaçları saptanarak, buna uygun daha ayrıntılı ve kapsayıcı düzenlemeler yapılabilir.

Güvenlik ile ilgili olarak öne çıkan uluslararası standartlar; sokak aydınlatmaları, toplu ulaşım da aktarım merkezlerinin güvenliği ve aydınlatması, kadınların ve erkeklerin kentte ayrı ayrı güvensizlik algılarının tespiti ve kadına yönelik şiddetle ilgili tedbirlerdir. Bu çerçevede Türkiye’deki mevzuatı değerlendirdiğimizde, Genel Aydınlatma Yönetmeliği, KENTGES Eylem Planı Hakkında Genelge ile Kadın Konuk Evleri hakkındaki yönetmelik ve genelgelerin güvenlik konusundaki önemli düzenlemeler olduğunu söyleyebiliriz. Bununla birlikte, güvenlik konusuna odaklanan KENTGES Eylem Planı Hakkında Genelge’de güvenlik konusu ele alınırken güvenlik/güvensizlik algısının kadınlar ve erkekler için farklılaşan boyutu ihmal edilmiştir. Benzer durum Genel Aydınlatma Yönetmeliği için de geçerlidir.

Kent içi ulaşım ile ilgili düzenlemeler, Belediye Kanunu ve Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile düzenlenmiştir. Kent İçi Yollar Hakkında İçişleri Bakanlığı Genelgesi, güvenli şehir içi yolların oluşturulmasına; Erişilebilirlik Hakkında Genelge ise, yollar başta olmak üzere, erişilebilirliğin sağlanması ile yol yapımında engelli vatandaşların bulunduğu yerlere öncelik verilmesinin sağlanmasına odaklanmıştır. **Hareketlilik** alanı ile ilgili uluslararası standartların kent içi hareketliliğin cinsiyete göre ayrıştırılmış verisini üretmek, kentsel ulaşım da fiziksel güvenliğin tesis edilmesi, farklı bireylerin hareketlilik ihtiyaçlarının tespiti ve farklı bireylerin kentsel ulaşım kullanım alışkanlıklarının tespitine odaklandığı dikkate alınır ise, Türkiye’deki mevzuatın, kentsel ulaşım da güvenliğin sağlanmasına ve özellikle engelli bireylerin hareketlilik ihtiyaçlarına odaklanmakla birlikte, hareketliliğin toplumsal cinsiyet boyutunu ihmal ettiği de görülmektedir.

Türkiye’deki mevzuatın **kentsel kamu hizmetlerine erişim alanı**nda uluslararası standartlara uygunluğuna baktığımızda, engelliler, yaşlılar, kadınlar, gençler, çocuklar ve dar gelirli olanların ihtiyaçları temelinde hizmet sunumunun geliştirilmesi standartlarının, Belediye Kanunu, Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve İl Özel İdaresi Kanunu’nda içerildiği görülmektedir. Çalışanların uyması gereken davranış standartlarına, Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği’nde yer verilmiştir. Kadınların ve kız çocuklarının haklarının korunması ile ilgili genelgelerin ise, mevcut politikaların toplumsal cinsiyet değerlendirmesini yaptığını söyleyebiliriz. Yerel yönetim kanunlarının yanı sıra, 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, adem-i merkezîyetçi bir planlama politikasına yönelik düzenlemeleri içermektedir. Kentsel kamu hizmetlerine erişim düzeylerinin cinsiyete göre ayrıştırılmış verisinin toplanmasına yönelik düzenlemeler ise, henüz mevcut değildir.

Türkiye’deki mevzuatı **kentsel demokrasi** bağlamında değerlendirdiğimizde; söz konusu

mevzuatın, katılımı kolaylaştırıcı mekanizmalar, katılımcı planlama süreçleri, e-katılım, kadınların ve kadın örgütlerinin kentin planlamasında muhatap alınması gibi uluslararası standartları yerine getirebilecek çok sayıda düzenlemeyi içerdiği görülmektedir. Yerel yönetim kanunlarına ek olarak, Bilgi Edinme Hakkı Kanunu, Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, Kent Konseyi Yönetmeliği, Yerel e-demokrasi Programı Genelgesi ve Kadın ve Kız Çocuklarının Haklarının Korunması ile ilgili genelgeler katılım, katılımı kolaylaştıran mekanizmalar, katılımcı planlama süreçleri ve katılımın toplumsal cinsiyet boyutu ile ilgili düzenlemeler olarak öne çıkmaktadır. Sonuç olarak, Türkiye’deki mevzuat, bu hâliyle, hak temelli talepler için önemli bir dayanak noktası olmakla birlikte, toplumsal cinsiyet eşitliği boyutu güçlendirilmelidir.

B. İlgili Politikaların Haritalaması: Politika Belgelerinin İnsan Hakları Belgeleriyle Uyumunun Tespiti (Yapısal izleme)

Kentsel haklar ve hizmetler alanına ilişkin politikalar, öncelikle, aşağıdaki ulusal, bölgesel ve yerel ölçekli politika belgelerinin uluslararası belgelerde geçen normlar ve standartlarla uyumluluğu açısından ayrıntılı olarak incelenmiş, ardından da bu politika belgelerini üreten kamu kurum ve kuruluşları ile kentsel haklar ve hizmetler alanıyla ilişkili diğer kamu kurum ve kuruluşlarının toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin politikaları üretme ve devam ettirme kapasiteleri Tablo 5’te ortaya konmuştur.

1. Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018)⁷⁸

Kalkınma Bakanlığı’nın hazırladığı, 2014-2018 dönemini kapsayan Onuncu Kalkınma Planı’nın hedef ve politikaları; “Nitelikli İnsan, Güçlü Toplum”, “Yenilikçi Üretim, İstikrarlı Yüksek Büyüme”, “Yaşanabilir Mekânlar, Sürdürülebilir Çevre” ve “Kalkınma İçin Uluslararası İşbirliği” başlıkları altında planın ikinci bölümünde ele alınmıştır. Planda “kadın”ın adının geçtiği ilk ve tek alt başlık, “Nitelikli İnsan, Güçlü Toplum” başlığı altında ve “Aile ve Kadın” olarak yer almaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2013: iii-v).

Planın “Nitelikli İnsan, Güçlü Toplum” başlığı altında, “Temel Hak ve Özgürlükler” alt başlığına ilişkin durum analizinde, Anayasa değişikliğiyle kadın-erkek eşitliğini sağlamaya yönelik tedbirler ile dezavantajlı gruplar lehine yapılacak pozitif ayrımcılığın eşitlik ilkesine aykırı sayılamayacağı hükmünün getirildiği belirtilmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2013: 38). Dolayısıyla, mevzuatın, anayasal düzeyde, eşitlik ve **toplumsal cinsiyet eşitliği** normları bağlamında insan hakları belgeleriyle uyumunun ifade edildiğini söyleyebiliriz. Aynı üst başlık altında yer alan “Aile ve Kadın” alt başlığındaki durum analizi aile odağıyla başlamış, ardından da Anayasa’ya kadına yönelik pozitif ayrımcılık ilkesinin dâhil edildiği tekrarlanarak, kadının güçlendirilmesi bağlamında kadının işgücüne katılımının ve karar alma süreçlerindeki etkinliğinin arttığı belirtilmiştir. Ayrıca, TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu’nun kurulduğu ifade edilmiştir. Bununla beraber, başta istihdam ve karar alma mekanizmalarına daha aktif katılım olmak üzere, kadın-erkek fırsat eşitliği konusunda yapılan iyileştirmelerin sürdürülmesi ve uygulamada

78 Kalkınma Bakanlığı, 2013, Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018), Ankara.
<http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/content.aspx?List=8661bcf7%2D9da5%2D4ecb%2Da190%2Dfd4aadbacc02&ID=12&Source=http%3A%2F%2Fwww%2Ekalkinma%2Egov%2Etr%2FPages%2FKalkinmaPlanlari%2Easpx&ContentTyped=0x-0100B6043AD55C311E41A48571E65B9E1AD1>, Erişim Tarihi: 29.08.2017

etkinliğin artırılması ihtiyacının devam ettiği vurgulanmıştır. Bu durum tespitinden hareketle, “toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında, kadınların sosyal, kültürel ve ekonomik yaşamdaki rolünün güçlendirilmesi, aile kurumunun korunarak statüsünün geliştirilmesi ve toplumsal bütünleşmenin kuvvetlendirilmesi” temel amaç olarak belirtilmiştir. Belirlenen bu amaca yönelik önerilen politikalar arasında, öncelik aile temelli olanlara verilmekle birlikte, kadına yönelik şiddetin ve ayrımcılığın ortadan kaldırılabilmesi için örgün ve yaygın eğitimle toplumsal bilinç düzeyinin yükseltileceği, toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme konusunda farkındalık oluşturulacağı ve örnek uygulamalar geliştirileceği de ifade edilmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2013: 40-41).

Planın “Yaşanabilir Mekânlar ve Sürdürülebilir Çevre” başlığı altında; kentlerde aşırı ve niteliksiz büyüme, barınma, trafik, güvenlik, altyapı, sosyal uyum ve çevre sorunlarının önemini koruduğu belirtilmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2013: 117). “Mekânsal Gelişme ve Planlama” alt başlığına ilişkin politika önerilerinde, yaşlılar, engelliler ve çocuklar öncelikli olmak üzere, toplumun farklı kesimleri için yaşanabilirliği artırmayı hedefleyen; fırsat eşitliğini ve hakkaniyeti gözeterek mekânsal planlama ve kentsel tasarım uygulamalarının, ortak karar alma süreçlerini güçlendiren bir yapıyla hayata geçirileceğinden söz edilmektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2013: 127). Doğrudan kadını ve toplumsal cinsiyet eşitliğini işaret etmiyor olsa da bu politikaların hayata geçirilebildiği ölçüde **kentsel hak ve hizmet alanlarını** (barınma, güvenlik, hareketlilik, kentsel kamu hizmetlerine erişim ve kentsel demokrasiyi) güçlendireceği açıktır. “Mahalli İdareler” alt başlığında, mahalli idarelerin daha etkin, hızlı ve nitelikli hizmet sunabilen, katılımcı, şeffaf, çevreye duyarlı, dezavantajlı kesimlerin ihtiyaçlarını gözeterek ve mali sürdürülebilirliği sağlamış bir yapıya kavuşturulması temel amaç olarak belirlenmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2013: 133). Benzer şekilde, bu amaç doğrultusunda yapılandıkları ölçüde, yerel yönetimlerin, kentsel hak ve hizmet alanlarının gelişimine olumlu katkıda bulunacağını söyleyebiliriz.

Üç bölümden oluşan Planın üçüncü bölümü, “Öncelikli Dönüşüm Programları”na ayrılmış olup, doğrudan kadını ya da toplumsal cinsiyet eşitliğini hedefleyen bir dönüşüm programı yer almamaktadır. Öncelikli dönüşüm programları altında yer alan “Ailenin ve Dinamik Nüfus Yapısının Korunması Programı” ise, öne çıkan aile kurumunun güçlendirilmesi, iş ve aile yaşamının uyumlaştırılması ve toplam doğurganlık hızının artırılması hedefleriyle, kadını aile odaklı bakışla ele almakta ve çalışan kadınlarda toplam doğurganlık hızını performans göstergeleri arasında sıralamaktadır. Öncelikli dönüşüm programları arasında, güvenlik, barınma, kentsel hizmetlere erişim ve kentsel demokrasi bağlamında kentsel haklar ve hizmetler alanıyla ilişkilendirilebilecek “Yerel Kurumsal Kapasitenin Güçlendirilmesi Programı” ile “Rekabetçiliği ve Sosyal Uyumunu Geliştiren Kentsel Dönüşüm Programı” başlıkları yer almakta, ancak bu hak ve hizmet alanlarının toplumsal cinsiyet boyutu bulunmamaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2013: 194-197).

2. Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018) Yerel Yönetimler Özel İhtisas Komisyonu Raporu 2023⁷⁹

Onuncu Kalkınma Planı’nın hazırlık aşamasının ürünü olan Yerel Yönetimler Özel İhtisas Komisyonu Raporu, “Giriş”i takip eden beş bölümden oluşmaktadır: “Mevcut Durum Analizi”, “Dünyada ve Türkiye’de Gelişme Eğilimleri”, “Türkiye’de Yerel Yönetimlere Yönelik GZFT Analizi”, “Onuncu Plan Dönemi Perspektifi” ve “Sonuç ve Genel Değerlendirme”.

Raporun “Dünyada ve Türkiye’de Gelişme Eğilimleri” başlığını taşıyan üçüncü bölümünde, yerel yönetimleri uluslararası alanda etkileyen ve yönlendiren kuruluşlar ile hukuksal düzenlemeler ele alınarak, yerel yönetimleri biçimlendiren güncel gelişmelere değinilmiş ve Türkiye üzerindeki etkileri irdelenmiştir. Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi, Birleşmiş Milletler öne çıkan uluslararası kuruluşlarken, katılım hakkını temel alan Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, kentli hakları için en önemli bölgesel belgelerden Avrupa Kentsel Şartı (I-II) ve herkese konut ve yeterli barınak sağlanması temasıyla HABITAT I, II öne çıkan düzenlemelerdir (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 36-55).

Raporda, mevcut durumun analiz edildiği ikinci bölümde, Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’ndan (1963-1967) başlayarak, kalkınma planlarının yerel yönetimlere yönelik değerlendirmeleri özetlenmiştir. Bu değerlendirmelerden, halkın yerel karar süreçlerine katılımından ilk kez Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda (2001-2005) bahsedildiği anlaşılmaktadır: Yerel yönetim reformlarının gerekliliği ve bu reformlar sonucunda, yerel yönetimlerin planlama, uygulama ve denetim süreçlerine halkın katılımını sağlayıcı düzenlemeler yapılacağı, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda vurgulanmaktadır. Sözü edilen yerel yönetim reformlarına yönelik yasal düzenlemelerin gerçekleştirildiği döneme denk gelen Dokuzuncu Kalkınma Planı’nda (2007-2013) ise, bilgi ve iletişim teknolojilerinin sağladığı olanaklardan faydalanılarak halkın yönetime etkin katılımı için ortam sağlanması gerektiğine vurgu yapılmıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 27, 29). Karar süreçlerine halk katılımının gerekliliğini vurgulayan sekizinci ve dokuzuncu planlarda, toplumsal cinsiyet boyutundan söz edilmemektedir. Onuncu Kalkınma Planı’nın hazırlık aşamasında ortaya koyulan bu Raporun “Türkiye’de Yerel Yönetimlere Yönelik GZFT Analizi” başlığını taşıyan dördüncü bölümünde ise, kadın meclis üyelerinin ve belediye başkanlarının sayısının çok sınırlı olması, yerel yönetimlerin zayıf yönleri arasında sayılmıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 57). Beşinci bölüm “Onuncu Plan Dönemi Perspektifi” başlığı altında yer alan “Mahalle Yönetimlerinde Örgütsel Yapı ve İşleyiş” alt başlığı da halkın yerel karar ve denetim süreçlerine katılımında mahalle ölçeğinin önemini vurgulayarak, katılım mekanizmalarının unsurlarından biri olarak “kadın”ı işaret etmektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 147). Dolayısıyla, raporun, karar alma süreçlerindeki toplumsal cinsiyet eşitsizliğini yerel yönetimlerin sorunlu bir alanı olarak ortaya koyduğunu ve mahalle ölçeğinden başlayarak kadınların yerel karar ve denetim süreçlerine katılımının önemine vurgu yaptığını söyleyebiliriz. Bir kent hakkı olarak **kentsel demokrasinin** ve bunun toplumsal cinsiyet boyutunun, onuncu plan döneminin perspektifleri arasında yer alması önemlidir.

79 Kalkınma Bakanlığı, 2014, Yerel Yönetimler Özel İhtisas Komisyonu Raporu 2023, Ankara.
<http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/content.aspx?List=0e61756a%2Db3f2%2D4261%2D8c0d%2D2350283f9855&ID=232&Source=http%3A%2F%2Fwww%2Ekalkinma%2Egov%2Etr%2FPages%2FOzellhtisasKomisyonuRaporlari%2Easpx&ContentTypeld=0x010073418295019B8B429A88657B85E98E48>, Erişim Tarihi: 18.09.2017

“Onuncu Plan Dönemi Perspektifi” bölümünde, “Yerel Yönetimlerde Kapasite Artırımı ve Hizmet Sunum Yöntemleri” alt başlığında tanımlanan üç numaralı politika, “Yerel Yönetimlerde Hizmet Sunum Yöntemleri ve İlkelerinin Kamu Hizmeti Temelinde Geliştirilmesi-Düzenlenmesi” olarak ifade edilmiş ve bu politikaya yönelik hedef de “yerel hizmet sunum yöntemlerinde kamusal niteliğin güçlendirilmesi” olarak belirtilmiştir. Bu politikanın uygulama stratejileri arasında, bir kent hakkı olan **hareketlilik** ile yakından ilişkili olan ulaşım hizmetinin toplumsal cinsiyet boyutu vurgulanmasa da- öne çıktığı görülmektedir. “Kent içi ulaşım hizmetlerinin kimi toplumsal kesimlere bedelsiz sunulması” ve “ulaşım hizmetlerinin en uygun fiyata sunulması”, kent içindeki hareketliliğin artmasına yol açtığı için, önemlidir (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 81).

“Onuncu Plan Dönemi Perspektifi” bölümünde, “Mekânsal Planlama ve Afet Yönetimi” alt başlığı altında, Türkiye’de kentleşme ve mekânsal planlamaya ilişkin sorun alanları sıralanırken, mevzuatta yapılan düzenlemelere rağmen, uygulamada dezavantajlı grupların (engelli, çocuk, yaşlı, hamile, hasta vs.) kentsel mekân, kentsel mobilya ve kentsel hizmetlerden sıkıntı çekmeden yararlanabilmeleri için yeterli çaba sarf edilmediği belirtilmektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 101). Raporun “Sonuç ve Genel Değerlendirme” bölümünde de Avrupa Peyzaj Sözleşmesi kapsamında, kentlerde park, bahçe, spor ve oyun alanları gibi yeşil alanların kent içindeki oranının ve dolayısıyla, kişi başına düşen açık ve yeşil alan miktarının ve erişilebilirliğinin artırılması gerekliliği vurgulanmıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 162). Raporun, **kentsel kamu hizmetlerine erişim** hakkının kullanımına ilişkin sorunları vurgulaması önemlidir.

“Onuncu Plan Dönemi Perspektifi” bölümünde, “Yerel Yönetimlerde Çevre Yönetimi” alt başlığı altında, rapor, yanlış yapılaşma ve çevre yönetimi sebebiyle temel kentsel haklardan olan yeterli ve sağlıklı **barınma** hakkının Türkiye kentlerinde risk altında olduğuna dikkat çekmektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 129). Ayrıca, raporun “Sonuç ve Genel Değerlendirme” bölümünde, barınma hakkına, alt ve orta gelir gruplarının konut ihtiyacının karşılanması amacıyla altyapılı rezerv yapı alanlarının hazırlanması gerekliliğinden bahsedilerek, yeniden değinilmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 160).

“Onuncu Plan Dönemi Perspektifi” bölümünde, “Mekânsal Planlama ve Afet Yönetimi” alt başlığı altında, sağlıklı ve dengeli bir çevrede güvenli yaşam standartlarının yükseltilmesinin vurgulanması, **güvenlik** hakkı bağlamında önemlidir (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 103).

Sonuç olarak, Türkiye’nin yerel yönetim yapısını ayrıntılı analiz eden rapor, kentsel demokrasi haricindeki diğer kentsel hak ve hizmet alanlarının (barınma, güvenlik, hareketlilik, kentsel kamu hizmetlerine erişim) toplumsal cinsiyet boyutunu ihmal etmiştir.

3. Onuncu Kalkınma Planı Toplumsal Cinsiyet Çalışma Grubu Raporu⁸⁰

Toplumsal Cinsiyet Çalışma Grubu, Onuncu Kalkınma Planı’nın ön hazırlığı kapsamında Kalkınma Bakanlığı tarafından oluşturulan 20 çalışma grubundan biridir. Raporun “Sunuş” yazı

80 Kalkınma Bakanlığı, 2013, Onuncu Kalkınma Planı Toplumsal Cinsiyet Çalışma Grubu Raporu, Ankara. <http://kasum.ankara.edu.tr/files/2013/02/Toplumsal-Cinsiyet-%C3%87al%C4%B1%C5%9Fma-Raporu-2013Bas%C4%B1lacak-N%C3%BCsha.pdf>, Erişim Tarihi: 30.09.2017

sında, toplumsal cinsiyet konusunun insan yaşamında hakların kullanımı, ülkeler açısından ise, kalkınmışlık ve gelişmişlik bağlamında son derece belirleyici, etkileyici bir faktör olduğu vurgulanmıştır. Rapor, eğitim, sağlık, istihdam, karar alma mekanizmaları ve kadın, kadına yönelik şiddet konularında oluşturulan 5 alt grubun çalışmalarına dayanmaktadır. Yine, “Sunuş” yazısında, toplumsal cinsiyet konusunun, eğitim, sağlık, istihdam vb. pek çok konu ile kesişen niteliği vurgulanarak, önerilerin yaşama geçirilebilmesinin ancak diğer konularla birlikte düşünülüp o konuların içine entegre edilmesi ile mümkün olabileceği belirtilmiştir. Kalkınma Bakanlığı’nın üst düzey yetkililerine, Çalışma Grubu’nun bu endişe ve dileğinin iletildiği ifade edilerek, Çalışma Grubu’nun beklentisi, “Onuncu Kalkınma Planının yazımında, daha sonra programların şekillendirilmesinde ilgili başlıklar altına “toplumsal cinsiyet” bileşeninin de entegre edilmesi ve mutlaka yer alması” şeklinde vurgulanmıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2013: 3-4).

Rapor, “Sunuş” ve “Giriş” kısmını takip eden ve beş alt çalışma grubunun raporlarına dayanan beş bölümden oluşmaktadır. Bölüm başlıkları sırasıyla şöyledir: “Karar Alma Mekanizmalarında Kadın Alt Çalışma Grubu Raporu”, “İstihdam Alt Çalışma Grubu Raporu”, “Sağlık Alt Çalışma Grubu Raporu”, “Kadına Yönelik Şiddet Alt Çalışma Grubu Raporu” ve “Eğitim Alt Çalışma Grubu Raporu”. Her bir bölüm, öncelikle ilgili alanda dünyadaki mevcut durum ve gelişmeleri değerlendirmekte, ardından da Türkiye’deki mevcut durum ve gelişmeler ile sorun alanları ve çözüm önerilerini ele almaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2013: 5-7).

Raporun “Karar Alma Mekanizmalarında Kadın Alt Çalışma Grubu Raporu” başlığını taşıyan birinci bölümünün “Yönetici Özeti” kısmında, günümüzün çağdaş ve gelişmiş demokrasilerinin birincil kuşak haklar arasında sayılan seçme ve seçilme hakkı da dâhil bütün insan haklarını kadın-erkek ayırmaksızın tüm bireylere sunmakla birlikte, eşit haklara sahip yurttaşların haklarını kullanımda eşit olduğunu söylemenin hâlen mümkün olmadığına vurgulanması çok önemlidir: “Kadının siyasete katılımına ilişkin oranlar bu eşitsizliği ve kadınları destekleyici mekanizmalara duyulan ihtiyacı açıkça ortaya koymaktadır. Bu noktada yapılması gereken en önemli şey insan hakları ve demokraside yaşanan gelişmeler çerçevesinde hakları kullanmanın önündeki engellerin kaldırılması ve eşitliğin sağlanabilmesi için kamu politikalarına müdahale edilmesi, destekleyici mekanizmaların oluşturulmasıdır.” (Kalkınma Bakanlığı, 2013: 27). Kamu politikalarına yol gösterici niteliği ile kalkınma planlarının bunun başarılmasında önemli araçlardan biri olduğu belirtilerek, siyasi ve bürokratik kararlılığın önemi vurgulanmıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2013: 27). Raporun “Yönetici Özeti”nde, eşit haklara sahip olmanın kendiliğinden bu hakların kullanımında eşitliği sağlamadığının ifade edilmesi ve bu eşitliğin hayata geçirilebilmesinde yaşam ve çalışma koşulları, kaynaklara ulaşım konusundaki farklılıkları dikkate alan daha eşitlikçi kamu politikalarının öneminin vurgulanması dikkate değerdir.

“Karar Alma Mekanizmalarında Kadın Alt Çalışma Grubu Raporu” bölümünün “Türkiye’de Mevcut Durum ve Gelişmeler” başlığı altında, dünyanın birçok ülkesinde kadınların ulusal düzeydeki siyasette ciddi bir temsil düzeyine ulaşamaları bile, yerel siyasete katılımı daha başarılı olabildikleri belirtilmiştir. Bununla birlikte, Türkiye’nin yerel yönetime kadınların katılımı konusunda dünya ülkelerine göre ters bir seyir izlediği, yerel siyasette temsil düzeyinin parlamentodaki temsil düzeyinin bile altında olduğu ifade edilmiştir (Kalkınma

Bakanlığı, 2013: 35). “Türkiye’de Sorun Alanları” başlığı altında da aynı sorun yinelenerek, yerel yönetimlerin, kentsel yapı, mekân düzenlemesi, yolların aydınlatılması, bütçenin kullanımı, hizmetlerin ücretlendirilmesi, ulaşım kanalı ve saatlerinin düzenlenmesi gibi birçok hizmete ilişkin aldığı her türlü karardan ve uygulamadan doğrudan etkilenen kadınların, kararların oluşturulma sürecinde yer almadıkları ifade edilmiştir. Ayrıca, toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinin hâlâ birçok yerel yönetim tarafından benimsenmediği, belediyeler bünyesinde kadın-erkek eşitlik birimlerinin hâlâ oluşturulmadığı ve bu konunun çoğunlukla belediyelerin keyfiyetine bırakıldığı, mevcut eşitlik birimlerinin de etkin çalışmadıkları ifade edilmiştir. Eşitlik birimlerinin valilik bünyesinde kurulmaması da ayrı bir sorun alanı olarak tanımlanarak, kadınların yerelde daha kolay ulaşım katılım sağlayabilecekleri eşitlik birimlerinin oluşturulmamasının, kadınların politika oluşturma süreçlerinden dışlanmalarına neden olduğu belirtilmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2013: 43). “Çözüm Önerileri” başlığı altında da toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısı yerleşene kadar kadın-erkek eşitlik birimlerinin kamu idaresinde ve yerel yönetimler bünyesinde oluşturulmasının ilgili mevzuat çerçevesinde zorunlu hâle getirilmesi, kısa vadeli çözüm önerileri arasında sıralanmıştır. Orta vadeli çözüm önerileri arasında ise, kadınların parti yönetimlerinde, yerel meclislerde ve TBMM’de eşit birey ve yurttaş olarak temsil ve katılımlarının anayasal zorunluluk hâline getirilmesi gerekliliği vurgulanmıştır. Ayrıca, başta yerel yönetimler olmak üzere tüm kurumlarda toplumsal cinsiyete duyarlı bütçelemenin benimsenmesine ilişkin düzenlemelerin hayata geçirilmesi gerekliliği, orta vadeli çözüm önerileri arasında yer almıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2013: 47-48). Sonuç olarak, “Karar Alma Mekanizmalarında Kadın Alt Çalışma Grubu Raporu”, konuyu, **kentsel demokrasinin** toplumsal cinsiyet boyutunu da içerecek oldukça ayrıntılı bir biçimde ele almış, Türkiye’deki mevcut durumu, sorun alanlarını ve çözüm önerilerini ortaya koymuştur.

Orta vadeli çözüm önerileri arasında, kadınların hizmetlere erişiminin önündeki engellerin kaldırılması ve gerekli düzenlemelerin yapılması gerekliliği de vurgulanmıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2013: 49). Bu öneriyi, kadınların kentsel hizmetlere erişiminin önündeki engellerin kaldırılması ve buna yönelik düzenlemelerin yapılması şeklinde de okumak mümkündür. Dolayısıyla, raporun, kadınların **kentsel kamu hizmetlerine erişim** hakkının kullanımına ilişkin sorunları vurgulaması önemlidir.

Raporun ikinci bölümü olan “İstihdam Alt Çalışma Grubu Raporu”, “İşgücüne Katılım Önündeki Engeller” başlığı altında, kadınların mekân düzenlemeleri ve mekânsal hareketlilikle ilgili işgücüne katılımlarını sınırlayan sorunları ortaya koymuştur. Kentlerdeki kadınların ihtiyaçlarına duyarlı ulaşım ve güvenlik sistemlerinin yeterince gelişmemiş olması, kadınların işgücü piyasasına girişlerini ciddi düzeyde olumsuz etkileyen nedenler arasında gösterilmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2013: 49). Raporun, kadın istihdamına ilişkin sorun alanlarını saptarken, bunları kentsel hak ve hizmet alanları olan **hareketlilik** ve **güvenlik** konularıyla ilişkilendirmesi önemlidir. “Kadına Yönelik Şiddet Alt Çalışma Grubu Raporu” başlığını taşıyan dördüncü bölümde de “Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddetle Mücadeleye Yönelik Çözüm Önerileri” başlığı altında, yerel yönetimlerin kent planlamasında sokak ve parkların iyi aydınlatılması ve güvenli ulaşım olanakları gibi hizmetleri sunmasının gerekliliği orta vadeli öneriler arasında sıralanmıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2013: 302-303).

4. Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Komisyon Raporu⁸¹

“Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Komisyon Raporu”, TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu (KEFEK) tarafından hazırlanmıştır. Rapor, “Sunuş” ve “Önsöz” yazılarını takip eden “Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe: Literatür İncelemesi, Dünyadaki ve Türkiye’deki Gelişmeler”, Alt Komisyon Toplantıları ve Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Çalıştayı” ile “Türkiye’de Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Yaklaşımının Uygulanabilirliğine Yönelik Genel Değerlendirme, Tespit ve Öneriler” başlıklarını taşıyan üç bölümden oluşmaktadır.

KEFEK Başkanı, Kocaeli Milletvekili Azize Sibel Gönül’ün “Sunuş” yazısında, kadın-erkek eşitliğini güçlendirmede veya eşitsizlikleri azaltmada Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme (TCDB) yaklaşımının önemi vurgulanmıştır. TCDB konusunda hem kamu kurumları ve kamuoyu nezdinde farkındalığın artırılmasının hem de sonraki dönemlerde, bütçe, kalkınma planları ve diğer mali belgelerin hazırlanmasında cinsiyet eşitliğinin göz önüne alınmasının hedeflendiği belirtilmiştir (TBMM KEFEK, 2014: i-ii).

Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Alt Komisyonu ilk başkanı, İstanbul Milletvekili Alev Dedegil’in “Önsöz” yazısında, bütçe sürecine cinsiyet perspektifinden bakmak, kamu harcamalarında ve hizmetlerinde cinsiyet eşitsizliği yaratan durumları tespit etmek amacıyla, TCDB Alt Komisyonu’nun kurulduğu belirtilmiştir. Alt Komisyon’un, bulgular neticesinde, kamu kurumlarının ve yerel yönetimlerin cinsiyet eşitliğini bütçelerine nasıl yansıtabileceklerine yönelik çözüm önerilerini keşfetmeyi ve bu önerileri konunun tüm tarafları ile paylaşmayı amaçladıkları ifade edilmiştir (TBMM KEFEK, 2014: iii).

Raporun ilk bölümünde, TCDB’ye ilişkin literatür ve dünyadaki gelişmeler taranmış, uluslararası kuruluşlar ile bazı ülkelerin çalışma ve uygulamalarına yer verilmiştir. Ardından, Türkiye’de TCDB’ye ilişkin farkındalık oluşturulmasına yönelik çalışmalar özetlenmiştir. Yapılan çalışmalardan, TCDB yaklaşımının benimsenmesinde ve uygulanmasında, öncelikli alan olarak yerel yönetim düzeyinin öne çıktığı anlaşılmaktadır (TBMM KEFEK, 2014: 1-28).

Raporun esasını oluşturan Alt Komisyon toplantıları ve TCDB Çalıştayı’nın çıktıları, ikinci bölümde derlenmiştir. Toplam yirmi toplantı yapan Alt Komisyon, 15.11.2012 tarihinde yapılan ilk toplantıda, başkan seçimini gerçekleştirmiş; 20.11.2012 tarihinde yaptığı ikinci toplantıda da yol haritası, işleyiş ve davet edilecek kurum ve kişiler üzerinde görüş alışverişinde bulunmuştur. Bu çerçevede, Alt Komisyon, TCDB yaklaşımı üzerine çalışan akademisyenler, kamu kurum ve kuruluşlarında bütçeleme ve kadın-erkek eşitliği alanlarında çalışan uzmanlar, yerel yönetimlerin konuya ilişkin birimlerinin temsilcileri ve STÖ temsilcileri ile on sekiz toplantı gerçekleştirilmiştir. Toplantılarda ve çalıştayda, hem TCDB kavramının ortaya çıkışı ve dünya örnekleri incelenmiş hem de merkezî ve yerel yönetimlerin temsilcilerinin sunumları aracılığıyla Türkiye’deki gelişmeler ortaya konmuştur (TBMM KEFEK, 2014: 29-161).

TCDB sistemleri oluşturulmasına yönelik yerel çalışmalar yapılması ve bu çalışmalar sonucunda yerel yönetimlerin bütçelerinin toplumsal cinsiyet eşitliğine uygun bir hâle getirilmesi gereklili-

81 Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu (TBMM KEFEK), 2014, Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Komisyon Raporu, Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Yayınları No: 14, TBMM Basımevi, Ankara.
https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/kefek_but_rpr.pdf, Erişim Tarihi: 10.10.2017

ği, bu toplantılarda sıkça vurgulanmıştır. Alt Komisyon Uzmanı Mustafa Şahin, yerel yönetimlerin de 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu’na tâbi olduğunu hatırlatarak, yerel yönetimlerin görev, yetki, sorumluluk ve hizmet yürütümü itibarıyla kadınlar ve toplumsal cinsiyet ilişkileri üzerindeki etkilerinin merkezî yönetime göre daha fazla olduğunu belirtmiştir. Belediye hizmetlerinin kadınların refahı üzerinde çok ciddi etkileri olduğunu belirten Şahin, meslek edindirme kurslarının ve sığınma evlerinin önemli çalışmalar olmakla birlikte, iskan, çevre düzenlemesi ve ulaşım gibi diğer hizmetlerde de toplumsal cinsiyet eşitliğinin gözetilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca, kadın örgütleri ve kadınların karar alma süreçlerine müzakere yoluyla katılmasının da önemli olduğunu ve kadınların yönetime katılımlarının da TCDB perspektifinin bir parçası olduğunu belirtmiştir (TBMM KEFEK, 2014: 56). Raporda, **kentsel hak ve hizmet alanlarının** bir bütün olarak toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifiyle değerlendirilip bütçelendirilmesi gerekliliğinin vurgulanması çok önemlidir.

Raporun üçüncü bölümünde, “Tespit ve Öneriler” başlığı altında, yerel yönetim düzeyini de içerecek şekilde kamu hizmetlerine erişim sorununun vurgulanması önemlidir. Kadınların ve kız çocuklarının kamu hizmetlerine uzaklık, zaman ve güvenlik sorunları nedeniyle erişemeyebileceklerinden hareketle, hizmet sunumlarının bu yönleriyle değerlendirilmesi ve gerekli önlemlerin alınması ifade edilmiştir. Ayrıca, kadınların kamusal alanla iletişiminin ve bilgilenme kanallarının erkeklere göre çok daha yetersiz olması nedeniyle, kadınları kamu hizmetlerine erişimleri ve hakları hakkında bilgilendirme hizmet ve imkânlarının artırılması gerekliliği de vurgulanmıştır (TBMM KEFEK, 2014: 168).

Yine, raporun “Tespit ve Öneriler” başlığı altında, yerel yönetimlerde farkındalık oluşturulmasına yönelik çalışmaların yürütülmesi ve örnek uygulamaların geliştirilmesi önerilmiştir. Yürütülecek çalışmalarda, eşitlik birimleri, kadın-erkek fırsat eşitliği komisyonları ile kent konseyleri kadın meclislerinin iş birliği içinde olmalarının ve karar mekanizmalarına kadın katılımının önemi vurgulanmıştır (TBMM KEFEK, 2014: 171).

5. 2014-2023 İstanbul Bölge Planı ⁸²

İstanbul Kalkınma Ajansı’nın koordinasyonunda hazırlanan üst ölçekli bir plan niteliğindeki 2014-2023 İstanbul Bölge Planı, Bölgesel Gelişme Yüksek Kurulu tarafından 30.12.2014 Tarih ve 2014/1 Sayılı karar ile onaylanmıştır. Planın, “Sunuş” yazıları ve “Yönetici Özeti”ni takip eden bölüm başlıkları, sırasıyla, şöyledir: “2014-2023 İstanbul Bölge Planı İlkeleri”, “2014-2023 İstanbul Bölge Planı Hazırlık Süreci”, “İstanbul’a Genel Bakış”, “2023 İstanbul Vizyonu”, “Gelişme Eksenleri”, “Mekânsal Gelişim ve Etkileşim Şemaları”, “Finansman”, “Performans Göstergeleri” ve “Koordinasyon, İzleme ve Değerlendirme”.

Planın “Sunuş” yazılarında, toplumsal cinsiyet boyutunu içermese de, katılımcılığı ve yerinden yönetimi esas alan bir planlama anlayışının vurgulandığı görülmektedir. Bununla birlikte, İstanbul Kalkınma Ajansı’nın mali destek programları arasında “Kadın İstihdamının Artırılması” mali destek programının da olduğu bilgisinin ikinci “Sunuş” yazısında belirtilmiş olması önemlidir (İstanbul Kalkınma Ajansı, 2015: 6-9).

82 İstanbul Kalkınma Ajansı, 2015, 2014-2023 İstanbul Bölge Planı, İstanbul.
<http://www.istka.org.tr/media/1063/2014-2023-İstanbul-bölge-planı.pdf>, Erişim Tarihi: 02.10.2017

“2014-2023 İstanbul Bölge Planı İlkeleri”: Katılımcılık, yaşam odaklılık, yerellik, etkinlik, çeşitlilik, eşitlik ve denge, enerji, bütüncülük ve bilimsellik olarak sayılmıştır. Katılımcılık ilkesi, “Plan’dan etkilenen tüm kesimlerin hazırlık sürecine ve Planın uygulamasında kararlara katılımı esastır” şeklinde ifade edilmiş ve katılımın toplumsal cinsiyet boyutu özellikle ve açıkça belirtilmemiştir. Benzer şekilde, eşitlik ve denge ilkesi de “Fırsatlardan tüm toplumun faydalanabilmesini hedeflemektedir” olarak tanımlanmıştır (İstanbul Kalkınma Ajansı, 2015: 34). Plan ilkeleri arasında toplumsal cinsiyet eşitliği yer almamaktadır.

Planın esasını oluşturan “Gelişme Eksenleri” bölümü, İstanbul’un ekonomik, sosyal ve mekânsal gelişimini sağlamaya odaklanan üç ana eksen üzerinde ve “Küresel Ekonomide Söz Sahibi, Yüksek Katma Değer Üreten, Yenilikçi ve Yaratıcı Ekonomi”, “Adil Paylaşan, Kapsayıcı ve Öğrenen Toplum” ile “Keyifle yaşanan, Özgün Kentsel Mekânlar ve Sürdürülebilir Çevre” başlıkları altında şekillenmektedir. Bu başlıklar, aynı zamanda, 2023 İstanbul Vizyonu’nun 3 temel bileşenini oluşturmaktadır. 2014-2023 İstanbul Bölge Planı, “Yaratıcı ve Özgür İnsanlarıyla, Yenilik ve Kültür Kenti; Özgün İstanbul” vizyonuna ulaşmak üzere üç ana gelişme eksenini altında, 23 öncelik alanı, 57 strateji, 476 hedef ve bazı konularda tedbirler içerecek şekilde hazırlanmıştır (İstanbul Kalkınma Ajansı, 2015: 70, 74).

“Adil Paylaşan, Kapsayıcı ve Öğrenen Toplum” gelişme eksenindeki öncelik alanları şöyledir: “Her Yaş İçin Yüksek Standartlarda ve Yaratıcı Eğitim”, “Sosyal Bütünleşme”, “Dinamik Nüfus”, “Sağlıklı Toplum, Kaliteli ve Akredite Sağlık Hizmetleri”, “Güvenli Kent”, “Güçlü Kurumsal Kapasite, İyi Yönetişim” ve “İstanbul’a Aidiyet ve Kentlilik Bilinci”. Bu öncelik alanlarından “Sosyal Bütünleşme” alanı altında altı strateji belirlenmiştir. Bu stratejiler arasında, “toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması, kadının güçlendirilmesi” ile “aile kurumunun erkek ve kadının müşterek sorumluluğu altında korunmasının ve güçlendirilmesinin sağlanması” stratejilerinin arka arkaya sıralandığı dikkat çekmektedir. Yine, “Sosyal Bütünleşme” öncelik alanı altında “kadın”, azınlıklar, engelliler, yaşlılar, çocuklar ve yoksullar ile beraber sosyal dışlanmayı en yoğun yaşayan dezavantajlı gruplar arasında sayılmıştır (İstanbul Kalkınma Ajansı, 2015: 30-31, 234).

“Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması, kadının güçlendirilmesi” stratejisi altında, kadın erkek eşitliğinin uluslararası insan hakları belgelerinde, uluslararası sözleşmelerde, ülkelerin yasalarında yer almasına rağmen, kadınlar için hâlâ, hayatın temel alanları olan eğitim, sağlık, çalışma hayatı, siyaset ve karar alma mekanizmalarına katılım açısından fırsat eşitliğinin sağlanamadığı belirtilmiştir. Ayrıca, kadınların hizmetlere erişimi, istihdama ve yetki-karar alma süreçlerine eşit katılımı gibi alanlarda önemli sorunlar olmakla birlikte, kadına yönelik şiddet konusunun da ciddi bir sorun olarak varlığını sürdürdüğü vurgulanmıştır. Bu strateji altında tanımlanan yedi hedeften sonuncusu, “kadınların politik ve ekonomik karar alma mekanizmalarındaki sayılarının artırılması” olarak ifade edilmiştir (İstanbul Kalkınma Ajansı, 2015: 249). Kadınların karar alma mekanizmalarına katılımı, plan’da, “Güçlü Kurumsal Kapasite, İyi Yönetişim” öncelik alanı çerçevesinde de ifade edilmiştir. “Üniversiteler, yerel yönetim, kamu kurum ve kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarında kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi” stratejisi altında tanımlanan on iki hedeften altıncısı, “gençler, kadınlar, engelliler ve dezavantajlı grupların yönetime katılımlarının teşvik edilmesi” olarak saptanmıştır (İstanbul Kalkınma Ajansı, 2015: 304). **Katılımcılık**, planın “Keyifle yaşanan, Özgün Kentsel Mekânlar ve Sürdürülebilir Çevre” başlıklı gelişme ekseninde de ele alınmıştır. Bu gelişme eksenindeki öncelikli alanlar

dan “Sürdürülebilir Kentsel Gelişme, Katılımcı Planlama” alanında tanımlanan ikinci strateji, “katılımcılığı esas alan, işbirliğine dayalı, kapsayıcı ve bütüncül bir planlamanın yaygınlaştırılması” olarak belirlenmiş olmakla birlikte, katılımcı planlamanın toplumsal cinsiyet boyutu ihmal edilmiştir (İstanbul Kalkınma Ajansı, 2015: 337). Sonuç olarak, planın toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasını strateji olarak belirlemesi ve katılımcılığa yaptığı vurgu önemli olmakla birlikte, katılımın toplumsal cinsiyet boyutunun planın bütününe entegre edildiğini söylemek güçtür.

“Adil Paylaşan, Kapsayıcı ve Öğrenen Toplum” gelişme eksenindeki öncelik alanlarından olan “Güvenli Kent” için tanımlanan strateji, “İstanbul’da kent güvenliğinin ve güvenlik algısının iyileştirilmesi” olarak belirlenmiş ve bu strateji altında sekiz hedef saptanmıştır. Bu hedeflerinden üçüncüsü, “suça maruz kalanlara, maruz kaldıkları suç türü, yaşları, cinsiyetleri vb. özelliklerine göre sosyal hizmetlerin geliştirilmesi ve sunulmasının sağlanması” olarak ifade edilmiştir. Yedinci hedef ise, “suça maruz kalma riski yüksek grupların (çocuklar, yaşlılar, engelliler, turistler) güvenliklerinin artırılması için tedbirlerin alınması” şeklinde belirtilmiştir (İstanbul Kalkınma Ajansı, 2015: 288). Kentsel hak ve hizmet alanı olarak güvenliğin, Planda öncelikli alan olarak tanımlanması önemli olmakla birlikte, kent güvenliğinin toplumsal cinsiyet boyutunun yeterince vurgulanmadığı görülmektedir. Suça maruz kalma riski yüksek gruplar sayılırken kadınların ve LGBTİ’lerin vurgulanmaması, önemli bir eksikliklerdir.

“Adil Paylaşan, Kapsayıcı ve Öğrenen Toplum” gelişme eksenindeki “Sosyal Bütünleşme” öncelik alanına ilişkin ilk strateji, “gelir adaletsizliği ve yoksullukla hak temelli mücadele edilmesi ve dezavantajlı grupların sosyal bütünleşmesinin sağlanması” olarak ifade edilmiştir. Planda, yoksulluğun kişilerin eğitim ve sağlığın yanı sıra konut hizmetinden de faydalanmasını engellemekte olduğu saptaması yapılmıştır. Bu stratejiye yönelik geliştirilen dokuz hedefin yedincisi, “düşük gelir grupları için konut projelerinin ve sosyal konutların yaygınlaştırılarak dezavantajlı durumdaki ailelerin konut sahibi olabilmelerinin ve hane içi yaşam koşullarının iyileştirilmesinin sağlanması” şeklinde ifade edilmiştir (İstanbul Kalkınma Ajansı, 2015: 246). Konut hizmeti, ayrıca, “Keyifle Yaşanan, Özgün Kentsel Mekânlar ve Sürdürülebilir Çevre” gelişme ekseninde de ele alınmıştır. Burada, “Mekânsal Kalite, Özgün Tasarım” öncelik alanında tanımlanan “kentsel fonksiyon alanlarının kalitesinin, adil dağılımının ve kentliye sunulan seçeneklerin artırılması” stratejisinin ilk hedefi, “yerelin sosyal dokusuna uygun yapılaşmanın sağlanması, farklı yaşam biçimlerine uygun konut seçeneklerinin ve tasarımının geliştirilmesi” olarak ifade edilmiştir (İstanbul Kalkınma Ajansı, 2015: 348). **Barınma** hakkının, planda iki gelişme ekseninde de ele alınması, hak temelli faaliyet alanı olarak saptanması, düşük gelir gruplarının ve farklı yaşam biçimlerinin konut ihtiyaçlarına yönelik seçeneklerin geliştirilmesinin hedeflenmesi çok önemlidir. Bununla birlikte, planın barınma hakkını toplumsal cinsiyete duyarlı bir bakışla ele aldığını söylemek mümkün değildir.

“Keyifle Yaşanan, Özgün Kentsel Mekânlar ve Sürdürülebilir Çevre” gelişme ekseninde “Mekânsal Kalite, Özgün Tasarım” öncelik alanındaki ilk strateji, “kentsel fonksiyon alanlarının kalitesinin, adil dağılımının ve kentliye sunulan seçeneklerin artırılması” olarak belirlenmiştir. Bu stratejiye yönelik saptanan sekiz hedeften üçüncüsünde, “açık ve yeşil alanların erişilebilirliğinin ve bir sistem olarak değerlendirilerek yaya yollarının kesintisizliğinin sağlanması”, yedincisinde ise, “bölgede alt ve üst yapı donatılarının dengeli dağılımının ve toplumun tüm kesimlerinin

kentsel hizmetlere erişiminin sağlanması” ifade edilmiştir. Sekizinci hedefte de “açık ve kapalı bütün kentsel mekânlarda herkes için erişilebilirlik doğrultusunda engelsiz kentin yaratılması” hedeflenmiştir (İstanbul Kalkınma Ajansı, 2015: 348). Tüm bu hedeflerin **kentsel hizmetlere erişimi** vurgulamaları dikkate değer olmakla birlikte, konunun toplumsal cinsiyet boyutunun açıkça öne çıkarılmaması da bir eksikliktir.

“Keyifle yaşanan, Özgün Kentsel Mekânlar ve Sürdürülebilir Çevre” gelişme ekseninde “Sürdürülebilir Ulaşım ve Erişilebilirlik” öncelik alanında plan, kentlilerin ekonomik, sosyal ve kültürel hayata katılımına ilişkin önemli bir gösterge olarak görülebilecek kişi başına günlük ortalama yolculuk veya hareketlilik oranının Batı Avrupa ülkelerindeki kentlere kıyasla İstanbul’da düşük olduğunu ortaya koymuştur. Bunun nedenleri arasında, özellikle ailede çalışan kişilerin azlığı, sosyal ve kültürel faaliyetlere katılımın zayıflığı, ulaşım harcamalarının hane gelirine oranının önemli yer tutması, ulaşım ve trafikte yaşanan zorluklar gösterilmiştir. “Sürdürülebilir Ulaşım ve Erişilebilirlik” öncelik alanına ilişkin geliştirilen stratejilerden ilki, “toplu ulaşım altyapı ve hizmetlerinin iyileştirilmesi ve kullanımının yaygınlaştırılması” olarak belirlenmiştir. Bu stratejiye yönelik beşinci hedef, “toplu ulaşım da hizmet kalitesi, konfor ve güvenliğinin artırılması”; sekizinci hedef ise, “herkes için erişilebilirliği sağlayacak şekilde toplu ulaşım sistem ve araçlarına erişilebilirliğin ve bunlar içindeki erişilebilirliğin iyileştirilmesi” olarak ifade edilmiştir (İstanbul Kalkınma Ajansı, 2015: 383, 400). **Kentsel hareketliliğe** ilişkin sorun alanlarını ve bunları aşmaya yönelik çözüm önerilerini detaylı bir biçimde inceleyen planın, bu alanı toplumsal cinsiyete duyarlı bir bakışla ele aldığını söylemek güçtür.

6. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Stratejik Plan 2015-2019⁸³

İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nin (İBB) 2015-2019 dönemini kapsayan Stratejik Planı, “Başkandan” başlığını taşıyan sunuş yazısını takip eden “Stratejik Plan Hazırlık Süreci ve Metodolojisi”, “Analiz ve Modelleme Çalışmaları”, “Durum Analizi” ve “Geleceğe Bakış” bölümlerini içermektedir.

“Başkandan” başlığını taşıyan sunuş yazısında, Stratejik planın, 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ve ilgili mevzuatın öngördüğü çerçeveye uygun olarak katılımcı bir yaklaşımla hazırlandığı belirtilmiştir. Ayrıca, Onuncu Kalkınma Planı’ndaki amaç, hedef ve politikalara İstanbul Büyükşehir Belediyesi görev alanı çerçevesinde uyumlanmaya çalışıldığı da vurgulanmıştır (İBB Stratejik Plan 2015-2019: 4). Bununla birlikte, planın hiçbir yerinde toplumsal cinsiyet eşitliğinden söz edilmemiştir.

“Durum Analizi” bölümünde, İBB’nin ana hizmet alanları, afet yönetimi, çevre yönetimi, imar yönetimi, kent ve toplum düzeni yönetimi, kültür hizmetleri yönetimi, sağlık hizmetleri yönetimi, sosyal destek hizmetleri yönetimi, ulaşım hizmetleri yönetimi ve genel yönetim olmak üzere dokuz başlık altında sıralanmıştır. Bu ana hizmet alanlarından sadece sağlık ve sosyal destek hizmetleri altında kadından bahsedilmiş ve kadın ve aile sağlığı hizmetlerinin yaygın ve etkin bir şekilde sürdürüldüğü, kadına ve aileye yönelik olarak da sosyal destek sağlandığı

83 http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/kurumsal/Birimler/StratejikPlanlamaMd/Documents/2010_2014/stratejikplan15_19.pdf, Erişim Tarihi: 21.10.2017

ifade edilmiştir (İBB Stratejik Plan 2015-2019: 43-44). Kadın ve aile sağlığı hizmetlerinin yaygın olarak verilmesi konusu, sağlık hizmetleri yönetimi GZTF analizinde de güçlü yönler arasında gösterilerek, bir kez daha vurgulanmıştır. Sosyal destek hizmetleri yönetimi GZTF analizinin tehditleri arasında yer alan sosyal kırılganlıklardan biri olarak boşanma oranındaki artıştan söz edilmesi ise dikkat çekicidir (İBB Stratejik Plan 2015-2019: 72).

İBB’nin misyon, vizyon ve değerleri, “Geleceğe Bakış” bölümünde yer almaktadır. Kurumun vizyonu, “Sürdürülebilir ve yenilikçi çözümlerle hayatı kolaylaştıran, şehircilik ve medeniyet adına küresel değer üreten marka kentin yerel yönetimi” olarak ifade edilmiştir. Vizyonda, **sürdürülebilirlik** normunun vurgulanması önemlidir. Adalet, güven, saydamlık, kalite, verimlilik, katılım ve liderlik, İBB’nin değerleri olarak sıralanmıştır. Değerler arasındaki “adalet”, “Belediyemiz kamusal hizmet sunumunda hak ve hukuka uygun, tüm paydaşlarımızın hakkını gözetken bir şekilde davranmayı esas kabul eder” olarak ifade edilmiştir. “Katılım” ise, “Belediyemiz hizmetlerin planlanmasında ve sunulmasında, katılımcı bir anlayışla ilgili tüm taraflar ile iletişim kurarak, paydaşlarıyla ortak bir eksende buluşup toplumsal diyalog, katkı ve sahiplenmenin sağlanmasını esas kabul eder” şeklinde tanımlanmıştır (İBB Stratejik Plan 2015-2019: 78). Toplumsal cinsiyet eşitliğinden açıkça söz edilmemekle birlikte, bu ifadelerde geçen “tüm paydaşlar”ın örtük olarak toplumsal cinsiyet eşitliğini içerdiği ileri sürülebilir.

Hizmet alanlarıyla eşleşen stratejik amaçlar, planın “Geleceğe Bakış” bölümünde ele alınmıştır. Ulaşım hizmetlerine ilişkin stratejik amaç, “insan odaklı, erişilebilir, sürdürülebilir, kaliteli, ekonomik, hızlı, güvenli, konforlu ulaşım hizmetini sunmak” olarak ifade edilmiştir (İBB Stratejik Plan 2015-2019: 83). Buradan hareketle, İBB’nin ulaşım hizmetine ilişkin anlayışının insan onuruna saygı ve sürdürülebilirlik normlarıyla uyumlu olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca, her ne kadar toplumsal cinsiyet boyutu içerilmemiş olsa da, **ulaşım** hizmetinin erişilebilirliğinin ve güvenliğinin vurgulanmış olması önemlidir.

Sosyal destek hizmetlerine ilişkin stratejik amaç, “kent sakinlerinin sosyal ihtiyaçlarına yönelik destek hizmetlerini geliştirmek ve yaygınlaştırmak” olarak ifade edilmiştir. Bu amaç altında belirlenen stratejik hedeflerden “belediye parselleri üzerindeki gecekonduları düzenli yaşam alanına dönüştürmek”, **barınma** hakkına işaret ettiği için, önemlidir. “Dezavantajlı grupların yaşam kalitesinin artırılmasına katkı sağlayarak hizmetleri etkinleştirmek ve yaygınlaştırmak”, “kent sakinlerinin spor faaliyetlerine erişebilirliğini artırmak”, “yetişkinlere, gençlere ve çocuklara yönelik kültürel, eğitsel ve sosyal destek hizmetleri sağlamak” gibi stratejik hedefler ise, toplumsal cinsiyet boyutu eksik olmakla birlikte, **kentsel kamu hizmetlerine erişim** hakkını vurguladığı için önemlidir (İBB Stratejik Plan 2015-2019: 83). Ayrıca, yapılan hizmetlerin toplumun tüm kesimlerince erişilebilirliğinin artırılması konusunun, genel yönetim alanının GZTF analizinde geliştirilmesi gereken (zayıf) yönler arasında sayılması, İBB’nin duruma ilişkin farkındalığını yansıttığı bakımından önemlidir (İBB Stratejik Plan 2015-2019: 74).

Kent ve toplum düzenine ilişkin stratejik amaç, “kent ve toplum düzeninin iyileştirilmesine, yaygınlaştırılmasına katkı sağlamak” olarak tanımlanmıştır. Bu amaç altında tanımlanmış olan, “İstanbul genelindeki yeşil alanların, koru ve kent ormanlarının güvenliğini sağlayarak parkları 24 saat güvenli yaşanabilir hâle getirmek” stratejik hedefi, yine, açıkça toplumsal cinsiyet boyutunu içermese de, **güvenliğe** yaptığı vurgu nedeniyle önemlidir (İBB Stratejik Plan 2015-2019: 84).

Genel yönetim alanıyla ilişkili “paydaşlarla iletişimi ve işbirliğini güçlendirmek” stratejik amacına yönelik stratejik hedeflerden biri, “halkla ilişkileri toplumsal destek ve **katılım** esaslı yürütme” olarak ifade edilmiştir (İBB Stratejik Plan 2015-2019: 88).

Son olarak, “Geleceğe Bakış” bölümünde stratejik hedeflerin göstergelerinin ve bu hedeflere ulaşmak için yapılacak faaliyet ve projelerin ele alındığı, ana hizmet alanı ile genel yönetim alanı karneleri bulunmaktadır (İBB Stratejik Plan 2015-2019: 112-283). Çok sayıda elverişli gösterge bulunmasına rağmen, plan, bu göstergelerin cinsiyet kırılımında izlenmesine imkân verecek şekilde tasarlanmamıştır. Bu durumun tek istisnası, “Durum Analizi” bölümünde kurum içi analizi yapılırken, İBB çalışanlarının cinsiyet dağılımının verilmiş olmasıdır. Buna göre, 2013 yılı itibarıyla memurların 1.889’u kadın (%22), 6.714’ü erkek, sözleşmelilerin 17’si kadın (%81), 4’ü erkek, sözleşmeli sanatçının 133’ü kadın (%36), 232’si erkek ve işçilerin ise 331’si kadın (%8), 3.872’si erkek ve toplamda 2.370’i kadın (%22) ve 10.822’i erkek personelden oluşmaktadır (İBB Stratejik Plan 2015-2019: 51).

7. Türkiye Belediyeler Birliği 2015-2019 Stratejik Plan⁸⁴

Türkiye Belediyeler Birliği (TBB) 2015-2019 Stratejik Plan’ı, “Sunuş”, “Misyon”, “Vizyon” ve “İlkeler” kısmını takip eden “Yerel Yönetimlerin Gelişimi ve Türkiye Belediyeler Birliği”, “Stratejik Planlama Süreci ve Katılım”, Durum Analizi”, “Amaçlar”, “Kaynak-Harcama Yapısı” ve “İzleme ve Değerlendirme” başlıklarını taşıyan altı bölümden oluşmuştur.

Planın “Sunuş” yazısında, Türkiye’deki bütün belediyeleri temsil eden birliğin, her geçen gün kurumsal kapasitesini artırarak demokratik, katılımcı, eşitlikçi ve hesap verebilir bir yönetim anlayışı ile çalışmalarını sürdürmekte olduğu vurgulanmıştır (TBB, 2014: 3).

Planın “İlkeler”i, güvenilir, tarafsız, birleştirici, önalıcı (proaktif), girişimci, yenilikçi ve açık, **katılımcı**, insan odaklı, **toplumsal cinsiyet eşitliğine** duyarlı ve kolaylaştırıcı olarak belirlenmiştir (TBB, 2014: 10). Katılımcılığın yanı sıra, toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlılığın planın ilkeleri arasında yer alması da dikkate değerdir. “Stratejik Planlama Süreci ve Katılım” başlığını taşıyan bölümde de, 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu çerçevesinde planın katılımcı yöntemler benimsenerek hazırlandığı belirtilmiştir (TBB, 2014: 13).

Planın “Amaçlar” bölümünde, dört stratejik amaç belirlenmiştir. Birinci stratejik amaç, “Karar alma süreçlerinde belediyelerimizin hak ve menfaatlerini korumak, yetki ve sorumluluklarını yerinden yönetim ilkesi, genel kabul görmüş hizmet standartları ve taraf olduğumuz uluslararası anlaşmalarla uyumlu olarak geliştirmek; görev ve sorumluluklarıyla orantılı mali kaynak verilmesini sağlamak” olarak tanımlanmıştır (TBB, 2014: 27). Stratejik amaçların hiçbirinde toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin herhangi bir vurgu olmamakla birlikte, belediyelerin yetki ve sorumluluklarının geliştirilmesinde taraf olunan uluslararası anlaşma ve sözleşmelere uyumdan söz edilmesi önemlidir. İkinci stratejik amaç, “Belediyelerin kurumsal kapasitelerini geliştirme ve hizmet kalitesini iyileştirmeye yönelik eğitim, danışmanlık ve teknik destek sağlamak” olarak belirlenmiştir. Bu amaca yönelik olarak tespit edilen yedi hedeften altıncısı, “Belediyelerimizin

84 Türkiye Belediyeler Birliği 2015-2019 Stratejik Plan <http://www.tbb.gov.tr/online/stratejikplan/>, Erişim Tarihi: 30.10.2017

AB başta olmak üzere uluslararası kuruluşlar ve diğer kuruluşlardan proje kaynağı alması, iyi uygulama örneklerinin paylaşılması ve yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmalar yapmak ve belediyelere rehberlik etmek” olarak ifade edilmiştir. Bu hedef çerçevesindeki stratejilerden birisi ise, “Belediye hizmetlerine ilişkin kıyaslama (*benchmarking*) ve belediyelerin değerlendirilmesine yönelik belediye karneleri programları geliştirilecektir” şeklindedir (TBB, 2014: 34, 41). Belediye karnesi değerlendirmesine başvuran belediye sayısının artması ve bu uygulamanın yaygınlaşması, politikaların ve hizmetlerin toplumsal cinsiyete duyarlılığının izleme ve değerlendirmesini kolaylaştırıp daha etkin kılabileceği için oldukça önemlidir.

“Yurtiçi ve yurtdışı kurum ve kuruluşlar nezdinde belediyeleri temsil etmek, iş birlikleri kurmak ve geliştirmek, örnek uygulamalara yönelik bilgi ve deneyim paylaşımı sağlamak”, planın üçüncü stratejik amacıdır. Amacın dört hedefinden birincisi, “dünyada yerel yönetim konusundaki gelişmeleri takip etmek, belediyelerin bu gelişmelere uygun yapılanmalarına, hizmet üretmelerine ve yerel demokrasinin gelişmesine destek olmak; uluslararası kuruluşların karar alma süreçlerinde aktif rol almak” olarak ifade edilmiştir. Bu hedefin üç stratejisinden biri ise, “Dış ilişkiler komisyonu ile uluslararası kuruluşlara paralel ulusal komisyonlar (toplumsal cinsiyet eşitliği, sürdürülebilir kalkınma, çevre, ulaşım, vatandaş katılımı vb.) oluşturulacaktır” olarak belirlenmiştir (TBB, 2014: 43-44). Bu çerçevede, planın, toplumsal cinsiyet eşitliğine, **sürdürülebilirliğe**, ulaşım ve katılıma özellikle vurgu yapması çok önemlidir.

Dördüncü stratejik amaç, “Kurumsal kapasiteyi güçlendirmek suretiyle hizmet verimliliğini artırmak, kurum içi ve dışı iletişimi daha etkin hâle getirmek” olarak ifade edilmiştir. Amacın beş hedefinden dördüncüsü, “Birliğin artan iş hacmi ve görevleri ile orantılı olarak personel sayısını ve niteliğini artırmak, personelin verimliliğini ve yetkinliğini ön plana çıkararak hizmet içi eğitimler düzenlemek” olarak belirlenmiştir. Bu hedefe yönelik stratejilerden biri, personel istihdamına ve hizmet içi eğitime yönelik ihtiyaç analizinin yapılarak, hizmet içi eğitim programlarının düzenlenmesidir. “Durum Analizi” bölümünde yer alan cinsiyet dağılımına göre, TBB personelinin yüzde 30’u kadın çalışanlardan oluşmaktadır (TBB, 2014: 17, 48, 52). Bununla birlikte, kurumsal kapasiteye ilişkin ne bu dördüncü amacın hedef, strateji ve göstergelerinde ne de planın diğer göstergelerinde toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bir yaklaşım vardır. Ayrıca, dördüncü amacın beşinci hedefi, birliğin faaliyetleri ile belediyelerin ihtiyaç duyduğu bilgi ve verileri ulusal ve uluslararası standartlara uygun olarak toplamak, analiz etmek ve raporlamak olarak belirtilmekle beraber, burada da toplumsal cinsiyet eşitliği yaklaşımının gerektirdiği duyarlılık açıkça belirtilmemiştir (TBB, 2014: 53).

8. KENTGES Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı 2010-2023⁸⁵

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın sorumluluğunda hazırlanan ve kısa adı Kentsel Gelişme Stratejisi (KENTGES) olan “Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı”, “Giriş” “KENTGES’in Amacı ve Ana Eksenleri”, “Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planına Duyulan İhti-

85 KENTGES Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı 2010-2023 http://www.csb.gov.tr/db/kentges/eduardosya/kentges_tr.pdf, Erişim Tarihi: 04.11.2017

yaç”, “Hedefler, Stratejiler ve Eylemler” ve “Uygulama ve İzleme” başlıklarını taşıyan beş bölümden oluşmaktadır.

Kapsam, süreç ve hazırlanma yönteminin ele alındığı “Giriş” bölümünde, KENTGES, sürdürülebilir, sağlıklı, dengeli, güvenli ve yaşanabilir kentsel gelişmenin sağlanmasına yönelik ilke, strateji ve eylemleri ortaya koyan ve bunların uygulama esaslarını belirleyen ve bir eylem programına bağlayan ulusal bir doküman olarak tanımlanmıştır. **Katılımcı** bir süreçle hazırlanan KENTGES için, 4-7 Mayıs 2009 tarihleri arasında gerçekleştirilen Kentleşme Şurası’nın sonuçları, önemli bir meşruiyet temeli oluşturmuştur. Ayrıca, Dokuzuncu Kalkınma Planı, Orta Vadeli Program, Özel İhtisas Komisyonu Raporları, Ulusal Strateji Belgeleri, BM’nin Habitat, Mekânsal Planlama Rehberi, Gündem-21 ve ilgili strateji ve eylem planları, Avrupa Kentsel Şartı, Avrupa’nın Mekânsal Gelişmesi İçin Rehber İlkeler, Avrupa Mekânsal Gelişme Perspektifi vd. belgeler dikkate alınmıştır. KENTGES’in, ulusal ve uluslararası belgelerin yönlendiriciliği ile Türkiye’ye özgü koşullar göz önünde bulundurularak geliştirildiği belirtilmiştir (KENTGES, 2010: 2-3, 10).

“Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planına Duyulan İhtiyaç” bölümünde, sürdürülebilir kentleşmeye ilişkin ilke ve değerler sıralanmıştır. Bu ilke ve değerler arasında, toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik açık bir vurgu yoktur. Bununla birlikte, ilke ve değerler arasında sağlıklı, **güvenli**, nitelikli yaşam çevrelerinin oluşturulmasının, yeterli altyapıya ve ulaşım imkânlarına erişimin sağlanmasının, kamu hizmetlerinden yararlanmada fırsat eşitliğinin sağlanmasının, kentsel yoksulluk ve eşitsizliklerin giderilmesinin vurgulanması önemlidir. Ayrıca, yerel yönetimlerin hizmet sunumunda katılımcılığın esas alınması gerekliliği de vurgulanmıştır (KENTGES, 2010: 13)

KENTGES’in temel stratejileri, ikinci bölümde, “Mekânsal Planlama Sisteminin Yeniden Yapılandırılması”, “Yerleşmelerin Mekân ve Yaşam Kalitesinin Artırılması” ve “Yerleşmelerin Ekonomik ve Toplumsal Yapılarının Güçlendirilmesi” başlıkları altında üç ana eksenle gruplandırılmıştır (KENTGES, 2010: 3). Bu üç stratejik amaç, planın “Hedefler, Stratejiler ve Eylemler” bölümünde ele alınmıştır. İlk stratejik amaç olan, “Mekânsal Planlama Sisteminin Yeniden Yapılandırılması” için belirlenen hedef, “mekânsal planlama sistemini güçlendirmek” olarak ifade edilmiştir. Buna göre, “mekânsal planlama süreci; katılımı, müzakereciliği, disiplinler arası yaklaşımı, geri besleme, izleme, denetim ve öz denetim mekanizmalarını esas alan bir yapısal ve stratejik süreç tasarımı içermelidir.” (KENTGES, 2010: 14).

“Yerleşmelerin Mekân ve Yaşam Kalitesinin Artırılması” stratejik amacının ikinci hedefi, “sürdürülebilir ve çeşitlendirilmiş arsa ve konut üretimini ve sunumunu gerçekleştirmek” olarak belirlenmiştir (KENTGES, 2010: 21). Dördüncü hedef, “**sürdürülebilir kentsel ulaşım** sistemini oluşturmak” olarak belirlenmiş ve hedefe yönelik stratejiler arasında kentsel ulaşım planlarında, ulaşılabilirlik, güvenlik, konfor, güvenilirlik, süreklilik, maliyet ve etkinlik ilkelerinin gözetileceği belirtilmiştir. On birinci hedef ise, “yaşam ve mekân kalitesi yüksek, güvenli yerleşmeler oluşturmak” olarak belirlenmiştir (KENTGES, 2010: 24-25, 37). Bununla birlikte, konut, ulaşım, güvenlik gibi önemli kentsel hizmet alanlarına ilişkin belirlenen bu hedeflerin toplumsal cinsiyet boyutunu içermiyor olmaları dikkat çekicidir.

“Yerleşmelerin Ekonomik ve Toplumsal Yapılarının Güçlendirilmesi” stratejik amacının altında tanımlanan ikinci hedef, “kentlerde toplumsal dayanışmayı, bütünleşmeyi ve hoşgörüyü artırmak” olarak belirlenmiştir. Bu hedefe yönelik eylemler arasında, aile yaşam merkezleri, spor ve gençlik merkezleri ile toplum merkezleri gibi sosyal donatı alanlarının kurulması ile kent konseylerinin güçlendirilmesi dikkat çekmektedir. Üçüncü hedef, “muhtaçların ve dezavantajlı grupların kentsel hizmetlerden yararlanabilmesi için gerekli önlemleri almak” olarak belirtilmiştir. Dördüncü hedef ise, “mekânsal planlama süreç ve kararlarında katılım ve denetimi sağlamak” olarak ifade edilmiştir. Bu çerçevede, toplumsal cinsiyet boyutu açıkça ifade edilmese de, “herkes için kent” yaklaşımından söz edilmesi ve vatandaşların mekânsal planlama sürecinin her aşamasına katılımının vurgulanması önemlidir (KENTGES, 2010: 41-42, 44).

9. Yerel Eşitlik Eylem Planı Kars 2013-2015⁸⁶

İl Kadın Hakları Koordinasyon Kurulu tarafından hazırlanan 2013-2015 dönemi Kars Yerel Eşitlik Eylem Planı (YEEP), “eğitim”, “sağlık”, “istihdam”, “şiddet”, “**katılım**” ve “**kentsel hizmetler**” olmak üzere altı alanda belirlenmiş stratejik amaçları, hedefleri ve bu hedeflere yönelik faaliyetleri kapsamaktadır (Günlük-Şenesen vd., 2017: 78).

Planın kentsel hizmetler alanına ilişkin uzun erimli amacı, kadınların kentsel altyapı ve hizmetlere erişiminin güçlendirilmesi olarak belirlenmiştir. Bu uzun erimli amaca, toplumsal cinsiyete duyarlı kentsel altyapı ve hizmet sunumunun güçlendirilmesi, kentte altyapıdan ve diğer etkenlerden kaynaklanan sorunların kadınlara olan olumsuz etkisinin azaltılması ve kadınların kent kültürü ve yerel hizmetler konusunda bilinçlendirilmesi yoluyla ulaşılabileceği ortaya konmuştur. Bu çerçevede, kadınların **ulaşım, barınma, güvenlik**, bakım ve rekreasyon alanlarındaki ihtiyaçlarının saptanması, kadınların temel kentsel hizmetlerin planlanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi süreçlerine katılımının artırılması, kentsel hizmet sağlayan kamu kurumları ve yerel yönetim personelinin cinsiyete duyarlı kentsel hizmetler ile ilgili farkındalığının artırılması ve kadınların ve çocukların kent kültürü ve ortak kullanıma açık alanların kullanımı konusunda bilinçlendirilmesi hedeflenmiştir (YEEP Kars 2013-2015: 1-2). Belediye’nin temel sorumlu olduğu kentsel hizmet alanına ilişkin saptanan bu hedeflerin gerçekleştirilebilmesi için, Tablo 4’te görüleceği gibi, çok sayıda faaliyet tasarlanmış ve göstergeler belirlenmiştir.

86 Yerel Eşitlik Eylem Planı Kars 2013-2015 <http://www.kadindostukentler.com/content/docs/yeep-kars.zip>, Erişim Tarihi: 09.11.2017

Tablo 4. Kentsel Hizmetler Kars İli

Uzun Erim	Sonuç	Çıktı/ Hedef	Faaliyet / Etkinlik	Zaman	Sorumlu	Gösterge	Bütçe
6.KADINLARIN KENTSEL ALTYAPIVE HİZMETLERE ERİŞİMİ GÜÇLENDİRİLDİ	6.1. Cinsiyete duyarlı kentsel altyapı ve hizmet sunumu güçlendirildi	6.1.1.Kadınların kentsel hizmetlere yönelik ihtiyaçları belirlendi	6.1.1.1.Kadınların (ulaşım, barınma, güvenlik, bakım ve rekreasyon alanlarındaki) ihtiyaçlarını ve hizmet kullanımında karşılaştıkları engelleri ve ihtiyaçları tespit etmek 6.1.1.2.Muhtarların mahallelerinde kadın ihtiyaçlarına yönelik tespit yapması ve bu tespitlerin belediye ve valiliğe sunulması için 6 ayda bir toplantılar düzenlemek 6.1.2.1. Kentsel hizmetlerle ilgili 2 ayda bir Kent Konseyi kadın meclisinde toplantılar düzenlemek ve kadınların görüşlerini alınarak buradan çıkan sonuçları il genel meclisi ve belediye meclisindeki eşitlik komisyonlarına sunmak 6.1.2.2.Belediye’de bulunan “Kar Masa Çözüm Merkezinin” özellikle yerel ST medya, STO’ler , muhtarlar aracılığıyla yaygınlaştırmak ve duyurmak 6.1.3.1.Kadınlara hizmet veren birimlerde çalışan personele kadın-erkek eşitliği ve pozitif ayrımcılık yönünde eğitim vermek 6.1.3.2.Bütçe ve planlama bölümünde çalışan personele T.C. kadın dostu hizmetler, cinsiyete duyarlı bütçeleme eğitimi vermek	2013-2015 2013-2015 2013-2015 2013-2015 2013-2015	Kafkas Üniv. Belediye Muhtarlıklar Eşitlik Komisyonları Valilik Eşitlik Birimi, Belediye Muhtarlıklar Kent Konseyi Kadın Meclisi Belediye, Yerel medya, Muhtarlıklar, STO Belediye Belediye, Yerel medya, Muhtarlıklar, STO	İlgili 5 alanda ihtiyaçların tespit amacıyla yapılan anket ve araştırmalar, yıllık memnuniyet anketlerinin yayınlanmış sonuçları Toplantı raporları Toplantı raporları dilekçe ve şikâyet sayısındaki artış Toplantı raporları dilekçe ve şikâyet sayısındaki artış Bütçede cinsiyete duyarlı ayrılan kalem sayısı, kadına yönelik yapılan hizmetlerdeki artış Bütçede cinsiyete duyarlı ayrılan kalem sayısı, kadına yönelik yapılan hizmetlerdeki artış	

Tablo 4. Kentsel Hizmetler Karşı İli (devam)

Uzun Erim	Sonuç	Çıktı / Hedef	Faaliyet / Etkinlik	Zaman	Sorumlu	Gösterge	Bütçe
6. KADINLARIN KENTSEL ALTYAPIVE HİZMETLERE ERİŞİMİ GÜÇLENDİRİLDİ	6.2.Kentte altyapıdan ve diğer etkenlerden kaynaklanan sorunların kadınlara olan olumsuz etkisi azaltıldı	6.2.1.Cinsiyete duyarlı temel kentsel hizmetler ve altyapı tasarlandı	6.1.3.3.Uygulamalı eğitim için seçilen büyükşehirlerden birine kadınlara yönelik yapılan belediye çalışmalarının incelenmesi için gezi düzenlenmek 6.2.1.1.Ulaşım: Toplu taşıma hizmetinin kadınların ihtiyaçlarına göre yeniden düzenlemek (engelli ve bebek arabalarına uygun araç sayısının artırılması; duraklara zaman ve güzergâh tablosu konulması, kapalı, oturaklı, aydınlatmalı durak sayısının artırılması) 6.2.1.3.Kadınların şehirde güvenle dolaşabilmeleri için tüm trafik lambalarının çalışır hâle getirmek 6.2.1.4.Ulaşım: Çocuk arabalı kadınlar, engelliler ve yaşlıların kolay dolaşımı için rampalı, alçak seviyede, geniş ve işgal edilmemiş kaldırımların oluşturmak 6.2.1.5.Aydınlatma: Alt-üst geçitler, duraklar, parklar, ve sokaklarda yeterli düzeyde aydınlatma sağlamak 6.2.1.6.Bakım: Yaşlı bakım hizmetinin yaygınlaştırmak 6.2.1.7.Rekreasyon: İskender Bozdemir, Mesut Yılmaz, Fevzi Çakmak Mahallesiindeki parkların tamir edilmesi ve özel güvenliğe sahip olacak şekilde düzenlenmesini sağlamak	2013-2015 2013-2015 2013-2015 2013-2015 2013-2015 2013-2015 2013-2015 2013-2014	Belediye Belediye Eşitlik Komisyonu Belediye Eşitlik Komisyonu Belediye Belediye Belediye Belediye Belediye	Bütçede cinsiyete duyarlı ayrılan kalemlerin sayısı, kadına yönelik yapılan hizmetlerdeki artış Uygun hâle gelen durakların sayısındaki artış Trafik kurallarına uyan kişi sayısındaki artış Uygun kaldırımlı bölgelerin oranındaki artış Aydınlatma düzeyi yeterli mekânların oranındaki artış Yaşlı bakımı alan kişi sayısındaki artış Park kullanımındaki artış	

Tablo 4. Kentsel Hizmetler Kars İli (devam)

Uzun Erim	Sonuç	Çıktı / Hedef	Faaliyet / Etkinlik	Zaman	Sorumlu	Gösterge	Bütçe
		6.2.1.Cinsiyete duyarlı temel kentsel hizmetler ve altyapı tasarlandı	6.2.1.8.Rekreasyon: Şehir merkezinde kadınların boş zamanlarını geçirebilecekleri bir kültür merkezi açmak 6.2.1.9.Rekreasyon: Belediye'nin yeni binasında ve Halk Eğitim Merkezinin binasında haftanın bir günü çocuklar için ücretsiz sinema gösterimi yapmak .	2014-2015 2013-2015	Belediye Belediye Halk Eğitim Merkezi	Kültür, sanat ve spor faaliyetlerine katılan kadın oranındaki artış Kültür, sanat ve spor faaliyetlerine katılan kadın oranındaki artış	
			6.2.1.10.Rekreasyon: İsmail Aytemiz spor salonunda (Ya da şehir merkezinde başka, bir yerde)haftanın iki günü kadınlar için ücretsiz spor faaliyetleri düzenlenmek	2013-2015	Belediye	Kültür, sanat ve spor faaliyetlerine katılan kadın oranındaki artış	
			6.2.1.11.Rekreasyon: Turistlerin sıklıkla ziyaret ettiği Kars Kalesine yakın bir yerde kadınların ürettikleri sanat eserlerini sergileyebilecekleri ve satabilecekleri ve sanat evi açmak	2013-2015	Belediye, STO, Kadın Meclisi	Kültür, sanat ve spor faaliyetlerine katılan kadın oranındaki artış	
		6.2.2.Kentsel planlama, toplu konut alanı ve kentsel dönüşüm projelerinin yapımında cinsiyete duyarlı bir yaklaşım benimsendi	6.2.2.1.Toplu konut projelerinde sağlık, eğitim, kültür, yeşil alan, alışveriş, ulaşım olanakları sağlamak	2014-2015	Belediye	Kültür, sanat ve spor faaliyetlerine katılan kadın oranındaki artış	
	6.3.Kadınlar kent kültürü, yerel hizmetler konusunda bilinçlendi.	6.3.1.Kadınlar ve çocuklar kent kültürü ve ortak kullanıma açık alanların kullanımı (parklar, spor aletleri, vb.) konusunda bilinçlendi.	6.3.1.1.Kamunun kullanımına açık park ve spor aletlerinin kullanıma yönelik kadınlara ve çocuklara muhtarlar, okullar, kuran kursları belediye tarafından görevlendirilen bir personel ile eğitimler vermek	2013-2015	MEM, Müftülük, Muhtarlıklar	Parklardaki ve spor aletlerindeki tahribatın azalması	

Kaynak: Yerel Eşitlik Eylem Planı Kars 2013-2015 <http://www.kadindostkentler.com/content/docs/yeep-kars.zip>, Erişim Tarihi: 09.11.2017

Cinsiyete duyarlı ulaşım hizmetine yönelik tasarlanan faaliyetler arasında, toplu taşıma hizmetinin kadınların ihtiyaçlarına göre yeniden düzenlenmesi, duraklara zaman ve güzergâh tablosu konulması, kapalı, oturaklı, aydınlatmalı durak sayısının artırılması, kadınların şehirde güvenli dolaşabilmeleri için tüm trafik lambalarının çalışır hâle getirilmesi, çocuk arabalı kadınlar, engelliler ve yaşlıların kolay dolaşımı için rampalı, alçak seviyede, geniş ve işgal edilmemiş kaldırımların oluşturulması yer almaktadır. Bu alandaki göstergeler ise, “uygun hâle gelen durakların sayısındaki artış”, “trafik kurallarına uyan kişi sayısındaki artış” ve “uygun kaldırımlı bölgelerin oranındaki artış” olarak belirlenmiştir. Alt-üst geçitler, duraklar, parklar ve sokaklarda yeterli düzeyde aydınlatmanın sağlanması, güvenlik alanına yönelik faaliyetler arasında sıralanmış; göstergesi ise, “aydınlatma düzeyi yeterli mekânların oranındaki artış” olarak saptanmıştır. Ayrıca, parkların tamir edilmesi ve özel güvenliğe sahip olacak şekilde düzenlenmesinin sağlanması, şehir merkezinde kadınların boş zamanlarını geçirebilecekleri bir kültür merkezinin açılması, haftanın iki günü kadınlar için ücretsiz spor faaliyetleri düzenlenmesi, kadınların ürettikleri sanat eserlerini sergileyebilecekleri ve satabilecekleri bir sanat evinin açılması gibi rekreasyona yönelik faaliyetler tasarlanmıştır. Bu alana yönelik göstergeler ise, “park kullanımındaki artış” ve “kültür, sanat ve spor faaliyetlerine katılan kadın oranındaki artış” olarak belirlenmiştir (YEPP Kars 2013-2015: 2).

Kent Konseyi Kadın Meclisi’nde kentsel hizmetlerle ilgili iki ayda bir toplantılar düzenlenmesi, kadınların görüşlerinin alınarak buradan çıkan sonuçların il genel meclisi ve belediye meclisindeki eşitlik komisyonlarına sunulması, kadınların temel kentsel hizmetlerin planlanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi süreçlerine katılımının artırılmasına yönelik faaliyetlerden biri olarak tasarlanmıştır. Bu hedefe yönelik diğer faaliyet ise, Belediye’de bulunan “Kar Masa Çözüm Merkezinin”, özellikle yerel medya, STÖ’ler ve muhtarlar aracılığıyla yaygınlaştırılarak, duyurulmasıdır. Kentsel demokrasinin geliştirilmesine hizmet eden bu faaliyetlere ilişkin gösterge ise, “toplantı raporları, dilekçe ve şikâyet sayısındaki artış” olarak belirlenmiştir (YEPP Kars 2013-2015: 1).

2013-2015 dönemi için hazırlanan Kars YEPP, kadınların temel ihtiyaçları arasında “barınma” hizmetini saymakla birlikte, bu alana ilişkin hedef, faaliyet ve gösterge tanımlamamıştır.

Kadın Dostu Kent Taahhünamesi

Biz Aşağıda İmzası Olan Kentler Olarak

1. İllerimizde yerel paydaşların katılımıyla İl Kadın Hakları Koordinasyon Kurulu’nu oluşturmayı,
2. Belediye ve İl Genel Meclislerimizde Kadın-Erkek Eşitlik Komisyonu’nu kurmayı,
3. Belediye ve Valiliklerimizde Kadın-Erkek Eşitlik Birimi kurmayı,
4. İllerimizin Yerel Eşitlik Eylem Planları’nı yerel paydaşlarımız (yerel kamu kurumları, yerel yönetimler, kadın örgütleri, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları) ile birlikte hazırlamayı ve uygulanmasını takip etmeyi,
5. Bütçelerimizi “toplumsal cinsiyete duyarlılık” ilkesini göz önünde bulundurarak hazırlamayı,
6. Kadın örgütleri ile kadın ve kız çocuklarının konularını güçlendirme konusunda işbirliği yapmayı,
7. Kadın-Erkek Eşitliği konusunda toplumu bilgilendirici çalışmalar yürütmeyi,
8. Proje kapsamında düzenlenecek faaliyetleri desteklemeyi, bu çerçevede sahip olduğumuz her türlü fiziki ve sosyal donatıların proje kapsamında kullanılması ve bunların organize edilmesinde personele gerekli kolaylığı sağlamayı, görev addederek KADIN DOSTU KENT olmayı taahhüt ediyoruz.

Kadın Dostu Kentler Projesinin 1. Fazında Yer Alan Kentler: İzmir, Kars, Nevşehir, Şanlıurfa, Trabzon

Kadın Dostu Kentler Projesinin 2. Fazında Yer Alan Kentler: Adıyaman, Antalya, Bursa, Gaziantep, Malatya, Mardin, Samsun

“Kadın Dostu Kentler Programı, sürdürülebilir ve insan hakları temelli yaklaşımıyla BM Nüfus Fonu tarafından İnsan Haklarının kabul edilmesinin 60. yılı vesilesiyle yapılan değerlendirmede tüm dünyada ‘insan hakları alanında yürütülen’ en iyi altı proje arasına girmeyi başarmış ve Türkiye’de toplumsal cinsiyet eşitliği çalışmalarını yerel yönetimlere taşıyan ilk proje olmuştur.” (<http://www.kadindostukentler.com/proje-birinci-asama.php>, Erişim Tarihi: 16.02.2018).

10. İzmir Büyükşehir Belediyesi 2016 Faaliyet Raporu-İzmir Büyükşehir Belediyesi Kadın Erkek Eşitlik Birimi⁸⁷

2005 yılında başlayan Birleşmiş Milletler Ortak Programı (BMOP) Kadın Dostu Kent (KDK) Projesi kapsamında proje illerinde oluşturulan, ilgili tüm tarafların temsil edildiği ve ilgili Vali Yardımcısının başkanlık ettiği YEOP Koordinasyon Komiteleri’nin (YEOPKOM) görevi, YEOP’lerin uygulanması, koordine edilmesi, izlenmesi ve denetlenmesi olarak tanımlanmıştır. Uygulama sürecinde, YEOPKOM’lar, İl Kadın Hakları Koordinasyon Kurulları’na dönüşmüşlerdir. İl Kadın Hakları Koordinasyon Kurulları tavsiyesi ile Valiliklerden çıkarılan yazılar doğrultusunda YEOP’ler ve/veya YEOP ilke ve hedefleri, belediye ve il özel idaresi stratejik planlarına yerleştirilmiştir. Yine BMOP KDK Projesi’nin kurumsal yapılması gereği, il özel idaresi ve belediyelerde eşitlik birimleri, il genel meclisi ve belediye meclislerinde de eşitlik komisyonları kurulmaya başlanmıştır (Şenol vd., 2010: 55). Yerel yönetimlerdeki eşitlik komisyonları ve eşitlik birimleri, kentsel hizmetlerin toplumsal cinsiyet eşitliğini dikkate alan bir perspektifle sunulup sunulmadığının izlenmesinde önemli kurumsal yapılarıdır. Tam da bu nedenle, eşitlik komisyonları ile eşitlik birimlerinin etkin çalışıp çalışmadıklarının denetlenmesi önem kazanmaktadır. Meclis eşitlik komisyonlarının toplantıları, toplantı tutanakları, raporları izlenebilir. Eşitlik birimlerinin çalışmaları, kurumların hazırlamak zorunda oldukları faaliyet raporları ile izlenebilir. Raporun bu kısmında, yerel yönetimlerde faaliyet gösteren eşitlik birimlerinin izlenmesine örnek olmak üzere, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kadın Erkek Eşitlik Birimi ele alınmıştır.

87 <https://www.izmir.bel.tr/Dokumanlar/2970/tr>, Erişim Tarihi: 12.01.2018

BMOP KDK Projesi’ne 2006 yılında katılan İzmir Büyükşehir Belediyesi’nde, Büyükşehir Belediye Meclisi Kadın-Erkek Eşitliği Komisyonu, 2008 yılında kurulmuştur. Projenin 2011 yılında başlayan ikinci safhasında da yer alan İzmir Büyükşehir Belediyesi’nde, Sosyal Projeler Daire Başkanlığı altında faaliyet gösteren Kadın Çalışmaları Şube Müdürlüğü ise, 2012 yılında kurulmuştur. BMOP KDK’nın ikinci safhasında kurulan Kadın Erkek Eşitliği Birimi, faaliyetlerini İzmir Büyükşehir Belediyesi Kadın Çalışmaları Şube Müdürlüğü altında sürdürmektedir. 2008 yılında kurulan Kadın Danışma Merkezi de Kadın Çalışmaları Şube Müdürlüğü altında faaliyet göstermektedir (Günlük-Şenesen vd., 2017: 246-247).

Bu kurumsal yapılanma temelinde, İzmir Büyükşehir Belediyesi’nin 2016 Faaliyet Raporu’nda Sosyal Projeler Daire Başkanlığı altında yer alan faaliyetlerin dökümü şöyledir:

- **Aile Danışma ve Eğitim Merkezleri** “Kadın Danışma Merkezi’nde psikolojik ve hukuksal danışmanlık hizmeti sunulması, eğitim çalışmaları, sosyal yönlendirmeler ve sığınma evi taleplerinin alınması ve değerlendirilmesi yapılmıştır. 2016 yılı içinde 1.379 kadın bu hizmetlerden yararlanmış ve sığınma evinden olumlu sonuçla ayrılmıştır. Kurum olarak bir arada eşit yaşamak için farklılıklarımızı ve değerlerimizi bütünleştiren sosyal hizmetler ile sosyal ve eğitsel alanda gelişimi ve yerelde kalkınmayı hedefleyen hizmetlerin sunulmasına devam edilecektir.” (İzmir Büyükşehir Belediyesi 2016 Faaliyet Raporu: 137).
- **Kadına Yönelik Hizmet ve Projelerin Yürütülmesi** “Kadına yönelik hizmet ve projelerin kesintisiz olarak sürdürülmesi sağlanmıştır. Önümüzdeki dönemde kurum olarak bir arada eşit yaşamak için farklılıklarımızı ve değerlerimizi bütünleştiren sosyal hizmetler ile sosyal ve eğitsel alanda gelişimi ve yerelde kalkınmayı hedefleyen hizmetlerin sunulmasına devam edilecektir.” (İzmir Büyükşehir Belediyesi 2016 Faaliyet Raporu: 138).
- **İzmir Yerel Eşitlik Eylem Planı Faaliyetlerinin Yürütülmesi** “Kadına yönelik hizmet ve projelerin kesintisiz olarak sürdürülmesinin sağlanması aşamasında kadının toplumdaki önemini anlatan ve sorunlarına değinen eğitici ve bilgilendirici görsel yayınların artırılması sağlanmıştır. Önümüzdeki dönemde, kurum olarak bir arada eşit yaşamak için farklılıklarımızı ve değerlerimizi bütünleştiren sosyal hizmetler üretilecektir.” (İzmir Büyükşehir Belediyesi 2016 Faaliyet Raporu: 141).
- **Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Farkındalık Çalışmalarının Yürütülmesi** “2016 yılında proje kapsamında gerçekleştirilen çalışmalar ile daha fazla kadına ulaşılmıştır. Önümüzdeki dönemde, kurum olarak bir arada eşit yaşamak için farklılıklarımızı ve değerlerimizi bütünleştiren sosyal hizmetler üretilecektir.” (İzmir Büyükşehir Belediyesi 2016 Faaliyet Raporu: 141).

Bu çerçevede, 2016 Faaliyet Raporu’nun öne çıkan performans göstergeleri ve performans sonuçları ise şöyledir:

- **Kadın Danışma Merkezi’nde Danışmanlık Hizmeti Alacak Kadın Sayısı** (2016 Hedef: 470, 2016 Gerçekleşen: 1.379, Başarı Durumu: Hedef ve Üstü) (İzmir Büyükşehir Belediyesi 2016 Faaliyet Raporu: 211).

- **Kadın Danışma Merkezi’nde Oyun Odasından Faydalanacak Çocuk Sayısı** (2016 Hedef: 100, 2016 Gerçekleşen: 109, Başarı Durumu: Hedef ve Üstü) (İzmir Büyükşehir Belediyesi 2016 Faaliyet Raporu: 212).
- **Kadın Sığınmaevinden Hizmet Alacak Kadın Sayısı** (2016 Hedef: 125, 2016 Gerçekleşen: 78, Başarı Durumu: İyi) (İzmir Büyükşehir Belediyesi 2016 Faaliyet Raporu: 212).
- **Kadın Sığınmaevinden Hizmet Alacak Çocuk Sayısı** (2016 Hedef: 60, 2016 Gerçekleşen: 69, Başarı Durumu: Hedef ve Üstü) (İzmir Büyükşehir Belediyesi 2016 Faaliyet Raporu: 212).
- **Aile Danışma ve Eğitim Merkezi Proje Tamamlanma Oranı** (2016 Hedef: % 100, 2016 Gerçekleşen: %100, Başarı Durumu: Hedef ve Üstü) (İzmir Büyükşehir Belediyesi 2016 Faaliyet Raporu: 212).
- **Yapımına Başlanacak Aile Danışma ve Eğitim Merkezleri Sayısı** (2016 Hedef: 1 Adet, 2016 Gerçekleşen: 0 Adet, Başarı Durumu: Geliştirilmeli) (İzmir Büyükşehir Belediyesi 2016 Faaliyet Raporu: 212).
- **Kadın Sağlığı Eğitim Programı (KSEP) Uygulanacak Kişi Sayısı** (2016 Hedef: 240, 2016 Gerçekleşen: 499, Başarı Durumu: Hedef ve Üstü) (İzmir Büyükşehir Belediyesi 2016 Faaliyet Raporu: 212).
- **Kadının İnsan Hakları Eğitim Programı (KİHEP) Uygulanacak Kişi Sayısı** (2016 Hedef: 50, 2016 Gerçekleşen: 304, Başarı Durumu: Hedef ve Üstü) (İzmir Büyükşehir Belediyesi 2016 Faaliyet Raporu: 212).
- **Erkek Sağlığı Eğitim Programı (ESEP) Uygulanacak Kişi Sayısı** (2016 Hedef: 50, 2016 Gerçekleşen: 10, Başarı Durumu: Geliştirilmeli) (İzmir Büyükşehir Belediyesi 2016 Faaliyet Raporu: 212).
- **Kadına Yönelik Özel Gün ve Haftalarda Düzenlenecek Etkinlik Sayısı** (2016 Hedef: 4 Adet, 2016 Gerçekleşen: 3 Adet, Başarı Durumu: İyi) (İzmir Büyükşehir Belediyesi 2016 Faaliyet Raporu: 212).
- **Şiddet Alanında Çalışan Personele Yönelik Düzenlenen Süpervizyon ve Peervizyon Desteği Sayısı** (2016 Hedef: 12 Adet, 2016 Gerçekleşen: 15 Adet, Başarı Durumu: Hedef ve Üstü) (İzmir Büyükşehir Belediyesi 2016 Faaliyet Raporu: 212).
- **Aile İçi Şiddet ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Konularında Eğitim Verilecek Kişi Sayısı** (2016 Hedef: 160, 2016 Gerçekleşen: 551, Başarı Durumu: Hedef ve Üstü) (İzmir Büyükşehir Belediyesi 2016 Faaliyet Raporu: 212).
- **Kadının İnsan Hakları İçerikli Hazırlanan Afiş-Broşür vb. Görsel Sayısı** (2016 Hedef: 640 Adet, 2016 Gerçekleşen: 1762 Adet, Başarı Durumu: Hedef ve Üstü) (İzmir Büyükşehir Belediyesi 2016 Faaliyet Raporu: 214).
- **Kadın Sağlığının Korunması İçerikli Hazırlanan Afiş-Broşür vb. Görsel Sayısı** (2016 Hedef: 900 Adet, 2016 Gerçekleşen: 750 Adet, Başarı Durumu: Başarılı) (İzmir Büyükşehir Belediyesi 2016 Faaliyet Raporu: 214).

- **Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Konusunda Farkındalık Çalışması Yapılan Sendika/Üye Sayısı** (2016 Hedef: 40, 2016 Gerçekleşen: 0, Başarı Durumu: Geliştirilmeli, Sapma Nedeni: Diğer etkinliklere gelen yüksek talebin karşılanması amacıyla bu faaliyete yönelik bir çalışma yapılmamıştır) (İzmir Büyükşehir Belediyesi 2016 Faaliyet Raporu: 214).
- **Kadına Yönelik Şiddetin Suç Olduğunu Anlatan Görsel Sayısı** (2016 Hedef: 810 Adet, 2016 Gerçekleşen: 2156 Adet, Başarı Durumu: Hedef ve Üstü) (İzmir Büyükşehir Belediyesi 2016 Faaliyet Raporu: 214).
- **Şiddet Mağdurlarını Bilgilendirici İçerikli Görsel Sayısı** (2016 Hedef: 760 Adet, 2016 Gerçekleşen: 1865 Adet, Başarı Durumu: Hedef ve Üstü) (İzmir Büyükşehir Belediyesi 2016 Faaliyet Raporu: 214).
- **Belediye Birimlerine Yönelik Düzenlenen Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Eğitimi Sayısı** (2016 Hedef: 1 Adet, 2016 Gerçekleşen: 0 Adet, Başarı Durumu: Geliştirilmeli, Sapma Nedeni: Eğitime yönelik talep gelmemiştir) (İzmir Büyükşehir Belediyesi 2016 Faaliyet Raporu: 214).
- **Kentsel Hizmetlere Yönelik Memnuniyet Ölçümüne İlişkin Ankete Katılan Kadın Sayısı** (2016 Hedef: 1000, 2016 Gerçekleşen: 0, Başarı Durumu: Geliştirilmeli, Sapma Nedeni: Çalışmanın 2017 yılına ertelenmesi) (İzmir Büyükşehir Belediyesi 2016 Faaliyet Raporu: 214).
- **Güçlendirme ve Farkındalık Eğitimine Katılan Kadın Sayısı** (2016 Hedef: 560, 2016 Gerçekleşen: 456, Başarı Durumu: Başarılı) (İzmir Büyükşehir Belediyesi 2016 Faaliyet Raporu: 214).

İzmir Büyükşehir Belediyesi 2016 Faaliyet Raporu, içerdiği performans göstergeleri, faaliyet yılına ilişkin hedef değer ile gerçekleşen değer, başarı durumu ve sapma nedenine ilişkin açıklamalarıyla, Kadın Çalışmaları Şube Müdürlüğü’nün de çatısı altında yer aldığı Sosyal Projeler Daire Başkanlığı’nın faaliyetlerinin izlenmesine imkân vermektedir. Bununla birlikte, Sosyal Projeler Daire Başkanlığı’nın altında, Kadın Çalışmaları Şube Müdürlüğü’nün yanı sıra, Engelli Hizmetleri Şube Müdürlüğü, Sosyal Projeler Şube Müdürlüğü, Meslek Fabrikası Şube Müdürlüğü ile Aile ve Çocuk Hizmetleri Şube Müdürlüğü de faaliyet göstermektedir. Ancak, 2016 Faaliyet Raporu, faaliyetlerin sayılan müdürlükler temelinde izlenmesine imkân vermemektedir. Bunun bir nedeni, bazı faaliyetlerin birden fazla müdürlüğün faaliyet alanına girmesi olabilir.

Tablo 5. Kentsel Haklar ve Hizmetler Alanıyla İlişkili Kamu Kurum ve Kuruluşları

Kamu Kurum ve Kuruluşları/Politika Belgesinin Adı	Tarih	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği/Kadın Erkek Eşitliği		Bulunmuyor
		Var	Yok	
YASAMA				
TBMM-Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu				
Misyon		√		
Vizyon		√		
Stratejik Plan				√
Eylem Planı				√
Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Komisyon Raporu	2014	√		
YÜRÜTME				
BAKANLIKLAR				
Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı				
Misyon			√	
Vizyon			√	
Stratejik Plan	2013-2017	√*		
Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı-Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü				
Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı 2008-2013	2008-2013	√		
Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı 2016-2020	2016-2020	√		
Kalkınma Bakanlığı				
Misyon			√	
Vizyon			√	
Stratejik Plan	2014-2018		√	
2015-2018 Bilgi Toplumu Stratejisi ve Eylem Planı	2015-2018	√*		
Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018	2014-2018	√		
Yerel Yönetimler Özel İhtisas Komisyonu Raporu 2023	2014	√		
Onuncu Kalkınma Planı Toplumsal Cinsiyet Çalışma Grubu Raporu	2013	√		
İçişleri Bakanlığı				
Misyon			√	
Vizyon			√	
Stratejik Plan	2015-2019		√	
Eylem Planı				√
Çevre ve Şehircilik Bakanlığı				
Misyon			√	

* “Kadın erkek eşitliği” var, “toplumsal cinsiyet eşitliği” yok.

Tablo 5. Tablo 5. Kentsel Haklar ve Hizmetler Alanıyla İlişkili Kamu Kurum ve Kuruluşları (devam)

Kamu Kurum ve Kuruluşları/Politika Belgesinin Adı	Tarih	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği/Kadın Erkek Eşitliği		Bulunmuyor
		Var	Yok	
Vizyon			√	
Stratejik Plan	2018-2022		√	
KENTGES Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı 2010-2023	2010-2023		√	
Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı				
Misyon			√	
Vizyon			√	
Stratejik Plan	2017-2021		√	
Karayolu Trafik Güvenliği Strateji ve Eylem Planı	2012		√	
BAĞLI KURULUŞLAR				
Toplu Konut İdaresi Başkanlığı				
Misyon				√
Vizyon				√
Stratejik Plan				√
Toki Kurumsal	2016		√	
İLGİLİ KURULUŞLAR				
İller Bankası Anonim Şirketi Genel Müdürlüğü				
Misyon			√	
Vizyon			√	
Stratejik Plan	2015-2019		√	
DEVLETİN GÖZETİM VE DENETİMİ ALTINDAKİ KURULUŞLAR				
KALKINMA AJANSLARI				
İstanbul Kalkınma Ajansı				
Misyon			√	
Vizyon			√	
Stratejik Plan	2016-2020		√	
2014-2023 İstanbul Bölge Planı	2014-2023	√		
MAHALLİ İDARELER				
MAHALLİ İDARE BİRLİKLERİ				
Türkiye Belediyeler Birliği				
Misyon			√	
Vizyon			√	
Stratejik Plan	2015-2019	√*		
BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİ				

* "Kadın erkek eşitliği" var, "toplumsal cinsiyet eşitliği" yok.

Tablo 5. Kentsel Haklar ve Hizmetler Alanıyla İlişkili Kamu Kurum ve Kuruluşları (devam)

Kamu Kurum ve Kuruluşları/Politika Belgesinin Adı	Tarih	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği/Kadın Erkek Eşitliği		Bulunmuyor
		Var	Yok	
İstanbul Büyükşehir Belediyesi				
Misyon			√	
Vizyon			√	
Stratejik Plan	2015-2019	√*		
İzmir Büyükşehir Belediyesi				
Misyon			√	
Vizyon			√	
Stratejik Plan	2015-2019	√		
Faaliyet Raporu	2016	√		
İL BELEDİYELERİ				
Kars Belediyesi				
Misyon			√	
Vizyon			√	
Stratejik Plan	2015-2019	√		
Yerel Eşitlik Eylem Planı 2013-2015	2013-2015	√		
İL ÖZEL İDARELERİ				
Kars İl Özel İdaresi				
Misyon			√	
Vizyon			√	
Stratejik Plan	2015-2019	√		

* “Kadın erkek eşitliği” var, “toplumsal cinsiyet eşitliği” yok.

Kentsel haklar ve hizmetler alanıyla ilgili politikaların ve kamu kurum ve kuruluşlarının haritalamasının yapıldığı bu bölümde, ortaya çıkan en önemli sonuç, doğrudan toplumsal cinsiyet eşitliğine odaklanan politika belgeleri dışında kalan diğer belgelerde, ya toplumsal cinsiyet eşitliği boyutunun hiç olmaması ya da metnin bazı yerlerinde geçmekle birlikte, metnin bütününde içselleşmiş bir bakıştan yoksunluktur. Bu durum, Tablo 5’te daha net bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Örneğin, toplumsal cinsiyet eşitliği normunu içeren üst ölçekli bir politika belgesi olan Onuncu Kalkınma Planı’nı (2014-2018) hazırlayan Kalkınma Bakanlığı’nın 2014-2018 dönemini kapsayan Stratejik Planı’nda, toplumsal cinsiyet eşitliği ya da kadın-erkek eşitliği/eşitsizliği yer almamaktadır. Bir diğer çarpıcı örnek, İçişleri Bakanlığı’dır: Birleşmiş Milletler ile Kadın Dostu Kentler Programı’nı ortak yürütmüş olan Bakanlığın 2015-2019 Stratejik Planı’nda toplumsal cinsiyet eşitliği ya da kadın-erkek eşitliği/eşitsizliği yer almamaktadır. Genel olarak, incelediğimiz bakanlıkların stratejik planlarının, toplumsal cinsiyet boyutunun olmadığını söyleyebiliriz.

Tablo 5’ten izleyebildiğimiz bir diğer sonuç, ulusal düzeydeki kamu kurum ve kuruluşlarında izleyemediğimiz toplumsal cinsiyet eşitliği boyutunun yerel düzeydeki kamu kurum ve kuruluş-

larının stratejik planlarında mevcut olmasıdır. Planların ya da üretilen diğer politika belgelerinin bütününe içselleşmiş bir eşitlikçi bakış açısının olduğunu söylemek zor olsa da, toplumsal cinsiyet eşitliğinin içerilmiş olması önemlidir.

Türkiye’de kentsel hak ve hizmetler konusunda ve iyileştirici yönde çeşitli ölçekte proje yapan ya da sürdüren kamu kurumları olarak, öncelikle, akla belediyeler gelmektedir. Ancak, bu projelerin sayısının çokluğu tekil incelemeye engeldir. Burada, Tablo 6’da yer alan üç kapsamlı projeye değineceğiz. Birleşmiş Milletler ile İçişleri Bakanlığı’nın idarî koordinasyonu altında seçilmiş kentlerde tamamlanan ve toplumsal cinsiyet eşitliğini kadınların güçlendirilmesi yönünden ele alan Kadın Dostu Kentler Projeleri önemli örneklerdir.⁸⁸ Bu projeleri, maddi destek sağlayıcısı olan Sabancı Vakfı’nın faaliyetleri kapsamında aşağıda değerlendireyoruz. Kadın Dostu Kentler Projeleri ile belediyelerin toplumsal cinsiyeti anaakımlaştırma, Yerel Eşitlik Eylem Planları hazırlama ve uygulama, eşitlik birim ya da komisyonlarını kurma, toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme hazırlama gibi kurumsallaşma kapasitelerinin geliştirilmesi hedeflenmiştir. İlgili bakanlık ve müdürlüğün web sayfalarında, bu konuda bilgiye rastlanmadığı belirtilmelidir.

TUSELOG projesi ise, çalışma grupları ve eğitimler yoluyla genel olarak yerelde yönetişimin ve katılımcılığın arttırılmasını hedeflemiştir. “Türk İsveç Cinsiyet Eşitliği Ağı” isimli alt proje, Ordu, Giresun ve Osmangazi Belediyeleri ile İsveç’ten Kalmar Belediyesi’nin işbirliği ile belediye personelinin ve yerel politikacıların kadınlar ve erkekler için eşit hizmet sunumu sağlanmasıyla ilgili farkındalıklarının ve kapasitelerinin artırılması amacıyla toplumsal cinsiyet eşitliğine odaklanmıştır.⁸⁹ Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Çalışma Grubu’nun geliştirilmesine ve bu yolla, seçilmiş belediyelerin toplumsal cinsiyet eşitliğinin kapasitesinin arttırılmasına önem verilmiştir.

“Birleşmiş Milletler Kadınların İnsan Haklarının Geliştirilmesi Ortak Programı” (BMOP) kapsamında, Birleşmiş Milletler Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadının Güçlenmesi Birimi (BM Kadın Birimi, UN Women), İçişleri Bakanlığı ve Türkiye Belediyeler Birliği işbirliği ile 11 pilot ilde Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme (TCDB) konusunda belediyelerin kapasitelerinin arttırılması ve sivil toplumun bu konuda yüreklendirilmesi amacıyla bir proje yürütmüştür. BMOP’un genel amacı, yerel düzeyde toplumsal cinsiyet eşitliği taahhütlerinin yerine getirilmesini hızlandırmak, sürdürülebilir kapasite gelişimine destek olmak ve aynı zamanda kadın haklarının geliştirilmesini, korunmasını ve kullanılmasını sağlayarak hayatın farklı alanlarında toplumsal cinsiyet eşitliğine katkıda bulunmaktadır. BM Kadın Birimi, TCDB bileşeni kapsamında seçilen 11 pilot ilde yerel yönetimlerin kapasitelerini geliştirme görevini üstlenmiştir. Kapasite geliştirme faaliyetleri, kent konseyleri ve kadın meclisleri dâhil olmak üzere, yereldeki kadın STÖ’leri ve üniversitelerdeki Kadın Çalışmaları Merkezleri’nde faaliyet yürüten akademisyenleri de içermiştir. Bu proje kapsamında, BM Kadın Birimi, düzenlene eğitim ve atölyelerle tüm pilot illerdeki belediyelerin TCDB uygulama kapasitelerinin artırılmasını desteklemiş ve seçilen bazı belediyelerde, TCDB ilkelerinin belediye bütçesine dâhil edilmesini sağlamıştır. Bu sayede, pilot belediyelerin toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme becerilerini, bilgilerini ve araçlarını kullanarak, yerel kalkınma planlarını analiz etme, geliştirme ve izleme kapasitesinin arttırılmasına katkıda bulunulmuştur (Klatzer vd. 2015: 7).

88 Bkz. <http://www.kadindostukentler.com/proje.php>, Erişim tarihi: 16.02.2018

89 Bkz. <http://projects.sklinternational.se/tuselog/tr/hakkimizda/>, Erişim tarihi: 16.02.2018 <http://projects.sklinternational.se/tuselog/tr/belediye-ortakliklari/> Erişim tarihi: 16.02.2018

Tablo 6. Kamu Kuruluşlarının 2008’den İtibaren Yürüttükleri ve Web Sitelerinden Ulaşılabilen Projeler

Projenin adı	Yıl	Projenin Amacı	TCE	
			Var	Yok
İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü	2006-2010	Yerel yönetimlerde ve seçilmiş kentlerde toplumsal cinsiyet eşitliğinin anaakımlaştırılması, Yerel Eşitlik Eylem Planlarının hazırlanması ve Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme pilot çalışmaları	√	
Birleşmiş Milletler Kadın ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı Kadın Dostu Kentler Projesi I Kadın Dostu Kentler Projesi II	2011-2014			
Türkiye Belediyeler Birliği Türk - İsveç Yerel Yönetimler Ortaklığı Programı (TUSELOG)	2011-2015	Türkiye’de yerel yönetimin gelişmesini desteklemek	√	
“Birleşmiş Milletler Kadınların İnsan Haklarının Geliştirilmesi Ortak Programı” (BMOP) kapsamında Sabancı Vakfı desteği ve İçişleri Bakanlığı, Türkiye Belediyeler Birliği işbirliği ile UNWomen Türkiye Ofisi tarafından yürütülen Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme projesi	2013-2014	Belediyelerin TCDB kapasitelerinin geliştirilmesi	√	

C. Sivil Toplum Örgütlerinin ve Diğer Kamusal Aktörlerin Kapasitelerinin Haritalaması (Yapısal İzleme)

Kentsel haklar ve hizmetler alanında insan haklarının hayata geçirilmesinde, sivil toplum katılım ve izleme yoluyla katkısı da önemlidir. STÖ’lerin savunuculuk faaliyetleri için strateji geliştirebilmelerine de katkı sunacağını umduğumuz kentsel haklar ve hizmetler haritalama raporunun bu kısmında, Türkiye’de sivil toplumun kapasitesinin belirlenmesi hedeflenmiştir. Bu bağlamda, aşağıda öncelikle kent hakları ile ilgili STÖ örneklerine yer verilmiş; daha sonra, sırasıyla alanda faaliyetleri ile öne çıkan kadın örgütleri, LGBTİ örgütleri ve hak temelli örgütler, hem tematik alana ilişkin faaliyetleri hem de toplumsal cinsiyet ve çoklu ayrımcılık açısından duyarlılıkları çerçevesinde analiz edilmiştir.

1. Kent Hakları ile İlgili STÖ Örnekleri

Türkiye’de hak temelli örgütlerin temel çalışma alanlarını insan hakları, çevre, toplumsal cinsiyet, gençlik, sakatlık, çocuk hakları, kültür/kültürel haklar, HIV ile yaşayan bireylerin hakları, hayvan hakları, yaşlı hakları, mülteci hakları ve kent hakkı oluşturmaktadır (Gökmen, 2011). Ancak, sivil toplum kuruluşlarının kent düzeyindeki faaliyetlerini toplumsal cinsiyet açısından değerlendirdiğimizde ortaya çıkan küme oldukça sınırlıdır.⁹⁰ Bu bölümde, kentsel hak ve hizmet alanları ile toplumsal cinsiyet boyutlarını kesiştiren ve izleme raporu çalışmasını saptayabildiğimiz başlıca kurumları ele alıyoruz.

⁹⁰ Tematik alanda çalışan toplumsal cinsiyet temelli örgütlerin listesi EK 4’te sunulmuştur.

Türkiye’de kent düzeyinde, özellikle de kent alanlarının kullanımı ve düzenlenmesi konusunda, ilk akla gelen kurum, aynı zamanda bir meslek kuruluşu olan Türk Mimar ve Mühendis Odaları Birliği’ne bağlı Şehir Plancıları Odası’dır.⁹¹ Kadın Komisyonu’nun faaliyetleri, sempozyum düzenleme ile sınırlı olduğu için, onu ayrıca değerlendirmeyeceğiz.

Kent hakkı alanındaki çalışmalarıyla, yakın geçmişte ön plana çıkan iki yapılanmaya değinilebilir. Toplumun Şehircilik Hareketi’nin (İMECE), kent merkezlerinden, barınma, çalışma, sağlık, eğitim vb. haklardan faydalanmak, kamusal hizmetlere herkesin eşit erişebilmesini sağlamak için faaliyetleri olmuştur. Dayanışmacı Atölye, kentsel dönüşüm projelerinin uygulandığı mahallelerde anket, haritalama gibi çalışmalar yürütmüştür (Uzunçarşılı Baysal, 2011: 376). Ne var ki bu oluşumlar kurumsallaşmamışlardır ve web sitelerinin güncelleşmesinde aksaklıklar vardır. Kent hakkı üzerinden faaliyet göstermekte olan Sokak Bizim Derneği ise, aşağıda ele alınmaktadır.

Öte yandan, Toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik çalışma yürüten dernek ve kuruluşların da kent düzeyinde izleme çalışmalarına yoğunlaştığı söylenemez. Bununla birlikte, kadın örgütlerinin durum saptama raporları, gözlem ya da yorum yapılan bölge ya da kentlerdeki yaşama ilişkin de önemli ipuçları sunmaktadır. Benzer bilgi sağlama ve farkındalık yaratma işlevini, LGBTİ örgütleri ile hak temelli örgütler de yerine getirmektedir. Kadın ve LGBTİ örgütleri ile Hak Temelli örgütlerin izleme etkinlikleri, aşağıda kısaca değerlendirilmiş ve Tablo 7, Tablo 8 ve Tablo 9’da özetlenmiştir.

2. Kadın Örgütleri

Toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda çalışma yürüten kadın örgütlerinin kent odaklı faaliyetlerin pek bulunmamasından ötürü, burada yalnızca kesişim ve izleme raporu saptayabildiğimiz örgütleri değerlendiriyoruz. Özet bilgiler, Tablo 7’de yer almaktadır.

Kadın Adayları Destekleme Derneği (KA-DER), esas olarak kadınların siyasete katılımı konusunda faaliyet göstermektedir. Derneğin kentlerde yaptığı çeşitli çalışmalar, kadınların yerel yönetimlerdeki ve siyasi partilerdeki durumuna ilişkin verileri ve kadınların kentsel demokrasiye katılımını güçlendirmeye yönelik stratejileri sunmaktadır.⁹²

Gerek aile içinde gerekse kamusal alanda kadına yönelik şiddet ve ayrımcılıkla mücadele eden Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı’nın raporları, şiddet verileri için en önemli kaynaklardandır, kimi kez bu veriler kent ayrımında da sunulmaktadır. Kadınların güvenlik sorunu, psikolojik şiddetin ekonomik şiddet ile iç içeliği ve bunun fiziksel şiddete de evrilmesi ile bağlantılıdır (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2017:5- 6).⁹³ Bu şiddet arkaplanı, kadınların kent yaşamından dışlanmasının da nedenlerindedir. Vakıf, hem kentsel demokrasiye katkı, hem de haritalama konusunda önemli veriler sağlamaktadır.

91 Bkz. <http://www.spo.org.tr>, Erişim tarihi:16.02.2018

92 Bkz. <http://ka-der.org.tr/>, Erişim tarihi:16.02.2018

93 Bkz. <https://www.morcati.org.tr/attachments/article/416/mor-cati-2017-yili-6-aylik-faaliyet-raporu.pdf>, Erişim Tarihi: 19.11.2017

Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği (KİH-YÇ), kadınların yaşamın her alanında karşılaştıkları eşitsizlikleri gösterge ve verilerle ortaya koyan bir dernektir. Özellikle CEDAW Türkiye Gölge Raporları ve Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonu toplantıları için yaptıkları hazırlıklar, kadınların durumunu bütüncül bir çerçevede ortaya koymaktadır. Raporlarda, sınırlı da olsa, kent düzeyinde veriler de kullanılmaktadır.⁹⁴

KAMER Vakfı, Türkiye’de çok sayıda kentteki örgütleri ile kadınların konumunun iyileştirilmesine yönelik faaliyetlerinde kadınlarla alanda yüz yüze görüşmelere ağırlık vermekte, böylelikle eşitsizliklerin kaynak ve sonuçlarının nitel göstergelerini değerlendirmektedir. Bu bilgiler, kadınların kamusal yaşama katılımları ve kamu hizmetlerine erişimleri açısından güçlendirilmesi faaliyetlerine temel olmaktadır. Son yıllarda, sığınmacı kadınların yereldeki sorunları da kapsamaktadır.⁹⁵

Kadın Emeği ve İstihdamı Girişimi Platformu, emek, kadına yönelik erkek şiddeti, kadınların politik katılımı gibi cinsiyet eşitliğinin farklı alanlarında faaliyet gösteren, 16 ilden 32 kadın örgütünün bir araya geldiği bir platformdur. Temel olarak, kadın emeği ve istihdamı alanında bilgi üretmekle birlikte, kent yaşamına ilişkin çalışmalar da yapmaktadır. Özellikle 2015 yılında, yerel seçimler öncesi ve sonrasında hazırladığı iki rapor, kentsel hak ve hizmetler ile toplumsal cinsiyet kesişimine ilişkin en yetkin örneklerdir. Seçim öncesinde, Adana, Ankara, Antalya, Bursa, Çanakkale, Denizli, Diyarbakır, İstanbul, İzmir, Mersin, Şanlıurfa, Trabzon ve Van’ın kapsadığı bu çalışmalarda, 94 belediye ile temas edilerek, belediyelere talepler iletilmiş; seçim sonrasında ise, hazırlanan 24 stratejik plan, bu açıdan değerlendirilmiştir.⁹⁶

94 Bkz. <http://www.kadinininsanhaklari.org/>, Erişim tarihi:16.02.2018

95 Bkz. http://www.kamer.org.tr/icerik_detay.php?id=179; http://www.kamer.org.tr/icerik_detay.php?id=254, Erişim tarihi:16.02.2018

96 Bkz. http://www.keig.org/?page_id=267, Erişim tarihi:16.02.2018

Tablo 7. Kadın Örgütleri

STÖ	Hak temelli İzleme yapma durumu		İzleme Raporu	Yıl	İçerik	Çoklu ayrımcılık ve LGBTİ’yi içermesi	
	Var	Yok				Var	Yok
Kadın Adayları Destekleme Derneği (KA- DER)	√		Siyasi Parti Belgelerine Toplumsal Cinsiyet Üzerinden Bakmak (KA- DER Ankara İnceleme Komitesi, Mayıs 2011, Ankara)	2011	Siyasi partilerin toplumsal cinsiyet konusundaki yaklaşımları		√
			Cinsiyet eşitliği yolunda yerel politikalar raporu	2006	Yerel politikaların toplumsal cinsiyet açısından değerlendirilmesi		
Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı	√		Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Alanındaki Olağanüstü Hâl Uygulama İzlenimleri	2018	Kamu kurumlarının şiddetle mücadele uygulamalarının değerlendirilmesi		√
			Mor Çatı 2017 Yılı 6 Aylık Faaliyet Raporu	2017	Kadınların karşılaştıkları şiddet		
			Türkiye’de Erkek Şiddetiyle Mücadele Mekanizmaları İzleme Raporu	2016	Kadına yönelik şiddetle mücadelede yetki ve sorumluluğu olan kamu kurumlarının çalışmalarının ve politikalarının izleme ve değerlendirmesi.		
Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği (KİH-YÇ)	√		CEDAW 4. 5. Dönem Birleştirilmiş Türkiye Gölge Raporu	2005	CEDAW’ın genel izlemesi ve Türkiye’de toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin durum saptaması	√	
			CEDAW Türkiye Gölge Raporu	2010			
			Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ile ilgili 2016 Yüksek Siyasal Forum’a sunulan gölge rapor	2016	Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri bağlamında Türkiye toplumsal cinsiyet eşitliği göstergeleri ve verilerinin değerlendirilmesi		
KAMER Vakfı	√		Sığınmacı Kadınlar - Beş İl Raporu		Kadının insan hakları, kadına yönelik şiddet		√
			Şiddet Başvuruları Raporu	2015-2016			
			Namus Adına İşlenen Cinayetler Raporu	2006, 2011			

STÖ	Hak temelli İzleme yapma durumu		İzleme Raporu	Yıl	İçerik	Çoklu ayrımcılık ve LGBTİ’yi içermesi	
	Var	Yok				Var	Yok
Kadın Emeği ve İstihdamı Girişimi Platformu (KEİG)	√		Belediyelerin Stratejik Planlarında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Perspektifi	2015	Yerel seçim öncesindeki hak taleplerinin 24 belediyenin seçim sonrasında hazırladığı stratejik planlara yansımaya düzeyinin değerlendirilmesi	√	
			Mamak'ta Yaşayan Kadınların Gündelik Hayatlarına Dair Sorunlar Ve Çözüm Önerileri	2015	Mamak Tuzluca'yır'da yaşayan kadınların yerel hizmetler çerçevesinde yaşadıkları sorunlar		√
			Belediyelerin Stratejik Planlarının Hazırlanması Sürecine Müdahil Olma Deneyimimiz	2015	Yerel seçim öncesinde 94 belediyeye iletilen kadınların kent hakları ve hizmetlerine ilişkin talepleri	√	

3. LGBTİ Örgütleri

Toplumsal cinsiyet eşitliği açısından, sadece kadın-erkek ayrımına değil de cinsel yönelim ayrımına odaklanan sivil toplum kuruluşlarından iki tanesi öne çıkmaktadır. Sosyal Politikalar, Cinsiyet Kimliği ve Cinsel Yönelim Çalışmaları Derneği (SPoD), kimlik ve sosyal politika ekseninde hak ve özgürlükleri geliştirmeyi hedeflemektedir. Lezbiyen, trans ve biseksüel kadınların, sadece cinsel yönelim ve cinsel kimliklerinden dolayı değil, aynı zamanda kadın olmalarından dolayı ayrımcılığa ve şiddete maruz kaldıklarına dikkat çeken çeşitli raporlar ile kent yaşamına katılımda karşılaşılan sorunları da öne çıkarmaktadır.^{97,98}

Kaos GL Derneği ise, **eşcinsel kadınların** ve erkeklerin kent yaşamında karşılaştıkları sorunlara yoğunlaşmakta ve kent hakkı taleplerini ortaya koymaktadır. Kent kamusal alanına, özellikle de sokak yaşamındaki ayrımcılıklara, dikkat çeken faaliyetleri ile kent yaşamının bu açıdan haritalanmasının örneklerini ortaya koymaktadır.⁹⁹

Bu örgütlerin izleme faaliyetleri, Tablo 8’de özetlenmektedir.

97 Bkz. http://www.spod.org.tr/docs/hak_ihlal-son-1.pdf, Erişim Tarihi: 19.11.2017

98 Bkz. <http://www.spod.org.tr/docs/emsal-dava-analizleri.pdf>, Erişim Tarihi: 19.11.2017

99 Bkz. <http://www.kaosgldernegi.org/yayin.php?id=6>, Erişim tarihi:16.02.2018

Tablo 8. LGBTİ örgütleri

STÖ	Hak temelli İzleme yapma durumu		İzleme Raporu	Yıl	İçerik	Çoklu ayrımcılık ve Kadını içermesi	
	Var	Yok				Var	Yok
Sosyal Politikalar, Cinsiyet Kimliği ve Cinsel Yönelim Çalışmaları Derneği (SPoD)	√		2012 Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliği Temelli İnsan Hakları İhlalleri İzleme Raporu	2012	Kimlik ve sosyal politika ekseninden hak ve özgürlükler	√	
			LGBT Hak İhlalleri Emsal Dava Analizleri	2013			
			SPOD Belediye Eşitlik İndeksi ¹⁰⁰	2017	Belediye profili; Belediye faaliyet ve uygulamaları; LGBTİ topluluğu ile iletişim ve etki: katılımcı belediyecilikte LGBTİ varlığı; Belediyenin sunduğu hizmetlerde LGBTİ farkındalığı; LGBTİ haklarının belediyeler nezdinde kamusal görünürlüğünü sağlamak.	√	
Kaos GL Derneği	√		Türkiye’de Özel Sektör Çalışanı LGBTİ’lerin Durumu	Çeşitli 2017	Günlük kent yaşamında cinsel yönelimle ilgili karşılaşılan sorunlar	√	
			Türkiye’de Kamu Çalışanı LGBTİ’lerin Durumu	2017		√	

4. Hak Temelli Örgütler

Türkiye’de kentsel haklar alanında faaliyet gösteren oluşumların pek kurumsallaşmadığına, toplumsal cinsiyet eşitliği alanında kurumsallaşmış olanların ise, doğrudan kent yaşamına odaklanmadığına yukarıda değinmiştik. Burada ele aldığımız kurumlar, dolaylı ya da kısmen de olsa her iki alanla ilişkili olarak izleme yapmış olan başlıca kurumlardır. Bu çalışmaların özeti, Tablo 9’da yer almaktadır.

Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV), sağlık, istihdam, eğitim ve belediye meclisi üyeliği için kadın-erkek kırılımında verileri kullanarak indeks hesaplamış ve illeri buna göre

100 SPOD Belediye Eşitlik İndeksi oluşturma projesi, Açık Toplum Vakfı, Heinrich Böll Vakfı ve Türkiye Amerikan Konsolosluğu desteği ile yürütülmüş ve Türkiye’nin farklı kentlerinden LGBTİ bireylerin ve alanda çalışan uzmanların katılımı ile gerçekleştirilen atelye ve eğitim çalışmaları sonunda oluşturulmuştur. İndeks’in son hâlinin 2018 yılı içinde kamuoyu ile paylaşılması beklenmektedir.

sıralamıştır.¹⁰¹ 2012 yılı bulgularıyla 2015 bulguları karşılaştırıldığında, farklı düzeylerde de olsa, illerin çoğunda, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin azalma eğilimi görülmektedir.

Sokak Bizim Derneği ise, alternatif çözümler ile daha yaşanabilir bir kente ulaşmanın yolunun sokaktan geçtiği noktasından hareketle, öncelikli aktivizm alanlarını kamusal alanlar, sokak kültürü, yaya ve bisiklet ulaşımı olarak belirlemiştir. Dernek, 2018 yılında, kaldırım kullanımına yoğunlaşarak, kentsel hareketlilik konusunda farkındalık yaratma çalışmasını sürdürmektedir; ancak, faaliyetlerinin toplumsal cinsiyet boyutu açıkça vurgulanmamaktadır.¹⁰²

Türkiye’de insan hak ve özgürlükleri konusunda çalışmalar yapan en köklü dernek olan İnsan Hakları Derneği’nin, kadın haklarına dikkat çeken çalışmaları vardır. Kadına yönelik şiddet raporları, bu çalışmaların başında gelmektedir. Kadın intiharı, kadın cinayetleri, darp, taciz vb. konularda istatistiklerin yanı sıra, raporlarda LGBTİ’lere yönelik nefret cinayetlerine de yer verilmektedir. Bu raporlardaki veriler, kısmen de olsa kent yaşamına ilişkin bilgiler içermektedir.

Uluslararası Af Örgütü’nün insan hakları konusundaki faaliyetleri, toplumsal cinsiyet eşitliği odaklı olmasa da kadınların karşılaştığı hak ihlallerini kapsamaktadır. Bunun yanı sıra, Uluslararası Af Örgütü Norveç Şubesi’nin yürüttüğü bir proje kapsamında, kadın hareketinin hak mücadelesi deneyiminin, LGBTİ’lere yönelik nefret suçlarıyla mücadelede örnek alınacağı vurgulanmaktadır.¹⁰³ Raporlardaki kimi sorun saptamaları, kent adresi içerse de LGBTİ’lerin barınma hakkı dışında kent odaklı çalışmaya rastlanmamıştır.¹⁰⁴

Girişimci ve iş dünyası yöneticilerinin oluşturduğu, Türkiye Sanayici ve İş İnsanları (Adamları) Derneği (TÜSİAD), zaman zaman toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin akademik araştırma raporları yayımlamaktadır. Bu raporlarda, Türkiye’de kadınların konumu, göstergeler ve veriler ile değerlendirilmekte ve eşitsizliklerin giderilmesine yönelik politika önerileri sunulmaktadır.¹⁰⁵ Kapsanan örneklerde, kimi kez birkaç kent bilgisi de yer almaktadır.

Sabancı Vakfı, sivil toplum kuruluşlarına sağladığı hibe programları ile kadınların kamusal alanda eşit fırsatlara sahip olmalarını ve topluma aktif katılımlarını desteklemektedir. Bu hibe programlarında seçilmiş bir ya da birkaç kentte, kadın ya da engelli kadınların güçlendirilmesi konulu çok sayıda çalışma desteklenmiştir. Raporlarda, ilgili kent yaşamına ilişkin bilgiler de içermektedir.¹⁰⁶ Sabancı Vakfı’nın büyük ölçekli katkıları, yerel yönetimlerde kadın-erkek eşitliğini hedefleyen Birleşmiş Milletler Ortak Programları’dır. (Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı, 2006-2010 ve Kadın Dostu Kentler 2, 2011-2014).¹⁰⁷ Bu programların ilkinde kapsanan iller, İzmir, Kars, Nevşehir, Şanlıurfa ve Trabzon; ikincisinde ise Adıyaman, Antalya, Bursa, Gaziantep, Malatya, Mardin ve Samsun’dur. Belirtilen illerde faaliyet göstermesi beklenen valilik ve/veya belediyelerdeki Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonları ile Yerel Eşitlik Birimleri ilgili kentteki yaşama ilişkin veri ve bilgi için başvurabilecek birimlerdir.

101 Bkz. <http://www.tepav.org.tr/tr/yayin/tur/0/0/ara:toplumsal%20cinsiyet>, Erişim tarihi:16.02.2018

102 Bkz. <https://sokakbizim.org/>, Erişim tarihi:16.02.2018

103 Bkz. <https://www.amnesty.org.tr/insan-haklari-egitimi>, Erişim Tarihi: 19.11.2017

104 Bkz. <https://www.amnesty.org.tr/raporlar>, 16.02.2018

105 <http://tusiad.org.tr/yayinlar/raporlar>, 16.02.2018

106 Bz. <http://www.sabancivakfi.org/tr/sosyal-degisim/tamamlanan-projeler>, 16.02.2018

107 Bkz. <http://www.sabancivakfi.org/tr/sosyal-degisim/birlesmis-milletler-ortak-programi-2006-2010>, Erişim Tarihi: 19.11.2017

Tablo 9. Hak Temelli Örgütler

STÖ Adı	Hak Temelli İzleme Yapma Durumu		İzleme Raporu	Yıl	İçerik	TCE Duyarlılığı	
	Var	Yok				Var	Yok
Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV)	√		81 il için Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Karnesi	2014, 2016	Türkiye’nin kadın-erkek eşitliğinin il düzeyinde ölçülmesi ve illerin durumunun kadın eşitliği açısından değerlendirilmesi	√	
Sokak Bizim Derneği	√		Kent kamusal alanı hakkı temelinde güncel politika değerlendirmeleri	2009	Kent kamusal alanların kullanımı		√
İnsan Hakları Derneği	√		2016 Yılı Türkiye İnsan Hakları İhlalleri Yıllık Raporu	2016	İnsan hakları	√	
			2013 Kadına Yönelik Şiddet Raporu	2013	İnsan hakları	√	
Uluslararası Af Örgütü	√		Türkiye: Aile İçi Şiddete Karşı Mücadelede Kadınlar	2004		√	
			Türkiye: Kadınlara Yönelik Gözaltında Cinsel Şiddete Son	2003		√	
			LGBTİ Haklar, ‘Ne Bir Hastalık Ne De Bir Suç’	2004	Cinsel yönelim nedeniyle ortaya çıkan mağduriyetler, ketsel barınma hakkı ihlalleri	√	
Türkiye Sanayici ve İş İnsanları Derneği (TÜSİAD)	√		Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Sorunlar, Öncelikler ve Çözüm Önerileri	2008	Türkiye geneli için göstergeler ve veriler ile durum saptaması	√	
			Kadın-Erkek Eşitliğine Doğru Yürüyüş: Eğitim, Çalışma Yaşamı ve Siyaset	2000	Türkiye geneli için göstergeler ve veriler ile durum saptaması	√	
Sabancı Vakfı	√		Birleşmiş Milletler “Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı (BMOP) Kadın Dostu Kentler	2010	Pilot illerde Kadınların Güçlendirilmesi	√	

STÖ Adı	Hak Temelli İzleme Yapma Durumu		İzleme Raporu	Yıl	İçerik	TCE Duyarlılığı	
	Var	Yok				Var	Yok
Sabancı Vakfı			Birleşmiş Milletler “Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Programı Geliştirilmesi Ortak Programı (BMOP) “Kadın Dostu Yerleşimler”e Doğru Yerel Planlama ve Hizmet Sunum Modeli Uygulama Rehberi	2009	Pilot illerde Kadınların Güçlendirilmesi	√	

Kentsel Haklar ve Hizmetler konulu raporumuzun ana başlıkları bağlamında düşünüldüğünde, bu haritalama çalışması ile kent yaşamının toplumsal cinsiyet boyutuna ilişkin kapsamlı ve sürekliliği izleme kaynaklarının sınırlılığı ortaya çıkmıştır. Hak temelli çalışan sivil toplum örgütlerinin sayısı çok yüksektir.¹⁰⁸ Örneğin, günümüzde, İstanbul’da kadın hakları konusunda kayıtlı yüze yakın, farklı cinsiyet/LGBTİ haklarını savunan ise, sekiz dernek bulunmaktadır. Öte yandan, yüze yakın dernek de insan hakları temelinde faaliyet göstermektedir. Bu faaliyetlerin, kent hak ve hizmetleri konusuna odaklanmadığı söylenebilir. Yerel yönetimlerin katılımcı ayağı olan Kent Konseylerinin ise, kadınlar ile ilgili faaliyetlerinin ağırlıklı içeriği sosyal programlardır. Ancak Kent Konseylerine aktif olarak katılan sivil toplum örgütleri, yerel bilgiye ulaşmada katkı sağlayabilirler.

5. STÖ’lerin Yönetim Yapısı

İzleme faaliyetleri temelinde incelediğimiz çoğu sivil toplum örgütünün yönetim yapılarına ilişkin, açık erişimde, bilgi bulunmamaktadır. Eldeki bilgiler, Tablo 10’da gösterilmektedir. SPoD ve Kaos GL derneklerinin yönetim yapılarını, Kadın-Erkek ayrımıyla değerlendirmek doğru olmayacaktır.

108 İstanbul’da faaliyet yürüten başlıca hak temelli derneklerin ve kent hakkı alanında faaliyet yürüten meslek odalarının bir listesine EK 5’ten ulaşılabilir.

Tablo 10. STÖ’lerin Yönetim Yapısı

2017 verileri	Başkan		Yönetim Kurulu			
	Kadın	Erkek	Kadın		Erkek	
	n	n	n	%	n	%
Kadın Adayları Destekleme Derneği (KA.DER)	1		8	100	0	0
Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı						
Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği (KİH-YÇ)						
KAMER Vakfı						
Kadın Emeği ve İstihdamı Girişimi Platformu (KEİG)	kollektif		kollektif	100	0	0
Sosyal Politikalar, Cinsiyet Kimliği ve Cinsel Yönelim Çalışmaları Derneği (SPoD)						
Kaos GL Derneği						
Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV)		1			7	100
Sokak Bizim Derneği						
İnsan Hakları Derneği						
Uluslararası Af Örgütü	1					
Türkiye Sanayici ve İş İnsanları Derneği (TÜSİAD)		1	3	23,1	10	76,9
Sabancı Vakfı	1		4	57,1	3	42,9

IV. Gösterge ve Veri Kaynakları

A. Gösterge Kaynaklarının Haritalaması

Kent yaşamının niteliğine ilişkin göstergeler, genelde kent hizmetlerinin yararlanıcıları temelinde oluşturulabilir. Bu hizmetlerin sunum yapısı ve yararlanıcı profili bilgilerini ise, kent yönetimlerinin yanı sıra sivil sunucuların sağlaması beklenebilir. Kentsel haklar ve hizmetler alanında toplumsal cinsiyet eşitliğinin izlenmesi amacıyla geliştirilecek göstergeler için yol gösterici bir temel oluşturması açısından, öncelikle, uluslararası ilgili indeksler gözden geçirilmiştir. Tablo 11, bu doğrultuda erişilen indekslerin bir listesini sunmaktadır. Kentlerdeki yaşam kalitesine ilişkin, Tablo 11’deki uluslararası indeksler kullanılabilir görünse de özellikle HABITAT kapsamındaki, toplumsal cinsiyet boyutu ile öne çıkmaktadır.

Tablo 11. Uluslararası Kent Yaşamı İndeksleri Örnekleri

İNDEKS	KAYNAK	KAPSAM, DİĞER BİLEŞENLERİ	KENTSEL HAKLAR VE HİZMETLERE İLİŞKİN GÖSTERGELER	TOPLUMSAL CİNSİYET BOYUTU
KENTSEL YÖNETİŞİM İNDEKSİ Urban Governance Index	UN-HABITAT http://mirror.unhabitat.org/content.asp?typeid=19&catid=25&cid=2167	Yönetişim, Az Gelişmiş Ülkeler, Kentsel Demokrasi, Güvenlik, Kentsel kamu hizmetlerine erişim	<ul style="list-style-type: none"> - Yerel meclislerde kadın meclis üyesi oranı, % - İlde yerel seçimlere katılan seçmenlerin kadın-erkek oranları?¹⁰⁹ - Şehrin nüfusunun genelini ilgilendiren önemli kentsel gelişim projeleri ile ilgili referandum düzenleniyor mu? - Mahalle danışma komiteleri var mı? - Belediye meclisi halka açık toplantıları var mı? - Kentte kişi başına düşen polis sayısı? - Özel güvenlik firma çalışanlarının polis sayısına oranı, % - Suç önleme politikası var mı? - Kadına yönelik şiddet önleme politikası? - Şiddet mağdurlarına yönelik politikalar? - Yerel yönetimler tarafından sunulan temel hizmetlere (su, elektrik, kanalizasyon, eğitim, sağlık) erişimin cinsiyete göre ayrılmış verileri derleniyor mu? - Bütçeden sosyal-destek programlarına ayrılan pay,% - Temel hizmetlerde yoksullar lehine fiyat düzenlemesi var mı? - Belediye meclisinde temsil edilmeyen azınlık grupların karar verme süreçlerine katılmalarını sağlayacak mekanizmalar var mı? - Bazı merkezî alanlarda ve açık pazarlarda işporta satıcılığına izin verilerek yoksullar ve enformel sektör destekleniyor mu? 	VAR

109 Yerel seçim sürecine kadın ve erkek seçmenlerin ilgisini tespit etmek için aranan bir veridir.

Tablo 11. Uluslararası Kent Yaşamı İndeksleri Örnekleri (devam)

İNDEKS	KAYNAK	KAPSAM, DİĞER BİLEŞENLERİ	KENTSEL HAKLAR VE HİZMETLERE İLİŞKİN GÖSTERGELER	TOPLUMSAL CİNSİYET BOYUTU
KENTSEL YAŞAM İNDEKSİ ¹¹⁰ Urban Living Index	McCrindle, Sydney, Avustralya http://urbanlivingindex.com/	Emlâk, banyo yerleşimleri, sosyal aktiviteler erişim, işe yakınlık	Finansal karşılanabilirlik kategorisi: -Ev maliyeti? -Kira maliyeti? -Kırada yaşayan nüfus oranı? -Hane geliri? Toplum kategorisi: -Dinamik nüfus? -Dil farklılığı? -Gönüllü çalışma? -Emek gücüne katılım oranı? İstihdam kategorisi: -Tam zamanlı istihdam? -Yüksek öğrenim bitirmiş nüfus oranı? -Meslek dağılımları? -İstihdam olanağı sunan işyerleri? Sosyal aktivite kategorisi: -Eğitime devam eden nüfus? -Sanat ve dinlenme olanakları -Restorant ve kafeler -Alışveriş Erişim kategorisi: -İşe erişim -Nüfus yoğunluğu -İşe yürüyerek gitme -Ulaşım sürdürülebilirliği	YOK

¹¹⁰ Kentsel Yaşam İndeksi’nin gösterge setine, kamuya açık olmadığı için erişilememiştir. Sadece araştırma kategorileri ve alt sorgulama alanları kamuya açık web sitesinden derlenmiştir.

Tablo 11. Uluslararası Kent Yaşamı İndeksleri Örnekleri (devam)

İNDEKS	KAYNAK	KAPSAM, DİĞER BİLEŞENLERİ	KENTSEL HAKLAR VE HİZMETLERE İLİŞKİN GÖSTERGELER	TOPLUMSAL CİNSİYET BOYUTU
KENTSEL ERİŞİBİLİRLİK İNDEKSİ Urban Accessibility Index	Brookings ¹¹¹ https://www.brookings.edu/research/developing-common-narrative-urban-accessibility-overview/	Ulaşım, kentsel planlama, mali konular	Sorgulanan temalar: - Ulaşımında harcanan zaman - Ulaşımında harcanan maliyet - Kentte her noktanın erişilebilir olup olmaması(okullar, alışveriş mekânları, işyerleri, parklar) - Farklı bireylerin farklı ulaşım ihtiyaçları - Kısa mesafeler kenti olup olmama - Altyapı projelerinde, ulaşım fiyatlarının belirlenmesinde, kamu hizmetlerinin finansman şeklinde karar verilirken kentte yaşayanların katılımına açık süreçlerin işletilip işletilmemesi.	VAR
KENTSEL HAREKETLİLİK İNDEKSİ Urban Mobility Index	Gebr-Qualcomm https://www.qualcomm.com/documents/urban-mobility-index-report	Ulaşım-Çevreye zararlı salınımlar	- Kentteki yeşil alan miktarı, % - Açık hava hava kirliliği	YOK
KENTSELESNEKLİK İNDEKSİ The City Resilience Index	ARUP https://www.arup.com/perspectives/themes/cities/city-resilience-index	Kentsel hizmetlere erişim	Liderlik, sağlık ve dirilik, altyapı ve ekosistem, ekonomi ve toplum (Göstergelere erişim üyelik gerektiriyor.)	YOK
GÜVENLİ KENTLER İNDEKSİ The Safe Cities Index	The Economist http://safecities.economist.com/report/safe-cities-index-white-paper/	Dijital, sağlık, kişisel güvenlik	- Kent kamusal alanları yaya dostu mu? - Kent içi devriye gezme sıklığı - Kent sakinlerinin kentle ilgili güvenlik algısı - Kentte her 100bin kadında tecavüze uğrayan kadın sayısı - Kentte kamusal alanda her 100bin kadında saldırıya uğrayan kadın sayısı	VAR
HABİTAT TAHHÜDÜ İNDEKSİ Habitat commitment index	The New School https://www.globalurbanfutures.org/habitat-commitment-index	- Kurumsal kapasite - Toplumsal Cinsiyet - Barınma Altyapısı - Yoksulluk - istihdam	- (Doğumda) Anne Ölüm Oranı - Üniversite okullaşması (Kadın) - Tarım Dışı İstihdam (Kadın)	VAR

¹¹¹ Brookings Institute kar amacı gütmeyen bir araştırma enstitüsü ve "erişime hareket" (moving to access) adlı araştırma projesi kapsamında belirledikleri göstergeleri kamusal olarak paylaşmamakla birlikte, sorguladıkları temalara ulaşılabilmektedir.

Tablo 11. Uluslararası Kent Yaşamı İndeksleri Örnekleri (devam)

İNDEKS	KAYNAK	KAPSAM, DİĞER BİLEŞENLERİ	KENTSEL HAKLAR VE HİZMETLERE İLİŞKİN GÖSTERGELER	TOPLUMSAL CİNSİYET BOYUTU
YÜRÜNEBİLİRLİK İNDEKSİ	http://www.communityindicators.net.au/files/images/How%20walkable%20is%20Melbourne%20FINAL.pdf	Ulaşım Hareketlilik Güvenlik	Göstergeleyer paylaşma açılmamıştır. - Konut Yoğunluğu - Ticari Faaliyet Yoğunluğu - Arazi Kullanım Bileşimi - Sokak Bağlantıları Yoğunluğu	YOK
WALKABILITY INDEX				
UN-HABITAT BARINMA VE GECEKONDU İYİLEŞTİRME TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ Gender Issue Guide, Housing and Slum Upgrading Indicators	https://unhabitat.org/books/housing-and-slum-upgrading-gender-issue-guide/	Konut ve gecekondu iyileştirme politikaları, Karar mekanizmalarına katılım Toplumsal cinsiyete duyarlı, çevresel ve iyileştirici konut politikaları Konut ve teminat	- Konut planlama süreçlerine dâhil edilen kadın STÖ sayısı? - Konut ve gecekondu iyileştirme ile ilgili müzakere toplantılarına katılan kadın ve yaşlı, genç, farklı etnisiteden insanlar gibi marjindeki grupların oranı - Yenilenen gecekondu alanlarındaki yenilenen veya inşa edilen sosyal tesis sayısı (toplum merkezleri, çocuk bakım merkezleri, sağlık klinikleri, okullar, cinsel ve yeniden üreme sağlığı merkezleri gibi) - Yenilenen altyapının (suya erişim, kanalizasyon, katı atık yönetimi, elektrik, ulaşım vb) kadınların ve kız çocuklarının görüşleri alınarak yapıp yapılmadığı veya yenileme çalışmalarının toplumsal cinsiyet ve farklılıklara duyarlı olup olmadığı. - Gecekondu alanlarının yeniden dizaynı ve iyileştirilmesi sırasında güvenlik konusunun dikkate alınıp alınmadığı veya ne şekilde içerildiği - Yasal tapularına erişen gecekondu larda, farklı kesimlerden (sosyo ekonomik düzey, etnisite vb) kendi başına veya eşi ile ortak tapu sahibi olan kadınların oranı - Konut kredisine erişen kadın oranı - Kendi adına veya eşi ile ortak ev tapu sahibi olan kadınların oranı	VAR

Tablo 11. Uluslararası Kent Yaşamı İndeksleri Örnekleri (devam)

İNDEKS	KAYNAK	KAPSAM, DİĞER BİLEŞENLERİ	KENTSEL HAKLAR VE HİZMETLERE İLİŞKİN GÖSTERGELER	TOPLUMSAL CİNSİYET BOYUTU
UN-HABİTAT ŞEHİR PLANLAMASI VE TASARIMI- TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ Habitat Urban Planning And Design -Gender Indicators	https://unhabitat.org	Şehir planlama ve tasarımı, -Karar mekanizmalarına katılım -Güvenlik -Toplumsal cinsiyete duyarlı, çevresel ve iyileştirici şehir planlama konuları -Altyapı ve hizmetlere erişim	<ul style="list-style-type: none"> - Şehir planlama süreçlerine dâhil edilen kadın STÖ sayısı? - Şehir planlaması ile ilgili müzakere toplantılarına katılan kadın ve yaşlı, genç, farklı etnisiteden insanlar gibi marjindeki grupların oranı - Şehir planlama projelerinin uygulamasına müdahil olan farklı toplum kesimlerinden kadınların varlığı ? - Farklı kadınların özel ihtiyaç ve önceliklerini içeren planlama politikaları, planlar ve bütçelerin ve yönetmeliklerin varlığı - Varolan şehirleşme politikaları, planlar, bütçeler ve yönetmeliklerde farklı kadınların öncelikleri ve gerçekliklerini dikkate alarak yapılan değişiklik sayısı - Farklı katmanlardaki kadınların karar mekanizmalarına katılımındaki mutlak ya da oransal değişme - Toplu ulaşım ve kamusal alanlar için geliştirilmiş toplumsal cinsiyeti içeren yeni güvenlik ilkeleri belirlenmiş mi? - Şiddete maruz kalan kadınların ve kız çocuklarına yönelik hizmetlere ayrılan bütçe kalemleri veya oranında değişim/ artış? - Hane içi şiddet veya cinsel saldırıya maruz kalan kadınlara nasıl yaklaşılacağına dair polislere verilen toplumsal cinsiyet duyarlılığı eğitimlerinin sayısı - Herhangi bir şehir planlaması ve tasarımı projesi için danışılan farklı katmanlardaki kadın ve kız çocuk oranı ya da sayısı 	VAR

Tablo 11. Uluslararası Kent Yaşamı İndeksleri Örnekleri (devam)

İNDEKS	KAYNAK	KAPSAM, DİĞER BİLEŞENLERİ	KENTSEL HAKLAR VE HİZMETLERE İLİŞKİN GÖSTERGELER	TOPLUMSAL CİNSİYET BOYUTU
ASYA KALKINMA BANKASI, ULAŞIM TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ	https://www.oecd.org/derec/adb/tool-kit-gender-equality-results-indicators.pdf	Beşeri sermaye Ekonomik güçlenme Ulaşım Kadınların ulaşım erişimi ve faydalanma düzeylerindeki eşitsizliği azaltmak ve böylelikle hizmetlere, istihdama ve gelire erişimlerini arttırmak Toplumsal cinsiyet kapasite inşası	<p>KENTSEL HAKLAR VE HİZMETLERE İLİŞKİN GÖSTERGELER</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kadınlar, erkekler, kız ve oğlan çocuklarının okula ve sağlık hizmetlerine ulaşımında harcadıkları ortalama zaman verisi ve ulaşım biçimleri (toplu ulaşım, özel araç, bisiklet, yaya gibi) - İyileştirilen ulaşım altyapısı ve hizmetlerine bağlı olarak toplu ulaşım hizmetlerini kullanan kadın sayısındaki değişim - Kadınlar ve erkekler tarafından marketlere, bankalara, ve işyerlerine giderken harcanan ortalama seyahat süresi - İyileştirilen ulaşım altyapısı ve hizmetlerine bağlı olarak istihdama ve daha iyi gelir olanaklarına erişen kadınların ve erkeklerin sayısı ve oranı - İyileştirilen ulaşım altyapısı ve hizmetlerine bağlı olarak geliri artan yoksul kadınların ve erkeklerin oranı - İyileştirilen ulaşım altyapısı ve hizmetlerine bağlı olarak kız ve oğlan çocuklarında okullaşma oranı değişimi - Cinsiyet ve yaşa göre yapılan günlük ortalama vesait-yolculuk sayısı ve yolculuk tipi - Cinsiyet ve yaşa göre yapılan yolculukların ortalama bireysel maliyeti ve yolculuk tipi - Kadınların ve erkeklerin toplu ulaşım kullanırkenki güvenlik algıları - Toplu ulaşımında görevli güvenlik personelinin cinsiyet dağılımı - Toplu ulaşımında çalışan personelin cinsiyet dağılımı - Toplu ulaşımında görevli personelden (bilet satıcıları, şoförler, istasyon görevlileri gibi) cinsel saldırı ve tacizi önleme eğitimleri alanların sayısı-oranı - Kadınlar ve kız çocukları tarafından şikâyet edilen taciz vakalarının sayısal bilgisi ve yıllar itibarıyla değişimi - İstasyon ve duraklarda panik butonu, güvenlik kamerası gibi önlemlerin varlığı - Daha geniş ve çizgi ayrılmış emniyet şeritlerinin varlığı - Hız kesici tümseklerin varlığı - Yön işaretlerinin varlığı - Ulaşım altyapısı ve hizmetleri ile ilgili politika planlama toplantılarına dâhil edilen kadın STÖ sayısı - Ulaşım altyapısı ve hizmetleri ile sorumlu birimlerde çalışan personelin cinsiyet dağılımı - Ulaşım altyapısı ve hizmetleri planlama sürecinde cinsiyete ve yaşa göre ayrılmış düzenli olarak toplanan ulaşım örüntüsü verilerinin kullanılıp kullanılmadığı 	VAR

Yukarıda listelenen kentsel haklar ve hizmetlerle ilişkili uluslararası indeksler, çok sayıda gösterge içermektedir. Haritalama raporunun amacı ile uyumlu olarak, daha önce belirlenen öncelikli beş hak alanı ile kesişen toplumsal cinsiyete duyarlı göstergeler esas alınmış ve EK 8’deki uluslararası dayanaklı gösterge listesi derlenmiştir. EK 8, yukarıdaki tablodan farklı olarak, eğer söz konusu göstergeler Türkiye’de derlenmek istenirse hangi veri kaynaklarına başvurulabileceği bilgisini de içerecek şekilde düzenlenmiştir. Bu sayede, hak alanının toplumsal cinsiyet açısından farklı boyutları da daha görünür hâle gelmektedir. Bununla birlikte, Türkiye’de kent hakkı ve kentsel hizmetler alanı ile ilişki olarak değerlendirilebilecek hâlihazırda derlenen göstergeler de mevcuttur. Bu göstergeler, aşağıda, Tablo 16’da, ilgili insan hakkı alanı, veri kaynakları, veri toplama yöntemi ve sıklığını da içerecek şekilde sıralanmıştır.

Yerel düzeydeki göstergelerin geliştirilmesine olanak sağlaması açısından değineceğimiz son gösterge kümesi ise, European Institute of Gender Equality/EIGE Toplumsal Cinsiyet Eşitliği İndeksi kapsamındadır. EIGE, AB çapında ülke düzeyinde toplumsal cinsiyet istatistiklerini derlemekte ve yayınlamaktadır.¹¹²

EIGE, Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği İndeksi 8 boyutu kapsamaktadır (EIGE, 2015). Bu indeksin boyutları (çalışma, para, bilgi, güç, zaman, sağlık, kesişimlik, şiddet), doğrudan kent düzeyindeki haklar ve hizmetler ile ilişkilendirilemeyeceği de kimi alt boyutları:

- Çalışma-iş güvencesi
- Para-yoksulluk
- Bilgi
- Zaman-bakım ve sosyal faaliyetler
- Güç: Bölge meclislerine katılım
- Sağlık-erişim
- Kesişimlik-istihdam oranları. Yaş, azınlık, göçmen, engelli, toplumsal katman (tek ebeveyn)
- Şiddet-doğrudan: Kadına yönelik şiddet; dolaylı: Toplumsal kalıplar

kent hakları ve hizmetleri değerlendirilirken yol gösterici olabilir.¹¹³ EIGE çalışmalarında, kent düzeyinde bilgi yoktur. EIGE indeksindeki kent hakları ve hizmetleri alanı ile doğrudan ilişkilendirilemeyecek toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin göstergeler, bu nedenle EK 6’da sunulmuştur. Bu göstergelerin verilerinin, Avrupa’da ulusal boyutta yayımlandığını hatırlatalım.

B. İlgili Verilerin Haritalanması

Kentsel haklar ve hizmetler alanında derlenecek göstergelerin uygulanabilir ve ölçülebilir olmasını sağlayacak en önemli araçlar, veri kaynaklarıdır. Türkiye’de, kentsel hizmetler yerel yönetimlerin sorumluluk alanına girmekle birlikte, kent yaşamına ve kentsel hizmetlerin kullanıcılarına ilişkin verilere merkezî yönetim birimlerinden ve TÜİK istatistiklerinden de erişebilmekteyiz. Aşağıda, Tablo 12’de görüleceği üzere, kentsel hak ve hizmetler alanına özgü kaynaklara büyük oranda yerel yönetimlerin ilgili birimlerinin derlediği bilgilerle erişilebilmektedir.

112 <http://eige.europa.eu/gender-statistics/dgs>, Erişim Tarihi: 15 Ocak 2018

113 EIGE güvenli barınma (safe housing) terimini sığınma evi anlamında kullanmaktadır. Kent güvenliği alanı ile değil şiddet alanı ile ilişkilidir. Bkz. <http://eige.europa.eu/rdc/thesaurus/terms/1355>, Erişim Tarihi 15 Ocak 2018

Tablo 12. Veri Kaynakları

Veri Kaynağı	Veri Konusu	Erişim	Varsa Eksik veriler
Ulusal Düzeyde Veri Sağlayan Kaynaklar			
TÜİK	İllerde yaşam indeksi	http://tuik.gov.tr	
YÖK	Yüksek öğrenim	www.yok.gov.tr/web/guest/2016-2017-yuksekogretim-istatistikleri	
TÜİK	Eğitim istatistikleri	http://tuik.gov.tr	
Türkiye Belediyeler Birliği	Belediye İstatistikleri	www.tbb.gov.tr	
Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü	Belediye istatistikleri	www.migm.gov.tr	
Alana Özgü Kaynaklar			
Belediyeler	Hizmet sunum ve yararlanıcı verileri	Belediyelerin Bilgi İşlem Müdürlükleri	Cinsiyet bazında tutulmuyor olabilir.
Belediyeler	Sokak, meydan, cadde, altgeçit, durak aydınlatma verileri	Belediyelerin Fen İşleri Müdürlükleri	
Belediyeler	Parkların aydınlatma verileri	Belediyelerin Park ve Bahçeler Müdürlükleri	
Belediyeler	Gecekondu verileri	Belediye Fen İşleri ve İmar Şehircilik Birimleri	
Belediyeler	Toplum ulaşım yararlanıcı verileri	Belediyelerin ulaşım birimleri	
Belediyeler	Katılımcılık, kentsel demokrasi	Belediyelerin özel kaleminden halkın katılımına açık yapılan Belediye Meclisi ve komisyonları toplantı verileri	
Belediyeler	Şehir planlaması ve altyapı projeleri	Belediye Plan-Proje Birimi	

Ancak, buradaki kısıtlılık, her belediyenin aynı düzeyde ayrıntılı veri derlemesi yapmaması veya özellikle sundukları hizmetlere, kullanıcılarına ve geri dönüşlere dair bilgi toplayan bir bilgi derleme sistemi veya mekanizması oluşturmamış olmalarıdır. Böyle durumlarda, kentsel hak ve hizmetlere dair veri toplamak için çözüm ancak belediyenin o hak veya hizmet alanındaki faaliyetlerinden sorumlu tutulmuş biriminden doğrudan veri talep etmek olabilir. Bu durumda karşılaşılabilecek diğer bir güçlük, verilerin, yaş, cinsiyet ve mahalle kırılımında derlenmemesi olabilir. Bir kentsel hizmetten yararlananlara dair verinin bu kırılımlarda olması, o alandaki eşitliğin izlenmesi ve eğer özel bir uygulama veya önlem varsa, buradaki uygulamanın hangi eşitlik anlayışına dayandığının ve hangi eşitlik anlayışlarını içermediğinin tespiti için de önemlidir.

V. Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Haritalaması

Kentsel Haklar ve Hizmetler

Türkiye’de başta Anayasa olmak üzere, özellikle 2000’li yıllarda düzenlenen merkezî ve yerel yönetim yasaları, eşitlik, toplumsal cinsiyet eşitliği, ayrımcılık yasağı, insan onuruna saygı ve sürdürülebilirlik normları ile uyumludur. Barınma, güvenlik, hareketlilik, kentsel kamu hizmetlerine erişim ve kentsel demokrasi olarak belirlediğimiz kentsel hak ve hizmet alanları açısından yerel mevzuatı değerlendirdiğimizde, bu haklardan kentsel demokrasiye ağırlık verildiğini ve tüm hak alanlarında toplumsal cinsiyet boyutunun eksik kaldığını söyleyebiliriz. Bunun yanı sıra, kentsel haklara ilişkin standartlar arasında sıklıkla en dezavantajlı grubun ihtiyaçları öne çıkmakta, yukarıda belirlediğimiz standart kümelerindeki çeşitlilik gözlenmemektedir.

Öte yandan Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı ve ilişkili yerel yönetim ve toplumsal cinsiyet çalışma raporları yerel yönetimlerin kentsel hak ve hizmet alanlarında toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifiyle kapasite geliştirme girişimleri için çok önemli dayanaklardır. Toplumsal Cinsiyet Raporu’nun karar alma mekanizmaları, istihdam, sağlık, kadına yönelik şiddet ve eğitim alt başlıklarında kadınların Türkiye’deki konumuna ilişkin saptamalar kentsel hak ve hizmet alanlarında standartların ve göstergelerin geliştirilmesine de ışık tutmaktadır.

Bölgesel düzeyde Kalkınma Ajanslarının koordinasyonunda hazırlanan bölge planları da kentsel düzey için belirlediğimiz hak ve hizmet alanlarına ilişkin değerlendirmeleri ile ilgili bölgedeki kentlerin bu hakların sağlanmasına ilişkin stratejilerine yön verir niteliktedir, ancak yaygın eğilim kadınların dezavantajlı gruplar arasında sayılmasıdır ve haklar açısından toplumsal cinsiyet perspektifinin içkin olmamasıdır.

Kent düzeyine gelince, belediyelerce hazırlanan beş yıllık stratejik planlar ve yıllık performans programlarında da toplumsal cinsiyet perspektifi üst çerçeveyi oluşturmaz. Öte yandan kadınların güçlendirilmesine ilişkin hem ana politikaların, hem de bu doğrultudaki belirli faaliyetlerin bu belgelerde giderek yaygınlıkla yer aldığını söylemek mümkündür. Faaliyetlerin kentsel hak alanları ile ilişkilendirilmesi her zaman kolay değildir, ancak izleme açısından başlangıç noktaları olarak düşünülebilir. Faaliyetlerin çıktılarına ilişkin bilgiler (örneğin 100 kadına okuma yazma öğretme) ilgili kentteki gereksinim (örneğin 2500 okuma yazma bilmeyen kadın) ışığında yapılacak etki analizlerine ışık tutacaktır.

Birleşmiş Milletler Ortak Programları kapsamında başlayan Kadın Dostu Kentler projelerinin önemli bir çıktısı Yerel Eşitlik Eylem Planlarıdır. Bu planların hazırlandığı kentlerde kentsel hak ve hizmetlerin toplumsal cinsiyet eşitliği açısından tanımlanması yaygındır, göstergeler için de izleme için de önemli politika altyapısı belgeleridir.

Toplumsal cinsiyet eşitliği konularında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları, güncel politika uygulamalarını izlemede ve raporlamada genellikle aktiflerdir. Mevzuatlarda, hiç değinilme-

yen farklı cinsel yönelim grupları da kapsar. Kent hak ve hizmetleri konusunda uzmanlaşan ve faaliyetleri sürekli olan sivil toplum örgütüne pek rastlanmamakla birlikte, izleme yapılacak kentlerde hak temelli örgütlerdeki deneyim birikiminden yararlanmak mümkündür. Açıktır ki faaliyet alanı kent hak ve hizmetlerinin toplumsal cinsiyet kesişimi olan sivil toplum kuruluşu bulunmamaktadır.

Kuşkusuz, cinsiyet eşitsizliğini izleme faaliyetleri göstergelerle verilerin buluşmasına dayanır. Türkiye’de, genelde kent düzeyinde, özelde kent hizmetleri bağlamında, cinsiyet kırımlı verilerin düzenli üretildiğini söylemek güçtür (Şener & Demirdirek, 2014). Tablo 13, Türkiye’de kadınların durumunun hâlihazırda derlenmekte olan kentsel hak ve hizmet alanları ile ilişkilendirildiği gösterge ve veri kaynaklarını göstermektedir. Bu verilerin çoğunlukla nesnel göstergeleri değil, öznel değerlendirmeleri yansıttığına dikkat edilmelidir. Görüldüğü gibi, farklı kaynaklardan farklı dönemlere ilişkin veri bulunma olasılığı çok yüksektir. Yukarıda değindiğimiz uluslararası göstergelere ilişkin verilerin Türkiye’de de toplumsal cinsiyet kırımıyla üretilmesinin sağlanması, farklı bireylerin kamu hizmetlerinden yararlanma düzeylerinin belirlenmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Ancak, Tablo 13’te izlenebileceği gibi, hak alanlarının çoğu ile ilişkili veriler cinsiyet kırımlı olarak toplanmamaktadır.

Bunlara ek olarak, Kalkınma Bakanlığı Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik İndeksi (SEGE) göstergelerine değinebiliriz. Ağırlıklı olarak kentlerdeki demografik ve maddi yaşam koşullarının kapsandığı bu çalışmada, cinsiyet temelinde kullanılan sadece iki gösterge vardır: Kadın okuryazarlığı ve günlük ortalama kazancı. Bu noktada, kent yaşamına ve kadınların konumlarına ilişkin göstergeler ve veriler için Kadın Dostu Kentler projesinin de, CEİD projesinin de pilot kentleri arasında yer alan İzmir ve Kars için hazırlanmış (Günlük-Şenesen vd., 2014) ayrıntılı birer örnek olarak, Tablo 14 ve Tablo 15 gözden geçirilebilir. Sosyo-ekonomik yapı ve sınırlı da olsa kentsel demokrasi ile ilişkilendirilebilecek göstergelere ilişkin verilerin, kadın-erkek kırımını bulunabilmektedir. Ancak, barınma dışındaki hak ve hizmet alanlarına ilişkin veriler yoktur, kent özelinde öncelikle de belediyelerin veri tabanı oluşturması beklenir.

Bunlara ek olarak, Türkiye’de yerel yönetimlerin de gösterge ve veri toplama girişimleri vardır. EK 7’de, yine CEİD projesinin pilot kentleri arasında yer alan İstanbul’un Beylikdüzü Belediyesi’nin, yeni parklar için ihtiyaç analizi, parkların farklı yararlanıcılarının ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi için park denetim kontrol listeleri, memnuniyet anketleri gibi gösterge ve veri derleme örnekleri bulunmaktadır. Bu tür örneklerin farklı hak ve hizmet alanları için yaygınlaşması, çok yararlı olacaktır. Ancak, ölçeğin büyüklüğü nedeniyle, örneğin, İstanbul gibi metropol kentlerde olanak farklılaşmasının izlenebilmesi için, ilçe düzeyinde girişimde bulunulması önerilebilir.

Tablo 13. Türkiye: Kentlerde Kadınların Konumuna İlişkin Örnek Gösterge ve Veri Kaynakları

Not: KADIN ifadesi bulunmayan göstergeler cinsiyet kırılımında mevcut değildir.		
Gösterge	Veri kaynağı	Kentsel hak alanı
Fert başına düşen oda sayısı, Konutun içinde tuvalet mevcudiyeti oranı, (%), Konutun kalitesinde problem yaşayanların oranı, (%)	İllerde Yaşam İndeksi, gösterge değerleri 2015, TÜİK Http://www.tuik.gov.tr/pretablo.do?Alt_id=1106	Barınma (Konut)
Kamunun asayiş hizmetlerinden memnuniyet oranı (%)	İllerde Yaşam İndeksi, gösterge değerleri 2015, TÜİK Http://www.tuik.gov.tr/pretablo.do?Alt_id=1106	Güvenlik
Gece yalnız yürürken kendini güvende hissedilenlerin oranı	İllerde Yaşam İndeksi, gösterge değerleri 2015, TÜİK Http://www.tuik.gov.tr/pretablo.do?Alt_id=1106	Güvenlik
Belediyenin toplu taşıma hizmetlerinden memnuniyet	İllerde yaşam indeksi, gösterge değerleri 2015, tüik http://www.tuik.gov.tr/pretablo.do?alt_id=1106	Kentsel kamu hizmetlerine erişim Hareketlilik
Belediyenin temizlik hizmetlerinden memnuniyet	İllerde yaşam indeksi, gösterge değerleri 2015, tüik http://www.tuik.gov.tr/pretablo.do?alt_id=1106	Kentsel kamu hizmetlerine erişim
Atık hizmeti verilen nüfusun oranı	İllerde yaşam indeksi, gösterge değerleri 2015, tüik http://www.tuik.gov.tr/pretablo.do?alt_id=1106	Kentsel kamu hizmetlerine erişim
Sokaktan gelen gürültü problemi yaşayanların oranı	İllerde yaşam indeksi, gösterge değerleri 2015, tüik http://www.tuik.gov.tr/pretablo.do?alt_id=1106	Kentsel kamu hizmetlerine erişim
Kanalizasyon ve şebeke suyuna erişim oranı	İllerde yaşam indeksi, gösterge değerleri 2015, tüik Http://www.tuik.gov.tr/pretablo.do?alt_id=1106	Kentsel kamu hizmetlerine erişim
Kadın okumaz-yazmaz %	TÜİK	Kentsel demokrasi
Kadın lise okullulaşma %	TÜİK	Kentsel demokrasi
Kadın istihdam %	SGK yıllık istatistikleri	Kentsel demokrasi
Belediye meclisleri kadın %	Kent belediyeleri	Kentsel demokrasi
Belediye kadın istihdamı %	Kent belediye stratejik plan ve performans programları	Kentsel demokrasi

Tablo 14. İzmir İli Kent Yaşamı Göstergeleri

Cinsiyet Kırılımlı Veriler													
	Türkiye			İzmir			Türkiye			İzmir			
	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	
A NÜFUS (2013)													
(1)	Nüfus	76.667.864	38.194.504	38.473.360	4.061.074	2.027.334	(15)	İlköğretimde Okullaşma (%)	98,9	98,8	98,5	98,3	98,8
(2)	Genç Bağımlılık Oranı (0-14) (%)	36,3	17,7	18,6	27,0	13,9	(16)	Ortaöğretimde Okullaşma (%)	70,1	70,7	78,0	76,3	79,9
(3)	Yaşlı Bağımlılık Oranı(65+) (%)	11,3	6,4	4,9	13,0	5,7							
(4)	Toplam Bağımlılık Oranı (%)	47,6	24,1	23,6	40,0	19,5	(17)	Okuma Yazma Bilmeyen	4,6	0,8	2,4	1,9	0,5
B SİYASAL TEMSİL (2009)													
(5)	Belediye Başkanı Sayısı	3281	26	3255	53	53	(18)	Okuma Yazma Bilen Fakat Bir Okul Bitirmeyen	6,7	2,1	5,4	3,8	1,6
(6)	İl, İlçe ve Beelde Belediye Meclisleri (%)	100,0	4,5	95,5	100,0	88,6	(19)	İlkokul Mezunu	26,1	11,2	28,8	16,2	12,5
(7)	B. Belediye Meclisi Üyeleri	-	-	-	99	93	(20)	İlköğretim Mezunu	20,8	11,8	18,0	7,6	10,5
(8)	İl Genel Meclisi (%)	100,0	3,5	96,5	100,0	89,0	(21)	Ortaokul Mezunu	4,9	3,0	5,9	2,6	3,3
E BİTİRİLEN EĞİTİM DÜZEYİ VE CİNSİYETE GÖRE NÜFUS (%) (15 +YAŞ) (2012)													

Tablo 14. İzmir İli Kent Yaşamı Göstergeleri (devam)

Cinsiyet Kırılımlı Veriler														
C	BELEDİYE İSTİHDAM YAPISI (2013)				(22)	Lise Mezunu	21	8,9	12,2	23,4	10,9	12,5		
	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam										
(9)	Memur Sayısı	-	-	3547	1042	2505	11,7	5,1	6,6	13,4	6,2	7,1		
(10)	İşçi Sayısı	-	-	476	24	452	1,2	0,5	0,7	1,2	0,5	0,7		
(11)	Daire Başkanı Sayısı	-	-	-	-	-	F							
(12)	Müdür Sayısı	-	-	-	-	-								
(13)	Şef Sayısı	-	-	-	-	-	(25)	100,0	74,9	100,0	30,3	69,7		
(14)	Ünvanlı Personel Sayısı	-	-	-	-	-								
Cinsiyet Kırılımlı Olmayan Veriler														
													Türkiye	İzmir
G	KONUT (2011)						H							
(26)	Hanehalkı Büyüklüğü (%)						(43)							
(27)	1				11,8	14,3	(44)							2,5
(28)	2				18,4	22,0	(45)							2,3
(29)	3				19,8	24,7	(46)							0,2
(30)	4				22,4	23,1	(47)							2,7
(31)	5+					15,9	(48)							53,2
	Isıtma Sistemine Göre Hanehalklarının Dağılımı						(49)							45,3
(32)	Soba				57,1	56,1	(50)							14,8
(33)	Diğer (Doğalgaz, Merkezî Isıtma V.B)				42,9	43,9	(51)							1,1
(34)	Su Kullanım Kolaylıklarına Göre Hanehalklarının Dağılımı				1,7	1,2	(52)							1,0
(35)	Konutun İçinde				97,4	98,4								0,6

(37)	Konutun Dışında	7,3	5,6	(55)	Yaştlarına Göre Öğrenmede Basit Dört İşlem Yapmada Hatırlamada Dikkatini Toplamada Zorluk Yaşayanlar (%)	2,0	1,3
(38)	Konutun İçinde	92,5	94,3	K	KÜLTÜR (2011)		
(39)	Yok	0,3	0,1	(56)	Bin Kişi Başına Düşen Sinema Koltuk Sayısı	3,5	3,7
(40)	Banyo Kullanım Kolaylıklarına Göre Hanahalklarının Dağılımı			(57)	Bin Kişi Başına Tiyatro Koltuk Sayısı	3,0	7,4
	Konutun Dışında	1,7	1,3	(58)	Film Başına Seyirci Sayısı	1038,8	1108,8
(41)	Konutun İçinde	97,2	98,4	(59)	Tiyatro Oyunu Başına Seyirci Sayısı	224,5	203,9
(42)	Yok	1,1	0,3	(60)	Halk Kütüphaneleri: Bin Kişi Başına Yararlanma Sayısı	258,0	85,0

Kaynak: Günlük-Şenesen vd. (2014) Tablo 1.7

Tablo 15. Kars İli Kent Yaşamı Göstergeleri

Cinsiyet Kırımlı Veriler		Türkiye			Kars			Türkiye			Kars				
		Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek		
A NÜFUS (2013)		D EĞİTİM (2013)													
(1)	Nüfus	76.667.864	38.194.504	38.473.360	300.874	145.249	155.625	(15)	ilköğretimde Okullaşma (%)	98,9	98,8	99,2	98,9	99,4	
(2)	Genç Bağımlılık Oranı (0-14) (%)	36,3	17,7	18,6	48,3	23,5	24,8	(16)	Ortaöğretimde Okullaşma (%)	70,1	70,7	51,2	50,2	52,2	
(3)	Yaşlı Bağımlılık Oranı(65+) (%)	11,3	6,4	4,9	11,4	6,2	5,2								
(4)	Toplam Bağımlılık Oranı (%)	47,6	24,1	23,6	59,6	29,7	30,0	E	BİTİRİLEN EĞİTİM DÜZEYİ VE CİNSİYETE GÖRE NÜFUS (%) (15 +YAŞ) (2012)	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek
B SIYASAL TEMSİL (2009)															
(5)	Belediye Başkanı Sayısı	3281	26	3255	26	0	26	(17)	Okuma Yazma Bilmeyen	4,6	0,8	9,5	7,9	1,6	
(6)	İl, İlçe ve Belde Belediye Meclisleri (%)	100,0	4,5	95,5	100,0	2,5	97,5	(18)	Okuma Yazma Bilen Fakat Bir Okul Bitirmeyen	6,7	2,1	8,8	5,3	3,5	
(7)	Belediye Meclisi Üyeleri	-	-	-	28	1	27	(19)	İlköğretim Mezunu	26,1	11,2	25,0	12,8	12,3	
(8)	İl Genel Meclisi (%)	100,0	3,5	96,5	100,0	0,4	99,6	(20)	İlköğretim Mezunu	20,8	11,8	23,9	9,3	14,6	
C BELEDİYE İSTİHDAM YAPISI (2013)															
(9)	Memur	-	-	-	106	15	91	(21)	Ortaokul Mezunu	4,9	3,0	4,1	1,4	2,7	
(10)	İşçi	-	-	-	391	32	359	(22)	Lise Mezunu	21,0	12,2	16,1	5,8	10,4	
(11)	Daire Başkanı	-	-	-	-	-	-	(23)	Yükseköğül Veya Fakülte Mezunu	11,7	6,6	7,0	2,8	4,2	
(12)	Müdür	-	-	-	18	2	16	(24)	Lisansüstü Mezunu	1,2	0,5	0,4	0,1	0,3	
(13)	Şef	-	-	-	-	-	-	F	İSTİHDAM (2012)	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek
(14)	Ünvanlı Personel	-	-	-	20	2	18	(25)	Kayıtlı İstihdam (%)	100,0	74,9	100,0	18,2	81,8	

Tablo 15. Kars İli Kent Yaşamı Göstergeleri (devam)

Cinsiyet Kırılımı Olmayan Veriler		Türkiye	Kars	H	Türkiye	Kars
G	KONUT (2011)					
(26)	Hanehalkı Büyüklüğü (%)			(43)		
(27)	1	11,8	7,8	(44)		
(28)	2	18,4	11,1	(45)		
(29)	3	19,8	12,1	(46)		
(30)	4	22,4	17,1	I		
(31)	5+	27,7	51,8	(47)		
	Isıtma Sistemine Göre Hanehalklarının Dağılımı			(48)		
(32)	Soba (Doğalgaz, Merkezi Isıtma vb)	57,1	82,4	(49)		
(33)	Diğer (Doğalgaz, Merkezi Isıtma vb)	42,9	17,6	J		
	Su Kullanım Kolaylıklarına Göre Hanehalklarının Dağılımı			(50)		
(34)	Konutun Dışında	1,7	13,4	(51)		
(35)	Konutun İçinde	97,4	79,6	(52)		
(36)	Yok	0,9	7,0	(53)		
	Tuvalet Kullanım Kolaylıklarına Göre Hanehalklarının Dağılımı			(54)		
(37)	Konutun Dışında	7,3	47,2	(55)		
(38)	Konutun İçinde	92,5	49,7	K		
(39)	Yok	0,3	3,0	(56)		
	Banyo Kullanım Kolaylıklarına Göre Hanehalklarının Dağılımı			(57)		
(40)	Konutun Dışında	1,7	10,0	(58)		
(41)	Konutun İçinde	97,2	76,0	(59)		
(42)	Yok	1,1	14,0	(60)		
	GÖÇ (2011-2012)					
	Aldığı Göç/Nüfus (%)					
	Verdiği Göç/Nüfus (%)					
	Net Göç/Nüfus (%)					
	Net Göç Hızı(‰)					
	TEMEL İŞGÜCÜ GÖSTERGELERİ (2012)					
	İşgücüne Katılım Oranı (%)					
	İstihdam Oranı (%)					
	İşsizlik Oranı (%)					
	ENGELLİ DURUMU (2011)					
	Görmede Zorluk Yaşayanlar (%)					
	Duyumada Zorluk Yaşayanlar (%)					
	Konuşmada Zorluk Yaşayanlar (%)					
	Yürümde Merdiven Çıkma-İnmede Zorluk Yaşayanlar (%)					
	Taşmada Tutmada Zorluk Yaşayanlar (%)					
	Yaşlılarına Göre Öğrenmede Basit Dört İşlem Yapmada Hatırlamada Dikkatini Toplamada Zorluk Yaşayanlar (%)					
	KÜLTÜR (2011)					
	Bin Kişi Başına Düşen Sinema Koltuk Sayısı					
	Bin Kişi Başına Tiyatro Koltuk Sayısı					
	Film Başına Seyirci Sayısı					
	Tiyatro Oyunu Başına Seyirci Sayısı					
	Halk Kütüphaneleri: Bin Kişi Başına Yararlanma Sayısı					

Kaynak: Günlük-Şenesen vd. (2014) Tablo 1

VI. Göstergeler

Raporun bu bölümünde, Türkiye’de kentsel haklar ve hizmetler alanında yapılacak bir toplumsal cinsiyet eşitliği izlemesi için kullanılması önerilen, hem uluslararası düzeyde kabul edilmiş göstergeler hem de bu haritalama çalışması kapsamında yazarların geliştirdiği özgün göstergeler paylaşılmaktadır. Ancak, bu gösterge önerilerinin sunumuna geçmeden önce, Türkiye’de kentsel haklar ve hizmetler alanı ile ilişkilendirilebilecek, verisi toplanmakta olan ve kullanılan göstergelere göz atmak, hem alana ilişkin önerilen yeni gösterge setinin anlamını vurgulaması açısından hem de mevcut duruma dair fikir vermesi açısından gereklidir. Aşağıda, Tablo 16’da, verisi toplanmakta olan göstergeler görülebilir.

Tablo 16. Türkiye’de Verisi Toplanmakta Olan ve Kullanılan Göstergeler

Kod	Konu	İlgili İnsan Hakkı / Hakları ve Normlar	Gösterge	Veri Kaynağı	Veri Toplama Yöntemi	Veri Toplama Sıklığı
KK1	Kurumsal kapasiteye ilişkin göstergeler	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	Türkiye Belediyeler Birliği personelinde kadın oranı,%	TBB	TBB web sitesi, Stratejik Plan ve Performans Programları	Yıllık
KK2	Kurumsal kapasiteye ilişkin göstergeler	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	İl Genel Meclislerinde kadın oranı, %	TÜİK, Seçim ve Adalet İstatistikleri	TÜİK web sitesi	Yerel seçim periyodu
KK3	Kurumsal kapasiteye ilişkin göstergeler	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	Belediye meclislerinde (Büyükşehir veya İlçe) kadın oranı, %	Kent Belediyeleri	Belediye web sitesi	Yıllık
KK4	Kurumsal kapasiteye ilişkin göstergeler	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	Belediyede çalışan kadın personel oranı,%	Kent Belediye Stratejik Plan ve Performans Programları	Belediye web sitesi	Yıllık
B1	Barınma	İnsan Onuruna Saygı	Fert başına düşen oda sayısı	İllerde Yaşam İndeksi, gösterge değerleri, TÜİK	TÜİK web sitesi	TÜİK Araştırma Periyodu
B2	Barınma	İnsan Onuruna Saygı	Konutun içinde tuvalet mevcudiyeti oranı, %	İllerde Yaşam İndeksi, gösterge değerleri, TÜİK	TÜİK web sitesi	TÜİK Araştırma Periyodu
B3	Barınma	İnsan Onuruna Saygı	Tuvalet kullanım kolaylıklarına göre hanehalklarının dağılımı, Konutun dışında, %	TÜİK Nüfus ve Konut Araştırması veritabanı ¹¹⁴	TÜİK web sitesi	TÜİK Araştırma Periyodu

114 TÜİK Nüfus ve Konut Araştırması istatistikleri 2011 yılında nüfus sayımları kapsamında yapılmış ve henüz tekrarı olmamıştır. Ancak eğer tekrarlanacak olursa dikkate alınmak üzere bu veritabanında kullanılan göstergeleri toplumsal cinsiyet eşitliği boyutunu da içerecek şekilde revize eden yeni gösterge önerilerimiz aşağıda tablonun devamında izlenebilir.

Tablo 16. Türkiye’de Verisi Toplanmakta Olan ve Kullanılan Göstergeler (devam)

Kod	Konu	İlgili İnsan Hakkı / Hakları ve Normlar	Gösterge	Veri Kaynağı	Veri Toplama Yöntemi	Veri Toplama Sıklığı
B4	Barınma	İnsan Onuruna Saygı	Tuvalet kullanım kolaylıklarına göre hanehalklarının dağılımı, Konutun içinde, %	TÜİK Nüfus ve Konut Araştırması veritabanı	TÜİK web sitesi	TÜİK Araştırma Periyodu
B5	Barınma	İnsan Onuruna Saygı	Tuvalet kullanım kolaylıklarına göre hanehalklarının dağılımı, yok, %	TÜİK Nüfus ve Konut Araştırması veritabanı	TÜİK web sitesi	TÜİK Araştırma Periyodu
B6	Barınma	İnsan Onuruna Saygı	Konutun kalitesinde problem yaşayanların oranı, %	İllerde Yaşam İndeksi, gösterge değerleri, TÜİK	TÜİK web sitesi	TÜİK Araştırma Periyodu
B7	Barınma	İnsan Onuruna Saygı	Banyo kullanım kolaylıklarına göre hanehalklarının dağılımı, Konutun dışında, %	TÜİK Nüfus ve Konut Araştırması veritabanı	TÜİK web sitesi	TÜİK Araştırma Periyodu
B8	Barınma	İnsan Onuruna Saygı	Banyo kullanım kolaylıklarına göre hanehalklarının dağılımı, Konutun içinde, %	TÜİK Nüfus ve Konut Araştırması veritabanı	TÜİK web sitesi	TÜİK Araştırma Periyodu
B9	Barınma	İnsan Onuruna Saygı	Banyo kullanım kolaylıklarına göre hanehalklarının dağılımı, Yok, %	TÜİK Nüfus ve Konut Araştırması veritabanı	TÜİK web sitesi	TÜİK Araştırma Periyodu
B10	Barınma	İnsan Onuruna Saygı	Isıtma sistemine göre hanehalklarının dağılımı, soba, %	TÜİK Nüfus ve Konut Araştırması veritabanı	TÜİK web sitesi	TÜİK Araştırma Periyodu
B11	Barınma	İnsan Onuruna Saygı	Isıtma sistemine göre hanehalklarının dağılımı, diğer, % (Doğalgaz, merkezî ısıtma vb.)	TÜİK Nüfus ve Konut Araştırması veritabanı	TÜİK web sitesi	TÜİK Araştırma Periyodu
B12	Barınma	İnsan Onuruna Saygı	Su kullanım kolaylıklarına göre hanehalklarının dağılımı, konutun dışında, %	TÜİK Nüfus ve Konut Araştırması veritabanı	TÜİK web sitesi	TÜİK Araştırma Periyodu
B13	Barınma	İnsan Onuruna Saygı	Su kullanım kolaylıklarına göre hanehalklarının dağılımı, konutun içinde, %	TÜİK Nüfus ve Konut Araştırması veritabanı	TÜİK web sitesi	TÜİK Araştırma Periyodu

Tablo 16. Türkiye’de Verisi Toplanmakta Olan ve Kullanılan Göstergeler (devam)

Kod	Konu	İlgili İnsan Hakkı / Hakları ve Normlar	Gösterge	Veri Kaynağı	Veri Toplama Yöntemi	Veri Toplama Sıklığı
B14	Barınma	İnsan Onuruna Saygı	Su kullanım kolaylıklarına göre hanehalklarının dağılımı, yok, %	TÜİK Nüfus ve Konut Araştırması veritabanı	TÜİK web sitesi	TÜİK Araştırma Periyodu
H1	Hareketlilik	İnsan Onuruna Saygı	Belediyenin toplu taşıma hizmetlerinden memnuniyet, %	İllerde Yaşam İndeksi, gösterge değerleri, TÜİK; ilgili belediyenin web sitesi, faaliyet raporu	TÜİK web sitesi; ilgili belediyenin Faaliyet raporu incelemesi, web sitesi	TÜİK Araştırma Periyodu
H2	Hareketlilik - Güvenlik	İnsan Onuruna Saygı	Gece yalnız yürürken kendini güvende hissedenlerin oranı, %	İllerde Yaşam İndeksi, gösterge değerleri, TÜİK	TÜİK web sitesi	TÜİK Araştırma Periyodu
G1	Güvenlik	İnsan Onuruna Saygı	Kamununun asayiş hizmetlerinden memnuniyet oranı, %	İllerde Yaşam İndeksi, gösterge değerleri, TÜİK	TÜİK web sitesi	TÜİK Araştırma Periyodu
KHE1	Kentsel kamu hizmetlerine erişim	İnsan Onuruna Saygı ve Sürdürülebilirlik	Belediyenin temizlik hizmetlerinden memnuniyet, %	İllerde Yaşam İndeksi, gösterge değerleri, TÜİK	TÜİK web sitesi	TÜİK Araştırma Periyodu
KHE2	Kentsel kamu hizmetlerine erişim	İnsan Onuruna Saygı ve Sürdürülebilirlik	Atık hizmeti verilen nüfusun oranı, %	İllerde Yaşam İndeksi, gösterge değerleri, TÜİK	TÜİK web sitesi	TÜİK Araştırma Periyodu
KHE3	Kentsel kamu hizmetlerine erişim	İnsan Onuruna Saygı ve Sürdürülebilirlik	Sokaktan gelen gürültü problemi yaşayanların oranı, %	İllerde Yaşam İndeksi, gösterge değerleri, TÜİK	TÜİK web sitesi	TÜİK Araştırma Periyodu
KHE4	Kentsel kamu hizmetlerine erişim	İnsan Onuruna Saygı ve Sürdürülebilirlik	Kanalizasyon ve şebeke suyuna erişim oranı, %	İllerde Yaşam İndeksi, gösterge değerleri, TÜİK	TÜİK web sitesi	TÜİK Araştırma Periyodu

Yukarıda, dördüncü bölümde değinilen uluslararası indeks ve belgeler ile Tablo 16’da sunulan Türkiye’de yerel düzeyde hâlihazırda toplanmakta olan göstergelerin yanı sıra; yine Türkiye özelinde düşünüldüğünde, kapsadığımız hakların toplumsal cinsiyet boyutuna dair başka göstergeler de geliştirilebilir. Göstergelerin, ölçülebilir, karşılaştırılabilir, dengeli ve güvenilir olması hak temelli izlemenin başarısı için gereklidir. Bu amaçla, yeni göstergelerin belirlenmesinde söz konusu alanda faaliyet yürüten kamu ve sivil toplum temsilcileri ile araştırmacı ve akademisyenlerin katılımı anlamlı bulunmuştur. Bu doğrultuda, CEİD Türkiye’de Katılımcı Demokrasinin Güçlendirilmesi Projesi kapsamında, 25 Aralık 2017 tarihinde her bir tematik alanla ilgili merkezî ve yerel teşkilatta görevli bürokratlar, sivil toplum örgütleri ve akademisyenlerin davetli olduğu bir ortak anlayış toplantısı¹¹⁵ düzenlemiştir. Bu toplantıda her tematik alanda katılımcılar ve tematik alan uzmanları çalışma gruplarına ayrılarak Türkiye’de hak temelinde toplumsal

¹¹⁵ Toplantıda kentsel haklar ve hizmetler tematik grup çalışmasına katılan birey ve kurum temsilcilerinin listesi EK 9’da görülebilir

cinsiyet eşitliğinin izlenmesi için anlamlı göstergeler üzerinde tartışmışlardır. Bu tartışmanın katkılarını da içererek kentsel haklar ve hizmetler tematik alanı için önerdiğimiz göstergeler aşağıda Tablo 17’de sunulmuştur.¹¹⁶

Tablo 17. Türkiye’de Kullanılması Önerilen Göstergeler

Türkiye’de verisi toplanması gereken göstergeler						
Kod	Konu	İlgili İnsan Hakkı / Hakları ve Normlar	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
KK5 ¹¹⁸	Kurumsal kapasiteye ilişkin göstergeler	Toplumsal cinsiyet eşitliği, İnsan onuruna saygı	İçişleri Bakanlığı, Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, Personelinin cinsiyet dağılımı verisi, %**	Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü	Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü ilgili biriminden veri talebi	Yıllık
KK6	Kurumsal kapasiteye ilişkin göstergeler	Toplumsal cinsiyet eşitliği	İçişleri Bakanlığı, Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, Üst yönetim kademesindeki kadın oranı, %**	Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü	Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü ilgili biriminden veri talebi	Yıllık
KK7	Kurumsal kapasiteye ilişkin göstergeler	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Belediyelerde çalışan kadın personel oranı, %**	TBB personel istatistikleri	TBB ilgili biriminden veri talebi	Yıllık
B15	Barınma	Toplumsal cinsiyet eşitliği, İnsan onuruna saygı, Sürdürülebilirlik	Tek ebeveynli hane oranı, % (Tek ebeveynli hane sayısı/Toplam Hane Sayısı)**	TÜİK	TÜİK’ten veri talebi	Yıllık
B16	Barınma	Toplumsal cinsiyet eşitliği, İnsan onuruna saygı, Sürdürülebilirlik	Tek ebeveynli hanelerde hane reisi kadın olan hanelerin oranı,% (Hane reisi kadın olan tek ebeveynli hane sayısı/ Toplam tek ebeveynli hane sayısı)**	TÜİK	TÜİK’ten Nüfus ve Konut Araştırması veritabanına ek veri talebi	Yıllık

116 Bu toplantı ve uluslararası indekslerin yanı sıra gösterge önerilerinin oluşturulmasında yararlanılan başka kaynaklar da şunlardır: Birleşmiş Milletler portalı (<https://unstats.un.org/unsd/gender/default.html>); <https://unhabitat.org/urban-themes/gender/>, Erişim Tarihi: 12 Ocak 2018), Deike (2013), Dünya Bankası portalı (<http://datatopics.worldbank.org/gender/indicators>, Erişim Tarihi: 12 Ocak 2018), EIGE indeksleri, İstanbul Bölge Planı (s.470-476), Onuncu Kalkınma Planı Toplumsal Cinsiyet Çalışma Grubu Raporu (s.51-52), Günlük-Şenesen vd. (2017), Yücel ve Yakar Önal (2017),

117 Bu tabloda sunulan göstergelerden * ile işaretli olanlar uluslararası olarak kullanılmakta olan ve Türkiye için kullanılmasını önerdiğimiz göstergelerdir. ** ile işaretli olanlar ise bu çalışma kapsamında Türkiye için yazarlar tarafından geliştirilen (özgün) göstergelerdir.

118 Buradaki kod numaraları Tablo 16’da derlenen göstergeleri takip edecek şekilde verilmiştir.

Tablo 17. Türkiye’de Kullanılması Önerilen Göstergeler (devam)

Türkiye’de verisi toplanması gereken göstergeler						
Kod	Konu	İlgili İnsan Hakkı / Hakları ve Normlar	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
B17	Barınma	Toplumsal cinsiyet eşitliği, İnsan onuruna saygı	Tuvalet kullanım kolaylıklarına göre hane reisi kadın olan tek ebeveynli hanelerin dağılımı, Konutun dışında, % (Hane reisi kadın olan tek ebeveynli hanelerde tuvaleti konutun dışında olan hane sayısı/Hane reisi kadın olan toplam tek ebeveynli hane sayısı)**	TÜİK	TÜİK’ten Nüfus ve Konut Araştırması veritabanına ek veri talebi	TÜİK Araştırma Periyodu
B18	Barınma	Toplumsal cinsiyet eşitliği, İnsan onuruna saygı	Tuvalet kullanım kolaylıklarına göre hane reisi kadın olan tek ebeveynli hanelerin dağılımı, Konutun içinde, % (Hane reisi kadın olan tek ebeveynli hanelerde tuvaleti konutun içinde olan hane sayısı/Hane reisi kadın olan toplam tek ebeveynli hane sayısı)**	TÜİK	TÜİK’ten Nüfus ve Konut Araştırması veritabanına ek veri talebi	TÜİK Araştırma Periyodu
B19	Barınma	Toplumsal cinsiyet eşitliği, İnsan onuruna saygı	Tuvalet kullanım kolaylıklarına göre hane reisi kadın olan tek ebeveynli hanelerin dağılımı, Yok, % (Hane reisi kadın olan tek ebeveynli hanelerde tuvaleti olmayan hane sayısı/Hane reisi kadın olan toplam tek ebeveynli hane sayısı)**	TÜİK	TÜİK’ten Nüfus ve Konut Araştırması veritabanına ek veri talebi	TÜİK Araştırma Periyodu
B20	Barınma	Toplumsal cinsiyet eşitliği, İnsan onuruna saygı	Banyo kullanım kolaylıklarına göre hane reisi kadın olan tek ebeveynli hanelerin dağılımı, Konutun dışında, % (Hane reisi kadın olan tek ebeveynli hanelerde banyosu konutun dışında olan hane sayısı/Hane reisi kadın olan toplam tek ebeveynli hane sayısı)**	TÜİK	TÜİK’ten Nüfus ve Konut Araştırması veritabanına ek veri talebi	

Tablo 17. Türkiye'de Kullanılması Önerilen Göstergeler (devam)

Türkiye'de verisi toplanması gereken göstergeler						
B21	Barınma	Toplumsal cinsiyet eşitliği, İnsan onuruna saygı	Banyo kullanım kolaylıklarına göre hane reisi kadın olan tek ebeveynli hanelerin dağılımı, Konutun içinde, % (Hane reisi kadın olan tek ebeveynli hanelerde banyosu konutun içinde olan hane sayısı/Hane reisi kadın olan toplam tek ebeveynli hane sayısı)**	TÜİK	TÜİK'ten Nüfus ve Konut Araştırması veritabanına ek veri talebi	TÜİK Araştırma Periyodu
B22	Barınma	Toplumsal cinsiyet eşitliği, İnsan onuruna saygı	Banyo kullanım kolaylıklarına göre hane reisi kadın olan tek ebeveynli hanelerin dağılımı, Yok, % (Hane reisi kadın olan tek ebeveynli hanelerde banyosu olmayan hane sayısı/Hane reisi kadın olan toplam tek ebeveynli hane sayısı)**	TÜİK	TÜİK'ten Nüfus ve Konut Araştırması veritabanına ek veri talebi	TÜİK Araştırma Periyodu
B23	Barınma	Toplumsal cinsiyet eşitliği, İnsan onuruna saygı	Isınma olanaklarına göre hane reisi kadın olan tek ebeveynli hanelerin dağılımı, soba, % (Hane reisi kadın olan tek ebeveynli hanelerde soba ile ısınan hane sayısı/Hane reisi kadın olan toplam tek ebeveynli hane sayısı)**	TÜİK	TÜİK'ten Nüfus ve Konut Araştırması veritabanına ek veri talebi	TÜİK Araştırma Periyodu
B24	Barınma	Toplumsal cinsiyet eşitliği, İnsan onuruna saygı	Isınma olanaklarına göre hane reisi kadın olan tek ebeveynli hanelerin dağılımı, Diğer (merkezî sistem, doğalgaz vb.), % (Hane reisi kadın olan tek ebeveynli hanelerde merkezî ısınma olanağı olan hane sayısı/Hane reisi kadın olan toplam tek ebeveynli hane sayısı)**	TÜİK	TÜİK'ten Nüfus ve Konut Araştırması veritabanına ek veri talebi	TÜİK Araştırma Periyodu
B25	Barınma	Toplumsal cinsiyet eşitliği, İnsan onuruna saygı	Su kullanım olanaklarına göre hane reisi kadın olan tek ebeveynli hanelerin dağılımı, konutun dışında, % (Hane reisi kadın olan tek ebeveynli hanelerde suyu konutun dışında olan hane sayısı/Hane reisi kadın olan toplam tek ebeveynli hane sayısı)**	TÜİK	TÜİK'ten Nüfus ve Konut Araştırması veritabanına ek veri talebi	TÜİK Araştırma Periyodu

Tablo 17. Türkiye’de Kullanılması Önerilen Göstergeler (devam)

Türkiye’de verisi toplanması gereken göstergeler						
B26	Barınma	Toplumsal cinsiyet eşitliği, İnsan onuruna saygı	Su kullanım kolaylıklarına göre hane reisi kadın olan tek ebeveynli hanelerin dağılımı, Konutun içinde, % (Hane reisi kadın olan tek ebeveynli hanelerde suyu konutun içinde olan hane sayısı/Hane reisi kadın olan toplam tek ebeveynli hane sayısı)**	TÜİK	TÜİK’ten Nüfus ve Konut Araştırması veritabanına ek veri talebi	TÜİK Araştırma Periyodu
B27	Barınma	Toplumsal cinsiyet eşitliği, İnsan onuruna saygı	Su kullanım kolaylıklarına göre hane reisi kadın olan tek ebeveynli hanelerin dağılımı, Yok, % (Hane reisi kadın olan tek ebeveynli hanelerde suyu olmayan hane sayısı / Hane reisi kadın olan toplam tek ebeveynli hane sayısı)**	TÜİK	TÜİK’ten Nüfus ve Konut Araştırması veritabanına ek veri talebi	TÜİK Araştırma Periyodu
B28	Barınma	Toplumsal cinsiyet eşitliği, İnsan onuruna saygı	Kadın Sığınma evi kapasitesi, % (kadın sığınmaevi kapasitesi-kişi/18+yaş grubundaki kadın sayısı)**	ASPB, KSGM, Belediye, STÖ	KSGM, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü, STÖler, Belediyeler, yayınlara, gerekirse mülakatlar	Yıllık
B29	Barınma	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Tapu sahibi kadın oranı, % **	Belediye İmar ve Şehircilik birimi, Tapu ve Kadastro il Müdürlüğü	Belediye İmar ve Şehircilik birimi, Tapu ve Kadastro il Müdürlüğü’nden bilgi talebi	Yıllık
B30	Barınma	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Yasal tapularına erişen gecekondulu alanlarında tapu sahibi kadın oranı, %* (UN-HABİTAT BARINMA VE GECEKONDULU İYİLEŞTİRME TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ)	Belediye İmar ve Şehircilik birimi, Tapu ve Kadastro il Müdürlüğü	Belediye İmar ve Şehircilik birimi, Tapu ve Kadastro il Müdürlüğü’nden bilgi talebi	Yıllık
B31	Barınma	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Yasal tapularına erişen gecekondulu alanlarında ortak tapu sahibi kadın oranı, %* (UN-HABİTAT BARINMA VE GECEKONDULU İYİLEŞTİRME TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ)	Belediye İmar ve Şehircilik birimi, Tapu ve Kadastro il Müdürlüğü	Belediye İmar ve Şehircilik birimi, Tapu ve Kadastro il Müdürlüğü’nden bilgi talebi	Yıllık

Tablo 17. Türkiye'de Kullanılması Önerilen Göstergeler (devam)

Türkiye'de verisi toplanması gereken göstergeler						
Kod	Konu	İlgili İnsan Hakkı / Hakları ve Normlar	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
B32	Barınma	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Kentsel dönüşüm süreçlerinden etkilenecek olanlar içinde görüşü alınan kadınların oranı, % (Kentsel dönüşüm süreçlerinden etkilenecek olanlar içinde görüşü alınan kadınların sayısı/ Kentsel dönüşüm süreçlerinden etkilenecek olanlar içinde görüşü alınanların toplam sayısı)* (UN-HABITAT BARINMA VE GECEKONDU İYİLEŞTİRME TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ)	Belediye, Plan ve Proje Müdürlüğü	Belediye, Plan ve Proje Müdürlüğü	Yıllık
B33	Barınma	Toplumsal cinsiyet eşitliği, İnsan onuruna saygı	Kadın yararlanıcılardan gelen barınma ile ilgili dilekçe ve taleplerin oranı, % (Kadın yararlanıcılardan gelen barınma ile ilgili dilekçe ve taleplerin sayısı / Barınma ile ilgili dilekçe ve taleplerin toplam sayısı)**	Belediye	Belediye ilgili biriminden veri talebi	Yıllık
H3	Hareketlilik	Toplumsal cinsiyet eşitliği, İnsan onuruna saygı	Belediyenin toplu taşıma hizmetlerinden memnuniyetin cinsiyete göre dağılımı, %**	İllerde Yaşam İndeksi, gösterge değerleri, TÜİK; İlgili belediyenin web sitesi, faaliyet raporu	TÜİK'ten cinsiyete göre ayrıştırılmış veri talebi	TÜİK, Araştırma Periyodu
H4	Hareketlilik-Güvenlik	İnsan onuruna saygı	Gece yalnız yürürken kendini güvende hissedenlerin cinsiyet dağılımı, %* (The Economist, GÜVENLİ KENT İNDEKSİ)	İllerde Yaşam İndeksi, gösterge değerleri, TÜİK	TÜİK'ten cinsiyete göre ayrıştırılmış veri talebi	TÜİK, Araştırma Periyodu
H5	Hareketlilik	Toplumsal cinsiyet eşitliği, İnsan onuruna saygı, Ayrımcılık yasağı	Kentte kaldırım genişliği açısından puset ve tekerlekli sandalye dostu olan kaldırımın oranı, % (Kaldırım genişliği standartlarına uyan puset ve tekerlekli sandalye dostu kaldırım uzunluğu, metre / Kentteki toplam kaldırım uzunluğu, metre)**	Belediye	Fen İşleri Müdürlüğü'nden bilgi talebi	Yıllık

Tablo 17. Türkiye’de Kullanılması Önerilen Göstergeler (devam)

Türkiye’de verisi toplanması gereken göstergeler						
Kod	Konu	İlgili İnsan Hakkı / Hakları ve Normlar	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
H6	Hareketlilik	Toplumsal cinsiyet eşitliği, İnsan onuruna saygı, Ayrımcılık yasağı	Kentte rampalı kaldırımların oranı, % (Kentte rampalı kaldırım uzunluğu / Kentteki toplam kaldırım uzunluğu)**	Belediye	Fen İşleri Müdürlü’nden bilgi talebi	Yıllık
H7	Hareketlilik	Toplumsal cinsiyet eşitliği, İnsan onuruna saygı, Ayrımcılık yasağı	Kentte kaldırım genişliği açısından yaya dostu olan kaldırımların oranı,% (Kaldırım genişliği standartlarına uyan kaldırım uzunluğu/ Kentteki toplam kaldırım uzunluğu)**	Belediye	Fen İşleri Müdürlü’nden bilgi talebi	Yıllık
H8	Hareketlilik	Toplumsal cinsiyet eşitliği, İnsan onuruna saygı, Ayrımcılık yasağı	Kentte kaldırım yüksekliği açısından yaya dostu olan kaldırımların oranı,% (Kaldırım yüksekliği standartlarına uyan kaldırım uzunluğu/ Kentteki toplam kaldırım uzunluğu)**	Belediye	Fen İşleri Müdürlü’nden bilgi talebi	Yıllık
H9	Hareketlilik	Toplumsal cinsiyet eşitliği, Ayrımcılık yasağı, İnsan onuruna saygı	Toplam 65 yaş üstü indirimli taşıma kartı sahipleri içinde kadın oranı, % (65 yaş üstü indirimli taşıma kartı sahibi kadın sayısı / toplam 65 yaş üstü indirimli taşıma kartı sahibi sayısı)**	Belediye	Ulaşım Birimi’nden bilgi talebi	Yıllık
H10	Hareketlilik	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Toplu ulaşımda TSE duraklar arası mesafe standardına ¹¹⁹ uyan durak oranı, % (Toplu ulaşımda TSE duraklar arası mesafe standardına uyan durak sayısı / toplam durak sayısı)**	Belediye	Ulaşım biriminden bilgi talebi	Yıllık
H11	Hareketlilik	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Yeterli aydınlatma ve kamera donanımına sahip altgeçitlerin oranı, % Yeterli aydınlatma ve kamera donanımına sahip altgeçitlerin sayısı / Toplam altgeçit sayısı)**	Belediye	Fen işleri biriminden bilgi talebi	Yıllık

119 Türk Standartları Enstitüsü’nün (TSE) 02.01.2014 tarihinde kabul ettiği 11783 Sayılı Şehir içi yollar - Otobüs durakları yer seçimi kuralları standardına göre; durak yerleri, otobüs güzergahı ile çıkan yaya arterlerine yakın yerlerde seçilerek, yolcular için erişim kolaylığı sağlanmalıdır. Mevcut trafiğin işletme hızının azalmaması için ise iki durak arası, 400-500 metre olmalıdır. Birinci derecedeki yollarda ise bu mesafe, 600-700 metre olabilir. Yolcu yoğunluğunun çok olduğu yol kesimlerinde bu mesafeler 100’er metre azaltılabilir.

Tablo 17. Türkiye’de Kullanılması Önerilen Göstergeler (devam)

Türkiye’de verisi toplanması gereken göstergeler						
Kod	Konu	İlgili İnsan Hakkı / Hakları ve Normlar	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
H12	Hareketlilik	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Belediyede ulaştırma biriminde çalışan kadın personel oranı, % (Ulaştırma biriminde çalışan kadın personel sayısı / ulaştırma biriminde çalışan toplam personel sayısı) * (ASYA KALKINMA BANKASI ULAŞIM TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ)	Belediye	Belediye ulaştırma biriminden bilgi talebi	Yıllık
H13	Hareketlilik	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Ulaşımında çalışan kadın vatman oranı, % (kadın vatman sayısı/ toplam vatman sayısı)**	Belediye	Belediye ulaştırma biriminden bilgi talebi	Yıllık
H14	Hareketlilik	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Ulaşımında çalışan kadın şoför oranı, % (Ulaşımında çalışan kadın şoför sayısı/ Toplam ulaşımında çalışan sayısı)**	Belediye	Belediye ulaştırma biriminden bilgi talebi	Yıllık
H15	Hareketlilik	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Ulaşımında çalışan kadın kaptan oranı, % (Ulaşımında çalışan kadın kaptan sayısı/ Toplam ulaşımında çalışan sayısı)**	Belediye	Belediye ulaştırma biriminden bilgi talebi	Yıllık
H16	Hareketlilik	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Ulaşım hizmetinde çalışan kadın gişe görevlisi oranı, % (Ulaşım hizmetinde çalışan kadın gişe görevlisi sayısı / Ulaşım hizmetinde çalışan toplam gişe görevlisi sayısı)**	Belediye	Belediye ulaştırma biriminden bilgi talebi	Yıllık
H17	Hareketlilik	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Ulaşım hizmetinde çalışan kadın güvenlik görevlisi oranı, % (Ulaşım hizmetinde çalışan kadın güvenlik görevlisi sayısı/ Ulaşım hizmetinde çalışan toplam güvenlik görevlisi sayısı) * (ASYA KALKINMA BANKASI ULAŞIM TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ)	Belediye	Belediye ulaştırma biriminden bilgi talebi	Yıllık

Tablo 17. Türkiye’de Kullanılması Önerilen Göstergeler (devam)

Türkiye’de verisi toplanması gereken göstergeler						
Kod	Konu	İlgili İnsan Hakkı / Hakları ve Normlar	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
H18	Hareketlilik	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Cinsel saldırı ve taciz eğitimi verilen toplu ulaşımda görevli personel oranı, % (Cinsel saldırı ve taciz eğitimi verilen ulaşımda görevli personel sayısı/ Toplu ulaşımda görevli personel sayısı) * (ASYA KALKINMA BANKASI ULAŞIM TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ)	Belediye	Belediye ulaştırma biriminden bilgi talebi	Yıllık
H19	Hareketlilik	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimi verilen toplu ulaşımda görevli personel oranı, % (Toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimi verilen ulaşımda görevli personel sayısı/ Toplu ulaşımda görevli personel sayısı)**	Belediye	Belediye ulaştırma biriminden bilgi talebi	Yıllık
H20	Hareketlilik	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Eşitlikçi hizmet sunumu eğitimi verilen toplu ulaşımda görevli personel oranı, % (Eşitlikçi hizmet sunumu eğitimi verilen toplu ulaşımda görevli personel sayısı / Toplu ulaşımda görevli personel sayısı)**	Belediye	Belediye ulaştırma biriminden bilgi talebi	Yıllık
H21	Hareketlilik	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Toplu ulaşım ile ilgili şikâyet ve talep dilekçelerinde cinsel saldırı ve taciz şikâyetlerinin oranı, % (Toplu ulaşım ile ilgili şikâyet ve talep dilekçelerinde cinsel saldırı ve taciz şikâyetlerinin sayısı/ Toplu ulaşım ile ilgili şikâyet ve talep dilekçesi sayısı)**	Belediye	Belediye ulaştırma biriminden bilgi talebi	Yıllık
H22	Hareketlilik	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Kadın kullanıcılar tarafından gelen ulaşım ile ilgili dilekçe ve taleplerin oranı, % (Kadın kullanıcılar tarafından gelen ulaşım ile ilgili talep ve dilekçe sayısı / Kullanıcılar tarafından gelen ulaşım ile ilgili toplam talep ve dilekçe sayısı)**	Belediye	Belediye ulaştırma biriminden bilgi talebi	Yıllık

Tablo 17. Türkiye’de Kullanılması Önerilen Göstergeler (devam)

Türkiye’de verisi toplanması gereken göstergeler						
Kod	Konu	İlgili İnsan Hakkı / Hakları ve Normlar	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
KD1	Kentsel Demokrasi	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Belediye Meclisi’nin halka açık toplantılarına katılan kadın oranı, % (Belediye Meclisi’nin halka açık toplantılarına katılan kadın sayısı / Toplam katılımcı sayısı)**	Belediye	Belediye Özel Kalem Biriminden bilgi talebi	3 aylık
KD2	Kentsel Demokrasi	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Kent Konseyi Genel Kurulu’nda kadın oranı, % (Kent Konseyi Genel Kurulu’ndaki kadın üye sayısı / Toplam Kent Konseyi Üye sayısı)**	Kent Konseyi	Kent Konseyi web sitesi	Yerel seçim periyodu
KD3	Kentsel Demokrasi	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Kadın mahalle muhtarı oranı, % (Kadın mahalle muhtarı sayısı / Toplam Mahalle Muhtarı sayısı)**	Belediye	Belediye Muhtarlıklar Müdürlüğü, Belediye Özel Kalemi	Yerel seçim periyodu
KD4	Kentsel Demokrasi	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Belediye stratejik plan hazırlık toplantılarına dış paydaş olarak katılan kadın STÖ oranı, % (Dış paydaşlarla yapılan stratejik plan hazırlık toplantılarına katılan Kadın STÖ sayısı / Dış paydaşlarla yapılan stratejik plan toplantılarına katılan toplam STÖ sayısı)**	Belediye	Belediye Stratejik Plan hazırlıklarından sorumlu birimden bilgi talebi	Yerel seçim periyodu, Stratejik plan revizyon periyodu
KD5	Kentsel Demokrasi	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Belediye stratejik plan hazırlık toplantılarına dış paydaş olarak katılan LGBTİ STÖ oranı, % (Dış paydaşlarla yapılan stratejik plan hazırlık toplantılarına katılan LGBTİ STÖ sayısı / Dış paydaşlarla yapılan stratejik plan toplantılarına katılan toplam STÖ sayısı)**	Belediye	Belediye Stratejik Plan hazırlıklarından sorumlu birimden bilgi talebi	Yerel seçim periyodu, stratejik plan revizyon periyodu
KD6	Kentsel Demokrasi	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Dış paydaş toplantıları sonunda, stratejik plana dâhil edilen amaç ve hedefler içinde kadın STÖ önerilerinin oranı, % (Stratejik plana dâhil edilen kadın STÖ’lerinden gelen öneri sayısı / Dış paydaş toplantıları sonunda stratejik plana dâhil edilen STÖ’lerden gelen toplam öneri sayısı)**	Belediye	Belediye Stratejik Plan hazırlıklarından sorumlu birimden bilgi talebi	Yerel seçim periyodu, Stratejik plan revizyon periyodu

Tablo 17. Türkiye’de Kullanılması Önerilen Göstergeler (devam)

Türkiye’de verisi toplanması gereken göstergeler						
Kod	Konu	İlgili İnsan Hakkı / Hakları ve Normlar	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
KD7	Kentsel Demokrasi	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Dış paydaş toplantıları sonunda, stratejik plana dâhil edilen amaç ve hedefler içinde LGBTİ STÖ önerilerinin oranı, % (Stratejik plana dâhil edilen LGBTİ STÖ’lerinden gelen öneri sayısı / Dış paydaş toplantıları sonunda stratejik plana dâhil edilen STÖ’lerden gelen toplam öneri sayısı)**	Belediye	Belediye Stratejik Plan hazırlıklarından sorumlu birimden bilgi talebi	Yerel seçim periyodu, Stratejik plan revizyon periyodu
KD8	Kentsel Demokrasi	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Stratejik Plan Hazırlığından sorumlu ekibin içinde kadın oranı, % (Ekibin içindeki kadın sayısı / Toplam ekip üyesi)**	Belediye	Belediye Stratejik Plan hazırlıklarından sorumlu birimden bilgi talebi	Yerel seçim periyodu, Stratejik plan revizyon periyodu
KD9	Kentsel Demokrasi	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Belediye Meclisi Kadın-Erkek / Toplumsal Cinsiyet Eşitlik Komisyonunda kadın oranı, % (Komisyonda kadın üye sayısı / Komisyonda toplam üye sayısı)**	Belediye	Belediye Özel Kaleminden bilgi talebi	Yerel seçim periyodu
KD10	Kentsel Demokrasi	Toplumsal cinsiyet eşitliği	İl Genel Meclisi Kadın-Erkek / Toplumsal Cinsiyet Eşitlik Komisyonunda kadın oranı, % (Komisyonda kadın üye sayısı / Komisyonda toplam üye sayısı)**	İl Özel İdaresi	İl Özel İdaresi Özel Kaleminden Bilgi Talebi	Yerel seçim periyodu
KD11	Kentsel Demokrasi	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Belediye meclis kararları içinde Eşitlik Komisyonu’nun önerdiği kararların oranı, % (Eşitlik komisyonunun önerdiği karar sayısı / Toplam Meclis kararı sayısı)**	Belediye	Belediye Eşitlik Komisyonu’ndan bilgi talebi	Aylık
KD 12	Kentsel Demokrasi	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Mimarlık, peyzaj mimarlığı, şehir bölge planlama ile ilgili eğitim kurumlarındaki kadın öğrenci oranı, % (İlgili bölümlerde öğrenim gören kadın öğrenci sayısı / ilgili bölümlerde toplam öğrenci sayısı)**	Üniversiteler	Üniversitelerin ilgili fakülteleri, öğrenci işlerinden bilgi talebi	Yıllık

Tablo 17. Türkiye’de Kullanılması Önerilen Göstergeler (devam)

Türkiye’de verisi toplanması gereken göstergeler						
Kod	Konu	İlgili İnsan Hakkı / Hakları ve Normlar	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
KHE5	Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim	Toplumsal cinsiyet eşitliği, İnsan onuruna saygı	Belediyenin kuru gıda yardımı hizmetinden yararlanan kadınların oranı, % (Belediyenin kuru gıda yardımı hizmetinden yararlanan kadın sayısı / Toplam kuru gıda yardımı hizmetinden yararlanıcı sayısı)* (UN-HABITAT KENTSEL YÖNETİŞİM İNDEKSİ)	Belediye	Belediye sosyal yardımlardan sorumlu birimden bilgi talebi	Yıllık
KHE6	Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim	Toplumsal cinsiyet eşitliği, İnsan onuruna saygı	Belediyenin sıcak yemek yardımı hizmetinden yararlanan kadınların oranı, % (Belediyenin sıcak yemek yardımı hizmetinden yararlanan kadın sayısı / Toplam sıcak yemek yardımı hizmetinden yararlanıcı sayısı)* (UN-HABITAT KENTSEL YÖNETİŞİM İNDEKSİ)	Belediye	Belediye sosyal yardımlardan sorumlu birimden bilgi talebi	Yıllık
KHE7	Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim	Toplumsal cinsiyet eşitliği, İnsan onuruna saygı	Belediyenin giyim yardımı hizmetinden yararlanan kadınların oranı, % (Belediyenin giyim yardımı hizmetinden yararlanan kadın sayısı / Toplam belediyenin giyim yardımı hizmetinden yararlanıcı sayısı)* (UN-HABITAT KENTSEL YÖNETİŞİM İNDEKSİ)	Belediye	Belediye sosyal yardımlardan sorumlu birimden bilgi talebi	Yıllık
KHE8	Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim	Toplumsal cinsiyet eşitliği, İnsan onuruna saygı	Belediyenin yakacak yardımı hizmetinden yararlanan kadınların oranı, % (Belediyenin yakacak yardımı hizmetinden yararlanan kadın sayısı / Toplam belediyenin yakacak yardımı hizmetinden yararlanıcı sayısı)* (UN-HABITAT KENTSEL YÖNETİŞİM İNDEKSİ)	Belediye	Belediye sosyal yardımlardan sorumlu birimden bilgi talebi	Yıllık

Tablo 17. Türkiye’de Kullanılması Önerilen Göstergeler (devam)

Türkiye’de verisi toplanması gereken göstergeler						
Kod	Konu	İlgili İnsan Hakkı / Hakları ve Normlar	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
KHE9	Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim	Toplumsal cinsiyet eşitliği, İnsan onuruna saygı	Belediyenin evde bakım yardımı hizmetinden yararlanan kadınların oranı, % (Belediyenin evde bakım yardımı hizmetinden yararlanan kadın sayısı / Toplam belediyenin evde bakım yardımı hizmetinden yararlanıcı sayısı)* (UN-HABITAT KENTSEL YÖNETİŞİM İNDEKSİ)	Belediye	Belediye sosyal yardımlardan sorumlu birimden bilgi talebi	Yıllık
KHE10	Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim	Toplumsal cinsiyet eşitliği, İnsan onuruna saygı	Belediyenin hasta nakil hizmetinden yararlanan kadınların oranı, % (Belediyenin hasta nakil hizmetinden yararlanan kadın sayısı / Toplam belediyenin hasta nakil hizmetinden yararlanıcı sayısı)**	Belediye	Belediye sağlık hizmetinden sorumlu birimden bilgi talebi	Yıllık
KHE11	Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim	Toplumsal cinsiyet eşitliği, İnsan onuruna saygı	Belediyenin sağlık hizmetinden yararlanan kadınların oranı, % (Belediyenin sağlık hizmetinden yararlanan kadın sayısı / Toplam belediyenin sağlık hizmetinden yararlanıcı sayısı)* (UN-HABITAT KENTSEL YÖNETİŞİM İNDEKSİ)	Belediye	Belediye sağlık hizmetinden sorumlu birimden bilgi talebi	Yıllık
KHE12	Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Belediyenin mesleki eğitim kurs hizmetinden yararlanan kadınların oranı, % (Belediyenin mesleki eğitim kurs hizmetinden yararlanan kadın sayısı / Toplam belediyenin mesleki eğitim kurs hizmetinden yararlanıcı sayısı)* (UN-HABITAT KENTSEL YÖNETİŞİM İNDEKSİ)	Belediye	Belediye kültür işlerinden sorumlu biriminden bilgi talebi	Yıllık

Tablo 17. Türkiye’de Kullanılması Önerilen Göstergeler (devam)

Türkiye’de verisi toplanması gereken göstergeler						
Kod	Konu	İlgili İnsan Hakkı / Hakları ve Normlar	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
KHE13	Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Belediyenin hobi kurs hizmetinden (yetişkin ve çocuk) yararlanan kadınların oranı, % (Belediyenin hobi kurs hizmetinden (yetişkin ve çocuk) yararlanan kadın sayısı / Toplam belediyenin hobi kurs hizmetinden (yetişkin ve çocuk) yararlanıcı sayısı)* (UN-HABITAT KENTSEL YÖNETİŞİM İNDEKSİ)	Belediye	Belediye kültür işlerinden sorumlu biriminden bilgi talebi	Yıllık
KHE14	Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Belediyenin kütüphane hizmetinden yararlanan kadınların oranı, % (Belediyenin kütüphane hizmetinden yararlanan kadın sayısı / Toplam belediyenin kütüphane hizmetinden yararlanıcı sayısı)* (UN-HABITAT KENTSEL YÖNETİŞİM İNDEKSİ)	Belediye	Belediye kültür işlerinden sorumlu biriminden bilgi talebi	Yıllık
KHE15	Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Belediyenin kültürel etkinlik hizmetlerinden (sinema, tiyatro, müze, konser, panel vb.) yararlanan kadınların oranı, % (Belediyenin kültürel etkinlik hizmetlerinden (sinema, tiyatro, müze, konser, panel vb.) yararlanan kadın sayısı / Toplam belediyenin kültürel etkinlik hizmetlerinden (sinema, tiyatro, müze, konser, panel vb.) yararlanıcı sayısı)* (UN-HABITAT KENTSEL YÖNETİŞİM İNDEKSİ)	Belediye	Belediye kültür işlerinden sorumlu biriminden bilgi talebi	Yıllık
KHE16	Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Belediyenin spor okulu hizmetinden yararlanan kadınların oranı, % (Belediyenin spor okulu hizmetinden yararlanan kadın sayısı / Toplam belediyenin spor okulu hizmetinden yararlanıcı sayısı)* (UN-HABITAT KENTSEL YÖNETİŞİM İNDEKSİ)	Belediye	Belediye spor hizmetlerinden sorumlu biriminden bilgi talebi	Yıllık

Tablo 17. Türkiye’de Kullanılması Önerilen Göstergeler (devam)

Türkiye’de verisi toplanması gereken göstergeler						
Kod	Konu	İlgili İnsan Hakkı / Hakları ve Normlar	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
KHE17	Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Belediyenin spor kursları hizmetinden yararlanan kadınların oranı, % (Belediyenin spor kursları hizmetinden yararlanan kadın sayısı / Toplam belediyenin spor kursları hizmetinden yararlanıcı sayısı)* (UN-HABITAT KENTSEL YÖNETİŞİM İNDEKSİ)	Belediye	Belediye spor hizmetlerinden sorumlu birimden bilgi talebi	Yıllık
KHE18	Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Belediyenin yaz spor okulu hizmetinden yararlanan kadınların oranı, % (Belediyenin yaz spor okulu hizmetinden yararlanan kadın sayısı / Toplam belediyenin yaz spor okulu hizmetinden yararlanıcı sayısı)* (UN-HABITAT KENTSEL YÖNETİŞİM İNDEKSİ)	Belediye	Belediye spor hizmetlerinden sorumlu birimden bilgi talebi	Yıllık
KHE19	Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim	Toplumsal cinsiyet eşitliği, Ayrımcılık yasağı, İnsan onuruna saygı	Kamu binalarında engelli tuvaleti oranı, % (Kamu binalarında toplam engelli tuvaleti sayısı / Kamu binalarında toplam tuvalet sayısı)**	Belediye	Belediye fen işleri, eşitlik birimlerinden bilgi talebi	Yıllık
KHE20	Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim	Toplumsal cinsiyet eşitliği, Ayrımcılık yasağı, İnsan onuruna saygı	Kamu binaları içinde bebek bakım odası olanların oranı, % (Bebek bakım odası olan bina sayısı / Toplam kamu binası sayısı)**	Belediye	Belediye fen işleri, eşitlik birimlerinden bilgi talebi	Yıllık
KHE21	Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim	Toplumsal cinsiyet eşitliği, Ayrımcılık yasağı, İnsan onuruna saygı	Kamu binalarında kadın tuvaleti oranı, % (Kamu binalarında toplam kadın tuvaleti sayısı /kamu binalarında toplam tuvalet sayısı)**	Belediye	Belediye fen işleri, eşitlik birimlerinden bilgi talebi	Yıllık
KHE22	Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim	Toplumsal cinsiyet eşitliği, Ayrımcılık yasağı, İnsan onuruna saygı	Kamu binalarında askılıklı kadın tuvaleti oranı, % (Kamu binalarında içinde askılık olan kadın tuvaleti sayısı /kamu binalarında toplam kadın tuvaleti sayısı)**	Belediye	Belediye fen işleri, eşitlik birimlerinden bilgi talebi	Yıllık

Tablo 17. Türkiye’de Kullanılması Önerilen Göstergeler (devam)

Türkiye’de verisi toplanması gereken göstergeler						
Kod	Konu	İlgili İnsan Hakkı / Hakları ve Normlar	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
KHE23	Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Belediyenin etüd merkezi ve kütüphanelerinden yararlanan kız çocuğu oranı, % (Belediyenin etüd merkezi ve kütüphanelerinden yararlanan kız çocuğu sayısı / Belediyenin etüd merkezi ve kütüphanelerinden toplam yararlanıcı çocuk sayısı)**	Belediye	Belediye kültür işlerinden sorumlu biriminden bilgi talebi	Yıllık
KHE24	Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim	İnsan onuruna saygı	Kent içindeki parklardan, elverişli koşullarda spor aleti donanımı mevcut olanların oranı,% (Spor alet donanımı olan park sayısı / toplam park sayısı)**	Belediye	Belediye park ve bahçeler biriminden bilgi talebi	Yıllık
KHE25	Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim	İnsan onuruna saygı	Kent içindeki parklardan, elverişli koşullarda yürüyüş parkuru mevcut olanların oranı,% (yürüyüş parkuru olan park sayısı / toplam park sayısı)**	Belediye	Belediye park ve bahçeler biriminden bilgi talebi	Yıllık
G2	Güvenlik	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Kadın kullanıcıardan gelen güvenlikle ilgili dilekçe ve şikâyetlerin oranı, % (Kadınlardan gelen güvenlikle ilgili dilekçe sayısı / Güvenlikle ilgili toplam dilekçe sayısı)**	Belediye	Belediye dilek, şikâyet ve istek kabul biriminden bilgi talebi	Yıllık
G3	Güvenlik	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Toplu ulaşımda güvenlikle ilgili sorun yaşadığını bildiren kadınların oranı, % (Toplu ulaşımda güvenlikle ilgili sorun yaşadığını bildiren kadın sayısı / toplu ulaşımda güvenlik sorunu yaşadığını bildiren toplam kullanıcı sayısı)**	Belediye	Belediye dilek, şikâyet ve istek kabul biriminden bilgi talebi	Yıllık
G4	Güvenlik	Toplumsal cinsiyet eşitliği, Ayrımcılık yasağı	Panik butonu bulunan parkların oranı, % (butonlu park sayısı / toplam park sayısı)**	Belediye	Belediye park ve bahçeler biriminden bilgi talebi	Yıllık
G5	Güvenlik	Toplumsal cinsiyet eşitliği, Ayrımcılık yasağı	Panik butonu bulunan otobüs duraklarının oranı, % (butonlu otobüs durağı sayısı / toplam otobüs durağı sayısı)**	Belediye	Belediye toplu ulaşımdan sorumlu birimden bilgi talebi	Yıllık

Tablo 17. Türkiye’de Kullanılması Önerilen Göstergeler (devam)

Türkiye’de verisi toplanması gereken göstergeler						
Kod	Konu	İlgili İnsan Hakkı / Hakları ve Normlar	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
G6	Güvenlik	Toplumsal cinsiyet eşitliği, Ayrımcılık yasağı	Panik butonu bulunan metro-tren istasyonlarının oranı, % (butonlu metro-tren istasyonu sayısı / toplam metro-tren istasyonu sayısı)**	Belediye	Belediye toplu ulaşımdan sorumlu birimden bilgi talebi	Yıllık
G7	Güvenlik	Toplumsal cinsiyet eşitliği, Ayrımcılık yasağı	Güvenlik kameralı parkların oranı, % (Güvenlik kameralı park sayısı / toplam park sayısı) **	Belediye	Belediye park ve bahçeler biriminden bilgi talebi	Yıllık
G8	Güvenlik	Toplumsal cinsiyet eşitliği, Ayrımcılık yasağı	Güvenlik kameralı metro-tren istasyonu oranı, % (Güvenlik kameralı metro-tren istasyonu sayısı / toplam metro-tren istasyonu sayısı)**	Belediye	Belediye toplu ulaşımdan sorumlu birimden bilgi talebi	Yıllık
G9	Güvenlik	Toplumsal cinsiyet eşitliği, Ayrımcılık yasağı	Güvenlik kameralı otobüs duraklarının oranı, % (Güvenlik kameralı otobüs durağı sayısı / toplam otobüs durağı sayısı)**	Belediye	Belediye toplu ulaşımdan sorumlu birimden bilgi talebi	Yıllık
G10	Güvenlik	Ayrımcılık yasağı	Akülü engelli arabaları için şarj olanağı olan istasyon ve durak oranı, % (Akülü engelli arabaları için şarj olanaklı istasyon ve durak sayısı / Toplam durak ve istasyon sayısı)**	Belediye	Belediye toplu ulaşımdan sorumlu birimden bilgi talebi	Yıllık
G11	Güvenlik	Toplumsal cinsiyet eşitliği, Ayrımcılık yasağı	Kentteki parklarda güvenlikle ilgili sorun yaşadığını bildiren kadınların oranı, % (Kentteki parklarda güvenlikle ilgili sorun yaşadığını bildiren kadın sayısı / Kentteki parklarda güvenlik sorunu yaşadığını bildiren toplam kullanıcı sayısı)**	Belediye, İl / İlçe Emniyet Müdürlüğü	Belediye dilek, şikâyet ve istek kabul biriminden bilgi talebi, İl/İlçe Emniyet Müdürlüğü’nden bilgi talebi	Yıllık
G12	Güvenlik	Toplumsal cinsiyet eşitliği, Ayrımcılık yasağı	Kentteki sokak-cadde-meydanlarda güvenlikle ilgili sorun yaşadığını bildiren kadınların oranı, % (Kentteki sokak-cadde-meydanlarda güvenlikle ilgili sorun yaşadığını bildiren kadın sayısı / Kentteki sokak- cadde-meydanlarda güvenlikle ilgili sorun yaşadığını bildiren toplam kullanıcı sayısı)**	Belediye, İl / İlçe Emniyet Müdürlüğü	Belediye dilek, şikâyet ve istek kabul biriminden bilgi talebi, İl/İlçe Emniyet Müdürlüğü’nden bilgi talebi	Yıllık

Tablo 17. Türkiye’de Kullanılması Önerilen Göstergeler (devam)

Türkiye’de verisi toplanması gereken göstergeler						
Kod	Konu	İlgili İnsan Hakkı / Hakları ve Normlar	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
G13	Güvenlik	Toplumsal cinsiyet eşitliği, Ayrımcılık yasağı	Kentteki otobüs duraklarında güvenlikle ilgili sorun yaşadığını bildiren kadınların oranı, % (Kentteki otobüs duraklarında güvenlikle ilgili sorun yaşadığını bildiren kadın sayısı / Kentteki otobüs duraklarında güvenlikle ilgili sorun yaşadığını bildiren toplam kullanıcı sayısı)**	Belediye, İl / İlçe Emniyet Müdürlüğü	Belediye dilek, şikâyet ve istek kabul biriminden bilgi talebi, İl/İlçe Emniyet Müdürlüğü’nden bilgi talebi	Yıllık
G14	Güvenlik	Toplumsal cinsiyet eşitliği, Ayrımcılık yasağı	Kentteki metro-tren istasyonlarında güvenlikle ilgili sorun yaşadığını bildiren kadınların oranı, % (Kentteki metro-tren istasyonlarında güvenlikle ilgili sorun yaşadığını bildiren kadın sayısı / Kentteki metro-tren istasyonlarında güvenlikle ilgili sorun yaşadığını bildiren toplam kullanıcı sayısı)**	Belediye, İl / İlçe Emniyet Müdürlüğü	Belediye dilek, şikâyet ve istek kabul biriminden bilgi talebi, İl/İlçe Emniyet Müdürlüğü’nden bilgi talebi	Yıllık
G15	Güvenlik	Toplumsal cinsiyet eşitliği, İnsan onuruna saygı	Kadına yönelik şiddeti önlemeye yönelik bilgilendirme amacıyla kullanılan belediyeye ait billboardların oranı % (Kadına yönelik şiddeti önlemeye yönelik bilgilendirme amacıyla kullanılan belediyeye ait billboardların sayısı/ Belediyeye ait toplam billboard sayısı)**	Belediye	Belediyenin ilgili biriminden bilgi talebi	Aylık

Yukarıda, Tablo 17’de sunulan kentsel haklar ve hizmetler için gösterge önerileri dışında, aşağıda, bu rapor kapsamında yazarlar tarafından geliştirilerek önerilen izleme soruları da kentsel hak ve hizmetlerde eşitliğin takibi için kullanılabilir.

İzleme Soruları

Kentsel Demokrasi:

- Kadın-erkek eşitlik/Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Komisyonunun işleyiş kurallarını açıkça belirtmek ve kurumsallaştırmak için yönetmelik veya yönergesi var mı?
- Politika, plan ve bütçeleri farklı bireylerin özel ihtiyaç ve önceliklerine göre izleyen bir birim var mı?

- İzleme biriminin bir yönergesi var mı?
- İzleme birimi yıllık rapor hazırlıyor mu?
- Belediyenin yerel eşitlik eylem planı var mı?
- Yerel eşitlik eylem planında yer alan taahhütleri ihlâl eden belediye personeli için bir yaptırım var mı?

Kentsel hizmetlere erişim:

- Belediye hizmetlerine erişimde mevcut eşitsizlikleri önlemeye yönelik kadınlar açısından özel önlemler var mı?
- Belediye hizmetlerine erişimde mevcut eşitsizlikleri önlemeye yönelik engelli kadınlar açısından özel önlemler var mı?
- Belediye hizmetlerine erişimde mevcut eşitsizlikleri önlemeye yönelik çocuklu kadınlar açısından özel önlemler var mı?
- Belediye hizmetlerine erişimde mevcut eşitsizlikleri önlemeye yönelik LGBTİ’ler açısından özel önlemler var mı?
- Belediye hizmetlerine erişimde mevcut eşitsizlikleri önlemeye yönelik göçmen kadınlar açısından özel önlemler var mı?
- Belediye hizmetlerine erişimde mevcut eşitsizlikleri önlemeye yönelik yaşlı kadınlar açısından özel önlemler var mı?
- Yoksul mahallelerde su hizmeti indirimi var mı?
- Belediyenin hizmet binalarında kendi personeline yönelik çocuk gündüz bakım hizmeti var mı?
- Belediyenin kültürel etkinlik, mesleki eğitim ve spor komplekslerinde gündüz çocuk bakım hizmeti veya oyun odası var mı?
- Belediyenin mahallelerde çocuk gündüz bakım hizmeti var mı?
- Belediye binalarında, günü birlik bir iş takibi için belediyeyi ziyaret eden yararlanıcılar için çocuk oyun odası var mı?
- Semt sakinlerinin bakmakla yükümlü oldukları yaşlı, hasta, engelli yakınları için yararlanabilmeleri için bir merkezde veya isteğe bağlı olarak kendi evlerinde süreli gündüz bakım hizmeti var mı?

Güvenlik:

- Güvenlik açısından (kör noktaların elimine edilmesi, aydınlatma eksikleri, panik butonu ve kamera donatımı gibi) izleme ve değerlendirmeye tabi tutulup, gerekli ek iyileştirme ve düzenlemeler yapılıyor mu?
- Kentsel dönüşüm çalışmalarında, bu çalışmaların çevrede yaşayanlar ve o muhitten gelip geçenler açısından yaratabileceği olası güvenlik açığı konusu dikkate alınıyor mu?

Hareketlilik:

- Toplu ulaşım otobüs hizmetinde hava karardıktan sonra kadınlar lehine "istediğin yerde inme" uygulaması mevcut mu?
- Kentte toplu ulaşım hizmeti sunan ve kısa mesafe yolculuk olanağı sağlayan özel dolmuş-minibüs hizmeti var mı?

VII. İlgili Tematik Alan İçin Kavramlar ve Teknik Terimler Listesi

Toplumsal cinsiyet: Toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyetten farklı olarak kadınlara ve erkeklere atfedilen sosyo-kültürel algı ve değerlere işaret eder. Bu algı ve değerler, aile, cemaat, toplum, etnik köken gibi çoklu yapılar ve kültür, dil, eğitim, medya ve din gibi araçlar vasıtasıyla yaratılır ve sürdürülür. Toplumsal cinsiyet, kadınlar ve erkekler arasında devam eden toplumsal ilişkiler sistemini anlatır ve farklı zaman mekân ve kültürlerde değişiklik taşıyabilir.

Toplumsal cinsiyet eşitliği: Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadınların ve erkeklerin eşit muamele görmesi ve eşit olanaklara sahip olmasına işaret eder. Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadınların ve erkeklerin siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmelere katkıda bulunma ve onlardan faydalanmada eşit insan haklarına erişimleri için uygun koşulların sağlanmasını ifade eder. CEDAW’ın eşitlik kavramı, ayrımcılığa karşılık, devletin yükümlülüğü ve güçlü eşitlik ya da sonuçların eşitliği ilkelerini barındırır.

- **Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme:** Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme, kurumların tüm politika tasarım ve uygulamalarında toplumsal cinsiyet eşitliği konularını göz önünde bulundurmaları ve söz konusu politikaları hayata geçirmede kullanılacak kaynakların bu doğrultuda dağıtılmasını öngören bir bütçeleme yaklaşımıdır.
- **Kent hakkı:** Kentlerin sürdürülebilirlik, demokrasi, hakkaniyet ve sosyal adalet ilkeleri doğrultusunda adil bir şekilde kullanılması.
- **Barınma:** Tüm vatandaşların makul, güvenli, sağlıklı koşullarda barınma olanaklarına sahip olması.
- **Güvenlik:** Kentteki park, bahçe, site, mahalle, sokak, şehir merkezi gibi kamusal ve yarı kamusal, alanların tüm vatandaşlar için günün her saati güvenli kılınması.
- **Hareketlilik:** Kentte yaşayanların günün her saatinde şehir içi ve şehirler arası hareketlilik serbestliğine sahip olması, bunun için herkesin erişimine açık, karşılanabilir-düşük maliyetli, "engelsiz" toplu ulaşım olanaklarının varlığı ve bisiklet yolu, yaya yolları, kaldırımlar gibi kentsel altyapının da farklı bireylerin hareketlilik ihtiyaçlarını gözetir şekilde düzenlenmesi.
- **Kentsel kamu hizmetlerine erişim:** Kentlerdeki fiziksel ve sosyal altyapıya eşitlikçi erişim, başka bir deyişle yerel kamusal hizmetlerin herkesin ihtiyaçlarına cevap verecek ve kolay erişimi sağlayacak şekilde sunulması.
- **Kentsel demokrasi:** Kentlerin planlanması ve yönetiminde kentte yaşayanların görüşlerinin alınması, onların talep, öncelik ve ihtiyaçlarını iletebilecekleri katılımcı mekanizmaların varlığı.

KAYNAKÇA

Göstergeler

Arup. (2014). *Kentsel Esneklik İndeksi* (The City Resilience Index). London.
<https://www.arup.com/perspectives/themes/cities/city-resilience-index>

Arup. (2015). *Kentsel Esneklik İndeksi* (The City Resilience Index). London.
<https://assets.rockefellerfoundation.org/app/uploads/20160201132303/CRI-Revised-Booklet1.pdf>, Erişim Tarihi: 15 Ekim 2017.

Asya Kalkınma Bankası. (2013). *Ulaşım Toplumsal Cinsiyet Göstergeleri (Gender Transportation Indicators)*. Phillipines.
<https://www.oecd.org/derec/adb/tool-kit-gender-equality-results-indicators.pdf>. Erişim Tarihi: 20 Ekim 2017.

Brookings Institution. (2017). *Kentsel Erişebilirlik İndeksi*(Urban Accessibility Index),
<https://www.brookings.edu/research/developing-common-narrative-urban-accessibility-overview/>, Erişim Tarihi: 10 Ekim 2017.

Cebr-Qualcomm. (2017). *Kentsel Hareketlilik İndeksi*(Urban Mobility Index). London.
<https://www.qualcomm.com/documents/urban-mobility-index-report>, Erişim Tarihi: 10 Ekim 2017.

EIGE. (2015). *Gender Equality Index 2015, Measuring gender equality in the European Union 2005-2012*, Italy: EIGE.
<http://eige.europa.eu/rdc/eige-publications/gender-equality-index-2015-measuring-gender-equality-european-union-2005-2012-report>. Erişim Tarihi: 10 Ekim 2017.

The Economist. (2015). *Güvenli Kentler İndeksi* (The Safe Cities Index). Intelligence Unit. London.
<http://safecities.economist.com/report/safe-cities-index-white-paper/>, Erişim Tarihi: 15 Ekim 2017.

The New School. (1996). *Habitat Taahhüdü İndeksi* (Habitat Commitment Index). Milano.
<https://www.globalurbanfutures.org/habitat-commitment-index>, Erişim Tarihi: 15 Ekim 2017.

United States, Environmental Protection Agency. (2010). *Yürünebilirlik İndeksi*(Walkability Index). United States. <ftp://newftp.epa.gov/epadatacommons/op/walkabilityindex.zip>. Erişim Tarihi: 15 Ekim 2017.

UN-Habitat. (2005). *Kentsel Yönetişim İndeksi* (Urban Governance Index).
<http://mirror.unhabitat.org/content.asp?typeid=19&catid=25&cid=2167>, Erişim tarihi: 10 Ekim 2017.

UN-Habitat. (2012). *Barınma Ve Gecekondu İyileştirme Toplumsal Cinsiyet Göstergeleri*

(Gender Issue Guide,Housing And Slum Upgrading Indicators). Kenya. United Nations Human Settlements Programme.

<https://unhabitat.org/books/housing-and-slum-upgrading-gender-issue-guide/>. Erişim Tarihi: 15 Ekim 2017.

UN-Habitat. (2012). Şehir Planlaması Ve Tasarımı- Toplumsal Cinsiyet Göstergeleri(Habitat Urban Planning And Design -Gender Indicators). Kenya. United Nations Human Settlements Programme.

<https://unhabitat.org>. Erişim Tarihi: 19 Ekim 2017.

Urban Taskforce Australia & McCrindle Research. (2015). Kentsel Yaşam İndeksi (Urban Living Index). Sydney.

<Http://Urbanlivingindex.Com/>, Erişim Tarihi: 10 Ekim 2017.

Sözleşmeler¹²⁰

Aalborg Şartı.(1994). Avrupa Kentleri Platformu(European Cities Platform).

<http://portal.uur.cz/pdf/aalborg-charter-1994.pdf> ve <http://www.mo.org.tr/UIKDocs/aalborg-sarti.pdf> (Türkçe)Erişim Tarihi: 3 Ağustos 2017.

Aalborg Taahhütleri : Sürdürülebilir Avrupa, Kentler Ve Kasabalar. (2004). AB.

http://www.sustainablecities.eu/fileadmin/repository/Aalborg_Commitments/Aalborg_Commitments_English.pdf Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2017.

Atina Sözleşmesi.(1933). Uluslararası Modern Mimari Kongresi (CIAM).

<http://docplayer.biz.tr/4812330-Atina-tuzugu-iv-uluslararası-cagdas-mimari-kongresi-icos-mos-1933.html>. Erişim Tarihi: 1 Ağustos 2017.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi. (1950-2010 DEĞİŞİKLİK). Avrupa Birliği.

<http://www.danistay.gov.tr/upload/insanhaklarievrenselbeyanname.pdf>. Erişim Tarihi: 1 Ağustos 2017.

Avrupa Sosyal Şartı. (1961-1996 revizyon). AB.

<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/sosyalsart.pdf>. Erişim Tarihi: 1 Ağustos 2017.

Avrupa Konseyi Yerel Yönetimler Özerklik Şartı.(1985). AB.

<http://www.migm.gov.tr/kurumlar/migm.gov.tr/AVRUPA-KONSEYI/OzerklikSarti.pdf>. Erişim Tarihi: 1 Ağustos 2017.

Avrupa Kentsel Şartı. (1992). AB.

<http://www.mimarlarodasiankara.org/?id=964>. Erişim Tarihi: 3 Ağustos 2017.

Avrupa Kentte İnsan Haklarının Korunması Sözleşmesi. (2000). United Cities and Local Governments (UCLG).

cisdp.org/sites/default/files/CISDP%20Carta%20Europea%20Sencera_baixa_3.pdf. Erişim Tarihi: 5 Ağustos 2017.

¹²⁰ Sözleşmeler kronolojik sıraya göre sunulmuştur.

Avrupa’da Sürdürülebilir Toplumlar Üzerine Bristol Mutabakatı. (2005). AB.

<http://www.mo.org.tr/UIKDocs/bristolmutabakati.pdf>. Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2017.

Avrupa Yerel Yaşamda Kadın - Erkek Eşitliği Şartı. (2006). Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi (CEMR).

http://www.ccre.org/img/uploads/piecesjointe/filename/charte_egalite_tr.pdf. Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2017.

Avrupa’nın Metropolitan Alanlarında İyi Yönetişime İlişkin Tavsiye Kararı No. 188. (2006). Avrupa Konseyi.

<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&id=994937&Site=CM&direct=true>. Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2017.

Avrupa Kentsel Şartı-II. (2008). Yeni Bir Kentlilik İçin Manifesto. Avrupa Konseyi.

http://kisi.deu.edu.tr/yakup.ozkaya/UIKDocs_kentselsart_.pdf. Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2017.

BM Antlaşması.(1945). Birleşmiş Milletler.

<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/3-30.pdf>. Erişim Tarihi: 1 Ağustos 2017.

BM Mültecilerin Statüsü Hakkında Sözleşme. (1951). (UNHRC) BM Mülteci Yüksek Komiserliği.

<http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf>. Erişim Tarihi: 1 Ağustos 2017.

BM Ekonomik, Toplumsal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi. (1976). BM.

http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/metin134.pdf. Erişim Tarihi: 1 Ağustos 2017.

BM Viyana Deklarasyonu ve Eylem Programı. (1993). BM.

<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/Vienna.aspx>. Erişim Tarihi: 3 Ağustos 2017.

Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler (UCLG) Kentte İnsan Hakları Gündemi Küresel Sözleşmesi. (2011). UCLG-Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler.

https://www.uclg-cisdp.org/sites/default/files/CISDP%20Carta-Agenda%20Sencera_FINAL_1.pdf. Erişim Tarihi: 14 Ağustos 2017.

Brezilya Şehir Yasası. (2001). Brezilya.

http://www.citiesalliance.org/sites/citiesalliance.org/files/CA_Images/CityStatuteofBrazil_English_fulltext.pdf. Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2017.

Dünya Kent Hakkı Şartı. (2005). BM.

<http://www.righttothecityplatform.org.br/download/publicacoes/World%20Charter%20for%20the%20Right%20to%20the%20City.pdf>. Erişim Tarihi : 7 Ağustos 2017.

Desantralizasyon ve Yerel Yönetimlerin Güçlendirilmesi’ne İlişkin 21/3 Sayılı BM-Habitat Kararı. (2007). BM.

https://www.uclg.org/sites/default/files/guidelines_0.pdf. Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2017.

Dünya Kent Forumu-Rio de Janerio Kent Hakkı Manifestosu. (2010). BM.

<https://unhabitat.org/wp-content/uploads/2016/07/wuf-5.pdf>. Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2017.

Ekvator Anayasası. (2008). Madde 30. Ekvator.

https://www.constituteproject.org/constitution/Ecuador_2008.pdf. Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2017.

Gençlerin Yerel Ve Bölgesel Yaşama Katılımlarına İlişkin Yeniden Gözden Geçirilmiş Avrupa Şartı. (2003). AB.

<https://rm.coe.int/1680703901>. Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2017.

Gündem Aberdeen. (2007). Commonwealth Local Government Forum.

http://www.clgf.org.uk/default/assets/File/CLGF_statements/Aberdeen-agenda.pdf. Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2017.

HABITAT - I. (1976). The Vancouver Declaration. BM. Vancouver, Kanada.

http://mirror.unhabitat.org/downloads/docs/The_Vancouver_Declaration.pdf. Erişim Tarihi: 1 Ağustos 2017.

HABITAT - II. (1996). BM.

<https://www.csb.gov.tr/db/habitat/editordosya/file/dokumanlar/Istanbul%20Deklerasyonu.pdf>. Erişim Tarihi 5 Ağustos 2017.

HABITAT-III. (2017). BM. Yeni Kentsel Gündem (71/256 BM kararı).

<http://www.csb.gov.tr/db/habitat/editordosya/file/dokumanlar/TR-Habitat%20III%20New%20urban%20Agenda%20%28Zero%20Draft%29-Turkce.pdf>. Erişim Tarihi: 27 Ağustos 2017.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi. (1948). BM.

<http://www.danistay.gov.tr/upload/insanhaklarievrenselbeyanname.pdf>. Erişim Tarihi: 1 Ağustos 2017.

İnsan Hakları Kenti için Gwangju Prensipleri. (2014). Gwangju Metropolitan City. (a co-chair of United Cities and Local Governments Committee on Social Inclusion, Participatory Democracy and Human Rights).

<https://www.uclg-cisdp.org/sites/default/files/Gwangju%20Guiding%20Principles%20for%20Human%20Rights%20City%20adopted%20on%202017%20May%202014.pdf>. Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2017.

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi. (1979). BM.

https://www.unicef.org/turkey/pdf/_gi18.pdf. Erişim Tarihi: 1 Ağustos 2017.

Kadınların Kent Hakkı Şartı. (2004). UNESCO_ 2004 Barcelona Dünya Evrensel Kültür Forumu kapsamında gerçekleşen Dünya Kadın Forumu.

http://www.hic-al.org/documento.cfm?id_documento=1274. Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2017.

Kentlilerin Yerel Kamu Yaşamına Katılımına İlişkin Tavsiye Kararı. (2001). Avrupa Konseyi.

<https://rm.coe.int/16804f513c>. Erişim Tarihi: 5 Ağustos 2017.

Kent Hakkı Eylem Planı için Global Platform. (2014). Kasım Sao Paulo, Brezilya.

http://www.righttothecityplatform.org.br/download/publicacoes/guiding%20document_global%20platform%20R2C.pdf. Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2017.

Montreal Haklar ve Sorumluluklar Sözleşmesi. (2006). Kanada.

https://ville.montreal.qc.ca/pls/portal/docs/page/charte_mtl_fr/media/documents/charte_montrealaise_english.pdf. Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2017.

Mexico City Kent Hakkı Sözleşmesi. (2010). Meksika.

http://www.hic-gs.org/content/Mexico_Charter_R2C_2010.pdf. Erişim Tarihi: 11 Ağustos 2017.

Pekin Deklarasyonu ve Eylem Planı.(1995). BM.

<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/pekin.pdf>. Erişim Tarihi: 1 Ağustos 2017.

Peyzaj Sözleşmesi. (2000). Avrupa Konseyi.

<http://www.migm.gov.tr/kurumlar/migm.gov.tr/AVRUPA-KONSEYI/PeyzajSozlesmesiTR.pdf>. Erişim Tarihi: 5 Ağustos 2017.

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri. (2015). BM.

<http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/sustainable-development-goals.html>. Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2017.

Uluslararası Her Türlü Irk Ayrımcılığının Önlenmesi Sözleşmesi. (1969). BM.

http://uhdigm.adalet.gov.tr/sozlesmeler/coktarafli-soz/bm/bm_09.pdf. Erişim Tarihi: 1 Ağustos 2017.

Uluslararası Çocuk Hakları Sözleşmesi. (1989). BM.

https://www.unicef.org/turkey/crc/_cr23a.html. Erişim Tarihi: 1 Ağustos 2017.

Uluslararası Göçmen İşçi ve ailelerinin Korunması Sözleşmesi. (1990). BM.

<http://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/08/03/GocmenIscilerinVeAileFertlerininHaklarininKorunmasinaDairSozlesme.pdf>. Erişim Tarihi: 3 Ağustos 2017.

Yerel Kamu Hizmetleri Ve Bu Hizmetleri Kullananların Hakları Hakkında R(97)7 Sayılı Tavsiye Kararı. (1997). AB.

<http://www.migm.gov.tr/kurumlar/migm.gov.tr/AVRUPA-KONSEYI/Ek10.pdf>. Erişim Tarihi: 3 Ağustos 2017.

Yeni Binyılda Kentler Ve Diğer Yerleşimlere İlişkin Deklarasyon'la İlgili S-25/2 Sayılı BM Kararı. (2001). BM.

<http://www.un-documents.net/s25r2.htm>. Erişim Tarihi: 5 Ağustos 2017.

Raporlar

Uluslararası Raporlar

- **Habitat International Coalition. (2005).** *Proposal for a Charter for Women’s Right to the City.* <http://www.hic-net.org/articles.php?pid=1685>
- **UN United Nations. (2017).** *New Urban Agenda-HABITAT III,* <http://habitat3.org/>
- **UNDP United Nations Development Programme. (2000).** *Human Development Report 2000.* New York, Oxford: Oxford University Press.

Ulusal Raporlar

- Günlük-Şenesen, G., Ergüneş, N. Yakar Önal, A., Yakut Çakar, B. & Yücel, Y. (2014). *Kamu Politikaları, Yerel Yönetimler, Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme: Kadın Dostu Kentler, Türkiye Örneği. TÜBİTAK SOBAG, Proje No: 112K481.*
- **Kalkınma Bakanlığı. (2014).** *Yerel Yönetimler Özel İhtisas Komisyonu Raporu 2023.* Ankara: Kalkınma Bakanlığı.
- **Kalkınma Bakanlığı. (2013).** *Onuncu Kalkınma Planı Toplumsal cinsiyet Çalışma Grubu Raporu.* Ankara: Kalkınma Bakanlığı.
- **Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu (TBMM KEFEK). (2014).** *Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Komisyon Raporu.* Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Yayınları No: 14, Ankara: TBMM Basımevi.

Resmi

- **Kadıköy Kent Konseyi. (2017).** *Kadıköy Kent Konseyi 2016-2017 Faaliyet Raporu.* İstanbul: Kadıköy Belediyesi.
- **Seoul Metropolitan Government. (2017).** *Seul Metropolitan Government Operates Various Project to Improve the Life of Women.*
<http://english.seoul.go.kr/policy-information/education-women-children/women/1-women/> Erişim: 23.09.2017
- **TSE, Türk Standartları Enstitüsü. (2014).** *Şehir İçi Yollar Otobüs Durakları Yer Seçimi Kuralları, 11783. Çevrimiçi:*
<http://www.tbb.gov.tr/download.php?dosya=storage/catalogs/0927022001368652015.pdf&dosyaAdi=turk-standardlari-enstitusu-sehir-ici-yollar-otobus-duraklari-yer-secimi-kurallari-tasarisi>. Erişim tarih: 29 Aralık 2017.

Akademik Kaynaklar

Kitap

- Alkan, A. (2006). *Belediye Kadınlara da Hizmet Eder! Kadın Dostu Belediye Hizmetleri: Neden, Nasıl?.* Ankara: Ka-Der.

- AREM (T.C. İçişleri Bakanlığı Araştırma ve Etütler Merkezi). (2008). *Kadın Hakları ve Yerel Yönetimler - Kadın Dostu Kentlere Doğru*. Ankara: Yalçın.
- Barker, E. (1959). *The Political Thought of Plato and Aristotle*. Dover: New York.
- Buckingham S. (2010). Examining the Right to the City from a Gender Perspective, In: A. Sugranyes & C. Mathivet (Der.), (pp. 57-62). *Cities for All*. http://www.citiesalliance.org/sites/citiesalliance.org/files/Cities_For_All_ENG.pdf
- Cebollada-Frontera, Á. & Miralles-Guasch, C. (2006). Mobility and urban transport in metropolitan Barcelona: Accessibility versus exclusion. In G. Arvastson & T. Butler (Der.), *Multicultures and Cities* (pp. 19-29). Sweden: Museum Tusculanum Press and University of Copenhagen.
- Falú, A. (Edt.). (2010). *Women in the City: On Violence and Rights*. Santiago de Chile: Women and Habitat Network of Latin America / Ediciones SUR.
- Falú, A. (2014). *Inclusion and right to the city. Exercising women’s citizen rights: The women’s agenda for Rosario, Argentina*. <http://www.edcities.org/en/wp-content/uploads/sites/2/2015/03/ana-falu-EN.pdf>
- Förster, K., Gerlich, W., Posh, H., Bauer, U., Bauer, M., Schultheib, J., & Waleczka, A. (2011). *Gender Mainstreaming Made Easy*. Vienna: City of Vienna.
- Fulu, E. (2016). *Born to be Free, A regional study of interventions to enhance women and girls’ safety and mobility in public spaces*, Thailand: UN Women and Korean Women’s Development Institute.
- Gökmen, Ö. (Edt.). (2011). *Türkiye’de Hak Temelli Sivil Toplum Örgütleri, Sorunlar ve Çözüm Arayışları*. Ankara: STGM.
- Günlük-Şenesen, G., Yücel, Y., Yakar Önal, A., Ergüneş, N. & Yakut Çakar, B. (2017). *Kadinsız Kentler, Toplumsal Cinsiyet Açısından Belediyelerin Politika ve Bütçeleri*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Klatzer, E., Akduran, Ö. Gültaşlı, M. (2015). *Belediyeler İçin Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe Rehberi*, Ankara: UnWomen. Çevrimiçi: https://www.academia.edu/20542934/Belediyeler_i%C3%A7in_Toplumsal_Cinsiyete_Duyarlı_Bütçe_Rehberi, Erişim tarihi 10.02.2018.
- Irschik, E. vd. (2013). *Manual for Gender Mainstreaming in Urban Planning and Urban Development*. Vienna: Urban Development Vienna, Municipal Department 18.
- Oomen, B., Davis, M. F. & Grigolo, M. (Edt.). (2016). *Global Urban Justice: The Rise of Human Rights Cities*, Cambridge, United Kingdom: Cambridge University Press.
- Zeybekoğlu Sadri, S. Ökmen, M., Akkoyunlu Ertan, K., Ertan, B. vd. (2005). *Kentsel Dönüşüm ve İnsan Hakları*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Şener, Ü. & Demirdirek, H. (2014). *Kadın Dostu Kentler -Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Veri*

Çalışması. Ankara: TEPAV.

- Şenol, N. & Avcı, Y. (Edt.) (2009). *Birleşmiş Milletler Kadın ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı – Kadın Dostu Yerleşimlere Doğru Yerel Planlama ve Hizmet Sunum Modeli Uygulama Rehberi*. Ankara: Yalçın.
- Şenol, N., Sargın, A., Salmaner, N., Karaca, Ö. & Haydaş, B. (Edt.) (2010). *Birleşmiş Milletler Kadın ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı – Kadın Dostu Kentler*. Ankara: Damla.
- Tekinbaş, E. (2015). *KADIN DOSTU KENT Uygulama Rehberi*. Ankara: Berk.
- Uzunçarşılı Baysal, C. (2011). Kent Hakkı: Erişim Hakkından Değiştirme Hakkına. İçinde Gökmen, Ö. (Edt.) *Türkiye’de Hak Temelli Sivil Toplum Örgütleri, Sorunlar ve Çözüm Arayışları*, Ankara: STGM.
- Yücel, Y. & Yakar Önal, A. (2017). Türkiye’de Dirlik Temelli Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme. İçinde: G. Günlük-Şenesen, Y. Yücel, A. Yakar Önal, N. Ergüneş & B.Yakut Çakar (2017), *Kadınsız Kentler, Toplumsal Cinsiyet Açısından Belediyelerin Politika ve Bütçeleri* (s. 44-71). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.

Makale - Bildiri

- Beebeejaun, Y. (2016). Gender, urban space, and the right to everyday life, *Journal of Urban Affairs* Erişim linki: <http://dx.doi.org/10.1080/07352166.2016.1255526>.
- Choi, Y., Moon, H., & Kim, Y. (2015). *A Study for promotion system of gender equality city in all stages of construction*, English Research paper, no.01. Korean Women’s Development Institute.
- Choi, Yoo-Jin. (2014). *Case analysis of gender equality creating projects in Korea*, ppt sunuşu. Capacity Building for Gender Mainstreaming, 6 August 2014, Bangladesh.
- Deike, P. (2013). *Gender and Sustainable Urban Mobility: Thematic study prepared for Global Report on Human Settlements 2013*. <https://www.google.com/url?q=https://unhabitat.org/wp-content/uploads/2013/06/GRHS.2013.Thematic.Gender.pdf&sa=U&ved=0ahUKEwjuotnQ3OPWAhXG5xoKHSx-sD5IQFggEMAA&client=internal-uds-cse&usg=AOvVaw0p3cJjtEpkWPBAkYI7T-IM>
- El-Geneidy, A., Grimsrud, M., Wasfi, R., Tétreault, P., & Surprenant-Legault, J. (2014). New evidence on walking distances to transit stops: Identifying redundancies and gap-susings variable service areas. *Transportation*, 41(1), 193-210.
- Ewing, R., Cervero, R. (2010). Travel and the Built Environment, *Journal of the American Planning Association*, 76:3, 265-294. <http://dx.doi.org/10.1080/01944361003766766>.
- Fenster, T. (2005). The right to the gendered city: Different formations of belonging in everydaylife. *Journal of Gender Studies*, 14, 217-231. doi:10.1080/09589230500264109
- Gönüllü, G. (2014). Çevresel-Kentsel Hakların Gelişimi: Dünyada ve Türkiye’de Kentsel Haklar, İnsan Hakları Yılığ, 32, s. 31-52.

- Harvey, D. (2003). Debates and Developments The Right to the City, *International Journal of Urban and Regional Research*, 27(4), 939-941
<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.0309-1317.2003.00492.x/pdf>
- Harvey, D. (2008). Right to the City, *New Left Review*, 53, s.23-40.
- Kurtoğlu, A., (2015). Toplumsal Cinsiyetin Anaakımlaştırılması. İçinde *Hak Temelli İzleme ve Değerlendirme ve Toplumsal Cinsiyetin Anaakımlaştırılması*, CEİD: Ankara.
- Parker, B. (2011). Material Matters: Gender and the city, *Geography Compass* 5/6, 433-447. Erişim linki: 10.1111/j.1749-8198.2011.00424.
- Um, K. (2017). *Seoul Metropolitan Government Plan for ‘Safe City for Women 3.0*. Bildiri 26th IAFFE Annual Conference, East Asia Session, June 29-July 1, 2017.
- Yi, T. (2017). Gülay Günlük-Şenesen’in 3-6 Temmuz 2017, Seul görüşme notları.

MERAKLISI İÇİN

- Castells, M. (1983). Cultural Identity, Sexual Liberation and Urban Structure: The Gay Community in San Francisco. In: *The City and the Grassroots*, London: University of California Press.
- Castells, M. (1999). Grassrooting the Space of Flows. *Urban Geography*. 20 (4). 294-302.
- Günlük-Şenesen, G., Yücel, Y., Yakar Önal, A., Yakut Çakar, B. & Ergüneş, N. (2015). Gender Budgeting in Turkey: An Assessment of Local Practices from the Well-Being Perspective. *Politica Economica / Journal of Economic Policy* (Il Mulino, Italy), XXXI, 175-194. doi: 10.1429/80932.
- Lefebvre, H. (2000). Kofman, E. & Lebas E. (Edt.) The right to the city, Retrieved from: *Writings on Cities*. Oxford: Blackwell.
- Lefebvre, H., (1981). *Survival of Capitalism*, New York: St. Martin’s Press.
- Lefebvre, H., (1991). *The Production of Space*. London: Blackwell.
- Yücel, Y. & Günlük-Şenesen, G. (2018). Sustainability of gender budgeting in local administrations in Turkey: An assessment from the well being perspective. In A. O’Hagan & E. Klatzer (Edt.), *Gender Budget Analysis in Europe: Developments in Practice*. UK: Palgrave.

EK 1. İNSAN HAKLARI VE KENT HAKKI İLE İLGİLİ ULUSLARARASI SÖZLEŞMELER

SÖZLEŞME ADI	KISALTMASI	İMZALANMA TARİHİ	YÜRÜRLÜK TARİHİ	TÜRKİYE’NİN TARAF OLMA DURUMU/TARİHİ	KAYNAK
Birleşmiş Milletler Antlaşması	UN Charter	1945	1945	EVET, 1945	BM
İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi	UDHR	1948	1948	EVET, 1949	BM
Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi		1950 (2010 DEĞİŞİKLİK)	1953	EVET, 1954	Avrupa Konseyi
BM Mültecilerin Statüsü Hakkında Sözleşme		1951	1951	EVET, 1951	BM (UNHRC) BM Mülteci Yüksek Komiserliği
Avrupa Sosyal Şartı		1961’de imzaya açılmış, 1996’da revizyon geçirmiştir.	1961	EVET, 2007	Avrupa Konseyi
BM Ekonomik, Toplumsal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi		1966	1976	2000’de imzalandı, 2003’te yürürlüğe girdi.	BM
Uluslararası Her Türlü Irk Ayrımcılığının Önlenmesi Sözleşmesi (International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination)		1965	1969	1972’de imzalandı, 2002’de yürürlüğe girdi.	BM
Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi	CEDAW	1980	1981	EVET, 1985	BM
Avrupa Konseyi Yerel Yönetimler Özerklik Şartı		1985	1988	1988’de imzalandı, 3723 Sayılı yasa ile belirlenen çekincelerle, 1993’te yürürlüğe girdi.	Avrupa Konseyi
Uluslararası Çocuk Hakları Sözleşmesi		1990	1990	EVET, 1990’da imzalandı, 1995’te yürürlüğe girdi.	BM
Uluslararası Göçmen İşçi ve Ailelerinin Korunması Sözleşmesi		1990	1990	EVET 1999’da imzalandı, 2004’te yürürlüğe girdi.	BM

EK 1. İNSAN HAKLARI VE KENT HAKKI İLE İLGİLİ ULUSLARARASI SÖZLEŞMELER (devam)

SÖZLEŞME ADI	KISALTMASI	İMZALANMA TARİHİ	YÜRÜRLÜK TARİHİ	TÜRKİYE'NİN TARAF OLMA DURUMU/TARİHİ	KAYNAK
Aalborg Şartı		1994	1994	Türkiye'den Bursa Büyükşehir Belediyesi ile Batman, Bingöl, Diyarbakır, Hakkâri, Mardin (Dikmen) ve Siirt Belediyeleri'nin imzası var. Çorum Valiliği, Marmara Belediyeleri ve Boğazları Birliği de geçici olarak imzalamıştır.	Avrupa Kentleri Platformu European Cities Platform
Yerel Kamu Hizmetleri Ve Bu Hizmetleri Kullananların Hakları Hakkında R(97)7 Sayılı Tavsiye Kararı	R(97)7	1997			Avrupa Konseyi
Avrupa Kentte İnsan Haklarının Korunması Sözleşmesi (The European Charter for the Safeguarding of Human Rights in the City)		2000	2000	İstanbul Büyükşehir Belediyesi imzacı	United Cities and Local Governments (UCLG)
Peyzaj Sözleşmesi		2000	2000	EVET, 2000'de imzalandı, 2003'te yürürlüğe girdi.	Avrupa Konseyi
Kentlilerin Yerel Kamu Yaşamına Katılımına İlişkin Tavsiye Kararı	Rec (2001)19	2001	2001		Avrupa Konseyi
Yeni Binyılda Kentler Ve Diğer Yerleşimlere İlişkin Deklarasyon'la İlgili S-25/2 Sayılı BM Kararı	A/RES/S-25/2	2001	2001		BM
Gençlerin Yerel Ve Bölgesel Yaşama Katılmalarına İlişkin Yeniden Gözden Geçirilmiş Avrupa Şartı		2003	2003		Avrupa Konseyi
Aalborg Taahhütleri : Sürdürülebilir Avrupa, Kentler Ve Kasabalar	Aalborg+10	2004	2004	Türkiye'den henüz imzalamış bir yerel yönetim yok.	Avrupa Konseyi
Avrupa'da Sürdürülebilir Topluluklar Üzerine Bristol Mutabakatı		2005	2005		AB
Dünya Kent Hakkı Şartı (World Charter for the Right to the City)		2005	2005		BM

EK 1. İNSAN HAKLARI VE KENT HAKKI İLE İLGİLİ ULUSLARARASI SÖZLEŞMELER (devam)

SÖZLEŞME ADI	KISALTMASI	İMZALANMA TARİHİ	YÜRÜRLÜK TARİHİ	TÜRKİYE’NİN TARAF OLMA DURUMU/TARİHİ	KAYNAK
Avrupa Yerel Yaşamda Kadın - Erkek Eşitliği Şartı		2006	2006	Yerel yönetimler düzeyinde imzalanıyor.	Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi (CEMR)
Avrupa’nın Metropolitan Alanlarında İyi Yönetişime İlişkin Tavsiye Kararı No. 188		2006	2006	Avrupa Kentsel Şartına imza veren yerel yönetim birimleri	Avrupa Konseyi
Desantralizasyon ve Yerel Yönetimlerin Güçlendirilmesi’ne İlişkin 21/3 Sayılı BM-Habitat Kararı		2007			BM
Avrupa Kentsel Şartı 2 : Yeni bir kentlilik için manifesto		2008		Yerel yönetim	Avrupa Konseyi
Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler (UCLG) Kentte İnsan Hakları Gündemi Küresel Sözleşmesi (Global Charter-Agenda for Human Rights in the City)		2011	2011	Türkiye Belediyeler Birliği ve tekil yerel yönetimler düzeyinde imzacı belediyeler	UCLG-Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler

EK 2. DİĞER ULUSLARARASI BELGELER

BELGENİN ADI	TARİH	KAYNAK
Atina Sözleşmesi	1933	Milletlerarası Modern Mimari Kongresi (CIAM)
HABITAT – I (Vancouver, Kanada)	1976	UN-HABITAT (Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Programı)
Avrupa Kenttsel Şartı	1992	Avrupa Konseyi Avrupa Yerel Yönetimler Konferansı
BM Viyana Deklarasyonu ve Eylem Programı	1993	Birleşmiş Milletler
Pekin Deklarasyonu ve Eylem Planı	1995	Birleşmiş Milletler
HABITAT-II (İstanbul, Türkiye)	1996	UN-HABITAT (Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Programı)
Brezilya Şehir Yasası	2001	Brezilya
Kadınların Kent Hakkı Şartı	2004	UNESCO_ 2004 Barcelona Dünya Evrensel Kültür Forumu kapsamında gerçekleştirilen Dünya Kadın Forumu
Montreal Haklar ve Sorumluluklar Sözleşmesi (Montreal Charter of Rights and Responsibilities)	2006	Kanada
Gündem Aberdeen	2007	Commonwealth Local Government Forum İngiliz Milletler Topluluğu üyesi ülkeler forumu, 40 Devlet ve 500 yerel yönetim temsilcisinin katılımı ile gerçekleşmiştir.
Ekvador Anayasası; Madde 30 ¹²¹	2008	Ekvador
Mexico City Kent Hakkı Sözleşmesi (Mexico City Charter for the Right to the City)	2010	Meksika
Dünya Kent Forumu, Rio de Janeiro Kent Hakkı Manifestosu, (Rio de Janeiro Manifesto on the Right to the City, World Urban Forum)	2010	UN-HABITAT

121 Kısım 6: Çevre ve Barınma

Madde 30. Bireyler sosyo ekonomik statülerinden bağımsız olarak güvenli ve sağlıklı bir çevrede ve yeterli ve insan onuruna yaraşır barınma hakkına sahiptir.

Madde 31. Bireyler sürdürülebilirlik, sosyal adalet, farklı kent kültürlerine saygı ve kent ile kır arasında denge prensipleri temelinde kenti ve onun kamusal alanlarını eksiksiz deneyimleme hakkına sahiptir. Kent hakkının gerçekleşmesi, vatandaşların tam anlamıyla kullanımla kullanımla ve kent ve mülkiyetin sosyal ve çevresel fonksiyonlarına saygılı demokratik bir kent yönetimi ile mümkündür.

EK 2. DİĞER ULUSLARARASI BELGELER (devam)

BELGENİN ADI	TARİH	KAYNAK
İnsan Hakları Kenti için Gwangju Prensipleri (Gwangju Guiding Principles for a Human Rights City)	2014	Gwangju Metropolitan City, a co-chair city of UCLG (United Cities and Local Governments) Committee on Social Inclusion, Participatory Democracy and Human Rights
Kent Hakkı Eylem Planı için Global Platform (Global Platform for the Right to the City Action Plan and Thematic Axes)	2014	Kasım 2014’te Sao Paulo, Brezilya’da düzenlenen uluslararası Kent Hakkı toplantısı katılımcılarının inisiyatifli ile oluşturulmuş bir platformdur. Katılımcılar: ActionAid; Avina; Brazilian Association of Municipalities; Brazilian Institute of Urban Law (IBDU); Cities Alliance; Global Fund for the Cities Development (FMDV); Ford Foundation; Fórum Nacional de Reforma Urbana (Brazilian National Urban Reform Forum); Habitat for Humanity; Habitat International Coalition (HIC); International Alliance of Inhabitants; National Front of Mayors; Pólis Institute; Shack Slum Dwellers International (SDI); Committee on Social Inclusion, Participatory Democracy and Human Rights (UCLG); WIEGO - Women in Informal Employment: Globalizing and Organizing.
Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri	2015	Birleşmiş Milletler
HABITAT –III Yeni Kentsel Gündem, (Quito, Ecuador)	2016	UN-HABITAT (Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Programı)

EK 3. MEVZUAT LİSTESİ

Kanunlar	Resmi Gazete Tarihi- Resmi Gazete Sayı
T.C. Anayasası	09.11.1982-17863 (Mükerrer)
5840 Sayılı Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Kanunu	24.03.2009-27179
6701 Sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu	20.04.2016-29690
5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanun	07.07.2005-25868
3194 Sayılı İmar Kanunu	09.05.1985-18749
4982 Sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu	17.10.2008-27027
5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu	24.12.2003-25326
5393 Sayılı Belediye Kanunu	13.07.2005-25874
5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu	23.07.2004-25531
5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu	04.03.2005-25745
Yönetmelikler	Resmi Gazete Tarihi- Resmi Gazete Sayı
Toplu Konut İdaresi Tarafından Şehit Ailelerine, Harp ve Vazife Malulleri ile Dul ve Yetimlerine Açılacak Faizsiz Konut Kredisi Hakkında Yönetmelik	13.02.2014-28912
Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik	05.01.2013-28519
Erişebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği	20.07.2013-28713
Ücretsiz veya İndirimli Seyahat Kartları Yönetmeliği	04.03.2014-28931
Genel Aydınlatma Yönetmeliği	27.07.2013-28720
Kent Konseyi Yönetmeliği	08.10.2006-26313
Belediyelerin Arsa, Konut ve İşyeri Üretimi, Tahsisi, Kiralanması ve Satışına Dair Genel Yönetmelik	29.09.2005-25951
Genelgeler	Tarih-Sayı
Kadın Konuk Evleri Hakkında Genelge	02.06.2017-12989
Erişilebilirlik Hakkında Genelge	05.05.2017-4419
KENTGES Eylem Planı Hakkında Genelge	29.03.2017-7955
Kent İçi Yollar Hakkında İçişleri Bakanlığı Genelgesi	03.01.2017-222
Yerel e-Demokrasi Programı Genelgesi	11.08.2009-20928
Kadın ve Kız Çocuklarının Haklarının Korunması Genelgesi	18.08.2006-81860
Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Hakları Genelgesi	19.02.2010-201

EK 4. TEMATİK ALANDA ÇALIŞAN TOPLUMSAL CİNSİYET TEMELLİ ÖRGÜTLER

Kadın Adayları Destekleme Derneği (KA.DER)
Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı
Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği (KİH-YÇ)
KAMER Vakfı
Kadın Emeği ve İstihdamı Girişimi Platformu (KEİG)

EK 5. TEMATİK ALANDA ÇALIŞAN HAK TEMELLİ ÖRGÜTLER

Kurum Adı
Toplumun Şehircilik Hareketi (İmece)
BirUmut Derneği
Eşit Haklar İçin İzleme Derneği
Hak Temelli Politikalar İçin Hümanist Grup Derneği
İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi
Kadıköy Birlikte Umut Derneği
Kartal Esentepe Mahallesi Kentsel Dönüşüm Mağdurları Derneği
Kartal Yukarı Mahallesi Doğan Sokak Ve Çevresi Deprem Dönüşüm Derneği
Mekânda Adalet Derneği
Ortak Yaşam Derneği
Ortak Yaşam Derneği Esenyurt Şubesi
Sosyal Dayanışma Ağı Derneği
Sosyal Politika Cinsiyet Kimliği Ve Cinsel Yönelim Çalışmaları Derneği
Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi

FAALİYET ALANI CİNSİYET FARKLILIKLARI OLAN DERNEKLER

Kurum Adı
Ayrımcılığa Karşı Kadın Hakları Derneği
İstanbul Lezbiyen Gey Biseksüel Travesti Transseksüel Dayanışma Derneği
Lambda İstanbul Lezbiyen, Gey, Biseksüel Trans İnterseks Dayanışma Derneği
Sosyal Politika Cinsiyet Kimliği Ve Cinsel Yönelim Çalışmaları Derneği
KAOSGL -Gey Lezbiyen Biseksüel Trans Eşcinsel Haber Portalı

KENT HAKKI ALANIYLA İLİŞKİLİ FAALİYET YÜRÜTEN MESLEK ODALARI

Kurum Adı
Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
Mimarlar Odası
Şehir Plancıları Odası
Peyzaj Mimarları Odası

EK 6. EIGE EŞİTLİK İNDEKSİ GÖSTERGE TABLOLARI

Çalışma alanı için ölçüm kapsamı

Ölçüm Kapsamı	Ölçülen Kavram	Gösterge
Katılım	Tam zaman eşdeğer istihdam oranı	Tam zaman eşdeğer istihdam oranı (% , 15+ nüfus)
	Çalışma yaşamı süresi	Çalışma yaşamı süresi (yıl)
Ayırım ve işin niteliği	Sektörel ayırım	‘Eğitim’, ‘İnsan sağlığı ve sosyal hizmetler’ alanlarında istihdam (% , 15-64 çalışan)
	Esnek kişisel/aile düzeni	Mesai saatleri içinde kişisel veya ailevi meselelere vakit ayırabilmek için bir iki saat izin alabilme (% , 15+ işçiler)
	İş yoğunluğu	Katı süreler içinde çalışma (% , 15+ işçiler)

Para alanı için ölçüm kapsamı

Ölçüm Kapsamı	Ölçülen Kavram	Gösterge
Finansal Kaynaklar	Kazançlar	Ortalama aylık kazançlar – NACE Rev. 2, kategorileri B-S Dışarıda tutulan: O, 10 ya da daha fazla çalışan (Satın Alma Gücü Paritesi)
	Gelir	Ortalama eşit net gelir (Satın Alma Gücü Paritesi, 16+ nüfus)
Ekonomik Durum	Yoksulluk	Yoksulluk riski taşımayan, ≥ 60 % ortanca gelir (% , 16+ nüfus)
	Gelir dağılımı	S20/S80 gelir beştebirlik payı (% , 16+ nüfus)

Bilgi alanı için ölçüm kapsamı

Ölçüm Kapsamı	Ölçülen Kavram	Gösterge
Eğitim Düzeyi ve Ayırımı	Üçüncü düzey eğitim	Üçüncül eğitim mezunları (% , 15-74 nüfus)
	Ayırım	“Eğitim”, Sağlık ve refah”, İnsani Bilimler ve Sanat” alanlarında üçüncül öğrenciler (Uluslararası eğitim sınıflandırma standardı 5-6) (% , Üçüncül öğrenciler)
Hayat boyu öğrenme	Yaşam boyu öğrenme	Resmî ya da resmî olmayan eğitim ve öğretim olanaklarına katılma oranı (% , 15-74 nüfus)

Zaman alanı için ölçüm kapsamı

Ölçüm Kapsamı	Ölçülen Kavram	Gösterge
Bakım Faaliyetleri	Çocuk bakımı faaliyetleri	Her gün en az 1 saat çocuklarına ya da torunlarına eğitim veren ve bakan çalışanlar (% , 15+ çalışanlar)
	Ev içi işler	Her gün en az 1 saat yemek ve ev işi yapan çalışanlar (% , 15+ çalışanlar)
Sosyal Faaliyetler	Spor, kültür ve boş zaman faaliyetleri	En az iki günde bir ev dışında spor, kültür ve boş zaman faaliyetleri yapan çalışanlar (% , 15+ çalışanlar)
	Gönüllülük ve hayırseverlik faaliyetleri	En az ayda bir kere gönüllülük ve hayırseverlik faaliyetinde bulunan çalışanlar (% , 15+ çalışanlar)

Siyaset/ İktidar alanı için ölçüm kapsamı

Ölçüm Kapsamı	Ölçülen Kavram	Gösterge
Siyasi	Bakanlık düzeyinde temsil	Bakanlıklardaki pay (kıdemli/kıdemsiz) (% , 18+ nüfus)
	Parlamentoda temsil	Parlamentoda üye payı (% , 18+ nüfus)
	Yerel meclislerde temsil	Yerel meclislerde üye payı (% , 18+ nüfus)
Ekonomik	Kurul üyeleri	Kayıtlı en büyük şirketlerin kurullarında üye payı (yönetim ya da denetim kurulları) (% , 18+ nüfus)
	Merkez bankaları üyeleri	Merkez bankalarında üye payı (% , 18+ nüfus)

Sağlık alanı için ölçüm kapsamı

Ölçüm Kapsamı	Ölçülen Kavram	Gösterge
Durum	Kişinin kendi sağlığını nasıl gördüğü	Kişi kendi sağlığını nasıl görüyor? İyi, çok iyi (% , 16+ nüfus)
	Ortalama ömür	Mutlak değere göre Doğumda beklenen yaşam süresi (yıl)
	Sağlıklı yaşam süresi	Mutlak değere göre doğuş itibariyle sağlıklı yaşam yılları (yıl)
Erişim	Karşılanmamış tıbbî ihtiyaçlar	Tıbbî muayene ihtiyacı karşılanmamış nüfus oranı (% , 16+ nüfus)
	Karşılanmamış dış ile ilgili ihtiyaçlar	Dış muayene ihtiyacı karşılanmamış nüfus oranı (% , 16+ nüfus)

Kesişen eşitsizlikler alanı için ölçüm kapsamı

Ölçüm Kapsamı	Ölçülen Kavram	Gösterge
İstihdamda ayrımcılık ve diğer sosyal konular	Azınlıklar ve/veya göçmenler	Farklı ülkede doğmuş olanların istihdamı (% , 15-64 karşılık gelen nüfus)
		Ülke uyruklularının istihdamı (% , 15-64 karşılık gelen nüfus)
	Yaşı ileri çalışanlar	55-64 yaş arası kişilerin istihdamı (% , 55-64 nüfus)
		15-54 yaş arası kişilerin istihdamı (% , 15-54 nüfus)
	Tek ebeveynli/bakıcı aileler	Bir yetişkin ve en az bir çocuk barındıran hane halkının istihdam oranı (% , 15-64 karşılık gelen nüfus)
		Bir yetişkin barındıran çocuksuz hane halkının istihdam oranı (% , 15-64 karşılık gelen nüfus)

Şiddet alanı için ölçüm kapsamı (Görüşmeye dayalı veriler)

Alan	Ölçüm Kapsamı	Ölçülen Kavram	Gösterge
Şiddet	Kadına karşı şiddet	15 yaşından itibaren maruz kalınan şiddet	15 yaşından itibaren partner tarafından yöneltilen fiziksel şiddet
			15 yaşından itibaren partner tarafından yöneltilen cinsel şiddet
			15 yaşından itibaren partner dışında biri tarafından yöneltilen cinsel şiddet
			15 yaşından itibaren partner tarafından yöneltilen psikolojik şiddet
		Son 12 ay içinde maruz kalınan şiddet	Son 12 ay içinde partner tarafından yöneltilen fiziksel şiddet
			Son 12 ay içinde partner tarafından yöneltilen cinsel şiddet
			Son 12 ay içinde partner dışında biri tarafından yöneltilen cinsel şiddet
	Normlar, davranış biçimleri, kalıplar	-	-

EK 7. İSTANBUL BEYLİKDÜZÜ BELEDİYESİ’NİN HİZMET SUNUMU VE TALEBİNE İLİŞKİN SORU FORMU ÖRNEKLERİ

EK 7.1. Yeni yapılacak park için ihtiyaç analizi çalışması

TC
BEYLİKDÜZÜ BELEDİYESİ
TOPLUMSAL EŞİTLİK BİRİMİ
YENİ YAPILACAK PARK İÇİN İHTİYAÇ ANALİZİ ÇALIŞMASI
ANKET SORULARI

Demografik Sorular

Cinsiyet: Kadın ( ) Erkek ( )

Yaş:

Mahalle:

Çocuğunuz var mı? Evet ( ) Hayır ( )

Varsa;

1inci çocuk yaş..... cinsiyet.....

2nci çocuk yaş..... cinsiyet.....

3üncü çocuk yaş..... cinsiyet.....

4üncü çocuk yaş..... cinsiyet.....

Hanede yaşayan engelli birey var mı? Evet ( ) Hayır ( )

Varsa;

Yakınlık dereceniz nedir?

Engelli bireyin yaşı?

Engelli bireyin cinsiyeti?

Engelli bireyin sosyal hayata katılma durumu? Evet ( ) Hayır ( )

Park Kullanımına Dair Sorular

1. Oturduğunuz muhite yakın park var mı?

Evet ( ) Hayır ( ) Parkın adı?.....

2. Parkları ne sıklıkla kullanırsınız?

Her gün

Haftada birkaç gün

Haftada bir gün

Ayda birkaç gün

Ayda bir kez

Aydan birden az

Diğer.....

3. Parkları en çok günün hangi saatlerinde kullanıyorsunuz? Neden?

4. Genel olarak muhitinizde bulunan parklarla ilgili en büyük şikâyetiniz nedir?

5. Parkları aktif ve memnuniyetle kullanabilmeniz için aşağıda sunulan şartların her birini önem / tercih sırasına göre 1 den 4 e kadar numaralandırınız.

1 Önemsiz   2 Olsa da olur olmasa da   3 Önemli   4 Olmazsa olmaz

1	2	3	4	Parkta kendimi güvende hissetmek
1	2	3	4	Parka kolaylıkla erişebilmek, park girişlerinin çok olması
1	2	3	4	Parkta yeterli oturma ve dinlenme köşelerinin olması
1	2	3	4	Parkta çay bahçesi veya büfe olması
1	2	3	4	Park mobilyalarının rahat ve konforlu olması (kolçaklı ve sırt destekli banklar, koltuklar)
1	2	3	4	Parkta yürüyüş parkuru olması
1	2	3	4	Parkta spor yapmaya uygun alet yerleştirilmiş olması
1	2	3	4	Çocuk oyun alanı olması
1	2	3	4	Parkta yeni yürüyen çocuklar için ayrı oyun bölmesi olması
1	2	3	4	Parkın dışarıdan görüşü engellemeyecek / açık bir şekilde dizayn edilmiş olması
1	2	3	4	Parkta bir futbol ünitesi olması
1	2	3	4	Parkta bir voleybol ünitesi olması
1	2	3	4	Parkta bir basketbol ünitesi olması
1	2	3	4	Parkta yeni yürüyen çocuklar için kum havuzu olması
1	2	3	4	Piknik masası
1	2	3	4	Yer oyunları
1	2	3	4	Tırmanma tümsek / oyunları
1	2	3	4	Çocuk bisikleti
1	2	3	4	Top havuzu
1	2	3	4	Mangal yapmak için alan ve düzenek
1	2	3	4	Kaykay alanı
1	2	3	4	Süs akvaryum

Park Dizaynına Dair Ekleme istediğiniz unsur veya talebiniz varsa belirtiniz.

Anketör için not: İhtiyaç analizi yapılan parkın projesi mevcut ise ve vatandaş ile paylaşılmışsa lütfen aşağıdaki soruyu yönelterek görüşlerini not ediniz.

Size gösterilen park projesini nasıl buldunuz? Hangi kısım sizin için tali? Hangi kısım çok elzem ve önemli?

EK 7.2. Park denetim kontrol listesi

PARKIN ADI:			
ZİYARET TARİHİ:			
ÖLÇEKLER:	EVET	HAYIR	DURUM
1. Engelli bireyler için engelli rampası mevcut mu?			
2. Rampanın eğim ve genişliği uygun mu?			
3. Yeşil alanlardaki yürüme koridorlarında yapılan ağaçlandırma görüş açısını engellemeyecek şekilde mi?			
4. Peyzajda kör nokta var mı?			
5. Işıklandırma yeterli mi? (Çevrede yaşayan kadınların görüşü alınarak)			
6. Gölgelıklı alan mevcut mu? (güneşlikli çardak, oturma grup ve mobilyalarının konumu vb.)			
7. Spor aletleri mevcut mu?			
8. Kauçuk zeminli yürüyüş parkuru mevcut mu?			
9. Parka erişim uygun mu? (Parkın birden fazla girişi var mı?)			
10. Park görünür durumda mı? (park bütünüyle açık mı dizayn edilmiş, park etrafına çit işlevi görmesi amacıyla dikilen lüksrum tipi ağaçlar parkın görünürliğini engelliyor mu)			
11. Park giriş/çıkışlarında bulunan merdivenler güvenlik kriterlerine uygun mu? (yükseklik, korkuluk vb.)			
12. Caydırıcı güvenlik tedbirleri(kamera, acil butonu vb.) mevcut mu?			
13. Çocuk oyun alanı mevcut mu?			
14. Çocuk oyun alanları korunaklı mı?			
15. Çocuk oyun alanları yaş gruplarına göre dizayn edilmiş mi?			
16. Çocuk emzirme ve alt değiştirme kabini mevcut mu?			
KATEGORİLER			
1. Engelsiz-erişilebilirlik			
2. Güvenlik (korkuluk, ışıklandırma)			
3. Sağlıklı yaşam ve spor olanakları			
4. Dinlenme ve boş zaman (gölgelıklı oturma grupları)			

EK 7.3. Çevre temizliği vatandaş memnuniyet anketi

BEYLİKDÜZÜ
BELEDİYESİ

KADIN VE AİLE HİZMETLERİ MÜDÜRLÜĞÜ
TOPLUMSAL EŞİTLİK BİRİMİ
ÇEVRE TEMİZLİĞİ VATANDAŞ MEMNUNİYET ANKETİ

Cinsiyet: Kadın ( ) Erkek ( )

Mahalle:

(Çevre temizliği bilincini ölçmeye dayalı sorular)

- 1) Yerlere, denize ya da yeşil alanlara çöp atar mısınız?
a. Evet b. Hayır
- 2) Yerlerde, denizde ya da yeşil alanlarda çöp gördüğünüzde toplar mısınız?
a. Evet b. Hayır
- 3) Çevreyi kirletenleri uyarır mısınız?
a. Evet b. Hayır
- 4) Geri dönüşümlü maddeleri diğer çöplerden ayırır mısınız?
a. Evet b. Hayır
- 5) Çevreyi olumsuz etkileyen termik santral gibi tesislerin kurulmasına karşı çıkan kampanyaları destekler misiniz?
a. Evet b. Hayır

(Belediyenin sunmuş olduğu hizmetlere dair sorular)

- 1) **Çeure temizliğinden görevli personelin hal ve hareketlerinden memnun musunuz?**
a. Euet b. Hayır
- 2) **Çeure temizliğinden görevli personelin kılık kıyafet düzeninden memnun musunuz?**
a. Euet b. Hayır
- 3) **Çeure Koruma ve Kontrol Müdürlüğü'nün çeure temizliği konusundaki taleplerinize karşılık verdiği hizmetten memnun musunuz?**
a. Euet b. Hayır
- 4) **Çeure temizliği konusunda hangi problemle sık karşılaşıyorsunuz? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)**
a. Yeterli konteyner bulunmaması
b. Konteynerlerin oturlan muhite uzak olması
c. Cadde/sokakların yeterince temizlenmemesi
d. Çeure koruma bilincinin yerleşmemiş olması
e. Çeurede devam eden inşaatların sebep olduğu çeure kirliliği ve yol tahribatı
f. Diğer
- 5) **Belediyenin geri dönüşüm (atık pil, atık yağ vb. toplama) hizmetlerinden haberdar mısınız?**
a. Euet b. Hayır
- 6) **Belediyenin geri dönüşüm hizmetlerinden faydalanmak için nasıl iletişime geçeceğinizi biliyor musunuz?**
a. Euet b. Hayır
- 7) **Belediyenin geri dönüşüm hizmetlerinden faydalanmak için hangi iletişim araçlarını kullanıyorsunuz?**
a. Mail b. Telefon c. Sosyal Medya d. Diğer

Görüş/önerileriniz:.....
.....
.....

EK 8. ULUSLARARASI DAYANAKLI GÖSTERGELER

No	Konu	Gösterge	Dayanak	Veri kaynağı
1	Barınma	Konut planlama süreçlerine dâhil edilen kadın STÖ sayısı?	UN-HABITAT BARINMA VE GECEKONDU İYİLEŞTİRME TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ	Belediyelerin beyaz masa, çözüm merkezi gibi halkla ilişkiler birimlerinden bilgi talebi
2	Barınma	Konut ve gecekondu iyileştirme ile ilgili müzakere toplantılarına katılan kadın ve yaşlı, genç, farklı etnisiteden insanlar gibi marjindeki grupların oranı	UN-HABITAT BARINMA VE GECEKONDU İYİLEŞTİRME TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ	Belediyelerin beyaz masa, çözüm merkezi gibi halkla ilişkiler birimlerinden bilgi talebi
3	Barınma	Yenilenen gecekondu alanlarındaki yenilenen veya inşa edilen sosyal tesis sayısı (toplum merkezleri, çocuk bakım merkezleri, sağlık klinikleri, okullar, cinsel ve yeniden üreme sağlığı merkezleri gibi)	UN-HABITAT BARINMA VE GECEKONDU İYİLEŞTİRME TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ	Belediyelerin Fen İşleri Biriminden bilgi talebi
4	Barınma	Yenilenen altyapının (suya erişim, kanalizasyon, katı atık yönetimi, elektrik, ulaşım vb) kadınların ve kız çocuklarının görüşleri alınarak yapılıp yapılmadığı veya yenileme çalışmalarının toplumsal cinsiyet ve farklılıklara duyarlı olup olmadığı	UN-HABITAT BARINMA VE GECEKONDU İYİLEŞTİRME TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ	Belediyelerin beyaz masa, çözüm merkezi gibi halkla ilişkiler birimlerinden bilgi talebi
5	Barınma	Gecekondu alanlarının yeniden dizaynı ve iyileştirilmesi sırasında güvenlik konusunun dikkate alınıp alınmadığı veya ne şekilde içerildiği	UN-HABITAT BARINMA VE GECEKONDU İYİLEŞTİRME TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ	Belediyelerin planlama biriminden bilgi talebi
6	Barınma	Yasal tapularına erişen gecekondualarda, farklı kesimlerden (sosyo ekonomik düzey, etnisite vb.) kendi başına veya eşi ile ortak tapu sahibi olan kadınların oranı	UN-HABITAT BARINMA VE GECEKONDU İYİLEŞTİRME TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ	Belediyelerin imar ve şehircilik ile tapu ve kadastro birimlerinden bilgi talebi
7	Barınma	Konut kredisine erişen kadın oranı	UN-HABITAT BARINMA VE GECEKONDU İYİLEŞTİRME TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ	Bankaların ilgili birimlerinden ve varsa belediyelerin bu konudaki toplu konut birimlerinden veri talebi
8	Barınma	Kendi adına veya eşi ile ortak ev tapu sahibi olan kadınların oranı	UN-HABITAT BARINMA VE GECEKONDU İYİLEŞTİRME TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ	Belediyelerin imar ve şehircilik ile tapu ve kadastro birimlerinden bilgi talebi

EK 8. ULUSLARARASI DAYANAKLI GÖSTERGELER (devam)

No	Konu	Gösterge	Dayanak	Veri kaynağı
9	Hareketlilik	Kentteki yeşil alan miktarı, %	KENTSEL HAREKETLİLİK İNDEKSİ Urban Mobility Index	Belediyelerin park ve bahçeler birimleri
10	Hareketlilik	Açık hava hava kirliliği	KENTSEL HAREKETLİLİK İNDEKSİ Urban Mobility Index	Belediyelerin çevre ve temizlik birimleri
11	Hareketlilik	Kent kamusal alanları yaya dostu mu?	GÜVENLİ KENT İNDEKSİ	Belediyelerin fen işleri ve varsa eşitlik birimlerinden birimlerinden veri talebi
12	Hareketlilik	Kadınlar, erkekler, kız ve oğlan çocuklarının okula ve sağlık hizmetlerine ulaşımında harcadıkları ortalama zaman verisi ve ulaşım biçimleri (toplu ulaşım, özel araç, bisiklet, yaya gibi)	ASYA KALKINMA BANKASI, ULAŞIM TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ	Belediyelerin ulaşım ve trafik ile ilgili birimleri
13	Hareketlilik	İyileştirilen ulaşım altyapısı ve hizmetlerine bağlı olarak toplu ulaşım hizmetlerini kullanan kadın sayısındaki değişim	ASYA KALKINMA BANKASI, ULAŞIM TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ	Belediyelerin ulaşım ve trafik ile ilgili birimleri Söz konusu birimde böyle bir çalışma yoksa, ilgili STÖlerin çalışmaları
14	Hareketlilik	Kadınlar ve erkekler tarafından marketlere, bankalara, ve işyerlerine giderken harcanan ortalama seyahat süresi	ASYA KALKINMA BANKASI, ULAŞIM TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ	Belediyelerin ulaşım ve trafik ile ilgili birimleri Söz konusu birimde böyle bir çalışma yoksa, ilgili STÖlerin çalışmaları
15	Hareketlilik	İyileştirilen ulaşım altyapısı ve hizmetlerine bağlı olarak istihdama ve daha iyi gelir olanaklarına erişen kadınların ve erkeklerin sayısı ve oranı	ASYA KALKINMA BANKASI, ULAŞIM TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ	İl İstihdam Koordinasyon Kurulları, TÜİK ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
16	Hareketlilik	İyileştirilen ulaşım altyapısı ve hizmetlerine bağlı olarak geliri artan yoksul kadınların ve erkeklerin oranı	ASYA KALKINMA BANKASI, ULAŞIM TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ	TÜİK, Belediye ve Bakanlık il örgütlerinin düzenli verilerinin karşılaştırılması veya STÖ'lerin çalışmaları
17	Hareketlilik	İyileştirilen ulaşım altyapısı ve hizmetlerine bağlı olarak kız ve oğlan çocuklarında okullaşma oranı değişimi	ASYA KALKINMA BANKASI, ULAŞIM TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ	Söz konusu ulaşım altyapısı projesinden önce ve sonra yıllara göre MEB verilerinin incelenmesi
18	Hareketlilik	Cinsiyet ve yaşa göre yapılan günlük ortalama vesait-yolculuk sayısı ve yolculuk tipi	ASYA KALKINMA BANKASI, ULAŞIM TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ	Katılımcı gözlem ve anket

EK 8. ULUSLARARASI DAYANAKLI GÖSTERGELER (devam)

No	Konu	Gösterge	Dayanak	Veri kaynağı
19	Hareketlilik	Cinsiyet ve yaşa göre yapılan yolculukların ortalama bireysel maliyeti ve yolculuk tipi	ASYA KALKINMA BANKASI, ULAŞIM TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ	Anket
20	Hareketlilik	Kadınların ve erkeklerin toplu ulaşımı kullanırkenki güvenlik algıları	ASYA KALKINMA BANKASI, ULAŞIM TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ	Anket
21	Hareketlilik	Toplu ulaşımında görevli güvenlik personelinin cinsiyet dağılımı	ASYA KALKINMA BANKASI, ULAŞIM TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ	Belediye İnsan Kaynakları biriminden veri talebi
22	Hareketlilik	Toplu ulaşımında çalışan personelin cinsiyet dağılımı	ASYA KALKINMA BANKASI, ULAŞIM TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ	Belediye İnsan Kaynakları biriminden veri talebi
23	Hareketlilik	Toplu ulaşımında görevli personelden (bilet satıcıları, şoförler, istasyon görevlileri gibi) cinsel saldırı ve tacizi önleme eğitimleri alanların sayısı-oranı	ASYA KALKINMA BANKASI, ULAŞIM TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ	Belediye İnsan Kaynakları biriminden veri talebi
24	Hareketlilik	Kadınlar ve kız çocukları tarafından şikâyet edilen taciz vakalarının sayısal bilgisi ve yıllar itibariyle değişimi	ASYA KALKINMA BANKASI, ULAŞIM TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ	İl - İlçe Emniyet Müdürlükleri ve Belediyelerin şikâyet birimlerinden bilgi talebi
25	Hareketlilik	İstasyon ve duraklarda panik butonu, güvenlik kamerası gibi önlemlerin varlığı	ASYA KALKINMA BANKASI, ULAŞIM TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ	Denetim ve ilgili birimden bilgi talebi
26	Hareketlilik	Daha geniş ve çizgi ayrılmış emniyet şeritlerinin varlığı	ASYA KALKINMA BANKASI, ULAŞIM TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ	Denetim ve ilgili birimden bilgi talebi
27	Hareketlilik	Hız kesici tümseklerin varlığı	ASYA KALKINMA BANKASI, ULAŞIM TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ	Denetim ve ilgili birimden bilgi talebi
28	Hareketlilik	Yön işaretlerinin varlığı	ASYA KALKINMA BANKASI, ULAŞIM TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ	Denetim ve ilgili birimden bilgi talebi
29	Hareketlilik	Ulaşım altyapısı ve hizmetleri ile ilgili politika planlama toplantılarına dâhil edilen kadın STÖ sayısı	ASYA KALKINMA BANKASI, ULAŞIM TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ	İlgili birimden bilgi talebi
30	Hareketlilik	Ulaşım altyapısı ve hizmetleri ile sorumlu birimlerde çalışan personelin cinsiyet dağılımı	ASYA KALKINMA BANKASI, ULAŞIM TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ	İnsan kaynakları biriminden bilgi talebi

EK 8. ULUSLARARASI DAYANAKLI GÖSTERGELER (devam)

No	Konu	Gösterge	Dayanak	Veri kaynağı
31	Hareketlilik	Ulaşım altyapısı ve hizmetleri planlama sürecinde cinsiyete ve yaşa göre ayrıştırılmış düzenli olarak toplanan ulaşım örüntüsü verilerinin kullanılıp kullanılmadığı	ASYA KALKINMA BANKASI, ULAŞIM TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ	İlgili birimden bilgi talebi
32	Kentsel demokrasi	Yerel meclislerde kadın meclis üyesi oranı, %	UN-HABİTAT KENTSEL YÖNETİŞİM İNDEKSİ Urban Governance Index	Belediye stratejik planı veya kurumsal web sitesi
33	Kentsel demokrasi	İlde yerel seçimlere katılan seçmenlerin kadın-erkek oranları? ¹²⁰	UN-HABİTAT KENTSEL YÖNETİŞİM İNDEKSİ Urban Governance Index	Bölge Seçim bürosu bilgi talebi veya Belediye veri bankasından bilgi talebi
34	Kentsel demokrasi	Şehrin nüfusunun genelini ilgilendiren önemli kentsel gelişim projeleri ile ilgili referandum düzenleniyor mu?	UN-HABİTAT KENTSEL YÖNETİŞİM İNDEKSİ Urban Governance Index	Belediyeden bilgi talebi
35	Kentsel demokrasi	Mahalle danışma komiteleri var mı?	UN-HABİTAT KENTSEL YÖNETİŞİM İNDEKSİ Urban Governance Index	Belediyeden bilgi talebi
36	Kentsel demokrasi	Şehir planlama süreçlerine dâhil edilen kadın STÖ sayısı?	HABİTAT ŞEHİR PLANLAMASI VE TASARIMI-TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ	Belediyeden bilgi talebi
37	Kentsel demokrasi	Şehir planlaması ile ilgili müzakere toplantılarına katılan kadın ve yaşlı, genç, farklı etnisiteden insanlar gibi marjindeki grupların oranı	HABİTAT ŞEHİR PLANLAMASI VE TASARIMI-TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ	Belediyeden bilgi talebi
38	Kentsel demokrasi	Şehir planlama projelerinin uygulamasına müdâhil olan farklı toplum kesimlerinden kadınların varlığı?	HABİTAT ŞEHİR PLANLAMASI VE TASARIMI-TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ	Belediye Şehir Planlama biriminden bilgi talebi
39	Kentsel demokrasi	Farklı kadınların özel ihtiyaç ve önceliklerini içeren planlama politikaları, planlar ve bütçelerin ve yönetmeliklerin varlığı	HABİTAT ŞEHİR PLANLAMASI VE TASARIMI-TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ	Belediyeden bilgi talebi

120 Yerel seçim sürecine kadın ve erkek seçmenlerin ilgisini tespit etmek için aranan bir veridir.

EK 8. ULUSLARARASI DAYANAKLI GÖSTERGELER (devam)

No	Konu	Gösterge	Dayanak	Veri kaynağı
40	Kentsel demokrasi	Varolan şehirleşme politikaları, planlar, bütçeler ve yönetmeliklerde farklı kadınların öncelikleri ve gerçekliklerini dikkate alarak yapılan değişiklik sayısı	HABITAT ŞEHİR PLANLAMASI VE TASARIMI- TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ	Belediye Şehir Planlama, Mali İşler gibi birimlerinden bilgi talebi
41	Kentsel demokrasi	Farklı katmanlardaki kadınların karar mekanizmalarına katılımındaki mutlak ya da oransal değişme	HABITAT ŞEHİR PLANLAMASI VE TASARIMI- TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ	Belediye Şehir Planlama biriminden bilgi talebi
42	Kentsel demokrasi	Belediye meclisi halka açık toplantıları var mı?	UN-HABITAT KENTSEL YÖNETİŞİM İNDEKSİ Urban Governance Index	Belediyeden bilgi talebi
43	Kentsel demokrasi	Vatandaşın belediye verilerine erişimi yönetmelikle düzenlenmiş mi?	UN-HABITAT KENTSEL YÖNETİŞİM İNDEKSİ Urban Governance Index	Belediyeden bilgi talebi; Belediye mevzuatının elge incelemesi
44	Güvenlik	Kentte kişi başına düşen polis sayısı	UN-HABITAT KENTSEL YÖNETİŞİM İNDEKSİ Urban Governance Index	Emniyet müdürlüklerinden bilgi talebi
45	Güvenlik	Özel güvenlik firma çalışanlarının polis sayısına oranı	UN-HABITAT KENTSEL YÖNETİŞİM İNDEKSİ Urban Governance Index	Emniyet müdürlüklerinden bilgi talebi
46	Güvenlik	Suç önleme politikası ?	UN-HABITAT KENTSEL YÖNETİŞİM İNDEKSİ Urban Governance Index	Emniyet birimlerinin stratejik politika belgelerinin incelenmesi; emniyet birimlerinin yetkilileri ile mülakatlar
47	Güvenlik	Kadına yönelik şiddeti önleme politikası?	UN-HABITAT KENTSEL YÖNETİŞİM İNDEKSİ Urban Governance Index	Belediyenin stratejik belgelerinin incelenmesi; Kadın Aile Müdürlükleri ve ASPB il temsilciliği ile görüşmeler, belge incelemeleri, bilgi talepleri
48	Güvenlik	Şiddet mağdurlarına yönelik politikalar?	UN-HABITAT KENTSEL YÖNETİŞİM İNDEKSİ Urban Governance Index	Belediyenin stratejik belgelerinin incelenmesi; Kadın Aile Müdürlükleri ve ASPB il temsilciliği ile görüşmeler, belge incelemeleri, bilgi talepleri

EK 8. ULUSLARARASI DAYANAKLI GÖSTERGELER (devam)

No	Konu	Gösterge	Dayanak	Veri kaynağı
49	Güvenlik	Kent içi devriye gezme sıklığı	GÜVENLİ KENT İNDEKSİ	İl, İlçe Emniyet birimlerinden bilgi talebi
50	Güvenlik	Kent sakinlerinin kentle ilgili güvenlik algısı	GÜVENLİ KENT İNDEKSİ	Anketler
51	Güvenlik	Kentte her 100bin kadında tecavüze uğrayan kadın sayısı	GÜVENLİ KENT İNDEKSİ	İl, İlçe Emniyet birimlerinden bilgi talebi
52	Güvenlik	Kentte kamusal alanda her 100bin kadında saldırıya uğrayan kadın sayısı	GÜVENLİ KENT İNDEKSİ	İl, İlçe Emniyet birimlerinden bilgi talebi
53	Güvenlik	Toplu ulaşım ve kamusal alanlar için geliştirilmiş toplumsal cinsiyeti içeren yeni güvenlik ilkeleri belirlenmiş mi?	HABITAT ŞEHİR PLANLAMASI VE TASARIMI- TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ	Belediyeden ve Emniyet birimlerinden bilgi talebi; işbirliğinin varlığının sorgulanması
54	Güvenlik	Şiddete maruz kalan kadınlara ve kız çocuklarına yönelik hizmetlere ayrılan bütçe kalemleri veya oranında değişim/artış?	HABITAT ŞEHİR PLANLAMASI VE TASARIMI- TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ	Belediyelerin ilgili birimlerinden ve İl ASPB birimlerinden bilgi talebi
55	Güvenlik	Hane içi şiddet veya cinsel saldırıya maruz kalan kadınlara nasıl yaklaşılacağına dair polislerle verilen toplumsal cinsiyet duyarlılığı eğitimlerinin sayısı	HABITAT ŞEHİR PLANLAMASI VE TASARIMI- TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ	Emniyet birimlerinden bilgi talebi
56	Güvenlik	Herhangi bir şehir planlaması ve tasarımı projesi için danışılan farklı katmanlardaki kadın ve kız çocuk oranı ya da sayısı	HABITAT ŞEHİR PLANLAMASI VE TASARIMI- TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ	Belediyelerin şehir planlama birimlerinden bilgi talebi
57	Kentsel kamu hizmetlerine erişim	-Temel hizmetlere (water, electricity, sanitation, health and education) erişimin cinsiyete göre ayrıştırılmış verileri	UN-HABITAT KENTSEL YÖNETİŞİM İNDEKSİ Urban Governance Index	Belediye hizmetleri veri tabanından bilgi talebi
58	Kentsel kamu hizmetlerine erişim	-Bütçeden sosyal-destek programlarına ayrılan pay,%	UN-HABITAT KENTSEL YÖNETİŞİM İNDEKSİ Urban Governance Index	Belediye Mali İşlerinden bilgi talebi, Belediye Performans Programı incelemesi

EK 8. ULUSLARARASI DAYANAKLI GÖSTERGELER (devam)

No	Konu	Gösterge	Dayanak	Veri kaynağı
59	Kentsel kamu hizmetlerine erişim	-Temel hizmetlerde yoksullar lehine fiyat düzenlemesi var mı?	UN-HABITAT KENTSEL YÖNETİŞİM İNDEKSİ Urban Governance Index	Belediyeden veya ilgili birimlerinden (Ulaşım, İşletme ve İştirakler, Çevre ve Temizlik, Kültür ve Sosyal İşler gibi) bilgi talebi
60	Kentsel kamu hizmetlerine erişim	-Belediye meclisinde temsil edilmeyen azınlık grupların karar verme süreçlerine katılımlarını sağlayacak mekanizmalar var mı?	UN-HABITAT KENTSEL YÖNETİŞİM İNDEKSİ Urban Governance Index	Belediyeden bilgi talebi veya ilgili toplum kesimlerini temsil kabiliyeti olan STÖ’lerden görüş
61	Kentsel kamu hizmetlerine erişim	-Bazı merkezî alanlarda ve açık pazarlarda işporta satıcılığına izin verilerek yoksullar ve enformel sektör destekleniyor mu?	UN-HABITAT KENTSEL YÖNETİŞİM İNDEKSİ Urban Governance Index	Belediyeden bilgi talebi

---

“Bu yayın Avrupa Birliği’nin maddi desteği ile hazırlanmıştır. İçerik tamamıyla Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği’nin sorumluluğu altındadır. Avrupa Birliği ve T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı’nın görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.”

